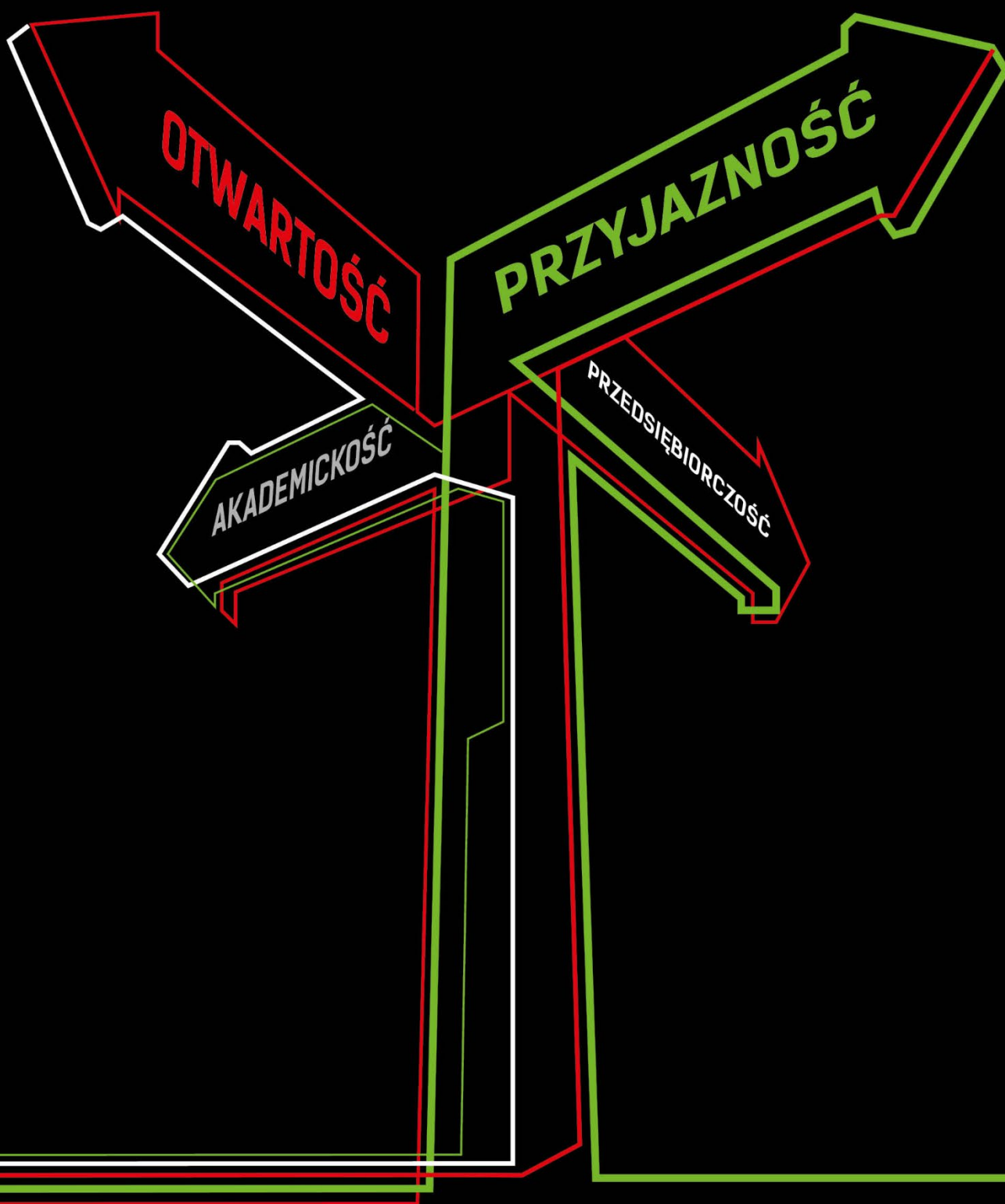

Jak rozwija się Lublin?

Raport monitoringowy z realizacji
Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020
w latach 2019–2020

Zespół autorski

NADZÓR MERYTORYCZNY

Robert Żyśko

OPRACOWANIE MATERIAŁU, REDKACJA MERYTORYCZNA I TECHNICZNA

dr Mariusz Gwozda

Urząd Miasta Lublin

Wydział Strategii i Przedsiębiorczości

20-080 Lublin, Plac Litewski 1

tel.: 81 466 25 00, fax.: 81 466 25 01

e-mail: biznes@lublin.eu

www.biznes.lublin.eu

Lublin, lipiec 2022 r.

Spis treści

Wykaz stosowanych skrótów	4
Wstęp	5
A. Otwartość	10
A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina	11
A.2. Rozwój relacji zewnętrznych	20
A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	33
A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych	37
B. Przyjazność	46
B.1. Poprawa infrastruktury technicznej	47
B.2. Zwiększenie komfortu życia	56
B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni	71
B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	86
B.5. Podnoszenie jakości edukacji	105
B.6. Partycypacja społeczna	122
C. Przedsiębiorczość	136
C.1. Rozwój sektora przemysłu	137
C.2. Rozwój sektora usług	150
C.3. Kultura przedsiębiorczości	157
C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	174
D. Akademickość	179
D.1. Umiędzynarodowienie uczelni	180
D.2. Symbioza z otoczeniem	195
D.3. <i>Genius loci</i> miasta uniwersyteckiego	206
D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie	214
Podsumowanie	223
Bibliografia	228
Spis ramek, rysunków, tabel i wykresów	230
Ramki	230

Wykaz stosowanych skrótów

ACK UMCS	Akademickie Centrum Kultury Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej „Chatka Żaka”
AZS	Akademicki Związek Sportowy
BTL	Badania Turystyczne miasta Lublin
BOM	Biuro Obsługi Mieszkańców
CKW	Centrum Kompetencji Wschodnich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FINA	Fédération Internationale de Natation – Światowa Federacja Pływacka
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GDOŚ	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	Information and Communication Technologies – Technologie Informacyjne i Komunikacyjne
IOB	Institucje Otoczenia Biznesu
ITS	Intelligent Transportation Systems – Inteligentne Systemy Transportowe
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KUL	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
LOF	Lubelski Obszar Funkcjonalny
LPNT	Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.
LRM	Lubelski Rower Miejski
MNISW	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie
MPK	Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Lublin Sp. z o.o.
MPZP	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
MSP / MŚP	Sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw
MUP	Miejski Urząd Pracy w Lublinie
NGA	Next-generation access – sieć dostępu nowej generacji
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NUTS	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PAN	Polska Akademia Nauk
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PKP IC	PKP Intercity S.A.
PL	Politechnika Lubelska
PDKiA	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014–2023 z perspektywą do 2025 r.
PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
PUE ZUS	Platforma Usług Elektronicznych Zakład Ubezpieczeń Społecznych
PW	Partnerstwo Wschodnie
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RPO WL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego
SDR	Średni Dobowy Ruch [pojazdy/dobę]
SIO	System Informacji Oświatowej
SSE	Specjalna Strefa Ekonomiczna
Strategia Lublin 2020	Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020
SUIKZP	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
UM	Uniwersytet Medyczny w Lublinie
UMCS	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
WSEI	Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie
WSNS	Wyższa Szkoła Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie
WSPiA	Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Lublinie
WSSP	Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza im. Wincentego Pola w Lublinie / Akademia Nauk Stosowanych Wincentego Pola w Lublinie
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wstęp

Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 (zwana dalej *Strategią Lublin 2020*) wychodzi poza schematy przyjęte dla tego rodzaju dokumentów zarówno pod względem koncepcji i struktury, jak i podejścia do jej monitorowania. Ideą przyświecającą autorom kolejnego raportu monitorującego jest zatem nie tylko prezentacja mierników realizacji, czyniąca zadość wymogom formalnym, ale przede wszystkim odpowiedź na pytanie „Jak rozwija się Lublin?” – poprzez stworzenie swoistego kompendium wiedzy o rozwoju miasta. Raport monitorujący *Strategię Lublin 2020* to pierwsza publikacja w tak wieloaspektowy i wyczerpujący sposób dokumentująca rozwój miasta. Raport ten, podobnie jak sama *Strategia Lublin 2020*, składa się z czterech rozdziałów poświęconych czterem Obszarom Rozwojowym: Otwartość, Przyjazność, Przedsiębiorczość i Akademickość. Każdy rozdział niniejszego raportu rozpoczyna się od swoistej syntezy badanego obszaru. Oryginalne treści ze *Strategii Lublin 2020* zaimplementowane w niniejszym raporcie mają – zarówno czytelnikom, jak i autorom – zwracać uwagę na autentyczną komplementarność obu dokumentów.

Pragniemy udostępnić mieszkańcom Lublina jak najwięcej informacji o mieście, dlatego *Strategia Lublin 2020* charakteryzuje się bogatym zestawem wskaźników ilościowych i opisowych, pozwalających na ocenę tendencji rozwojowych. W prezentowanym raporcie po raz kolejny pojawia się analiza wyników badań ankietowych mieszkańców, uzupełniających obiektywne dane i wskaźniki o subiektywne oceny jakości życia w mieście. Po raz kolejny wśród wskaźników realizacji *Strategii Lublin 2020* w prezentowanym raporcie nie dominują powszechnie dostępne dane Głównego Urzędu Statystycznego, ale dane wytwarzane i przetwarzane przez Urząd Miasta. W przygotowaniu raportu wykorzystano zwłaszcza z informacji sprawozdawczych przygotowywanych przez poszczególne komórki organizacyjne Urzędu Miasta Lublin oraz pozostałe jednostki miejskie, a także informacji zawartych w Raporcie o stanie miasta Lublin. Szereg informacji zawartych w raporcie zamieszczanych było w miejskich serwisach internetowych służących bieżącemu informowaniu o istotnych dla miasta i jego mieszkańców wydarzeniach.

Robiąc kolejny krok w stronę idei „otwartych danych” (ang. *open data*) mamy nadzieję, że dostęp do informacji o rozwoju Lublina przysłuży się zwiększeniu świadomości mieszkańców, wyzwoli zaangażowanie w sprawy miasta oraz przyczyni się do transparentności działań władz miejskich.

Analizując wskaźniki Strategii – podobnie jak w poprzednim raporcie – naszym celem było przedstawienie możliwie najbardziej obiektywnych informacji, dlatego charakterystyczną cechą opracowania jest relatywnie niewielka liczba dokonywanych ocen, przy dużej ostrożności sądów wartościujących. Na blisko 250 stron dokumentu złożyły się przede wszystkim informacje o charakterze analitycznym, pozwalające czytelnikom na dokonanie własnej oceny o rozwoju Lublina.

Tabela 1. Wykaz mierników służących do monitorowania *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020*

Obszar	Cel	Miernik
A. OTWARTOŚĆ	A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina	<i>Ilościowe:</i> czas przejazdu i odległość do największych miast oraz przejść granicznych z krajami sąsiadującymi (kolej, samochód) liczba pasażerów korzystających z portu lotniczego liczba połączeń lotniczych oraz ich kierunki natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina długość szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej
		<i>Opisowe:</i> analiza projektów inwestycyjnych poprawiających dostępność komunikacyjną Lublina
		<i>Ilościowe:</i> liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin baza noclegowa i jej wykorzystanie liczba miast partnerskich i podpisanych porozumień o współpracy
		<i>Opisowe:</i> analiza oferty turystycznej Lublina analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie współpracy międzynarodowej (realizowane projekty z miastami partnerskimi) analiza działalności Centrum Kompetencji Wschodnich analiza działalności promocyjnej Urzędu Miasta
A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	<i>Ilościowe:</i> liczba zameldowanych cudzoziemców
		<i>Opisowe:</i> analiza projektów realizowanych przez miasto i podległe mu instytucje zwiększających otwartość kulturową analiza działalności instytucji kultury i Urzędu Miasta w kontekście podkreślenia wielokulturowego charakteru miasta
		<i>Ilościowe:</i> długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin wielkość PKB na mieszkańca liczba zarejestrowanych patentów wskaźniki innowacyjności
		<i>Opisowe:</i> analiza postępów w budowie spójnego systemu transportowego/komunikacyjnego dla metropolii
B. PRZYJAZNOŚĆ	B.1. Poprawa infrastruktury technicznej	<i>Ilościowe:</i> wydatki budżetu miasta na transport i łączność długość sieci drogowej liczba pasażerów korzystających z komunikacji publicznej długość ścieżek rowerowych długość sieci rozdzielczej wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej oraz odsetek mieszkańców korzystających z instalacji ilość oraz struktura odpadów odebranych ilość odprowadzonych i oczyszczonych ścieków wydatki budżetu miasta na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska
		<i>Opisowe:</i> analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy lokalnego układu komunikacyjnego analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy jakości transportu publicznego analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska
B.2. Zwiększenie komfortu życia	B.2. Zwiększenie komfortu życia	<i>Badania ankietowe</i> <i>Ilościowe:</i> przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na osobę średnie ceny mieszkań na rynku pierwotnym i wtórnym

Obszar	Cel	Miernik
B. PRZYJAZNOŚĆ		<p>wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne</p> <p>wielkość i struktura zasobów mieszkaniowych Miasta Lublin</p> <p>liczba przestępstw i ich wykrywalność</p> <p>liczba kolizji i wypadków drogowych</p> <p>liczba szpitali, łóżek szpitalnych, przychodni i udzielonych porad lekarskich</p> <p>liczba osób obsłużonych w Biurach Obsługi Mieszkańców</p> <p>liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą społeczną</p> <p>liczba placówek stacjonarnej pomocy społecznej, ich obciążenie i struktura korzystających</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza działalności Urzędu Miasta w obszarze podnoszenia jakości życia rodzin, seniorów i osób niepełnosprawnych</p> <p style="text-align: center;"><i>Badania ankietowe</i></p>
	B.3. Dbałość o kulturę przestrzeni	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego</p> <p>liczba pojazdów poruszających się po drogach</p> <p>liczba miejsc parkingowych (płatnych)</p> <p>tereny zieleni w granicach miasta</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza działalności Urzędu Miasta na rzecz rewitalizacji</p> <p>analiza działalności w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego</p> <p style="text-align: center;"><i>Badania ankietowe</i></p>
	B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba kin i ludności na 1 miejsce oraz liczba widzów i seansów</p> <p>liczba muzeów i zwiedzających</p> <p>księgozbiór bibliotek, liczba czytelników i wypożyczeń</p> <p>liczba obiektów sportowych, klubów sportowych oraz osiągnięć lubelskich sportowców</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza oferty sportowo-rekreacyjnej miasta</p> <p>analiza działalności inwestycyjnej w obszarze sportu i rekreacji</p> <p>analiza struktury instytucji kultury</p> <p>analiza oferty kulturalnej miasta</p> <p style="text-align: center;"><i>Badania ankietowe</i></p>
	B.5. Podnoszenie jakości edukacji	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba miejsc w żłobkach i przedszkolach</p> <p>liczba placówek oświatowych i uczniów w szkołach</p> <p>liczba uczniów przypadająca na 1 komputer</p> <p>wyniki sprawdzianów w szkołach podstawowych i egzaminów gimnazjalnych</p> <p>zdawalność egzaminów maturalnych</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza działań Urzędu Miasta w zakresie oświaty (realizowane programy i projekty)</p> <p style="text-align: center;"><i>Badania ankietowe</i></p>
	B.6. Partycypacja społeczna	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba organizacji pozarządowych (fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne)</p> <p>liczba zgłoszonych projektów i frekwencja w Budżecie Obywatelskim</p> <p>liczba zgłoszeń w Skrzynce Dialogu i serwisie naprawmyto.pl</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza współpracy Urzędu Miasta z organizacjami pozarządowymi</p> <p>analiza istniejących form komunikacji mieszkańców z władzami miasta</p> <p style="text-align: center;"><i>Badania ankietowe</i></p>
	C.1. Rozwój sektora przemysłu	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach</p> <p>wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach</p>

Obszar	Cel	Miernik
C. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ		produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca liczba i struktura pracujących w przemyśle zatrudnienie w branżach priorytetowych przemysłu liczba zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przez inwestorów branż przemysłowych <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora przemysłu i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych analiza funkcjonowania Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin <i>Badania ankietowe</i>
	C.2. Rozwój sektora usług	<i>Ilościowe:</i> liczba i struktura pracujących w sektorze usług zatrudnienie w branżach priorytetowych usług podaż nowoczesnej powierzchni biurowej, handlowej i magazynowej liczba zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przez inwestorów branż usługowych <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora usług i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych
	C.3. Kultura przedsiębiorczości	<i>Ilościowe:</i> liczba i struktura podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON liczba i rodzaj działających klastrów <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta (w tym Miejskiego Urzędu Pracy) w kontekście wspierania rozwoju przedsiębiorczości analiza działalności instytucji otoczenia biznesu
	C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	<i>Ilościowe:</i> liczba i struktura podmiotów działalności gospodarczej zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych odsetek podmiotów sektora kreatywnego w podmiotach gospodarczych ogółem odsetek nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (na tle kraju) <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta i innych instytucji w zakresie wsparcia przemysłów kreatywnych
D. AKADEMICKOŚĆ	D.1. Umiejdzynarodowienie uczelni	<i>Ilościowe:</i> liczba studentów zagranicznych w stosunku do ogólnej liczby studentów liczba kierunków prowadzonych w językach obcych liczba studentów i pracowników naukowych korzystających z różnych form wymiany międzynarodowej miejsca uczelni w rankingach uwzględniających kryterium umiejdzynarodowienia liczba nauczycieli akademickich – cudzoziemców liczba międzynarodowych projektów badawczych <i>Opisowe:</i> analiza działalności lubelskich uczelni wyższych w zakresie współpracy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi analiza działalności Urzędu Miasta Lublin na rzecz przyciągnięcia studentów zagranicznych
	D.2. Symbioza z otoczeniem	<i>Ilościowe:</i> liczba wynalazków oraz wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie liczba patentów i praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie <i>Opisowe:</i>

Obszar	Cel	Miernik
D. AKADEMICKOŚĆ	D.3. <i>Genius loci</i> miasta uniwersyteckiego	analiza współpracy na płaszczyźnie uczelnie-biznes, uczelnie-miasto, uczelnie-uczelnie <i>Ilościowe:</i> liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców liczba studentów uczących się na lubelskich uczelniach <i>Opisowe:</i> analiza oferty praktyk i wolontariatu w instytucjach publicznych oraz uczelnianych biurach karier analiza oferty kulturalno-edukacyjnej w mieście tworzonej przez środowisko akademickie oraz dedykowanej dla studentów
	D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie	<i>Ilościowe:</i> liczba absolwentów szkół średnich i wyższych miejsca uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie liczba zarejestrowanych bezrobotnych do 25 r.ż. <i>Opisowe:</i> analiza danych z systemu monitorowania losów absolwentów szkół średnich i uczelni wyższych analiza programów wsparcia uczniów i studentów analiza oferty edukacyjnej lubelskich uczelni wyższych (kierunki, specjalności) analiza wyników oceny parametrycznej jednostek naukowych

Źródło: opracowanie własne.

A. Otwartość

Lublin zawsze rozwijał się dzięki otwartości – jako słynące z jarmarków miasto kupieckie pomiędzy Krakowem a Wilnem, na skrzyżowaniu ważnych szlaków prowadzących w cztery strony świata. Dzięki wejściu do Unii Europejskiej i położeniu na wschodnim skraju Polski Lublin powoli wraca do roli miejsca spotkań i wymiany. Otwartość dotyczy wszystkich wymiarów czy rodzajów sąsiedztwa i dlatego przenika całą Strategię jako otwartość naszej wyobraźni na przyszłość i przeszłość, na samych mieszkańców i gości, na umiędzynarodowienie uczelni i kontakty gospodarcze. Tej otwartości potrzebujemy tak w kategoriach kompetencji mentalnych naszej społeczności, jak i w wymiarze praktykowanych kontaktów międzynarodowych, a także jako fundamentu w relacjach z lokalnymi podmiotami oraz okolicznymi gminami i regionem.

Otwartość jako obszar rozwojowy odnosi się do budowania coraz lepszych kontaktów zewnętrznych Lublina budujących wizerunek miasta i kreujących nowe możliwości rozwoju. Obszar ten rozgałęzia się na cztery cele: poprawa dostępności komunikacyjnej miasta, rozwój relacji zewnętrznych, wzmocnienie otwartości kulturowej oraz budowanie więzi regionalnych i metropolitarnych. Realizacja każdego z tych celów jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina

Miejsce Lublina w Polsce i Europie – jego ranga i atrakcyjność – zależą w pierwszej kolejności od poprawy dostępności komunikacyjnej miasta. Aby miasto mogło osiągać korzyści ze swojego położenia, potrzebne są drogi łączące Lublin z resztą Polski i Europy, mosty na Wiśle, połączenia kolejowe, lotnicze oraz dostęp do taniego, szerokopasmowego Internetu. Możliwość szybkiego i łatwego dotarcia do Lublina różnymi środkami transportu sprawia, że miasto staje się miejscem spotkań i wymiany, zarówno w kontaktach międzynarodowych, jak i relacjach z innymi częściami Polski, regionem i okolicznymi gminami. Dostępność komunikacyjna wpływa również na przyjazność miasta i rozwój przedsiębiorczości, a także przyczynia się do wzmocnienia pozycji Lublina jako ośrodka akademickiego.

Ocena dostępności Lublina wymaga przeanalizowania wielu mierników ilościowych i opisowych. Począwszy od opisu najważniejszych z punktu widzenia dostępności projektów w zakresie infrastruktury drogowej i kolejowej, poprzez przywołanie danych dotyczących natężenia ruchu na drogach wjazdowych do Lublina, liczby pasażerów i połączeń lotniczych, danych na temat połączeń kolejowych aż po informację o długości szerokopasmowej sieci światłowodowej i liczbie punktów dostępu Hot Spot.

Lublin jest największym miastem wschodniej Polski i stolicą województwa lubelskiego. Leży na pograniczu Wyżyny Lubelskiej, Polesia i Podlasia, niedaleko wschodniej granicy Unii Europejskiej.

Bez wątpienia miejsce Lublina w Polsce i Europie zależy w pierwszej kolejności przebiegających tędy **korytarzy komunikacyjnych** oraz **projektów inwestycyjnych poprawiających dostępność komunikacyjną** miasta. Przez Lublin przebiegają trzy linie kolejowe: nr 7 łącząca Warszawę z granicą państwa w Dorohusku, nr 68 do Stalowej Woli i dalej do Przeworska oraz nr 30 do Łukowa. Miasto ma bezpośrednie połączenia kolejowe ze stolicą i większością dużych miast w kraju¹. Na terenie Lublina

¹ Kierunki bezpośrednich kolejowych połączeń z Lublina w 2020 r. to: Warszawa, Kraków, Poznań, Katowice, Wrocław, Bydgoszcz, Kołobrzeg, Rzeszów, Przemyśl, Stalowa Wola, Dęblin, Chełm, Zamość, Dorohusk, Lubartów, Parczew, Hrubieszów, Szastarka, Zagórz.

wykorzystywanych jest sześć przystanków osobowych. Podróżni mogą skorzystać z pociągów na stacji Lublin, Lublin Ponikwoda, Lublin Północny, Lublin Zadębie, Lublin Zemborzycze i Rudnik Przystanek.

Najważniejszą dla Lublina arterią kolejową jest linia nr 7 łącząca miasto z Warszawą. Trwająca obecnie modernizacja linii jest jednym z największych projektów w Krajowym Programie Kolejowym. Po zakończeniu inwestycji, czas przejazdu najszybszego pociągu między stolicami Lubelszczyzny i Mazowsza skróci się do około 1 h 30 min. Pociągi mają wówczas pojechać z prędkością do 160 km/h. Wybudowanych ma zostać w sumie 77 nowych peronów i 11 nowych podziemnych przejść dla pieszych. Wartość projektu „Prace na linii kolejowej nr 7 Warszawa Wschodnia Osobowa–Dorohusk na odcinku Warszawa–Otwock–Dęblin–Lublin, etap I” wynosi ponad 3,5 mld zł, z czego kwota dofinansowania unijnego POIiŚ to ponad 2,9 mld zł. Prace mają zostać zrealizowane do 2022 r.

Wśród najważniejszych efektów przebudowy w latach 2019–2020 wymienić można:

- zakończenie w marcu 2019 r. prac związanych z wymianą stalowej konstrukcji dwóch mostów nad rzeką Wieprz, co umożliwiło kursowanie ciężkich składów towarowych m.in. obsługujących Zakłady Azotowe w Puławach;
- wznowienie w kwietniu 2019 r. (po wycofaniu się jesienią 2018 r. firmy Astaldi) prac modernizacyjnych na linii kolejowej Lublin–Dęblin z nowymi wykonawcami, którymi są: Budimex na odcinku Dęblin–Nałęczów razem ze stacją Nałęczów oraz Track Tec Construction na odcinku Nałęczów–Lublin wraz ze stacją Lublin;
- przywrócenie w maju 2019 r. przejazdu na odcinku Garwolin–Dęblin (modernizacja przystanków, stacji i toru) oraz rozpoczęcie przebudowy odcinka Otwock–Piława (budowa drugiego toru, sieci trakcyjnej, obiektów inżynierskich oraz urządzeń sterowania);
- przywrócenie w grudniu 2019 r. bezpośredniego (jednotorowego) połączenia kolejowego Warszawa–Lublin (organizacja ruchu na odcinku Puławy Miasto–Lublin odbywać się ma dalej przy wykorzystaniu zastępczej komunikacji autobusowej);
- włączenie w marcu 2020 r. przystanku Lublin Zachodni do ruchu pociągów regionalnych (m.in. do Chełma) i dalekobieżnych (do Warszawy, Kielc, Katowic i Chełma);
- przywrócenie w czerwcu 2020 r. ruchu pociągów po przebudowanych wiaduktach kolejowych nad ul. Diamentową i ul. Janowską w Lublinie;
- przywrócenie w sierpniu 2020 r. przejazdu na odcinku Otwock–Warszawa i włączenie drugiego toru jazdy na odcinku między Lublinem a Dęblinem;
- oddanie do użytku w grudniu 2020 r. przebudowanych peronów na stacji Lublin Główny oraz przywrócenie na całej trasie między Lublinem a Warszawą przejazdu dwutorowego.

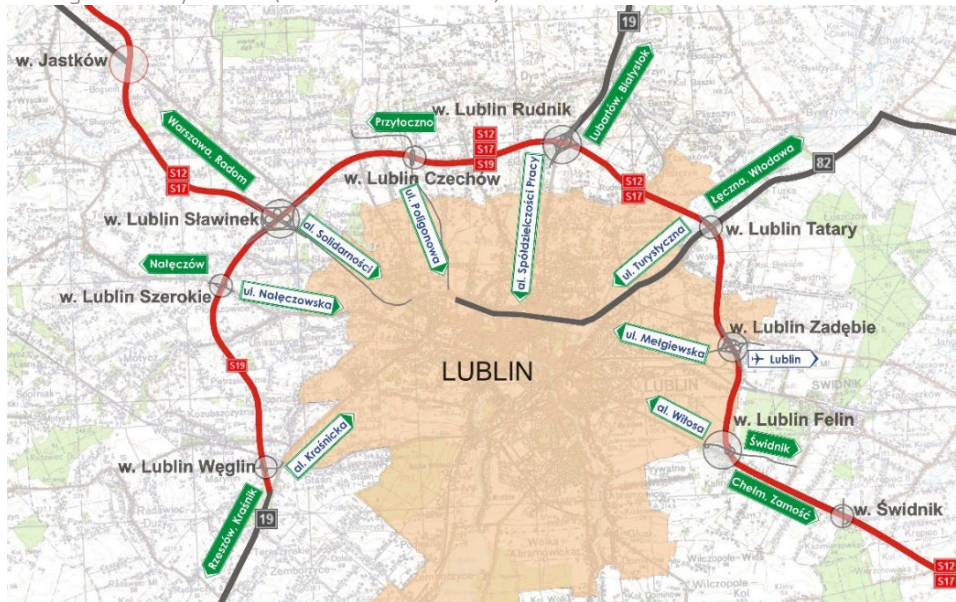
Warto także w tym miejscu wspomnieć o podpisanej w 2020 r. umowie pomiędzy PKP Polskie Linie Kolejowe a Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego dotyczącej opracowania do końca 2021 r. koncepcji programowo-przestrzennej Lubelskiej Kolei Aglomeracyjnej. Przedsięwzięcie to

ma ułatwić dojazd pociągiem do Lublina i korzystanie z kolei w podróży na terenie samego miasta. Sama infrastruktura ma powstać w perspektywie kilku kolejnych lat².

Kluczową z punktu widzenia korzyści dla miasta Lublin inwestycją jest budowa Dworca Metropolitalnego. W grudniu 2020 r. Zarząd Dróg i Mostów oraz Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie podpisały umowę z wykonawcą (Budimex) na wykonanie tzw. Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego. W ramach inwestycji wybudowany zostanie nowy dworzec autobusowy oraz przebudowany zostanie układ komunikacyjny w tym rejonie. W efekcie powstanie w pełni funkcjonalny węzeł, integrujący transport wewnętrzny Lublina z transportem regionalnym i dalekobieżnym. Wartość kontraktu budowlanego to ponad 231 mln zł.

W następstwie działań podejmowanych w poprzednich latach w granicach miasta i najbliższym sąsiedztwie stan dróg lokalnych, wojewódzkich oraz krajowych znacznie się poprawił. W dużej mierze usprawnienie dotychczasowej infrastruktury drogowej było możliwe dzięki dofinansowaniu z budżetu europejskiego.

Rysunek 1. Przebieg obwodnicy Lublina (stan na koniec 2020 r.)

Źródło: materiał ze strony internetowej Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Kluczową inwestycją dla układu komunikacyjnego miasta była obwodnica Lublina. Od 9 grudnia 2016 r. kierowcy korzystają z zachodniej obwodnicy Lublina w ciągu drogi ekspresowej S19. Oddanie tej drogi do użytku pozwoliło uzupełnić nowy układ komunikacyjny na obejściu miasta i wyprowadzić ruch tranzytowy. Ciężarówki jadące przez miasto dotychczasową drogą krajową nr 19 potrzebowały co najmniej pół godziny, a częściej zdecydowanie więcej. Rysunek 1 przedstawia przebieg obwodnicy wraz ze wskazaniem głównych węzłów zjazdowych.

² Przedsięwzięcie ma polegać na budowie nowych przystanków kolejowych (Lublin Rury, Lublin Makro, Lublin Grygowej, Marynin) oraz dwóch krótkich linii: odnogi do dzielnicy przemysłowej w Kraśniku i łącznicy między liniami 7 i 68, przeznaczonej do przekierowania części ruchu towarowego poza główną stację w Lublinie. Przewidziano też odtworzenie zlikwidowanego stosunkowo niedawno przystanku Lublin Zalew na linii 68. Zob. [strona internetowa portalu Rynek Kolejowy](#) (dostęp 15.02.2021 r.).

Obwodnica spełnia bardzo wysokie standardy: kierowcy wjeżdżający i opuszczający drogę poruszają się po bezkolizyjnych wjazdach, ruch lokalny został wyprowadzony na drogi serwisowe, zwierzęta mogą przechodzić pod drogą przepustami, a rolnicy mają do dyspozycji tunele, którymi mogą dojechać do pól. Między jezdniami znajduje się 4–5-metrowy pas rozdzielający, w tym opaski bezpieczeństwa.

Obwodnica zwiększyła dostępność transportową Lublina, ułatwiła dojazd do lotniska w Świdniku, a przede wszystkim – pozwoliła na wyprowadzenie z miasta uciążliwego ruchu tranzytowego. Warto zwrócić uwagę, że realizacja tej kluczowej dla miasta inwestycji była wynikiem nie tylko decyzji władz centralnych, ale także determinacji lubelskiego samorządu i samych mieszkańców.

Czas przejazdu i odległość do największych miast oraz przejść granicznych zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2. Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie

	Odległość (km)	Czas przejazdu			
		kolej		samochód	
		2019	2020	2019	2020
Miasta w Polsce					
Warszawa	161	3 h 13 min	2 h 16 min	2 h 19 min	1 h 57 min
Łódź	308	–*	–*	3 h 42 min	3 h 42 min
Wrocław	514	–*	–*	5 h 41 min	5 h 17 min
Kraków	273	6 h 21 min	5 h 00 min	4 h 17 min	4 h 01 min
Gdańsk	504	–*	–*	5 h 53 min	5 h 53 min
Poznań	468	7 h 21 min	5 h 55 min	5 h 17 min	5 h 03 min
Przejścia graniczne					
Dorohusk (Ukraina)	96	–**	–**	1 h 16 min	1 h 16 min
Terespol (Białoruś)	161	–*	–*	2 h 07 min	2 h 07 min
Barwinek (Słowacja)	258	–*	–*	4 h 15 min	4 h 06 min
Międzynarodowe lotniska					
Świdnik (Port Lotniczy Lublin S.A.)	14,4	0 h 22 min	0 h 15 min	0 h 15 min	0 h 15 min
Warszawa (Port Lotniczy im. F. Chopina)	176	–*	–*	2 h 26 min	2 h 00 min
Rzeszów (Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka)	159	–*	–*	2 h 30 min	2 h 30 min

* Uwagi: brak bezpośrednich połączeń.

** Uwagi: brak ruchu pociągów pasażerskich.

Źródło: Portal Urzędu Miasta Lublin, rozkłady kolejowe PKP.

Dostępność transportowa Lublina zależy także od postępów w budowie infrastruktury drogowej w województwie lubelskim, a także w sąsiednich regionach. W Programie Budowy Dróg Krajowych na lata 2014–2023 z perspektywą do 2025 r. zawarte zostały zapisy o zaplanowanych ciągach drogowych dotyczące trasy S17 Warszawa (w. Drewnica)–Lublin (w. Dąbrowica) oraz S19 Lublin (w. Dąbrowica)–Kraśnik–Rzeszów (w. Rzeszów Wschód).

W ramach projektów inwestycyjnych realizowanych w latach 2019–2020 r. przez Generalną Dyрекję Dróg Krajowych i Autostrad należy odnotować, iż w 2020 r. udostępniono kierowcom dwa ostatnie odcinki trasy Lublin–Warszawa, między Koźbielą a węzłem Lubelska, o łącznej długości ok. 24 km. Dzięki temu drogą S17 można obecnie dojechać od Piask, obwodnicą Lublina niemal do samej Warszawy. Postępuje też budowa drogi ekspresowej S19 Lublin–Rzeszów. Oddanie pierwszych odcinków między węzłami Lublin Węglin a Lasy Janowskie (ok. 75 km) planowane jest w 2021 r., zaś cała droga S19 między węzłami Lublin Węglin i Sokołów Małopolski Północ gotowa będzie rok później. W 2020 r.

ruszył też przetarg na realizację 23 kilometrowego odcinka trasy S19 Via Carpatia pomiędzy Lublinem a Lubartowem. Realizacja inwestycji planowana jest w latach 2022–2025.

Tabela 3. Natężenie ruchu na wybranych drogach dojazdowych do Lublina

	Wjazd do miasta							Wyjazd z miasta						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ul. Abramowicka (DW 835)	669	920	516	652	493	b.d.*	b.d.*	827	895	776	1 004	608	b.d.*	b.d.*
al. Kraśnicka (DK 19)	827	841	984	952	872	1 228	1 225	835	823	924	884	922	1 320	1 209
ul. Nałęczowska (DW 830)	432	281	493	363	455	687	598	537	483	568	447	513	767	740
al. Warszawska (DK 12)	166	430	377	264	398	388	399	276	510	357	305	425	744	398
al. Spółdzielczości Pracy (DW 835)	1 112	1 387	1 408	1 428	1 125	b.d.*	1 411	1 314	1 202	1 458	1 428	1 357	b.d.*	1 474
ul. Turystyczna (DK 82)	577	559	480	572	645	991	905	981	883	828	748	895	548	806
ul. Metalurgiczna (DW 822)	581	287	576	764	605	682	802	458	525	690	806	731	383	917
al. W. Witosa (S12)	994	957	1 236	1 108	1 085	b.d.*	b.d.*	1 495	1 189	1 392	1 776	1 472	b.d.*	b.d.*
Droga Męczenników Majdanka (S12)	413	388	499	511	511	1 012	1 006	548	451	614	614	682	705	803

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie oraz Wydziału Zarządzania Ruchem Drogowym i Mobilnością.

Analizując dostępność transportową Lublina warto zwrócić uwagę na **natężenie ruchu na głównych trasach dojazdowych**. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA) prowadzi badania natężenia ruchu drogowego na drogach krajowych (realizowane w pięcioletniej częstotliwości). Ostatnie takie badanie zostało przeprowadzone w 2015 r., a jego wyniki przedstawione zostały w *Raporcie monitoringowym Strategii Lublin 2020 za 2015 r.*³ W badaniach tych analizowany jest ruch pojazdów silnikowych na całej sieci dróg w kraju. Kolejny Generalny Pomiar Ruchu został przeprowadzony przez GDDKiA jesienią 2020 r. Publikacja dokumentu „Ruch Drogowy 2020” opisującego szczegółowo wyniki GPR zaplanowana jest na koniec 2022 r.

Natężenie ruchu w mieście Lublin analizowane jest przez Zarząd Dróg i Mostów w Lublinie. W przeciwieństwie do badań GDDKiA nie jest to pomiar całoroczny lecz prowadzony raz do roku na przełomie października i listopada. Obecnie kompetencje dotyczące wykonywania badań natężenia ruchu w mieście przekazane zostały Wydziałowi Zarządzania Ruchem Drogowym i Mobilnością Urzędu Miasta Lublin. Wyniki badania ruchu na najważniejszych ulicach w Lublinie leżących w ciągu dróg powiatowych, krajowych i wojewódzkich, znajdują się w tabeli 3. Na ich podstawie można stwierdzić, że najbardziej ruchliwymi trasami na obrzeżach Lublina w latach 2019–2020 były: al. Spółdzielczości Pracy leżąca w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835, al. Kraśnicka prowadząca do drogi ekspresowej S19 oraz Droga Męczenników Majdanka prowadząca do drogi ekspresowej S12.

³ Z wyjątkiem tych odcinków, dla których zarządcami są prezydenci miast na prawach powiatu. Więcej informacji o metodologii pomiaru ruchu w 2015 r. można znaleźć na [stronie internetowej GDDKiA](#).

Zasadniczą poprawę dostępności komunikacyjnej Lublina zapewnia otworzony w 2012 r. nowoczesny **Port Lotniczy Lublin w Świdniku**. W kolejnych latach funkcjonowania lotniska, aż do 2018 r. odnotowano coroczny wzrost zarówno liczby operacji lotniczych, jak i liczby pasażerów korzystających z Portu Lotniczego Lublin (por. tabela 4 i 5).

Tabela 4. Liczba operacji lotniczych Portu Lotniczego Lublin S.A.

Kategoria	Liczba operacji lotniczych							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ruch rozkładowy	1 274	1 780	1 906	2 552	3 250	3 621	2 688	1 219
Ruch czarterowy	76	98	82	24	4	3	14	8
Ruch General Aviation	936	1 374	1 744	1 658	1 726	1 659	1 687	1 058
Razem	2 286	3 252	3 732	4 234	4 980	5 283	4 389	2 285

Źródło: dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

Tabela 5. Liczba pasażerów korzystających z portu lotniczego Lublin S.A.

Kategoria	Liczba obsłużonych pasażerów							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ruch rozkładowy	181 995	173 280	255 947	373 978	429 293	454 211	355 821	123 210
Ruch czarterowy	6 831	11 678	8 269	2 777	202	91	519	302
Ruch General Aviation	876	748	895	851	851	886	1 026	687
Razem	189 702	185 706	265 111	377 606	430 346	455 188	357 366	124 199

Źródło: dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

W 2019 r. Port Lotniczy Lublin zrealizował łącznie 4 389 operacje lotnicze (spadek r/r o 16,92%), obsługując przy tym 357 366 pasażerów (spadek r/r o 21,49%). Większość operacji lotniczych (2 688) miała charakter ruchu rozkładowego, 1 687 – ruchu General Aviation, zaś 14 operacji zrealizowanych zostało w systemie ruchu czarterowego. Z kolei 2020 r. okazał się najtrudniejszym w dotychczasowej historii lubelskiego lotniska. Zamknięcie przestrzeni powietrznej nad Polską, kolejne lockdowny, obostrzenia dla wylatujących i przylatujących, spowodowały duży spadek ruchu pasażerskiego na wszystkich krajowych lotniskach. Problem ten dotyczył także Portu Lotniczego Lublin. Liczba operacji lotniczych w 2020 r. wyniosła 2 285 (spadek r/r, aż o 47,93%) i był to najgorszy wynik od początku istnienia portu. Składały się na nie 1 219 operacji ruchu rozkładowego, 8 – ruchu czarterowego oraz 1 058 operacji ruchu General Aviation. W 2020 r. łączna liczba obsłużonych pasażerów przez Port Lotniczy Lublin wyniosła 124 199. W porównaniu z 2019 r. liczba ta zmniejszyła się o 65,24%. Pasażerowie ruchu rozkładowego stanowili 99,2% wszystkich obsłużonych, pasażerowie ruchu czarterowego 0,2%, a ruchu General Aviation – 0,6%. Mimo tych kłopotów wywołanych pandemią koronawirusa, analizując całościowo dane dotyczące portu lotniczego, należy potwierdzić wciąż bardzo duże znaczenie tego projektu infrastrukturalnego dla regionu.

Od otwarcia portu w grudniu 2012 r. do końca 2020 r., z usług Portu Lotniczego Lublin skorzystało łącznie 2 388 212 pasażerów.

Tabela 6. Kierunki połączeń lotniczych oferowanych w latach 2019–2020 r.

Destynacja	Data uruchomienia	Data zakończenia
Eindhoven	styczeń 2019	marzec 2020
Oslo Torp	styczeń 2019	marzec 2020
Tel Awiw	styczeń 2019	marzec 2020
Warszawa	styczeń 2019	marzec 2020
Antwerpia	kwiecień 2019	styczeń 2020
Dublin	kwiecień 2019	marzec 2020
Kijów	czerwiec 2019	marzec 2020
Londyn Luton	styczeń 2020	marzec 2020
Eindhoven	czerwiec 2020	grudzień 2020
Oslo Torp	czerwiec 2020	grudzień 2020
Corfu	lipiec 2020	sierpień 2020
Split	lipiec 2020	sierpień 2020
Dublin	lipiec 2020	grudzień 2020
Londyn Luton	lipiec 2020	grudzień 2020
Warszawa	wrzesień 2020	grudzień 2020
Doncaster	grudzień 2020	-

Źródło: dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

W II kw. 2019 r. zakończono rozbudowę terminalu w Porcie Lotniczym Lublin. Do użytku pasażerów oddano nową halę odlotów. Rozbudową objęta została jego wschodnia część. Terminal lotniska Lublin został rozbudowany o 2,1 tys. m².

Powstał nowy segment budynku mający 35 m długości, 62 m szerokości oraz 8 m wysokości. W nowym miejscu, o powierzchni 1 400 m², na lot oczekiwać mogą obecnie pasażerowie strefy Schengen. Ze starego (600 m²) korzystają podróżni strefy Non Schengen. Dzięki rozbudowie i przeniesieniu ruchu strefy Schengen do dobudowanej części, jej powierzchnia zwiększyła się aż czterokrotnie – z 167 m² do 780 m². Rozbudowa była podyktowana koniecznością zwiększenia przepustowości terminalu, a co za tym idzie podniesienia komfortu podróżnych oczekujących na samolot. Odpowiednio rozwinięta infrastruktura daje władzom lotniska możliwość planowania uruchamiania nowych połączeń. Ponadto dzięki tej inwestycji lotnisko będzie mogło jednocześnie obsłużyć pięć, a nie jak do tej pory dwa samoloty. Przepustowość terminalu zwiększyła się tym samym do około 2 mln pasażerów rocznie⁴. Rozbudowa terminalu pasażerskiego na lotnisku Lublin rozpoczęła się w marcu 2018 r. Koszt projektu to 10,5 mln zł.

Współcześnie o dostępności danego miejsca decydują już nie tylko lotniska, drogi czy linie kolejowe. W dobie rewolucji teleinformatycznej odległość geograficzna traci na znaczeniu, a otwartość i dostępność Lublina zależy w coraz większym stopniu także od istniejącej infrastruktury teleinformatycznej. Monitorując postępy w tym zakresie zaprezentowano informacje o projektach poprawiających dostęp do Internetu, długość szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej i liczbę bezpłatnych punktów dostępu do sieci (Hot Spot).

Na koniec 2019 r. **długość światłowodów w miejskiej sieci szerokopasmowej** liczyła 46,5 km. Rok później zwiększyła się do 47,1 km. Podłączenie w technologii gigabitowej za pomocą łączy świa-

⁴ Informacja na temat rozbudowy terminalu w Porcie Lotniczym Lublin przygotowana została na podstawie publikacji umieszczonych na portalu www.inzynieria.com.

łowodowych do Miejskiej Szerokopasmowej Sieci Szkieletowej (MSSS) podległych Gminie Lublin jednostek, w tym także ponad 160 jednostek oświatowych dla których Urząd Miasta Lublin jest organem prowadzącym, pozwala na wykorzystywanie szeregu kluczowych usług informatycznych. Wśród nich: systemu finansowo-księgowego, systemu obsługi spraw i dokumentów, systemu wspomagania zarządzania oświatą, systemu hostingowego dla poczty elektronicznej i stron internetowych, systemu do publikacji i zarządzania informacjami w ramach Biuletynu Informacji Publicznej oraz co oczywiste zapewnienie dostępu do Internetu. Rozbudowa miejskiej sieci szerokopasmowej jest wykorzystywana do wprowadzenia ujednoczonej polityki bezpieczeństwa i rozbudowy monitoringu miejskiego.

Rysunek 2. Lokalizacja punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie

Źródło: materiał Urzędu Miasta Lublin.

Aktualne rozmieszczenie wszystkich punktów Hot Spot można znaleźć na stronie internetowej Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej: geoportal.lublin.eu oraz na rysunku 2.

Tabela 7. Liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) w Lublinie (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba punktów Hot Spot	40	59	194	99	99	99	99	101

Źródło: opracowanie własne.

Liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) na koniec 2019 r. wynosiła 99 miejsc. W 2020 r. liczba ta uległa zwiększeniu o dwie lokalizacje. Nowe punkty Hot Spot zlokalizowane zostały w Parku Ludowym i przy Szkole Podstawowej nr 58. W sumie liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) na koniec 2020 r. wyniosła 101 miejsc (por. tabela 7).

W kolejnych latach realizacji *Strategii Lublin 2020* dostępność komunikacyjna miasta znacząco się poprawiła. Ponadto zrealizowane (i będące w trakcie realizacji) projekty inwestycyjne znacząco umocniły (i wzmocnią ten proces) pozycję Lublina jako regionalnej metropolii. Przełoży się także na wzrost jego atrakcyjności jako destynacji inwestycyjnej i turystycznej. W obszarze infrastruktury drogowej warto zwrócić uwagę także na trzy inne projekty infrastrukturalne.

„Niskoemisyjna sieć komunikacji zbiorowej dla północnej części LOF wraz z budową systemu biletu elektronicznego komunikacji aglomeracyjnej”, to projekt którego celem jest poprawa dostępności komunikacyjnej nie tylko w obrębie miasta, ale również na terenie gmin ościennych. Połączenie różnych form transportu, w tym publicznego z komunikacją indywidualną (pieszą, rowerową i samochodową) przyczynić się ma do zwiększenia mobilności użytkowników. Ponadto stworzony w ramach projektu system biletu elektronicznego pozwoli na wygodne korzystanie z transportu miejskiego. W ostatnich dniach 2019 r. Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie oraz konsorcjum firm Mera Systemy sp. z o.o. i R&G Plus sp. z o.o., podpisały umowę na zaprojektowanie, dostawę, konfigurację i wdrożenie systemu biletu elektronicznego komunikacji aglomeracyjnej. Wartość kontraktu to ponad 15 mln zł brutto i obejmuje on m.in. kilkadziesiąt stacjonarnych automatów do sprzedaży biletów, mobilne biletomaty autobusowe, czytniki dla kontrolerów czy aplikację mobilną umożliwiającą płatność za przejazd (uruchomienie systemu planowane jest na sierpień 2021 r.). W 2020 r. Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie odebrał 5 szt. fabrycznie nowych trolejbusów 18-metrowych. Przebudowa strategicznego korytarza transportu zbiorowego wraz z zakupem taboru w centralnej części obszaru LOF.

„Przebudowa strategicznego korytarza transportu zbiorowego wraz z zakupem taboru w centralnej części obszaru LOF”. Główny cel projektu to poprawa mobilności transportowej oraz zwiększenie wykorzystania niskoemisyjnego transportu miejskiego. W kwietniu 2020 r. rozpoczęła się przebudowa Alei Racławickich wraz z rondem Honorowych Krwiodawców, ul. Poniatowskiego oraz ul. Lipową. Przebudowanych zostanie blisko 3 900 m ulic i chodników (w tym 3 300 m w ciągu podstawowym) oraz wykonanych będzie około 4 000 m ścieżek rowerowych (dróg rowerowych). Wraz z ponownym otwarciem ulic po przebudowie, do użytkowania oddanych zostanie 13 sygnalizacji świetlnych, w tym trzy nowe. Prace drogowe obejmują swoim zakresem również zatoki przystankowe. Docelowo powstanie ponad 6 km nowej kanalizacji deszczowej i 2 km sieci gazowej. Zaawansowanie prac na koniec 2020 r. ocenić można na 75%. Zakończenie inwestycji planowane jest w czerwcu 2021 r. Całość zadania pochłonie ponad 100 mln zł, z czego 85% dofinansowania stanowią środki europejskie.

„Rozbudowa i udrożnienie sieci komunikacji zbiorowej dla obszaru specjalnej strefy ekonomicznej i strefy przemysłowej w Lublinie”. Projekt zakładał przebudowę i rozbudowę ul. Grygowej wraz z budową dwóch wiaduktów i przebudową łącznicy do ul. Rataja oraz budowę brakującego odcinka trakcji trolejbusowej w ul. Mełgiewskiej. Dodatkowo przebudowano skrzyżowania ul. Droga Męczenników Majdanka-Grabskiego-Suliśławicka, skrzyżowania ul. Droga Męczenników Majdanka-Lotnicza oraz zbudowano kluczowy węzeł komunikacji zbiorowej ronda Lubelskiego Lipca '80 wraz z wlotami. Rozbudowano system dynamicznej informacji przystankowej na drogach objętych inwestycją oraz zakupiono tabor do obsługi trakcji trolejbusowej i linii autobusowej.

A.2. Rozwój relacji zewnętrznych

Uzupełnieniem i dopełnieniem poprawy dostępności komunikacyjnej Lublina jest budowanie relacji zewnętrznych – gospodarczych, naukowych, kulturalnych, społecznych i turystycznych. Relacje zewnętrzne generują ruch osób i są źródłem użytecznych inspiracji. Ich nawiązywanie można wspomagać przez uczestnictwo w projektach partnerskich, wzmacnianie roli Lublina jako pośrednika w kontaktach Zachodu i Wschodu, promocję turystyki czy budowanie cyfrowych zasobów miasta i regionu. Realizacja działań na tych płaszczyznach wpływa również na cele wskazane w innych obszarach rozwojowych: rozwój kultury czasu wolnego, rozwój przemysłu i usług czy umiędzynarodowienie uczelni wyższych.

Ocena relacji zewnętrznych Lublina wymaga analizy wielu mierników ilościowych i opisowych. Rozwój stosunków na poziomie pojedynczych obywateli można ocenić analizując liczbę turystów odwiedzających Lublin, bazę noclegową w mieście czy opinie turystów uzyskane w ramach Badań Turystycznych miasta Lublin (korzystających od 2019 r. z tzw. śladu cyfrowego)⁵. Uzupełnieniem danych ilościowych jest analiza najważniejszych elementów oferty turystycznej miasta. Warto dodać, że na rozwój turystyki w Lublinie wpływ ma również szeroko rozumiana oferta spędzania czasu wolnego, która została zaprezentowana w części *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Aktywność władz samorządowych w zakresie rozwoju relacji zewnętrznych można natomiast oceniać na podstawie liczby porozumień i partnerstw z innymi miastami, wspólnie realizowanych projektów, działalności Centrum Kompetencji Wschodnich czy działań promocyjnych podejmowanych przez Urząd Miasta.

Liczba turystów korzystających z noclegów w Lublinie w 2019 r. wyniosła 440 285. W porównaniu do roku poprzedzającego liczba ta wzrosła o 24,2%, większa była zarówno liczba turystów krajowych, jak i zagranicznych. Natomiast w pandemicznym 2020 r., liczba turystów wyniosła 197 454 i była niższa o 55,2% niż rok wcześniej. Był to najgorszy wynik od lat. Przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać w niemal całkowitym wstrzymaniu ruchu turystycznego w Polsce spowodowanym ogłoszeniem lockdownu (por. tabela 8).

Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego w obu analizowanych latach na **bazę noclegową** w Lublinie składało się 55 obiektów. Zwiększyła się natomiast **liczba dostępnych miejsc noclegowych**. W 2019 r. oferowano 4 613 miejsc noclegowych, natomiast w 2020 r. na turystów czekało już 4 707 miejsc. Jeśli porównać tę wartość z ostatnim rokiem przed obowiązywaniem Strategii Lublin 2020, liczba oferowanych miejsc noclegowych w Lublinie wzrosła o 102,9% (por. tabela 9). Można przy okazji stwierdzić, że Lublin posiada zdywersyfikowaną bazę noclegową zdolną zadowolić zarówno turystów poszukujących niedrogo noclegu, jak i tych oczekujących ekskluzywnej oferty. Kolejny rok z rządu, w mieście realizowane są inwestycje branży hotelarskiej. Na terenie miasta powstają nowe obiekty hotelowe w różnorodnym standardzie.

⁵ Zob. link do [strony internetowej Urzędu Miasta Lublin](#).

Tabela 8. Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Turyści korzystający z noclegów ogółem, w tym:	190 685	193 912	210 892	221 408	255 823	306 639	333 803	440 285	197 454
<i>turyści krajowi</i>	137 028	140 747	154 281	163 947	189 904	234 845	261 910	364 673	179 824
<i>turyści zagraniczni</i>	53 657	53 165	56 611	57 461	65 919	71 794	71 893	75 612	17 630
Udział turystów zagranicznych w ogóle turystów (w %)	28,14	27,42	26,8	25,95	25,77	23,41	21,54	20,74	8,93

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 9. Baza noclegowa – objekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Turystyczne objekty noclegowe									
Ogółem, w tym m.in.:	27	29	32	34	39	47	55	55	55
<i>hotele</i>	15	16	19	21	24	28	31	33	33
<i>motele</i>	1	1	1	0	0	0	0	0	0
<i>inne objekty hotelowe</i>	5	5	5	6	7	9	8	7	7
Miejsca w turystycznych obiektach noclegowych									
Ogółem, w tym m.in.:	2 320	2 250	2 568	2 874	3 244	3 553	4 163	4 613	4 707
<i>hotele</i>	1 552	1 470	1 801	1 949	2 222	2 515	2 888	3 294	3 251
<i>motele</i>	97	97	97	0	0	0	0	0	0
<i>inne objekty hotelowe</i>	385	371	363	537	459	607	440	421	445

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 2019 r. wyniósł 38,4% i był niższy niż w roku poprzedzającym o 2,3%. Warto zwrócić uwagę, że poziom ten został osiągnięty w warunkach zwiększającej się liczby miejsc w turystycznych obiektach noclegowych, co świadczy o istnieniu potencjału dalszego wzrostu bazy noclegowej. Biorąc zaś po uwagę 2020 r. mamy do czynienia z ogromnym obniżeniem się tego wskaźnika, bo aż o 42,7%. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 2019 r. wyniósł 22,0% (por. tabela 10). W tym przypadku przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać niemal całkowicie wstrzymaniem ruchu turystycznego w wyniku wystąpienia pandemii.

Tabela 10. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w Lublinie (w %)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych	34,8	35,3	36,0	36,5	36,8	40,9	39,3	38,4	22,0

Uwagi: dane za okres od 1 stycznia do 31 grudnia. Stopień wykorzystania netto oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione. Dane dotyczą tylko tych jednostek, które złożyły sprawozdania statystyczne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Od 2020 r. za realizację zadań z obszaru turystyki odpowiada Biuro Rozwoju Turystyki Urzędu Miasta Lublin. Komórka powołana została Zarządzeniem Prezydenta Miasta Lublin nr 66/12/2019 z dnia 27 grudnia 2019 r.

W 2019 r. zrealizowana została kolejna edycja Barometru Turystycznego Lublina. Do pomiaru wykorzystano technikę CAPI (wspomaganych komputerowo wywiadów bezpośrednich). Objęły swoim zasięgiem 500 turystów odwiedzających Lublin. Wyniki pomiaru potwierdziły stały dynamiczny rozwój branży turystycznej. Szacowana liczba turystów w 2019 r., którzy zatrzymali się we wszystkich lubelskich obiektach noclegowych wyniosła 589 917 osób (szacunki te są wyraźnie wyższe od danych podawanych przez Główny Urząd Statystyczny). Wśród czynników wpływających na ruch turystyczny w ana-

lizowanym przez badaczy roku wymieniono ofertę noclegową i gastronomiczną, bogatą ofertę kulturalno-rozrywkową (m.in. Noc Kultury, Festiwal Wschód Kultury – Inne Brzmienia, Carnaval Sztukmistrzów i Jarmark Jagielloński) oraz flagowe imprezy sportowe (Mistrzostwa Świata FIFA U-20 Polska 2019, na Arenie Lublin zasiadło w sumie 69 304 widzów, co więcej zaraz po Łodzi, Lublin okazał się najchętniej odwiedzanym przez kibiców miastem wśród gospodarzy turnieju). Z raportu dowiadujemy się również, że istotny wpływ na rozwój turystyki mają także turyści zakupowi, przede wszystkim osoby zza wschodniej granicy, które przyjeżdżają do Lublina w celu zrobienia zakupów. Z racji swojego położenia Lublin ma duży potencjał jako destynacja turystyki zakupowej.

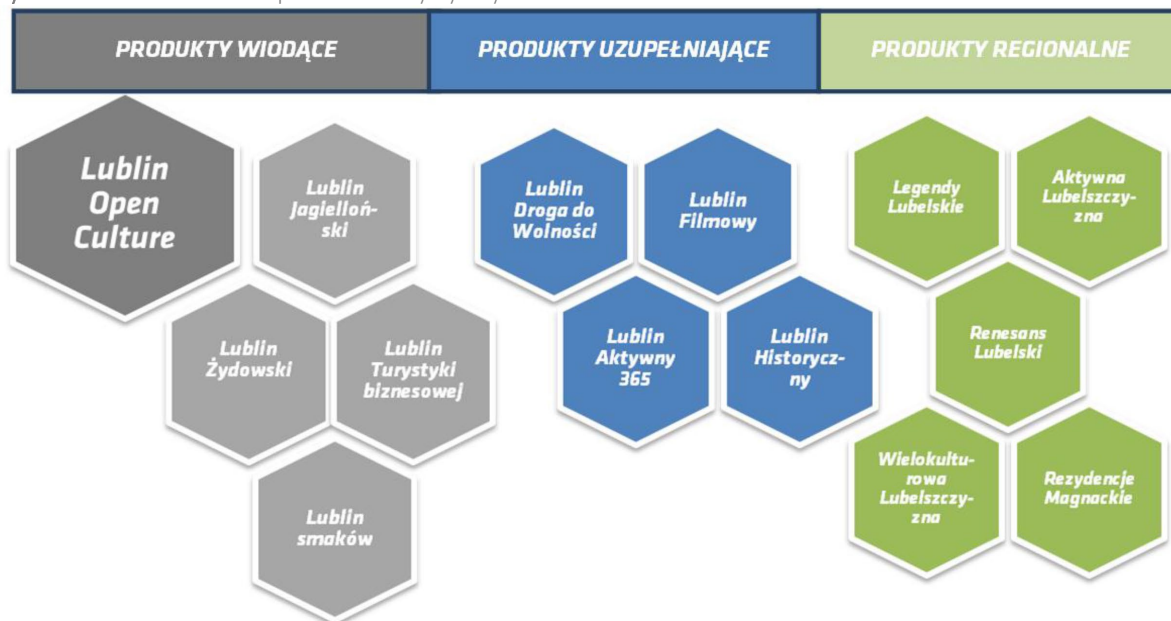
W 2020 r. Barometr Turystyczny miasta Lublin zrealizowany został po raz pierwszy z wykorzystaniem nowych technologii gromadzenia i analizy danych. Metoda pomiaru opierała się na analizie tzw. śladu cyfrowego. Na ich podstawie ustalono, że w 2020 r. liczba osób, które odwiedziły Lublin wyniosła 447 009 (odwiedzający, to turyści niekorzystający z noclegu). Liczbę turystów oszacowano zaś na 339 660 osób (turyści, to odwiedzający miasto, którzy skorzystali z noclegu). Po raz kolejny okazało się, że przyjezdnych przyciąga wyjątkowy klimat Starego Miasta, jedyne w swoim rodzaju festiwale (np. Wschód Kultury – Inne Brzmienia, Carnaval Sztukmistrzów, Jarmark Jagielloński) oraz wiele możliwości spędzania wolnego czasu.

Należy pamiętać o szczególnej sytuacji jaka miała miejsce w kraju w 2020 r. Z powodu pandemii koronawirusa przez blisko 2 miesiące znacząco ograniczono działalność podmiotów turystycznych. Sytuacja epidemiczna sprawiła, że największe polskie metropolie zjednoczyły się w wysiłkach na rzecz wizerunkowego wsparcia i podtrzymania zainteresowania wyjazdami turystycznymi do miast wkrótce po zniesieniu obostrzeń. W ramach akcji *#CityWillWait* mediach społecznościowych, internetowych i tradycyjnych, przeprowadzono akcje informacyjną, która dotarła do 1,5 mln osób. Kontynuacją tego działania było przedsięwzięcie *#CityIsReady* mające na celu pokazanie gotowości miast inicjatorów na przyjęcie turystów. Z inicjatywy Lublina, powstał spójny format broszury „Bezpieczny City Break” dla każdego z miast. Propozycja spędzenia weekendu w Lublinie została opublikowana na stronach internetowych wszystkich pozostałych partnerów i stronie turystycznej www.Polska.travel. Ponadto zrealizowano 10 filmów prezentujących ofertę Przewodników Inspiracji w ramach Sezonu Lublin 2020. Odświeżona została strona przewodnik.lublin.eu w ramach integrującego portalu miastoinspiracji.mublin.eu. Należy wspomnieć, że na koniec 2020 r. swoje usługi świadczyło 31 Przewodników Inspiracji (oprowadzających w języku angielskim, hebrajskim, niemieckim, holenderskim, ukraińskim, rosyjskim oraz francuskim), posiadających w ofercie ponad 50 tras tematycznych. Warto również wspomnieć o powołaniu w 2020 r. Lokalnej Organizacji Turystycznej Metropolii Lublin, czyli stowarzyszenia którego celem jest promocja potencjału turystycznego Lublina i jego obszaru metropolitalnego (we współpracy z pozostałymi szczeblami systemu promocji turystycznej w Polsce).

W 2019 r. kalendarz wydarzeń kulturalnych, które wpisują się w produkty turystyczne został zrealizowany zgodnie z założeniami. Największe festiwale plenerowe, organizowane przez instytucję kultury pn. Warsztaty Kultury, odbyły się w stałych terminach, miały wymiar międzynarodowy i inklu-

zywny (dostępne dla osób z niepełnosprawnościami ruchowymi, nie wymagają znajomości języka polskiego do odbioru sztuki). Wśród nich wymienić należy: Noc Kultury, Wschód Kultury – Inne Brzmienia, Carnival Sztukmistrzów, Jarmark Jagielloński. W marcu 2020 r. wprowadzono w Polsce lockdown. Cała branża turystyczna była zmuszona wstrzymać wszelkie aktywności. Większość wydarzeń, imprez została odwołana, zmieniono daty realizacji i zakres z międzynarodowego na krajowy lub przeniesiono aktywność do Internetu. W okresie rozluźnienia obostrzeń, w miesiącach letnich przeważającą grupą odwiedzających Lublin byli turyści z Polski. Całkowicie natomiast ustała turystyka biznesowa.

Rysunek 3. Schemat układu produktów turystycznych Lublina

Źródło: *Strategia Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025. Cz. II. Strategiczna*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013, s. 10.

Kluczowe dla rozwoju funkcji turystycznej Lublina jest przygotowanie oferty produktów turystycznych. Mają one złożony charakter. Obejmują powiązane tematycznie atrakcje, zabytki i wydarzenia i jednocześnie uwzględniają unikalne walory Lublina. Katalog produktów został opracowany na etapie tworzenia *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*. W dokumencie tym przedstawiono 3 grupy produktów. Są to produkty wiodące i uzupełniające (oraz produkty regionalne, których zakres obszaru występowania wykracza poza granice miasta). Usystematyzowane obszary zostały opisane poprzez ścieżkę dochodzenia do rozwiniętych produktów przynoszących nowe, trwałe, pozytywne, „doświadczenie miasta” przez odwiedzających. Przez „trwałe doświadczenie” należy rozumieć:

- identyfikację Lublina jako miejsca otwartego, ciekawego, budzącego pozytywne emocje;
- chęć powrotu, osobiste rekomendacje, dobry feedback, którym odwiedzający dzielą się publicznie (na przykład w social mediach);
- faktyczny powrót, wydłużenie pobytu odwiedzającego.

Produkty wiodące, to: Lublin Open Culture, Lublin Jagielloński, Lublin Żydowski, Lublin Turystyki Biznesowej, Lublin Smaków. Produkty uzupełniające, to: Lublin Filmowy, Lublin „Drogi do wolności”, Lublin Aktywny 360, Lublin Historyczny (patrz rys. 3).

Tabela 11. Wiodące produkty turystyczne Lublina

Produkt	Opis
Lublin Open Culture	Obszar produktowy Lublin Open Culture integruje płaszczyzny silnie wyróżniające ofertę turystyczną Lublina, oparte o kulturę szeroką, obecną w mieście. W ramach obszaru można wyróżnić 5 podproduktów opartych o następujące sfery aktywności kulturalnej: autorskie wydarzenia kulturalne i festiwale, sztuka w przestrzeni miejskiej i galerie sztuki współczesnej, kultura akademicka, kultura wiedzy oraz oferta teatrów alternatywnych. W tym obszarze funkcjonuje spójny system dotarcia do turysty, z informacją o dostępnej ofercie. Sprawnie działający system stanowi podstawę turystycznej użyteczności wskazanych zagadnień kulturowych.
Lublin Jagielloński	Produkt Lublin Jagielloński proponuje turystyce podróż dwiema ścieżkami, w odmienny sposób czerpiącymi z tradycji i kultury okresu Jagiellonów. Pierwsza ścieżka – historyczna – oferuje interaktywną podróż do czasów panowania dynastii Jagiellonów, które były złotym okresem w rozwoju Lublina i Polski. Ta propozycja wpisuje się w nurt nowoczesnej narracji historycznej i zakłada przekazanie wiedzy historycznej w możliwie najbardziej angażujący sposób. Druga droga, traktuje tradycje okresu jagiellońskiego jako punkt wyjścia do jego reinterpretacji, czego przykładem jest Jarmark Jagielloński. Umożliwia ona turystyce zapoznanie się z dziełami sztuki ludowej i przykładami kultury tradycyjnej, jak i współczesnego designu. Nacisk położony jest na ukazanie jak silne i atrakcyjne mogą być związki między rzemiosłem i sztuką ludową, a oryginalną modą, designem i innymi dziedzinami przemysłów kreatywnych.
Lublin Żydowski	Produkt Lublin Żydowski zachęca turystę do wędrówki po Lublinie, śladami jego dawnych mieszkańców wyznania mojżeszowego. Wykorzystuje przy tym zarówno nieliczne zachowane, materialne świadectwa kultury żydowskiej w mieście, jak i zgromadzone zasoby audiowizualne w przestrzeni Internetu.
Lublin Turystyki Biznesowej	Turystyka biznesowa w Lublinie podkreśla istotny wkład miasta w rozwój takich tematów jak kultura uczestnicząca, kompetencje wschodnie, wykorzystanie technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych do rozwoju miasta oraz akademickość. Wymienione tematy stanowią podstawę kreacji całorocznego produktu przemysłu spotkań, opartego na kongresach, konferencjach, wystawach, prezentacjach i szkoleniach. Ponadto oferta Targów Lublin S.A. stale zyskuje na atrakcyjności, poprzez poprawę infrastruktury targowej, transportowej, hotelowej i gastronomicznej.
Europejski Festiwal Smaków	Lublin jest miejscem, w którym przez cały rok prezentowana jest tradycja dobrego, regionalnego smaku, opartego o najwyższej jakości produkty, pochodzące z rolniczego regionu Lubelszczyzny. Ofertę kulinarną miasta w skali kraju i Europy wyróżnia połączenie wielokulturowej tradycji i najnowszych trendów. Mowa tutaj przede wszystkim o umiejętnym połączeniu wysokiej jakości składników zaczerpniętych z kultury slow food'u oraz kreatywnej kuchni autorskiej. Dodatkową wartością i wyróżnikiem miasta na kulinarnym mapie Polski i Europy jest oferta unikatowych wydarzeń kulinarnych realizujących założenia miasta inspiracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025. Cz. II Strategiczna*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013.

W ramach produktu wiodącego – *Lublin Open Culture*, w 2019 r. zrealizowano przedsięwzięcie pn. „Nowe życie Starego Miasta: rewitalizacja zabytków dziedzictwa historycznego i kulturalnego w Łucku i Lublinie”. W 2020 r. ze względu na pandemię festiwal został odwołany. Innym działaniem jest *Sezon Lublin*, którego celem jest prezentacja oferty turystycznej. W 2019 r. pod hasłem „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej” odbyło się 280 wydarzeń. W 2020 r. ze względu na epidemię *Sezon Lublin* w tradycyjnej formule został odwołany (w zamian przygotowano i wyemitowano w Internecie czterdzieści filmów przedstawiających walory programów turystycznych *Miejsca Inspiracji* i *Przewodnicy Inspiracji*).

W ramach produktu wiodącego – *Lublin Smaków*, w 2019 r. zrealizowano projekt „Dziedzictwo kulturalne od kuchni – promocja tradycji kulinarnych oraz profesjonalizacja oferty gastronomicznej Lublina i Równego. W 2020 r. ze względu na pandemię większość działań przesunięto na kolejny rok. Ponadto w ramach omawianego produktu wiodącego realizowany jest od kilku lat program *Kuchnia Inspiracji*. W latach 2019–2020 trwała jego kolejna edycja. Głównym celem Programu jest wzmocnienie pozytywnego wizerunku Lublina w kontekście miejsca ze smakiem – destynacji kulinarniej w Polsce.

W prestiżowym gronie laureatów znalazły się takie lokale jak: Chrupko, Legendy Miasta, Niepospolita, Anabilis, Tinto czy Zielony Talerzyk.

Interesującym wydarzeniem organizowanym w Lublinie jest **Festiwal Legend Lubelskich**, który swoją pierwszą edycję miał w 2015 r. Festiwal jest realizowany przez miasto Lublin i Stowarzyszenie Pilotów i Przewodników Turystycznych „Pogranicze”, a partnerem wydarzenia jest Muzeum Lubelskie w Lublinie i Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”. Najbardziej popularne legendy lubelskie można poznać podczas wycieczek Szlakiem Legend Lubelskich, które co godzinę wyruszały sprzed Trybunału Koronnego. W 2019 r. na program imprezy złożyły się widowiska, spacer z przewodnikami, gry terenowe. Celem tej edycji było przybliżenie na nowo historii miasta, jego mieszkańców i miejsc.

Rok 2019 był kolejnym szczególnym momentem w historii miasta. Po wielkich obchodach 700-lecia Miasta Lublin, 100-leciu odzyskania przez Polskę niepodległości, na 1 lipca 2019 r. przypadł kolejny ważny jubileusz – 450. rocznica zawarcia unii polsko-litewskiej, zwanej Unią Lubelską. Tę wyjątkową rocznicę Lublin świętował pod hasłem „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej”. Czterolecny program obchodów obfitował w działania naukowe i edukacyjne, projekty historyczno-kulturalne i tematyczne odsłony miejskich festiwali. W przestrzeni Lublina odbywały się liczne inscenizacje historyczne oraz happeningi nawiązujące do wydarzeń sprzed wieków i zapraszające Mieszkańców do wspólnego świętowania. Szczegółowy program obchodów dostępny jest na stronie internetowej miasta Lublin⁶.

Lublin może rozwijać relacje zewnętrzne bazując na **współpracy z innymi miastami**. Szczególnie wartościowa może okazać się kooperacja z miastami o zbliżonych uwarunkowaniach, problemach czy aspiracjach. W ramach nawiązywania partnerstw oraz kontaktów międzynarodowych budowane jest uznanie dla Lublina i mieszkańców, a tym samym doceniane są ich walory oraz dokonania.

Lublin jest jednym z krajowych liderów w zakresie współpracy międzynarodowej. Wśród miast partnerskich i zaprzyjaźnionych są m.in. Bari (Włochy), Hjørring (Dania), Jiaozuo (Chiny), Lancaster Wielka Brytania), Lwów (Ukraina), Münster (Niemcy), Nancy (Francja), Nilüfer (Turcja), Rishon LeZion (Izrael), Tbilisi (Gruzja), Timișoara (Albania), Wilno (Litwa), Windsor (Kanada), Viseu (Portugalia). Na koniec roku w ostatnim z opisywanych lat (2020 r.) liczba miast partnerskich Lublina wynosiła 25 (porozumienie na podstawie umowy partnerskiej, ratyfikowanej przez Radę Miasta), zaś miast zaprzyjaźnionych 21 (porozumienie na podstawie listu intencyjnego podpisywanego przez Prezydenta Miasta). W 2019 r. zostały podpisane listy intencyjne z trzema nowymi miastami: Wilnem (Litwa), Tiraną (Albania) i Grazem (Austria). W 2020 r. został podpisany list intencyjny z Bari (Włochy). Liczba miast partnerskich i podpisanych porozumień o współpracy została przedstawiona w tabeli 12.

⁶ Zob. [strona internetowa Urzędu Miasta Lublin](#).

Tabela 12. Liczba miast partnerskich Lublina i podpisanych porozumień o współpracy

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba miast partnerskich	20	22	24	24	25	25	25	25	25
Liczba podpisanych porozumień o współpracy	0	2	2	0	1	13	17	16	21
Liczba podpisanych listów intencyjnych	4	3	0	3	1	2	4	1	1

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Podpisanie umów z miastami inicjuje bardziej pogłębioną współpracę, a powstające w ten sposób więzi między instytucjami i samymi obywatelami są niewymiernym bogactwem Lublina. W latach 2019–2020 współpraca Urzędu Miasta z miastami partnerskimi i zaprzyjaźnionymi przejawiała się w organizacji wspólnych wydarzeń kulturalnych i sportowych, wymianie wiedzy i dobrych praktyk, przygotowaniu projektów realizowanych na różnych płaszczyznach rozwojowych czy udzielaniu finansowego wsparcia dla wybranych form międzynarodowej aktywności instytucji i mieszkańców Lublina. Wśród nich warto wskazać na:

- udział delegacji z Brześcia, Charkowa, Iwano-Frankiwska, Poniewieża, Sum i Nancy głównych uroczystościach upamiętniających 450-lecie Unii Lubelskiej;
- udział lubelskiej delegacji uroczystościach z okazji 1000-lecia założenia miasta Brześć (2019 r.);
- udział delegacji z Lublina w międzynarodowej konferencji „Droga do Nagrody Europy: wyzwania i perspektywy” w Charkowie (2019 r.);
- udział delegacji z Sum, Iwano-Frankiwska i Kamieńca Podolskiego w Kongresie Nowej Mobilności w Lublinie (2019 r.);
- udział lubelskiej delegacji w uroczystościach rocznicy odzyskania niepodległości i wręczenia miastu Lwów Honorowej Flagi Europy przyznanej przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (2019 r.);
- udział delegacji z Lublina w Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Doświadczenie w rewitalizacji i promocji historycznego i kulturowego dziedzictwa” w Łucku (2019 r.);
- udział lubelskiej delegacji w Łucku na uroczystościach związanych z 934. rocznicą lokacji miasta oraz 590. rocznicą Zjazdu Monarchów Europejskich (2019 r.);
- udział przedstawiciela miasta Lublin w roli eksperta w Równem podczas spotkania komitetu sterującego projektu finansowanego z Komisji Europejskiej (liderem jest miasto Równe), poświęconego rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego (2019 r.);
- wizyta lubelskiej delegacji w Tiranie w celu podpisania listu intencyjnego o nawiązaniu współpracy między miastami (2019 r.);
- udział delegacji Miasta Lublin w obchodach 5. rocznicy partnerstwa Lublina i Tbilisi (2019 r.);
- Misja gospodarcza z regionu Windsor – Essex w Lublinie, której efektem było podpisanie porozumienia pomiędzy Województwem Lubelskim a Windsor Essex Economic Development Corporation (2019 r.);
- udział przedstawicieli miasta Lublin w uroczystościach z okazji Dni Miasta Winnica (2019 r.);

- wizyta Prezydenta Miasta Krzywy Róg i udział w panelu otwarcia „Priorytety samorządu w nowej rzeczywistości” podczas Kongresu Współpracy Transgranicznej 2020;
- wizyta studyjna w Lublinie (on-line) przedstawicieli komórek odpowiedzialnych za systemy informatyczne i cyfryzację Urzędu Miasta Łuck (Ukraina), wizyta miała na celu podzielenie się dobrymi praktykami w zakresie tworzenia Strategii rozwoju cyfrowego (2020 r.);
- warsztaty Eco-Miasto online – „Zielone Miasto w praktyce” w ramach projektu Eco-Miasto organizowanego przez Ambasadę Republiki Francuskiej w Polsce, Centrum UNEP/GRID-Warszawa i portal „Teraz Środowisko” z partnerem, firmą Ceetrus Polska (2020 r.);
- udział przedstawicieli ukraińskich miast partnerskich i zaprzyjaźnionych z Charkowa, Sum, Równego, Łucka, Mikołajowa oraz Kamieńca-Podolskiego w Konferencji „Wyzwania miast w sytuacji epidemiologicznej”, w ramach której uczestnicy wymienili się doświadczeniem, wiedzą oraz przedstawili najważniejsze problemy i wyzwania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa mieszkańców swoich miast (2020 r.).

Współpraca Lublina z innymi miastami, a szczególnie partnerskimi, pozwala na **wspólną realizację wielu projektów finansowanych ze środków europejskich**. W latach 2019–2020 komórki organizacyjne Urzędu Miasta Lublin realizowały kilkanaście takich projektów (nie licząc projektów międzynarodowych realizowanych przez lubelskie szkoły), wśród których wymienić można:

- „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej” – realizowany ze środków MSZ RP „Dyplomacja publiczna 2019”. W ramach projektu odbyły się debaty (Lwów, Brześć, Dniepr i Krzywy Róg) oraz prezentacje wystawy „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej” (Lwów, Wilno, Charków, Grodno, Ławra Uniowska, Łuck, Mińsk, Dusseldorf, Luksemburg, Dublin, Koszyce, Ateny, Krzywy Róg, Brześć).
- „W poszukiwaniu wspólnej historii” – przedsięwzięcie zorganizowały miasta partnerskie Lublin i Rishon LeZion (Izrael). Program miał charakter edukacyjny. Podczas kilkudniowego pobytu w Rishon LeZion (czerwiec 2019 r.) lubelska młodzież wraz ze swoimi rówieśnikami z Izraela zgłębiała tematykę przedwojennego Lublina. Zorganizowane zostały spotkania z potomkami Żydów lubelskich, odwiedzono Instytut Yad Vashem w Jerozolimie, zwiedzano miasto. W ramach rewizyty (lipiec 2019 r.) do Lublina przyjechała grupa młodzieży z Rishon LeZion. Młodzież uczestniczyła w szeregu warsztatów przygotowanych przez Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”.
- „Art-Panorama: Dzień Kultury Białoruskiej”. W Lublinie odbył się Dzień Kultury Białoruskiej (czerwiec 2019 r.), w ramach którego 400 młodych artystów amatorów sztuk plastycznych, wokalnych oraz choreografii z Witebska, Połocka, Nowopołocka, Mińska, Saligorska, Mohylewa, Borysowa i Homla prezentowało swoją sztukę.
- „Wielkanoc w Polsce”. W Lublinie po raz 20. na zaproszenia miasta gościło kilkadziesiąt osób opolskich korzeniach, potomków dawnych zesłańców i emigrantów z Rosji, Kazachstanu, Kirgistanu, Mołdawii, Ukrainy i Brazylii, by spędzić święta wielkanocne w kraju przodków (kwiecień 2019 r.).

- „Wolontariat międzynarodowy na rzecz solidarności w sferze rozwoju miast” w ramach programu EKS – „INTERCULTURE 5S” (od 1 marca 2020 r.) 68 wolontariuszy z Ukrainy i Polski zostało zaproszonych na 5 krótkoterminowych wolontariatów podczas 5 dużych imprez, organizowanych przez miasto Lublin. Celem projektu jest przekazanie młodym ludziom z Ukrainy i Polski wiedzy i doświadczenia przy organizacji dużych wydarzeń, takich jak festiwale i kongresy oraz promowanie wartości europejskich, nauka tolerancji i otwartości poprzez wymianę wielokulturową wolontariuszy z Polski i Ukrainy.
- „Kadry nowoczesnego Lublina” w ramach programu Erasmus+. Działania projektu skierowane są do 49 pracowników Urzędu Miasta Lublin, którzy uczestniczą w 7-dniowych wyjazdach typu job shadowing (39 osób) oraz szkoleniu na temat budowania wizerunku marki miasta połączone z warsztatami i wizytą studyjną w jednym z europejskich miast (od października 2019 r.). Celem projektu jest rozwój kompetencji i umiejętności pracowników Urzędu Miasta Lublin odpowiedzialnych za promocję, zarządzanie wizerunkiem, planowanie strategiczne, współpracę z instytucjami i organizacjami pozarządowymi z obszaru turystyki kulturowej i wsparcia biznesu.
- Projekt „KWT- Samorząd jutra. Między otwartością a odpowiedzialnością”. Projekt realizowany jest w ramach konkursu „Dyplomacja publiczna – Nowy wymiar 2020”, a jego realizacja przypada na miesiące lipiec–listopad 2020 r. Przedmiotem projektu było przygotowanie i realizacja Kongresu Współpracy Transgranicznej w Lublinie w formule on-line. Kongres jest platformą inspirowania i aktywizowania współpracy pomiędzy Unią Europejską a krajami Europy Wschodniej, od wielu lat jest miejscem spotkań praktyków współpracy rozwojowej i transgranicznej różnych środowisk. Jest to wydarzenie, które umożliwia nawiązywanie nowych partnerstw, włączanie się w międzynarodowe inicjatywy, czy pozyskiwanie unikalnej wiedzy i doświadczeń.
- „Przyjęcie przedstawicieli instytucji z Norwegii, Islandii albo Liechtensteinu w Polsce”, przedsięwzięcie realizowane w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014–2021. W ramach projektu przyjęto na wizytę studyjną 2 przedstawicieli Stowarzyszenia Kultury Samhold w Młodzieżowym Domu Kultury „Pod Akacją” w Lublinie. Celem projektu jest nawiązanie współpracy dwustronnej w dziedzinie kultury (muzyka i sztuki plastyczne) i wymiana doświadczeń instruktorskich, rozwój kompetencji kadry pedagogicznej i rozwój publiczności.
- „Zapewnienie szkoleń i warsztatów dla placówek przedszkolnych w 7 gminach w Gruzji w ramach programu Danish Refugee Council in Georgia” finansowany z funduszy Danish Refugee Council. Przedsięwzięcie zakłada 3 wizyty studyjne w 2020 r., z czego 2 odbędą się w przestrzeni wirtualnej we współpracy z miastem Lublin. Trzecia wizyta realizowana będzie z placówkami przedszkolnymi w Niemczech.

W 2020 r. zorganizowany został **Kongres Współpracy Transgranicznej Lublin 2020** (znany poprzednio jako Kongres Inicjatyw Europy Wschodniej). Spotkanie poświęcone było wyzwaniom, jakie przed lokalnymi wspólnotami w całej Europie postawiła pandemia COVID-19. Tematem przewodnim Kongresu organizowanego był „Samorząd jutra. Między otwartością a odpowiedzialnością”. Ze

względu na sytuację epidemiczną wydarzenie w całości odbyło się w przestrzeni wirtualnej, z wykorzystaniem nowoczesnej platformy i simultanicznego tłumaczenia na trzy języki: polski, angielski i rosyjski. Cztery dni Kongresu wypełnione były panelami i warsztatami z udziałem wybitnych europejskich ekspertów, takich jak Charles Landry (Wielka Brytania), Prof. Aleksander Sogomonov (Rosja), Rasmus Wiinstedt Tscherning (Dania), Marharyta Zhenchuk (Ukraina), Krzysztof Czyżewski (Polska) skupionymi wokół czterech obszarów tematycznych: priorytetów samorządu w nowej (post)pandemicznej rzeczywistości, funkcjonowania kultury i turystyki kulturowej w nowych warunkach, zrównoważonego rozwoju gospodarczego oraz innowacyjności. Jak co roku, Kongresowi towarzyszyło Forum Partnerów, mające na celu stworzenie przestrzeni komunikacji oraz wymianę doświadczeń między organizacjami poszukującymi międzynarodowych partnerów. Zaś spotkanie on-line Radnych miejskich poświęcone było funkcjonowaniu samorządu w czasie pandemii oraz perspektywie współpracy z miastami partnerskimi w przyszłości. Podczas Giełdy Grantodawców zaprezentowane zostały możliwości pozyskania środków finansowych z wybranych programów grantowych. W ramach Konkursu dobrych praktyk przedstawione zostały najlepsze rozwiązania w zakresie inicjatyw podejmowanych na rzecz społeczności lokalnej i współpracy transgranicznej w Europie i krajach Partnerstwa Wschodniego w obliczu pandemii koronawirusa. Kongresowi towarzyszyły również 5 wydarzeń, 3 wydarzenia kulturalne i premiera filmu, transmitowane w formie live streamingu. Kongres Współpracy Transgranicznej Lublin 2020 otrzymał dotację z Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w ramach programu „Dyplomacja publiczna 2020 – nowy wymiar” oraz został objęty honorowym patronatem Komisji Europejskiej, a do wielu dotychczasowych Partnerów w tym roku dołączyli: Związek Miast Ukrainy, Białoruska Organizacja „Miasta Partnerskie” i Instytut Adama Mickiewicza. Łącznie zarejestrowało się 1 042 osób (z 40 krajów: Rosji, Francji, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Belgii, Kirgistanu, Niemiec, Szwecji, Łotwy, Mołdawii, Australii, Danii, Włoch, Norwegii, Mongolii, Słowenii, Irlandii, Albanii, Zimbabwe, Grecji, Azerbejdżanu, Palestyny, Stanów Zjednoczonych, Słowacji, Islandii, Portugalii, Kanady, Cypru, Andory, Rwandy, Ugandy, Kolumbii, Indii i Węgier) w tym 31 dziennikarzy i 49 panelistów.

W 2020 r. miasto Lublin znalazło się w finale konkursu o tytuł **Europejskiej Stolicy Młodzieży 2023**. W finałowej trójce obok Lublina jest również rosyjski Kazań i rumuńskie Baia Mare. Aplikacja Lublina została wysoko oceniona przez niezależne jury, w którym znaleźli się reprezentanci m.in.: Parlamentu Europejskiego, Komitetu Regionów, Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy, Europejskiego Komitetu Gospodarczo-Społecznego, Rady Europejskich Gmin i Regionów, Rady Doradczej Młodzieży Rady Europy, Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Inicjatywy Otwarte Społeczeństwo w Europie, Europejskiego Ruchu Międzynarodowego, EURACTIV, Europejskiego Forum Młodzieży. Aplikacja, którą miasto Lublin złożyło w konkursie o przyznanie tytułu Europejskiej Stolicy Młodzieży koncentruje się na trzech obszarach: „Miasto dla młodzieży”, „Młodzież dla miasta” oraz „Młodzież i miasto”. Pierwsza kategoria zawiera szeroki zakres działań zaprojektowanych przez miasto z myślą o młodych mieszkańcach. Drugi obszar opisuje wkład młodzieży w program – projekty i inicjatywy opracowane i wdrożone przez młodych lub

organizacje młodzieżowe, z którymi współpracują. Poza tym obejmuje on również wyniki zaangażowania wolontariuszy w przygotowanie i wdrożenie działań Europejskiej Stolicy Młodzieży. Z kolei ostatnia grupa tematyczna obejmuje współpracę i partnerstwo pomiędzy miastem i jednostkami miejskimi w Lublinie, a młodzieżą, organizacjami młodzieżowymi i innymi zainteresowanymi stronami w zakresie opracowywania i wdrażania wspólnych przedsięwzięć.

Rozwój relacji zewnętrznych determinowany jest także poprzez szeroko rozumianą **działalność promocyjną Lublina w kraju i za granicą**. W tym zakresie warto wskazać na takie aspekty działalności promocyjnej, jak: tworzenie marki miasta, promocja ogólna i tematyczna potencjału Lublina, budowa oferty internetowej ukazującej jego atuty oraz osiągnięcia i nagrody dla miasta i jego instytucji. Do kształtowania wizerunku miasta oraz budowania jego atrakcyjności Urząd Miasta Lublin wykorzystuje System Identyfikacji Wizualnej Miasta Lublin. Do znaków marki, który jest podstawowym elementem SIW oraz systemu prezentacji miasta, należy logo miasta Lublin oraz sygnet. Sygnet zbudowany jest z układów bazujących na literach „L” i „U”. Kolorystyka nawiązuje do kolorów miasta. Sygnet posiada złożoną symbolikę. Nawiązuje poprzez skojarzenia do architektury (łuki, blanki, baszta, wieża, sklepienie, brama, piwnica, rzut fortyfikacji, itp.). Poprzez zachodzenie na siebie elementów mówi o przenikaniu kultur, części wspólnej, wyznacza centrum. Nawiązuje do „oka proroka” z planu miasta. Logo miasta składa się ze znaku graficznego (sygnetu), logotypu oraz claimu (hasła promocyjnego). Stanowi swego rodzaju sygnaturę miasta na przekaziu, który miasto kieruje do potencjalnego odbiorcy.

Jednym z zadań Urzędu Miasta Lublin jest **promocja ogólna i tematyczna potencjału miasta**. Podejmowane działania mają charakter wielowymiarowy, gdyż przyczyniają się nie tylko do osiągnięcia ogólnego celu rozwoju relacji zewnętrznych czy poprawy rozpoznawalności Lublina, ale także wzmacniają otwartość kulturową, przyczyniają się do rozwoju różnych aspektów miasta decydujących o jego przyjazności dla ludzi, zwiększają atrakcyjność Lublina dla nowych inwestorów, sprzyjają nawiązywaniu nowych kontaktów biznesowych, a także wzmacniają potencjał akademicki miasta.

Rysunek 4. Znaki marki – logo (z lewej) oraz sygnet (z prawej) miasta Lublin

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

Budowaniu spójnego i trwałego wizerunku Lublina, zarówno wśród jego mieszkańców, jak i odwiedzających, służy program „**Miejsce Inspiracji**”. Program ten powstał w 2009 r. z inicjatywy Urzędu Miasta Lublin i jest skierowany do branży hotelarsko-gastronomicznej. Jego ideą przewodnią jest wyróżnienie miejsc, które poza świadczeniem podstawowych usług noclegowo-gastronomicznych zapewniają swoim gościom emocje i wrażenia związane z poznawaniem i doświadczaniem dziedzictwa oraz atmosfery Lublina. Każdego roku niezależna komisja programowa typuje podmioty, które – oddając

jego klimat – mogą być wizytówką miasta. Znalezienie się w gronie wyróżnionych to prestiż i szansa na zdobycie nowych klientów. Dla gości odwiedzających rekomendowane miejsca jest to gwarancja nie tylko udanego pobytu, ale również możliwości poznania bliżej miasta dzięki dostępnym materiałom promocyjnym i informacjom udzielanym przez przeszkolonych w tym zakresie pracowników. Ponadto, w ciągu roku realizowanych jest wiele ciekawych wydarzeń przybliżających wybrane obszary dawnych tradycji i przenikających się kultur Lublina oraz inicjatyw ukazujących współczesny charakter i potencjał miasta. Laureatami Programu edycji 2019–2020 zostali: Perłowa Pijalnia Piwa, Zielony Talerzyk, Tinto, Niepospolita, Legendy Miasta, 2 PI ER, chrupko.

Rozwojowi relacji zewnętrznych sprzyja również **budowa oferty internetowej ukazującej atuty miasta**. Strona internetowa Lublina funkcjonuje pod domeną www.lublin.eu i integruje 3 duże, działające dotychczas rozłącznie platformy: Portal Miejski, Portal Samorządowy oraz Portal Kulturalny. Serwis jest podzielony na 6 głównych działów tematycznych skierowanych do różnych grup odbiorców: Lublin, Mieszkańcy, Kultura, Turystyka, Sport, Biznes i Nauka oraz dział Samorząd, grupujący zakładki: Rada Miasta Lublin, Prezydent Miasta Lublin, Urząd Miasta Lublin i Rady Dzielnic. Nawigację ułatwiają dodatkowe elementy w postaci mapy serwisu, wyszukiwarki, systemu zakładek prezentujących multimedia oraz systemu bloczków, które umożliwiają szybki dostęp do wybranych treści serwisu. Portal stworzono w oparciu o mechanizmy ułatwiające dostęp do treści osobom niedowidzącym. Serwis działa w 3 wersjach językowych: polskiej, angielskiej i ukraińskiej.

Miasto Lublin regularnie bierze udział w wielu **konkursach i rankingach** mających charakter ogólny lub szczegółowy (branżowy). Niektóre z nich są organizowane cyklicznie, dlatego możliwe jest porównywanie osiągnięć rok do roku, co pozwala ocenić zachodzące zmiany. Miasto Lublin zostało w 2019 r. nagrodzone tytułem „Polskiej Marki Turystycznej” przez Ministerstwo Sportu i Turystyki. Wręczenie tytułów odbyło się w ramach projektu „Polskie Marki Turystyczne”. Kapituła powołana przez Ministra Sportu i Turystyki oraz Prezesa Polskiej Organizacji Turystycznej dokonała analizy 117 zgłoszeń, spośród których przyznano jedynie 5 tytułów „Polskiej Marki Turystycznej”. W tym samym roku Lublin zajął 7. miejsce wśród dwunastu polskich miast pod względem średniej ocen, na którą składa się 7 kapitałów (kapitał instytucjonalno-demokratyczny, techniczny i infrastrukturalny, kultury i wizerunku, jakości życia, źródeł finansowania, atrakcyjności inwestycyjnej, ludzki i społeczny). Przed Lublinem uplasowały się metropolie takie jak Warszawa, Kraków, Poznań, Wrocław, Gdańsk i Katowice. Natomiast dalsze pozycje należą do Rzeszowa, Szczecina, Bydgoszczy, Białegostoku i Łodzi. Ponadto Lublin wraz z Krakowem, Białymstokiem, Bydgoszczą, Poznaniem i Gdańskiem, znalazł się w grupie metropolii, które odnotowały wzrost średniej oceny względem ostatniego raportu z 2015 r. Do wyróżnień, jakimi nagrodzono miasto należy dodać wyróżnienia dla Prezydenta Krzysztofa Żuka. W corocznym plebiscyście serwisu PortalSamorządowy.pl został uznany za samorządowca 2019 r. Głosowanie na kandydatów odbywa się przez cały rok na stronie serwisu.

Rozwój relacji zewnętrznych miasta i jego mieszkańców ma charakter wielowymiarowy. Wzrost liczby turystów, poprawa bazy noclegowej i zwiększający się stopień wykorzystania miejsc noclegowych wskazują na kontynuację dynamicznego rozwoju turystyki w Lublinie. Przyczynia się do niej także rozwój produktów turystycznych (a zwłaszcza organizowane wydarzenia kulturalne i sportowe) zgodnie z założeniami określonymi w przyjętej w 2015 r. *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*.

Analiza relacji zewnętrznych utrzymywanych przez władze samorządowe dowodzi, że współpraca z innymi miastami jest jedną z najmocniejszych stron Lublina. Świadczy o tym rosnąca liczba miast partnerskich, a przede wszystkim – ilość, jakość i różnorodność projektów (w tym także projektów współfinansowanych ze środków UE) realizowanych z innymi miastami, przede wszystkim spoza Polski. Wysoki priorytet współpracy międzynarodowej w polityce miejskiej potwierdza uchwalenie *Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020*⁷. Aktywność Centrum Kompetencji Wschodnich przyczynia się do wzmocnienia metropolitarnej rangi Lublina jako animatora współpracy transgranicznej między krajami i regionami UE a obszarami krajów Partnerstwa Wschodniego. Relacje te stanowią kapitał, który może przyczynić się do przyspieszenia rozwoju miasta i zwiększenia jego rozpoznawalności.

Zaprezentowana aktywność międzynarodowa, przyznane nagrody oraz wysokie pozycje w wielu rankingach dokumentują, że Lublin pozostaje na ścieżce dynamicznego rozwoju. Ważne jest przy tym nie tylko utrzymanie wysokiego tempa rozwoju miasta, ale także ciągła poprawa działań promocyjnych, które powinny zapewnić łatwo dostępną informację o sukcesach miasta i jego mieszkańców, budując wśród tych ostatnich zadowolenie i poczucie dumy z mieszkania w Lublinie.

⁷ Uchwała Nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020 w przestrzeni Europy Środkowo-Wschodniej.

A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej

Otwartość kulturowa powinna przenikać działania, poprzez które Lublin i jego mieszkańcy nawiązują relacje zewnętrzne. Sfera komunikacji subiektywnie skraca realnie istniejące dystanse i jest powiązana z tworzeniem relacji zewnętrznych. W czysto międzyludzkich kategoriach jest przejawem poszanowania godności osoby ludzkiej i sprowadza się do atmosfery wzajemnej akceptacji osób różniących się pochodzeniem, językiem, kulturą, żywymi preferencjami czy zwyczajami. Otwartość kulturowa jest zarazem wpisana w historię i kulturowe dziedzictwo Lublina i regionu, dlatego można ją traktować jako element lubelskiej tradycji i tożsamości.

Otwartość kulturową można uznać za cechę przyczyniającą się do budowy kreatywnego regionu. Gotowość do dialogu różniących się osób wspiera proces uczenia się i wyzwala nowe pomysły, stwarzając środowisko sprzyjające kreacji i rozwojowi innowacji. Postawa otwartości umożliwia osiągnięcie korzyści z szeroko rozumianych procesów umiędzynarodowienia, przejawiających się na przykład rosnącą liczbą turystów zagranicznych, wzbogaceniem oferty kulturalnej, internacjonalizacją przedsiębiorstw czy rosnącą liczbą studentów z innych krajów. Otwartość kulturowa przenika więc różne obszary *Strategii Lublin 2020*, pozwalając na osiągnięcie dodatkowych – wymiernych i niewymiernych – korzyści dla miasta i jego mieszkańców.

Ocena otwartości kulturowej w Lublinie wymaga analizy różnych wskaźników ilościowych i opisowych. W pierwszej kolejności zaprezentowano dane o liczbie cudzoziemców zameldowanych w Lublinie. Ważną częścią analizy są także informacje o międzynarodowych projektach w zakresie wielokulturowości oraz pozostałych formach działalności Urzędu Miasta i instytucji kultury w tym zakresie.

Liczba zameldowanych cudzoziemców i cudzożonek w końcu 2019 r. zwiększyła się w porównaniu z 2018 r. o 40,8% (por. tabela 13). Rok później liczba ta spadła o 10,2%. Należy jednak pamiętać, że 2020 r. był rokiem wyjątkowym i ze względu na pandemię zajęcia uniwersyteckie prowadzone były w trybie zdalnym, co tłumaczyć może mniejszą niż rok wcześniej liczbę zameldowanych w mieście cudzoziemców (głównie studentów).

Tabela 13. Liczba zameldowanych cudzoziemców w Lublinie (stan na koniec roku kalendarzowego)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba zameldowanych cudzoziemców	2 102	2 295	3 102	2 801	2 780	2 692	2 611	4 411	3 957

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Cudzoziemcy zameldowani na pobyt stały i czasowy stanowią ponad 1% populacji Lublina. Warto zwrócić uwagę, że osoby te pochodzą z ponad 80 krajów świata. Należy jednak zdawać sobie sprawę, że nie wszyscy cudzoziemcy dopełniają obowiązku meldunkowego, a część z nich przyjeżdża do Lublina wahadłowo na okresy krótsze niż wymagane w obowiązku meldunkowym 3 miesiące. Dla przykładu, liczba studentów cudzoziemców studiujących w roku akademickim 2019/2020 przekroczyła 6 707 osób⁸.

⁸ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Można wskazać szereg dowodów na to, że wielokulturowa tradycja Lublina jest z powodzeniem kontynuowana. Od 2008 r. Lublin jest jednym z kilkudziesięciu Miast Międzykulturowych Rady Europy. Kwestia otwartości na inne religie czy narody była także istotną częścią aplikacji Lublina podczas starania się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Charakter międzynarodowy miały obchody 450-lat Unii Lubelskiej odbywające się w 2019 r. Kolejnym przykładem jest rozpoczęcie w 2020 r. procedury ubiegania się o tytuł Europejskiej Stolicy Młodzieży 2023. Studenci z zagranicy to coraz bardziej widoczna część społeczności akademickiej Lublina. Przez ponad 20 lat mieścił się w Lublinie Ośrodek dla Cudzoziemców, w którym mieszkały osoby oczekujące na decyzję w sprawie nadania statusu uchodźcy. Działa tu również kilka organizacji pozarządowych, które pracują na rzecz integracji cudzoziemców i cudzoziemek. Są to: Caritas Archidiecezji Lubelskiej, Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa, Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu, Omnes Gentes, Stowarzyszenie „Dla Ziemi”, Stowarzyszenie Homo Faber, Fundacja Nowy Staw, Amnesty Lublin oraz Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza.

Na bazie rozwiązań wypracowanych w ramach projektów: *Lublin dla wszystkich* i wspólnego projektu Lublina, Łucka i Iwano-Frankiwska w zakresie poprawy świadczenia usług administracyjnych, a także dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem Homo Faber, w 2014 r. otwarto **Punkt Obsługi Cudzoziemców**, który znalazł się w strukturach Biura Obsługi Mieszkańców. Była to pierwsza tego typu inicjatywa w Polsce. Punkt Obsługi Cudzoziemców ma za zadanie świadczyć bezpłatną, codzienną, informacyjną pomoc mieszkającym w Lublinie cudzoziemcom. W latach 2019–2020 Punkt Obsługi Cudzoziemców działający w ramach Biura Obsług Mieszkańców kontynuował obsługę klientów w języku polskim, ukraińskim, rosyjskim i angielskim. Cudzoziemcy mogli uzyskać informacje bezpośrednio w Biurze Obsługi Mieszkańców przy ul. Wieniawskiej 14, jak również telefonicznie (dzwoniąc pod numer telefonu +48 81 466 10 09) oraz za pośrednictwem poczty elektronicznej (wysyłając e-mail na adres foreigners@lublin.eu).

Obok wskazanych projektów i działań, do zwiększenia się otwartości kulturowej mieszkańców przyczyniają się również liczne cykliczne **wydarzenia kulturalne umożliwiające poznanie innych kultur**. Na szczególną uwagę zasługuje organizowany od 2007 r. Festiwal Wielokulturowy Lublin, który promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym. Jest to festiwal, organizowany od 2007 r. Zamiarem organizatorów jest, poznania kultur mniejszości narodowych, etnicznych, wyznaniowych i religijnych by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Festiwal stwarza możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy chcą podkreślić wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin mianem miasta wielokulturowego. Festiwal współorganizowany jest przez lubelskie organizacje i instytucje reprezentujące różne kultury i wyznania. W 2019 r. odbywał się on przez 3 dni, w trakcie których uczestnicy mogli brać udział w Drzwiach Otwartych instytucji, koncertach, spacerach tematycznych, seansach filmowych oraz warsztatach. W 2020 r.

przez 3 festiwalowe dni skupiono się na wydarzeniach muzycznych – od głębi pieśni cerkiewnych i preludów organowych poprzez nostalgię muzyki sefardyjskiej po radosne śpiewy z nurtu gospel oraz energetyczny bałkański folk.

Innym przykładem jest organizowany w mieście od 2007 r. festiwal Ukraina w Centrum Lublina. Organizatorem wydarzenia jest Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza, w ramach której działają ukraińscy studenci, przedstawiciele mniejszości ukraińskiej w Polsce, czy też Polacy zainteresowani Ukrainą. Festiwal po raz pierwszy odbył się jako część innego festiwalu o nazwie „Mikołajki Folkowe”. Jednak już od 2010 r. jest on oddzielną imprezą, która ma na celu przybliżenie kultury ukraińskiej w różnych postaciach oraz budowanie wzajemnego dialogu polsko-ukraińskiego na terenie Lublina i województwa Lubelskiego. W ciągu 12 lat w festiwalu uczestniczyło bardzo wielu znanych ukraińskich artystów. Gośćmi festiwalu byli twórcy i zespoły, takie jak: „Odyn v kanoe”, „Vivienne Mort”, „Auditoria”, Oleg Skrypka, polski malarz Piotr Łucjan, fotografowie Marian Strilciw i Pavlo Nera, plastyk Marta Wasilczyk, reżyserowie: Anna Korzh, Igor Sudakov, Wiktoria Trofimenko, Konstantyn Klatskyj, Oleksandr Frazze-Frazenko, pisarze: Bogdan Logvynenko, Taras Bondarenko, Nadiyka Gerbish oraz inni przedstawiciele współczesnego świata kultury ukraińskiej. W ramach festiwalu odbywa się również konkurs wiedzy o Ukrainie „Ukraina Terra (IN)Cognita” dla uczniów lubelskich szkół, podczas którego sprawdzana jest wiedza o naszym wschodnim sąsiedzie. Ponadto corocznie w ramach festiwalu odbywają się warsztaty tradycyjnego rękodzieła ukraińskiego. W 2020 r. po raz pierwszy, ze względu na pandemię festiwal odbył się w formie online.

Jednym z działań integrujących cudzoziemców i cudzoziemki w Lublinie była realizacja projektu **Lublin dla Wszystkich**. W 2019 r. w ramach tego działania odbyły się różnego rodzaju wydarzenia powiązane z tworzeniem wizji rozwoju Lublina 2030. Jednym z nich było spotkanie pod egidą tzw. Kafejki Partycypacyjnej zatytułowane „Lublin dla Wszystkich: cudzoziemcy i cudzoziemki w mieście”. Kafejka jest miejscem rozmów, wymiany doświadczeń, pomysłów i inspiracji. Spotkanie o którym mowa, poświęcone było wyobrażeniom nowych mieszkańców Lublina – cudzoziemek i cudzoziemców na temat przyszłości Lublina. Dyskusja skupiła się na czterech obszarach: nauka, praca, bezpieczeństwo i integracja ze społecznością lokalną. Wnioski z tego spotkania stanowiły ważny wkład w *Strategię Lublin 2030*.

Podsumowując analizę można stwierdzić, że liczba cudzoziemców zameldowanych na pobyt stały w Lublinie spada, a liczba studentów zagranicznych utrzymuje tendencję wzrostową. Międzykulturowość jest także istotnym rysem oferty kulturalnej dostępnej w mieście. W Lublinie corocznie organizowane są wydarzenia, które promują różnorodność mieszkańców oraz ich kultury. Lublin jako miasto otwarte powinien być miastem otwartym dla wszystkich bez względu na wiek, płeć, pochodzenie, rasę, status materialny, społeczny czy zawodowy. Te założenia sprzyjają tworzeniu nowych projektów, które integrują ze sobą mieszkańców i wpływają na ich otwartość kulturową. Warto w tym miejscu wspomnieć również o obchodach 450-lecia powstania Unii Lubelskiej. Hasłem przewodnim obchodów obchodzonych przez cały 2019 r. była myśl „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej”. W ramach wydarzenia

powstała m.in. wystawa, która eksponowana była we Lwowie, Mińsku, Charkowie, Brzuchowiczach, Atenach. Odbyły się również liczne wydarzenia o charakterze międzynarodowym.

A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych

Miasta powstawały, a następnie przez wiele stuleci działały jako centra obsługi okolicznych terenów. Wraz ze swoim wzrostem i narastaniem problemów wewnętrznych od XIX wieku stawały się coraz bardziej „egoistyczne” i oderwane od potrzeb regionu. Rozwój zrównoważony oznacza dla Lublina próbę przełamania tej tendencji i powrót do integracji regionalnej poprzez wzmocnienie więzi regionalnych. Przejawem odpowiedzialności za rozwój Lubelszczyzny jest dążenie, by najważniejszą z funkcji zewnętrznych Lublina było reprezentowanie interesów regionu: ułatwianie dostępu do kultury i nauki, do rynków zbytu i nowych technologii, tworzenie platformy kontaktów i wymiany gospodarczej oraz społecznej. Otwartość na potrzeby regionu skutkuje zwielokrotnieniem walorów samego miasta, oferując w zamian regionowi możliwość korzystania z całego skumulowanego tu potencjału. Warunkiem wypełniania tej roli jest wzmocnienie wzajemnych powiązań – zarówno komunikacyjnych, jak i instytucjonalnych – opartych na wspólnej infrastrukturze. Pomocne w budowie relacji gospodarczych jest również tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, mających duże znaczenie dla zamożności mieszkańców regionu.

Oceniając realizację celu budowania więzi regionalnych posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Wychodząc od odpowiedzi na pytanie o zasadność metropolitalnych aspiracji Lublina, w pierwszej kolejności przeanalizowano postępy w budowie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla obszaru metropolitalnego. Następnie zaprezentowano informacje o regionalnej komunikacji kolejowej oraz o długości tras komunikacji publicznej poza granicami miasta. Analizując potencjał gospodarczy metropolii przytoczono dostępne dane o produkcie krajowym brutto oraz wybrane wskaźniki innowacyjności.

Lublin, jako miasto o wielorakich relacjach znacznie przekraczających jego granice, ma aspiracje metropolitalne. Lublin wraz z obszarami funkcjonalnymi spełnia to kryterium. W 2019 r. liczba mieszkańców Lublina wynosiła 339 784, a Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego – 546 892. Zaś w 2020 r. było to odpowiednio 338 586 i 545 733⁹. Obszar LOF stanowi największą koncentrację terenów zurbanizowanych we wschodniej części Polski. Realizacja aspiracji metropolitalnych miast nie zależy jednak od spełnienia kryteriów demograficznych, lecz przede wszystkim od kryteriów funkcjonalnych w systemie osadniczym kraju (funkcje metropolitalne)¹⁰. W przypadku niektórych funkcji Lublina – związanych np. z kulturą czy relacjami z krajami Partnerstwa Wschodniego – można już mówić o oddziaływaniu Lublina w skali ogólnokrajowej, a nawet międzynarodowej. Ze względu na swój potencjał i miejsce na mapie samorządowej, rolę Lublina powinno być jednak przede wszystkim pełnienie funkcji centrum

⁹ Lubelski Obszar Funkcjonalny powstał na mocy *Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE na lata 2014–2020*, podpisanego dnia 30 marca 2015 r.

¹⁰ Zob. np.: T. Markowski, T. Marszał, *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2006.

ekonomicznego, naukowego i kulturalnego dla makroregionu Polski Wschodniej¹¹ i województwa lubelskiego.

Warunkiem koniecznym wzmocnienia więzi Lublina zarówno z sąsiednimi jednostkami terytorialnymi, jak i innymi metropoliami, jest **zbudowanie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla obszaru metropolitarne**. Dlatego istotną rolę we wzmacnianiu więzi Lublina z regionem pełnią **inwestycje drogowe**. Informacje o inwestycjach w regionie realizowanych przez GDDKiA i PKP zostały zaprezentowane w części raportu poświęconej celowi A.1. *Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina*. Opisano tam również wybrane projekty inwestycyjne realizowane przez Zarząd Dróg i Mostów na terenie Lublina, odgrywające istotną rolę w komunikacji mieszkańców obszarów funkcjonalnych miasta.

Ważną rolę w zwiększaniu spójności transportowej całego regionu może odegrać **komunikacja kolejowa**. Sieć połączeń kolejowych w województwie lubelskim przedstawiono na rysunku 5, natomiast liczbę odjazdów (równą liczbie przyjazdów) z Lublina do miast regionu stanowiących główne węzły regionalnej komunikacji kolejowej – w tabeli 14.

Tabela 14. Połączenia kolejowe Lublina z wybranymi miejscowościami w regionie, organizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego

Miasto	XII 2013	XII 2014	XII 2015	XII 2016	XII 2017	XII 2018	XII 2019	XII 2020
	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy
Chełm	13	12	12	13	13	13	17	13
Dęblin	11	10	11	0	0	0	6	6
Dorohusk	4	1	0	0	0	0	0	0
Lubartów	6	7	6	6	6	6	6	10
Łuków	5	4	4	0	0	0	0	0
Parczew	2	5	4	4	5	5	4	8
Szastarka	9	7	8	5	8	7	10	8
Stalowa Wola	5	5	5	5	4	8	7	6
Terespol	4	3	1	0	0	0	0	0
Zamość	4	4	4	4	4	4	4	4
Lublin Airport	5	8	3	3	3	7	3	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie internetowych rozkładów jazdy.

W porównaniu do poprzednich lat liczba połączeń nie uległa znaczącym modyfikacjom. Najbardziej zauważalne było zwiększenie w latach 2019–2020 połączeń z Chełmem, Dęblinem i Dorohuskiem. Utrzymano liczbę połączeń do Zamościa i Portu Lotniczego Lublin. Po remoncie linii kolejowej Lublin–Warszawa przywrócone zostały połączenia z Lublina do Łukowa oraz wspomnianego wcześniej Dęblina. Inwestycja ta w niedalekiej przyszłości przełoży się na poprawę spójności transportowej regionu.

Istotne znaczenie dla wzmocnienia więzi Lublina z otaczającymi gminami ma rozwój komunikacji podmiejskiej. Lublin posiada bogatą sieć transportu zbiorowego, która składa się dwóch podsystemów: komunikacji autobusowej i trolejbusowej. Organizacją i zarządzaniem transportem publicznym w Lublinie zajmuje się Zarząd Transportu Miejskiego (jednostka budżetowa Urzędu Miasta Lublin). Funkcjonowanie komunikacji miejskiej poza granicami miasta Lublin opiera się na zasadzie porozumień

¹¹ Warto zwrócić uwagę, że podregion lubelski charakteryzuje się najwyższym PKB na mieszkańca w obszarze Polski Wschodniej, a *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja* podkreśla znaczenie Lublina w makroregionie jako najludniejszego miasta i największego centrum naukowego i akademickiego.

i umów zawartych pomiędzy Gminą Lublin a gminą na terenie, której ma funkcjonować dane połączenie. Określa ono trasę przejazdu, liczbę kursów i wysokość partycypacji gminy w kosztach funkcjonowania takiego połączenia.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie, **długość tras komunikacji publicznej poza granicami Lublina** w latach 2019–2020 zwiększyła się o 22 km i wyniosła w ostatnim omawianym roku 169 km. Przechodząc zaś do szczegółów, w 2019 r. przybyło 17 km., natomiast w 2020 r. – 5 km. Dane szczegółowe prezentuje tabela 15.

Tabela 15. Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (w km)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Długość tras poza granicami miasta Lublin	62,6	62,6	75,5	108,4	108,2	118,0	147,0	164,0	169,0

Źródło: dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

W latach 2019–2020 r. komunikacja miejska połączyła ze sobą transportowo kolejne podlubelskie miejscowości. W tym czasie wybrane kursy linii nr 17 zostały skierowane do gminy Jabłonna. Z kolei do gminy Spiczyn pasażerów zaczęły dowozić wybrane kursy linii 22. Dodatkowo autobusy linii nr 12 zostały skierowane we wszystkie dni tygodnia wybranymi kursami do miejscowości Stasin. Zmiany objęły również Świdnik. Uruchomiono dodatkowe kursy na linii 55, zaś linia 35 zmieniła trasę przejazdu.

Na koniec 2020 r. komunikacja miejska docierała do dziesięciu gmin: Głusk (linie nr 3, 16, 17, 73), Jabłonna (linia nr 17), Jastków (linie nr 18, 20, 30, 33), Konopnica (linie nr 12, 78, 79, 85), Mełgiew (linia nr 5), Niedrzwica Duża (linia nr 8), Niemce (linie nr 4, 24, 44, 74), Spiczyn (linia nr 22), Świdnik (linie nr 5, 35, 55, N2), Wólka (linie nr 2, 5, 22, 52, 74)¹².

¹² Informacja (wraz z grafiką) została opracowana na podstawie „ZTM News. Czasopismo Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie”. Zob. [strona internetowa Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie](#).

Rysunek 5. Schemat linii podmiejskich oraz lata uruchomienia nowych tras

Źródło: strona internetowa Zarządu Transportu Miejskiego.

Ważnym wymiarem współpracy regionalnej Gminy Lublin z gminami znajdującymi się w bliskiej odległości geograficznej jest realizacja wspólnych projektów rozwojowych współfinansowanych ze środków UE. Służyć temu mają Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, które stanowią formę współpracy samorządów współfinansowaną ze środków Funduszy Europejskich. Przy pomocy tego instrumentu partnerzy mogą realizować wspólne cele i podejmować przedsięwzięcia, które są finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. Formuła ta umożliwia wyjście poza granice administracyjne samorządów, co w konsekwencji ma się przełożyć na większe oddziaływanie realizowanych wspólnie przedsięwzięć.

Rysunek 6. Gminy wchodzące w skład Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: materiały Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Urzędu Miasta Lublin.

Lubelski Obszar Funkcjonalny obejmuje swoim zasięgiem 16 jednostek samorządu terytorialnego (Gmina Głusk, Gmina Jabłonna, Gmina Jastków, Gmina Konopnica, Gmina Lubartów, Gmina Miasto Lubartów, Gmina Mełgiew, Gmina Nałęczów, Gmina Niedzwica Duża, Gmina Niemce, Gmina Piaski, Gmina Spiczyn, Gmina Strzyżewice, Gmina Miejska Świdnik i Gmina Wólka w tym miasto Lublin, będące Liderem ZIT LOF), które współdziałają ze sobą na podstawie Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014–2020.

Rysunek 7. Logo ZIT LOF

Źródło: materiały Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Urzędu Miasta Lublin.

Projekty realizowane w kooperacji bądź przez poszczególnych partnerów by uzyskać finansowanie muszą realizować cele wspólne jakimi są: poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w ramach Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Projektem z tego obszaru wpisującym się w Strategię Lublin 2020 jest budowa Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego dla Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego przewidziana na lata 2016–2022.

Liderem projektu jest Gmina Lublin, wartość dofinansowania UE wyniosła 136 687 647,65 zł. Celem inwestycji jest rozwój i usprawnienie systemu komunikacji publicznej, integrującego różne rodzaje transportu zbiorowego w obszarze LOF (dalekobieżny, regionalny oraz miejski). Realizacja projektu pozwoli na zwiększenie konkurencyjności transportu zbiorowego w stosunku do indywidualnego pod względem skrócenia czasu podróży, komfortu, bezpieczeństwa oraz dostępności dla osób z niepełnościami. Projekt przyczyni się również do wzrostu atrakcyjności niskoemisyjnego systemu transportu publicznego w regionie. W 2020 r. Marszałek Województwa Lubelskiego i Prezydent Miasta Lublin podpisali umowę o dofinansowanie projektu. Ponadto miasto Lublin i spółka Budimex podpisały umowę na budowę Dworca Metropolitalnego.

Kolejnym przykładem jest projekt pt. „Budowa, modernizacja przystanków i węzłów przesiadkowych zintegrowanych z innymi rodzajami transportu dla potrzeb Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego”. Celem przedsięwzięcia jest rozwój i usprawnienie systemu komunikacji w obszarze LOF. Zaplanowane w projekcie działania pozwolą na osiągnięcie przewagi transportu zbiorowego nad indywidualnym, dzięki rozwojowi i usprawnieniu sieci połączeń pieszych i rowerowych oraz ich integracji z transportem publicznym. Przyczyni się do zwiększenia priorytetyzacji dla mniej emisyjnych środków transportowych oraz do niwelowania barier w sprawnym, szybkim i oszczędnym podróżowaniu różnymi formami transportu w mieście i LOF. W 2020 r. trwały prace przy budowie nowych pętli dla pojazdów komunikacji miejskiej, parkingów typu Park&Ride, Kiss&Ride oraz miejsc postojowych dla rowerów przy ul. Żeglarskiej, ul. Zbożowej oraz ul. Franczaka Lalka. W 2020 r. oddano do użytku nowe zespoły przystanków przesiadkowych, w tym przy ul. Związkowej, na ul. Podzamcze na wysokości pl. Singera, przy Dworcu Głównym PKP na ul. Kunickiego, w rejonie ul. Mickiewicza, w rejonie skrzyżowania al. Kraśnickiej i ul. Bohaterów Monte Cassino. W sumie 14 wiat przystankowych, 9 wyświetlaczy dynamicznej informacji pasażerskiej i 138 stojaków rowerowych. W 2020 r. rozpoczęto budowę węzła przesiadkowego przy al. Kraśnickiej i węzła przesiadkowego przy ul. Granitowej.

Warunkiem pełnienia roli regionalnego bieguna wzrostu przez Lublin i jego obszary funkcjonalne jest posiadanie znacznego **potencjału gospodarczego**, przejawiającego się dużą liczbą i produktywnością podmiotów gospodarczych oraz wysoką dynamiką rozwoju gospodarczego. Najczęściej wykorzystywanym miernikiem rozwoju gospodarczego jest **produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca**. W statystyce publicznej dane o PKB nie są, niestety, obliczane na poziomie powiatów (NUTS 4), lecz jedynie na poziomie podregionów (NUTS 3). Podregion lubelski obejmuje, obok miasta Lublin, także powiaty: lubelski, świdnicki, łużyński oraz lubartowski. W 2019 r. produkt krajowy brutto na mieszkańca podregionu lubelskiego (w cenach bieżących) zwiększył się o 22,49% do 54 618 zł, w stosunku do roku poprzedzającego. Dane za 2020 r. nie zostały jeszcze upublicznione przez GUS.

Wielkość produktu krajowego brutto przypadająca na mieszkańca w podregionie stanowi 91,4% średniej krajowej i 134,0% średniej województwa lubelskiego. Podregion z Lublinem i jego obszarem funkcjonalnym jest więc zdecydowanym liderem w województwie lubelskim.

Jednym z kluczowych czynników wspierających realizację aspiracji metropolitalnych Lublina, a zarazem wzmacniających konkurencyjność całego regionu, jest **potencjał innowacyjny miasta**. Jako

największe miasto regionu, z ulokowanymi na jego obszarze przedsiębiorstwami i uczelniami wyższymi, Lublin odgrywa kluczową rolę w powstawaniu, adaptacji i dyfuzji rozwiązań innowacyjnych na obszarze województwa. Na tej płaszczyźnie związku Lublina z regionem można postrzegać dwukierunkowo. Z jednej strony, podmioty zlokalizowane w regionie mogą rozwijać się korzystając z wiedzy i rozwiązań wypracowanych w środowisku innowacyjnym dużego miasta. W tym przypadku jednostki zlokalizowane w mieście będą reprezentowały podaż innowacji, a podmioty regionalne – popyt na takie rozwiązania. Z drugiej, dzięki kooperacji z podmiotami ulokowanymi w Lublinie oraz zapotrzebowaniu na innowacyjne dobra i usługi podmiotów gospodarczych i samych mieszkańców, jednostki ulokowane w regionie mogą same dostarczać rozwiązań dla firm i mieszkańców Lublina. Innymi słowy, obecność kooperantów i popyt na rozwiązania innowacyjne w Lublinie może stymulować podaż innowacji w regionie. Wzmacnianie współpracy miasta z regionem na rzecz rozwoju środowiska innowacyjnego będzie pozytywnie wpływać na zrównoważony rozwój miasta i regionu.

Jednym z rodzajów danych ilościowych mogących świadczyć o poziomie innowacyjności miasta i regionu jest **liczba patentów i wynalazków**. Do 2019 r. systematycznie zwiększała się liczba uzyskanych patentów, przy zmniejszającej się liczbie zgłaszanych wynalazków. W 2019 r. nastąpiło odwrócenie tego trendu. W omawianych latach spadła liczba zgłaszanych przez lubelskie podmioty patentów (2019 r. – 181, 2020 r. – 132), wzrastała zaś liczba zgłaszanych wynalazków (2019 r. – 209, 2020 r. – 215). Powyższe dane prezentuje tabela 16.

Tabela 16. Liczba patentów i wynalazków w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba patentów i wynalazków ogółem, w tym:	214	227	245	298	278	307	338	390	347
<i>uzyskane patenty</i>	63	68	91	146	152	176	217	181	132
<i>zgłoszone wynalazki</i>	151	159	154	152	126	131	121	209	215

Źródło: bazy danych Urzędu Patentowego RP oraz GUS – Bank Danych Lokalnych.

Natomiast na poziomie województwa w 2019 r. zgłoszono rekordową liczbę patentów – 215. Jednak w kolejnym roku liczba patentów zmniejszyła się do 170. W przypadku wynalazków, po rekordowym 2018 r. ich liczba spadła do 276 w 2019 r., a następnie do 260 w 2020 r. (por. tabela 17)¹³.

Tabela 17. Liczba patentów i wynalazków w województwie lubelskim

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba patentów i wynalazków ogółem, w tym:	303	292	348	396	372	412	472	491	430
<i>uzyskane patenty</i>	98	97	132	185	191	159	168	215	170
<i>zgłoszone wynalazki</i>	205	195	216	211	181	253	304	276	260

Źródło: bazy danych Urzędu Patentowego RP oraz GUS – Bank Danych Lokalnych.

¹³ Zaprezentowane dane obejmują wszystkie zgłoszenia i wszystkie udzielone prawa, w których przynajmniej jeden ze zgłaszających lub jeden z uprawnionych z patentu ma siedzibę lub miejsce zamieszkania na analizowanym obszarze.

Tabela 18. Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wewnętrzne wydatki na badania i rozwój¹									
Ogółem (mln zł), w tym:	652,2	402,1	690,7	733,7	624,9	668,8	806,6	986,3	1 029,0
w sektorze przedsiębiorstw	108,3	80,3	104,4	178,0	172,0	192,7	287,1	350,1	370,1
w sektorze szkolnictwa wyższego	416,3	213,5	430,0	461,0	442,3	468,7	512,1	627,1	640,8
pozostałe	127,6	108,3	156,3	94,7	10,6	7,4	7,3	9,2	12,1
Jako % PKB	1,02	0,61	1,03	1,07	0,88	0,88	1,01	1,15	b.d.
Zewnętrzne wydatki na badania i rozwój									
Ogółem (mln zł)	101,6	71,3	121,4	111,2	228,2	125,8	b.d.	b.d.	b.d.
Jako % PKB	0,16	0,11	0,18	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną									
Ogółem (mln zł)	906,6	532,6	644,0	622,5	630,2	644,2	737,1*	686,1	812,0
Jako % PKB	1,42	0,81	0,96 ^m	0,91	0,88	0,84	b.d.	0,80	b.d.
Pozostałe wskaźniki innowacyjności									
Udział osób zatrudnionych w B+R w ludności aktywnej zawodowo	0,74	0,70	0,70	0,67	b.d. ⁿ	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w % ogólnej liczby przedsiębiorstw	13,6	13,0	19,4	13,5	22,9	14,1	24,9	12,1	30,9

Uwagi: ¹ nakłady wewnętrzne na B+R to nakłady poniesione na prace B+R wykonane w jednostce sprawozdawczej, natomiast nakłady zewnętrzne zostały poniesione wyłącznie na prace B+R wykonane poza jednostką sprawozdawczą przez innych wykonawców (podwykonawców) krajowych i zagranicznych.

m – zmiany metodologii.

n – Bank Danych Lokalnych nie publikuje danych od 2016 r.

* wyłącznie przedsiębiorstwa przemysłowe, dane z sektora usług objęte tajemnicą statystyczną

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zdecydowana większość dostępnych w statystyce publicznej danych regionalnych użytecznych do konstruowania **wskaźników potencjału innowacyjnego** dotyczy jedynie poziomu województw. W niektórych analizach porównawczych wykorzystuje się regionalny syntetyczny wskaźnik innowacji (*Regional Innovation Scoreboard*), prezentowany w raportach Komisji Europejskiej publikowanych co dwa lata. Na potrzeby monitorowania potencjału innowacyjnego regionu w raporcie wykorzystano dane GUS w czterech kategoriach: wydatki na działalność badawczo-rozwojową, zatrudnienie w branżach B+R, liczba przedsiębiorstw innowacyjnych oraz nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną¹⁴. Dane za lata 2012–2020 zostały zaprezentowane w tabeli 18.

Na podstawie danych zawartych w tabeli można stwierdzić, nakłady wewnętrzne na badania i rozwój w ostatnich latach wyraźnie wzrosły do poziomu 986,3 mln zł w 2019 r. oraz 1 029,0 mln zł w 2020 r. Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną również systematycznie rosną. W 2019 r. było to 686,1 mln zł, a w 2020 r. 812,0 mln zł.

¹⁴ *Regional Innovation Scoreboard 2016*, European Commission, 2016, s. 45–47.

W ocenie znaczenia krótkookresowych wahań wskaźników dla tendencji rozwojowych zachodzących w dłuższym okresie należy jednak zachować daleko idącą ostrożność, m.in. ze względu na zmienność alokacji środków z programów unijnych.

Podsumowując realizację celu A.4. *Budowania więzi regionalnych i metropolitalnych* w latach 2019–2020, za jedno z kluczowych wydarzeń należy uznać podpisanie *Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014–2020*. Porozumienie gmin pozwoliło na realizację wielu celów rozwojowych, w tym w szczególności na zwiększenie spójności transportowej LOF. Na pozytywną ocenę zasługuje także rozwój komunikacji publicznej na terenach podmiejskich oraz rozwój sieci drogowej.

O występowaniu korzystnych zjawisk gospodarczych w mieście i regionie świadczy rosnący PKB na mieszkańca oraz generalna poprawa wskaźników innowacyjności dla miasta i całego województwa. Nie wszystkie wskaźniki sygnalizują jednak zwiększenie innowacyjności, dlatego osiągnięcie trwałego wzrostu w tym obszarze wymaga wciąż dużej aktywności interesariuszy *Strategii Lublin 2020* w kolejnych latach. Warto także zaznaczyć, że rozwój funkcji metropolitalnych Lublina może być efektem wielu działań realizowanych w innych obszarach rozwojowych, o ile obejmą one swoim zasięgiem co najmniej obszar kraju, bądź będą realizowane w powiązaniu z innymi ośrodkami metropolitalnymi. Identyfikacja faktycznie realizowanych funkcji metropolitalnych będzie możliwa dopiero w dłuższej perspektywie czasowej.

B. Przyjazność

Miasta dają swoim mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa wynikające z przebywania w oswojonej przestrzeni, z przynależności do społeczności i posiadania własnej kultury. Dziś te podstawowe ludzkie potrzeby (ale na wyższym już poziomie) zaspokaja przyjazność, którą można uznać za cechę definiującą nowoczesną miejskość i urbanizację. Miasto, w którym panuje serdeczna atmosfera, pełna zaufania i wzajemnego szacunku, staje się powiększonym „domem” – miejscem, w którym warto uczyć się i pracować; miejscem, w jakim domownikom przyjemnie się żyje, a goście czują się jak u siebie.

O przyjazności miasta decyduje wiele cech i funkcji miasta odpowiadających szerokiemu wachlarzowi potrzeb mieszkańców, dlatego ten obszar rozwojowy rozgałęzia się aż na sześć celów. Są to: poprawa infrastruktury technicznej, zwiększenie komfortu życia, dbałość o kulturę przestrzeni, wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego, podnoszenie jakości edukacji i partycypacja społeczna. Ważnym wymiarem przyjazności miasta, przewijającym się w każdym z tych celów, jest przyjazność względem środowiska naturalnego. Realizacja celów Strategii jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

B.1. Poprawa infrastruktury technicznej

W ostatnich latach można było zaobserwować wyraźne przyspieszenie inwestycji miejskich mających na celu poprawę infrastruktury technicznej. Potrzeby Lublina wymagają jednak dalszych starań w tym zakresie, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów rozwoju zrównoważonego i wysokich standardów ekologicznych. Od ich kontynuacji zależy nie tylko poprawa warunków do inwestowania, ale też jakość obsługi mieszkańców i instytucji oraz dostosowanie miasta do podstawowych potrzeb wszystkich jego użytkowników. Działania w zakresie poprawy infrastruktury technicznej miasta obejmują różne jej rodzaje: sieć drogową, system komunikacji publicznej, sieć komunikacji pieszej i rowerowej oraz podstawowe systemy obsługi miasta, w tym wodociągi, kanalizację czy system gromadzenia odpadów.

Oceniając realizację celu poprawy infrastruktury technicznej posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano wydatki na transport i łączność w budżecie miasta oraz dane o długości sieci drogowej, po czym dokonano przeglądu najważniejszych zrealizowanych projektów w zakresie infrastruktury drogowej. W dalszej części opracowania podjęto tematykę transportu publicznego w mieście, analizując zarówno wskaźniki ilościowe, jak i informacje o realizowanych projektach. Ze względu na potrzebę rozwoju zrównoważonego systemu transportu miejskiego, w raporcie znalazły się informacje o rozwoju komunikacji trolejbusowej i drogach rowerowych. W tej części raportu znalazły się także informacje o długości sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej wraz z liczbą użytkowników, a także dane o odpadach i ściekach. Analizę zamyka przedstawienie działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska.

Aby usprawnić funkcję usługową oraz dostępność Lublina, kontynuowany jest proces poprawy układu komunikacyjnego miasta. Łączna wartość **wydatków na transport i łączność** w 2019 r. wyniosła 492 401,7 tys. zł., a w 2020 r. – 360 154,4 tys. zł. Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach budżetu miasta ogółem w 2019 r. wyniósł 20,3%. W 2020 r. wskaźnik ten osiągnął wartość 14,5%.

Jest to mniej o 26,9% w porównaniu z rokiem poprzedzającym. Wydatkowanie to należy łączyć z okresem realizacji projektów częściowo finansowanych ze środków europejskich, do których należy m.in. Program „Rozbudowa sieci komunikacji zbiorowej” czy „Zintegrowany System Miejski Transportu Publicznego” (por. tabela 19).

Tabela 19. Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wydatków na transport i łączność (tys. zł)	379 751,4	518 390,2	616 353,7	418 395,5	336 774,5	435 128,1	604 674,3	492 401,7	360 154,4
Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach budżetu ogółem (w %)	23,2	27,8	30,3	23,2	23,2	20,6	26,0	20,3	14,5

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Lublin, dokumenty za lata 2012–2020.

Łączna **długość sieci drogowej** w Lublinie w 2019 r. osiągnęła wartość 586,4 km (wzrost o 1,8 km w porównaniu z 2018 r.). Do inwestycji realizowanych w omawianym roku należała budowa i przebudowa DW 835 w Lublinie na odcinkach: od granicy miasta do skrzyżowania ul. Abramowickiej z ul. Sadową, od skrzyżowania ul. Kunickiego z ul. Dywizjonu 303 do ul. Wrotkowskiej wraz z budową skrzyżowania z DW 830. W 2020 r. łączna długość dróg w stosunku do ubiegłego roku zwiększyła się o 3,3 km i osiągnęła wartość 589,7 km. Do inwestycji realizowanych w 2020 r. należała budowa przedłużenia ul. Lubelskiego Lipca `80, budowa ul. Szafranowej, przebudowa ul. Boya-Żeleńskiego na odcinku od ul. Orzeszkowej do ul. Reja czy przebudowa ul. Kalinowszczyzna (por. tabela 20).

Tabela 20. Długość dróg według kategorii (w km, stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Drogi gminne	357,0	361,0	375,0	385,0	378,0	387,9	394,4	394,4	396,2
Drogi powiatowe	132,0	131,6	130	131,9	143,8	148,6	147,7	147,4	148,8
Drogi wojewódzkie	21,1	21,1	20,0	20,0	26,1	35,2	36,7	36,9	44,7
Drogi krajowe	32,1	32,1	17,1	17,1	19,1	7,7	7,7	7,7	0
Razem	542,2	545,8	542,1	554,0	567,0	579,4	584,6	586,4	589,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Na przestrzeni lat 2012–2020 długość dróg w granicach miasta zwiększyła się o 47,5 km, czyli o 8,8%. Drogami, które w tych latach zwiększyły znacząco swoją długość były drogi wojewódzkie. Natomiast zauważalny spadek występuje w przypadku dróg krajowych, do czego przyczyniła się m.in. zmiana klasyfikacji dróg (pozbawienie kategorii drogi krajowej 82). Drobne zmiany w długości sieci drogowej mogą wynikać także z przeliczeń długości istniejących dróg przy okazji prowadzonych remontów, które – dzięki wykorzystaniu nowoczesnego sprzętu – pozwalają na weryfikację starych, niekiedy mało dokładnych danych. Dlatego postępy w budowie sieci drogowej lepiej monitorować analizując poszczególne projekty inwestycyjne.

Ramka 1. Drogi, chodniki, miejsca parkingowe

Od września do listopada 2020 r. w ramach projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030” (realizowanego przez Gminę Lublin w ramach konkursu dotacji „Human Smart Cities. Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców”) przeprowadzono badania mieszkańców Lublina na próbie N=1 053, których przedmiotem było poznanie opinii mieszkańców Lublina na temat różnych obszarów funkcjonowania miasta oraz sformułowanie ich wizji Lublina w kolejnych latach¹⁵.

Mieszkańcy pytani o cele na jakie przeznaczyliby środki z budżetu miasta w swojej dzielnicy („Jak Pan(i) myśli, na jakich celach powinny się skupić władze Lublina w ciągu nadchodzących 10 lat?”) w zdecydowanej większości wskazują na obszar budownictwa i dróg. Aż 43,4% osób biorących udział w badaniu opowiada się za modernizacją osiedli poprzez remont i odnowienie chodników, dróg oraz budowę nowych miejsc parkingowych. Dopiero w dalszej kolejności mieszkańcy wskazali na potrzebę remontu starych kamienic, odnowienie bloków, rozbudowę sieci handlowych i usługowych oraz dostosowanie budynków dla osób niepełnosprawnych.

Następnie zapytano mieszkańców czego brakuje im obecnie w Lublinie („Założmy, że mógłby(mogłaby) Pan(i) zupełnie samodzielnie zdecydować o tym, na jakie cele zostaną wydane środki z budżetu miasta w Pana(i) dzielnicy. Na jakie cele przeznaczył(a)by Pan(i) te pieniądze by poprawić jakość życia mieszkańców w Pana(i) dzielnicy?”). Co siódmy badany (tj. 15,7% mieszkańców) wskazuje na obszar budownictwa i dróg. Respondenci pogłębiając swoje wypowiedzi na ten temat nadmienili o takich problemach jak: brak bezpłatnych i łatwo dostępnych miejsc parkingowych, wygodnych chodników i dróg rowerowych zarówno w centrum miasta, jak i na osiedlach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badań „Diagnoza Lublin 2030. Raport z badań ankietowych”.

Realizacja koncepcji systemu transportu zrównoważonego wymaga podejmowania działań usprawniających **transport publiczny** w mieście. Rozwój systemu komunikacji publicznej zakłada poszerzenie jej na nowe obszary miasta, unowocześnienie taboru, rozwój inteligentnego systemu zarządzania ruchem i informacją dla pasażerów oraz promowanie i rozwój niskoemisyjnego transportu miejskiego. Wybrane informacje pozwalające na ocenę zmian zachodzących w zakresie transportu zbiorowego zaprezentowano w tabeli 21. W 2019 r. liczba przejazdów pasażerów korzystających z komunikacji publicznej w Lublinie wyniosła 130,7 mln osób, co daje o 0,7% mniej niż w 2018 r. i 23,3% więcej niż w 2012 r. W 2020 r. liczba pasażerów korzystających z komunikacji publicznej była równa 77,9 mln, co oznaczało spadek o 40,4% w zestawieniu z 2019 r. Należy pamiętać, że mowa jest o danych z roku trwania epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 i licznych obostrzeń i ograniczeń wynikających z przepisów sanitarnych.

Długość tras komunikacji miejskiej w Lublinie w 2019 r. w porównaniu do 2018 r. wzrosła o 7 km i wyniosła 227 km, natomiast w 2020 r. długość tras zmalała o 1 km i wyniosła 226 km. Liczba połączeń miejskiej komunikacji publicznej w analizowanych latach 2019–2020 to odpowiednio 73 i 71 połączeń (por. tabela 21). Liczba autobusów MPK wyniosła w 2019 r. – 257, w 2020 r. – 239, a liczba trolejbusów wyniosła w 2019 r. – 123, w 2020 r. – 123. Warto dodać, że w ostatnich latach proces unowocześnienia taboru i rozwoju transportu niskoemisyjnego uległ wyraźnemu przyspieszeniu.

¹⁵ Więcej informacji na [stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin](#).

Tabela 21. Wybrane informacje o funkcjonowaniu transportu publicznego w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Przejazdy pasażerów korzystających z komunikacji publicznej (w mln)	106,0	114,7	121,1	125,4	124,8	134,6	131,7	130,7	77,9
Liczba przejazdów przypadających na 1 dzień (w tys.)	290,0	314,0	332,0	343,6	341,0	368,8	360,8	358,1	213,4
Długość tras w granicach miasta Lublin (w km)	177,9	183,9	187,2	189,3	210,6	221,0	220,0	227,0	226,0
Liczba realizowanych połączeń miejskiej komunikacji publicznej, w tym:	66	62	72	72	67	69	71	73	71
<i>linie autobusowe</i>	54	50	58	59	51	54	56	56	55
<i>linie autobusowe nocne</i>	3	3	3	3	3	3	3	3	3
<i>linie trolejbusowe</i>	9	9	11	10	13	12	12	14	13
Posiadany tabor komunikacji publicznej, w tym:	380	375	364	384	401	394	421	410	392
<i>autobusy MPK</i>	245	238	234	235	231	226	237	257	239
<i>trolejbusy MPK</i>	64	65	92	109	109	108	123	123	123
<i>autobusy przewoźników prywatnych</i>	71	72	38	40	61	60	61	30	30

Uwagi: szacunku liczby pasażerów dokonano w oparciu o dane o sprzedaży biletów jednorazowych oraz biletów okresowych, stosując przeliczniki GUS.

Źródło: dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

Do projektów realizowanych w latach 2019–2020 przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie wpisujących się w realizację *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* należały:

- przeprowadzenie postępowania przetargowego oraz podpisanie umów na zakup 20 szt. autobusów elektrycznych oraz 15 trolejbusów w ramach projektów dofinansowanych z funduszy UE;
- przetargi na zakup kolejnych 12 szt. autobusów elektrycznych w ramach projektów dofinansowanych z funduszy UE;
- przetarg na zaprojektowanie, dostawę, konfigurację i wdrożenie systemu biletu elektronicznego komunikacji aglomeracyjnej;
- kontynuacja uzgodnień dotyczących zaprojektowania, dostawy, konfiguracji i wdrożenia systemu biletu elektronicznego komunikacji aglomeracyjnej;
- kontynuacja uzgodnień dotyczących dostaw 32 autobusów elektrycznych i ładowarek;
- odbiór 5 szt. fabrycznie nowych trolejbusów 18 metrowych.

Natomiast w kontekście budowa spójnego systemu transportowo komunikacyjnego dla metropolii w latach 2019–2020 należy wymienić takie działania Zarządu Dróg Miejskich w Lublinie jak:

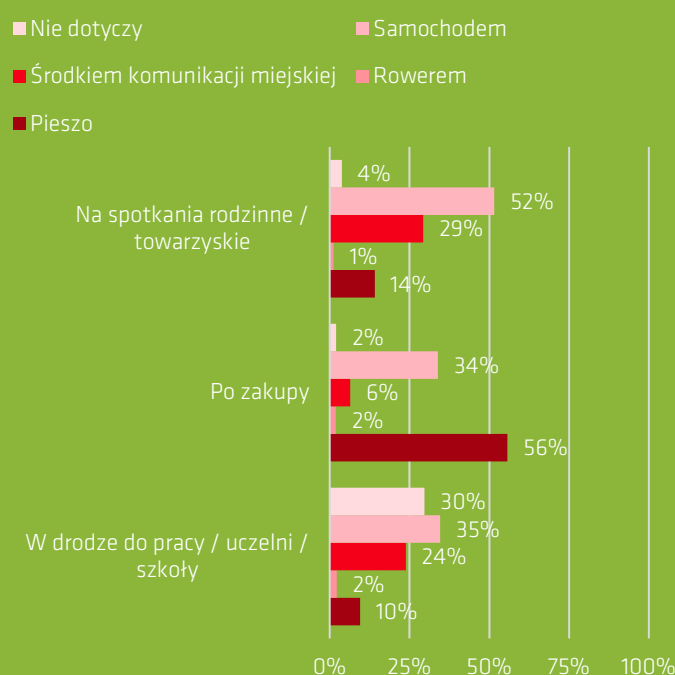
- obsługa kolejnych miejscowości w gminach: Wólka, Spiczyn, Jabłonna;
- oddanie do użytku Park&Ride przy ul. Choiny i parkingu przy pętli przy ul. Abramowickiej;
- zakończenie modernizacji przystanków przesiadkowych w ramach projektu dofinansowanego z funduszy UE;
- kontynuacja budowy pętli komunikacji miejskiej wraz z parkingami P+R, B+R, K+R przy ul. Wróbla, ul. Żeglarskiej i ul. Franczaka „Lalka” (ZDiM).

Ramka 2. Czego potrzebuje Lublin? Mobilność transportowa i ocena transportu w Lublinie

Od września do listopada 2020 r. w ramach projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030” (realizowanego przez Gminę Lublin w ramach konkursu dotacji „Human Smart Cities. Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców”) przeprowadzono badania mieszkańców Lublina na próbie N=1 053, których przedmiotem było poznanie opinii mieszkańców Lublina na temat różnych obszarów funkcjonowania miasta oraz sformułowanie ich wizji Lublina w kolejnych latach¹⁶.

Jak wynika z zebranych odpowiedzi, poruszając się po mieście, badani w większości przypadków korzystają z samochodu – najczęściej ten środek transportu wybierany jest, by dotrzeć na spotkania towarzyskie lub rodzinne. Pozostaje także najczęściej wykorzystywany w drodze do pracy, na uczelnię lub do szkoły. Wyjątkiem jest robienie zakupów – w tym celu respondenci na ogół wybierają się pieszo, co może być z kolei spowodowane bliskością sklepów w ich okolicy. Komunikacja miejska nie jest popularnym środkiem przemieszczania się po zakupy, zdecydowanie częściej wybierany jest w drodze na spotkania i w drodze do pracy czy szkoły.

Wykres 1. Mobilność mieszkańców Lublina – W jaki sposób najczęściej porusza się Pan(i) po Lublinie...?

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badań „Diagnoza Lublin 2030. Raport z badań ankietowych”.

Obok realizacji inwestycji drogowych ułatwiających kierowcom poruszanie się pomiędzy różnymi częściami miasta, elementem lokalnego układu transportowego jest **sieć połączeń rowerowych**. Składają się na nią różne elementy infrastruktury rowerowej: drogi rowerowe (samodzielne lub z drogami dla pieszych), pasy rowerowe wydzielone z jezdni, a także wydzielone z jezdni kontrapasy – o kierunku przeciwnym do kierunku jazdy aut. Według danych Urzędu Miasta Lublin, długość tras dla rowerzystów w Lublinie w 2019 r. wyniosła 174,0 km (+8,7% w stosunku do roku poprzedzającego), a w 2020 r. – 181,0 km (+4,0%). Warto zwrócić uwagę, że około 80% tych tras stanowią drogi rowerowe. Mniej bezpieczne pasy rowerowe wytyczone w jezdni stanowią jedynie około jednej piątej wszystkich tras¹⁷. Efektem kolejnych inwestycji jest także wzrost wskaźnika długości tras rowerowych w przeliczeniu na

¹⁶ Więcej informacji na [stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin](#).

¹⁷ Zob. Mapa infrastruktury rowerowej Lubelszczyzny (www.mirl.info.pl).

10 tys. mieszkańców (por. tabela 22). Warto dodać, że poprawie infrastruktury rowerowej służyły również projekty europejskie: *Budowa Miasteczka Ruchu Drogowego* oraz *Europejska Stolica Turystyki Rowerowej w Lublinie*. Informacje o tych projektach można znaleźć w analizie realizacji Celu B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Tabela 22. Długość tras rowerowych (w km)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Trasy rowerowe ogółem	66,5	85,1	118,0	130,0	139,0	145,0	160,0	174,0	181,0
Trasy rowerowe na 10 tys. ludności	1,9	2,5	3,5	3,8	4,1	4,3	4,7	5,1	5,0

Uwagi: dane obejmują drogi dla rowerów wydzielone, drogi dla rowerów obok chodnika, drogi dla pieszych i rowerów, drogi dla pieszych z dopuszczonym ruchem rowerowym, pasy rowerowe, kontrapasy rowerowe, ulice z kontraruchem, ulice z zakazem ruchu a dopuszczonym ruchem rowerowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Poprawa infrastruktury technicznej oznacza również rozwój **infrastruktury komunalnej**, w tym rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej, podłączanie nowych gospodarstw domowych do sieci oraz zwiększanie efektywności energetycznej miasta. Informacje pozwalające na ocenę dostępności i rozwoju tej infrastruktury zaprezentowano w tabeli 23.

Inwestycje realizowane w 2019 r. i 2020 r. doprowadziły do wzrostu **długości czynnej sieci kanalizacyjnej oraz wodociągowej sieci rozdzielczej**. Wzrost długości infrastruktury sieciowej wpłynął pozytywnie na dostępność urządzeń sieciowych dla ludności, co przekłada się również na nieznacznie rosnący odsetek osób korzystających z infrastruktury sieciowej.

Tabela 23. Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej wraz z odsetkiem mieszkańców korzystających z tych sieci

Długość czynnej sieci (w km):	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
kanalizacyjnej	572,4	588,5	622,9	652,6	660,5	670,5	680,5	683,5	693,9
gazowej	615,6	630,8	635,5	698,9	712,4	725,5	724,4	741,6	724,3
wodociągowej	594,4	604,9	611,6	626,5	635,3	652,8	662,5	665,2	679,5
Odsetek mieszkańców korzystających z sieci (w %):	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
kanalizacyjnej	90,3	90,5	90,8	91,5	91,7	91,8	91,8	91,9	92,0
gazowej	87,2	87,3	87,4	87,3	87,2	86,6	85,8	87,9	87,3
wodociągowej	95,2	95,2	95,3	95,3	95,4	95,4	95,5	95,5	95,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Sprostanie wyzwaniom rozwojowym miasta oznacza konieczność modernizacji systemów ochrony środowiska i gospodarki komunalnej, m.in. poprzez rozwój systemu proekologicznej gospodarki odpadami, rozbudowę składowisk czy modernizację sieci kanalizacji deszczowej.

Od dwóch lat Lublin utrzymuje **wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska** na poziomie przekraczającym 6% wielkości budżetu miasta. Wartość tych wydatków w 2019 r. wyniosła 164 577,7 tys. zł, a w 2020 r. – 161 529,5 tys. zł (por. tabela 24).

Tabela 24. Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wydatków (w tys. zł)	88 429,8	105 095,4	98 566,5	100 417,4	93 187,7	98 675,2	92 473,0	164 577,7	161 529,5
Udział wydatków w wydatkach budżetu ogółem (w %)	5,39	5,64	4,85	5,56	5,05	4,68	4,77	6,77	6,49

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Lublin, dokumenty za lata 2012–2020.

Analizując **informacje o odpadach** należy mieć na uwadze, że efektem rozwoju cywilizacyjnego jest rosnąca konsumpcja, której towarzyszy zwiększająca się ilość odpadów. Ich składowanie wiąże się z niekorzystnymi zmianami w środowisku naturalnym, dlatego odpady powinny być segregowane i w jak największej części poddawane odzyskowi. Pozytywne zmiany w tym kierunku miała zapewnić znowelizowana ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach¹⁸, popularnie określana jako „ustawa śmieciowa”. Ustawa ta przeniosła na gminy obowiązek odbierania odpadów od mieszkańców i weszła w życie 1 lipca 2013 r.

Tabela 25. Ilość oraz struktura odpadów odebranych w latach 2018–2020

	2018		2019		2020	
	w tonach	w %	w tonach	w %	w tonach	w %
Odpady komunalne odebrane ogółem (w tonach), w tym:	130 775,2	100,0	135 004,2	100,0	147 742,2	100,0
niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne, w tym:	82 355,8	63,0	76 039,8	56,3	72 160,7	48,8
składowane	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
poddane przetworzeniu	82 355,8	63,0	76 039,8	56,3	72 160,7	48,8
odpady odebrane selektywnie ulegające biodegradacji	9 310,0	7,1	10 951,7	8,1	22 080,4	14,9
odpady odebrane z frakcji: papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło	23 435,1	17,9	23 520,7	17,4	26 975,1	18,3
odpady budowlane i rozbiórkowe (inne niż niebezpieczne)	7 769,7	5,9	9 082,5	6,7	8 700,0	5,9
odpady komunalne nie wymienione w innych grupach	7 904,7	6,0	15 409,3	11,4	6 828,0	4,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Celem wprowadzenia nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w Lublinie było objęcie wszystkich mieszkańców systemem zbierania odpadów komunalnych, prowadzenie selektywnego zbierania odpadów komunalnych „u źródła”, zwiększenie poziomu recyklingu i odzysku odpadów zebranych selektywnie oraz redukcja masy odpadów ulegających biodegradacji kierowanych do składowania. Do 2018 r. w Lublinie obowiązywał dwupojemnikowy z podziałem na tzw. frakcję mokrą (odpady zmieszane) i suchą (odpady surowcowe). Obecnie odbierane są od mieszkańców nielimitowane ilości odpadów w postaci frakcji takich jak: metale i tworzywa sztuczne, papier i tektura, szkło, odpady bio, odpady zielone, odpady wielkogabarytowe. W ilości limitowanej są odbierane odpady remontowo-budowlane tj. 1 m³ odpadów na gospodarstwo domowe na rok. W 2019 r. z budżetu miasta na system

¹⁸ Nowelizacji dokonano Ustawą z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 888, 1648 i 2151). Tworzenie systemu gospodarowania odpadami nie jest zakończone, o czym świadczą kontrowersje dotyczące wykonywania ustawy przez samorządy, krytyczny raport NIK i późniejsze nowelizacje ustawy. Zob.: Najwyższa Izba Kontroli, *NIK o odpadach komunalnych*, 22 czerwca 2015 r., [strona internetowa NIK](#).

gospodarowania odpadami komunalnymi w zakresie ich odbierania, odzysku, recyklingu i unieszkodliwiania (m.in. odbiór i zagospodarowanie odpadów, selektywna zbiórka odpadów, koszty funkcjonowania PSZOK)¹⁹, z wyłączeniem kosztów obsługi administracyjnej, zostało wydanych 69 180 549,21 zł. W 2020 r. z budżetu miasta na ten cel wydano 71 406 211,51 zł.

Tabela 26. Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m³)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ścieki odprowadzone	17 457	17 162	16 862	16 975	17 160	17 226	17 405	17 549	17 089
Ścieki oczyszczone	17 457	17 162	16 862	16 975	17 160	17 226	17 405	17 549	17 089

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanych latach wahaniom uległa ilość ścieków odprowadzonych oraz oczyszczonych. Liczba ta oscylowała w granicach 17–17,5 tys.

Cel poprawy infrastruktury technicznej pozytywnie wyróżnia się zarówno pod względem realizowanych działań, jak i osiągniętych efektów. Różne projekty infrastrukturalne były przy tym realizowane z poszanowaniem interesów mieszkańców i z dbałością o jakość przestrzeni miejskiej. Koncentracja na projektach infrastrukturalnych w pierwszych latach realizacji *Strategii Lublin 2020* wydaje się być zasadnym kierunkiem zwiększenia przyjazności miasta. W grudniu 2020 r. zakończyły się rozpoczęte rok wcześniej prace związane z kompleksową rewitalizacją 22-hektarowego Parku Ludowego. Park stał się miejscem aktywnego wypoczynku, dającego szerokie możliwości rekreacji dla różnych grup wiekowych. Rewitalizacja obejmowała kompleksowe zagospodarowanie zieleni, powstanie ogrodów i ścieżek dydaktycznych, placów zabaw, siłowni i tras spacerowych, również dla biegaczy oraz rowerzystów. Powstały nowe place zabaw, place do ćwiczeń i siłownie, wybiegi dla psów, przystań kajakowa i nowa kładka łącząca park z bulwarem po drugiej stronie rzeki, jako dwupoziomowe asymetryczne wejście z funkcją tarasu widokowego dla pieszych i rowerzystów. Wokół parku została zaprojektowana trasa o długości 2 km jako przestrzeń dedykowana osobom chcącym aktywnie użytkować park. W miejscu starego amfiteatru przewidziano dydaktyczny ogród wodny w formie amfiteatru z trybunami i niecką, wraz z towarzyszącymi pomieszczeniami technicznymi i infrastrukturą. Powstał także dydaktyczny ogród roślin wodnych obsadzony krajowymi roślinami wodnymi oraz dydaktyczna ścieżka procesów przemijania składająca się z elementów roślin stanowiących eksponaty w różnym stadium życia.

W analizowanych latach nastąpił również duży postęp w komunikacji publicznej, mierzony ilością i jakością taboru czy długością tras w granicach miasta. Nowe trolejbusy i kolejne trakcje trolejbusowe świadczą o postępach w zakresie unowocześniania taboru i rozwoju transportu zeroemisyjnego. Mocną stroną Lublina jest także rozwój infrastruktury rowerowej, zwiększanie się długości tras dla rowerzystów oraz podtrzymywanie funkcjonowanie Lubelskiego Roweru Miejskiego. Korzystne tendencje można także obserwować w obszarze gospodarki komunalnej.

Lublin zyskał miano krajowego centrum elektromobilności, spełniając najwyższy, 25% próg udziału autobusów zeroemisyjnych we flocie pojazdów komunikacji miejskiej. W latach 2014–2020, na

¹⁹ Zob. Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi miasta Lublin za rok 2019 i 2020, Urząd Miasta Lublin.

realizację projektów w zakresie transportu Lublin przeznaczył łącznie blisko 1 mld zł, z czego 700 mln zł to środki europejskie. Na terenie Lublina w 2019 r. działało 20 ogólnodostępnych punktów ładowania pojazdów elektrycznych. Punkty są rozmieszczone w 9 stacjach ładowania. W 2019 r. zostały oddane do użytku 3 ogólnodostępne stacje normalnego ładowania z 6 punktami ładowania zlokalizowane przy lubelskich ośrodkach sportowych, tj. przy Hali Globus, Aqua Lublin oraz Centrum Sportowo-Rekreacyjnym Łabędzia. Funkcjonują także 3 stacje szybkiego ładowania przy centrach handlowych. W planach jest budowa kolejnych.

W 2020 r. na terenie Oczyszczalni Ścieków „Hajdów” oficjalnie zakończyła się budowa elektrowni fotowoltaicznej. Energia ze źródeł własnych zaspokaja aż 70% ogólnego zapotrzebowania oczyszczalni na energię elektryczną. Budowa elektrowni fotowoltaicznej była kolejnym etapem realizacji strategii Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Lublinie zakładającej maksymalne wykorzystanie energii własnej.

B.2. Zwiększenie komfortu życia

Poczucie wygody życia reprezentuje najbardziej podstawowe potrzeby mieszkańców związane z przyjaznością miasta. Ich zaspokajanie zależy od wielu różnorodnych czynników. W *Strategii Lublin 2020* szczególną uwagę zwrócono na jakość przestrzeni miejskich, warunki mieszkaniowe, sytuację grup społecznych zmarginalizowanych lub wymagających szczególnej opieki, bezpieczeństwo publiczne oraz wybrane usługi publiczne.

Oceniając postępy w zakresie komfortu życia posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano dane związane z rynkiem mieszkaniowym, uzupełnione informacjami o miejskiej gospodarce mieszkaniowej. Analizę dopełnia zestawienie rynku nieruchomości w Lublinie z innymi miastami. Następnie zaprezentowano liczbę przestępstw i wypadków drogowych oraz wskaźniki dotyczące opieki zdrowotnej. W ramach analizy działań Urzędu Miasta Lublin w zakresie zwiększania dostępności usług publicznych przedstawiono informacje o funkcjonowaniu Biura Obsługi Mieszkańców. Pozostałą część rozdziału wypełnia przegląd działań w zakresie polityki społecznej, począwszy od informacji o liczbie beneficjentów pomocy społecznej, informacji o domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia w mieście, po udogodnienia dla seniorów, rodzin i osób niepełnosprawnych. O komforcie życia decyduje także wiele innych czynników, które nie zostały omówione w tej części raportu, m.in. dostosowanie układu funkcjonalno-przestrzennego miasta do potrzeb mieszkańców czy oferta możliwości spędzania czasu wolnego. Z tego powodu analizując postępy w zwiększaniu komfortu życia należy brać pod uwagę także realizację działań i mierniki przyporządkowane do innych celów *Strategii Lublin 2020*, zwłaszcza: *B.1. Poprawa infrastruktury technicznej*, *B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni* i *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Jednym z kluczowych czynników oddziałujących na jakość życia jest **mieszkalnictwo**. O ile nowe inwestycje są adresowane do zamożniejszej części społeczeństwa, o tyle poprawa standardów już istniejących zasobów mieszkaniowych może okazać się dostępniejszym i powszechniejszym sposobem rozwiązywania problemów mieszkaniowych. W latach 2019–2020 zwiększyły się zasoby mieszkaniowe oraz powiększyła przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (por. tabela 27). W 2019 r. powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 27,8 m² na osobę. Natomiast w 2020 r. osiągnęła poziom 28,3 m². Natomiast liczba mieszkań na 1 000 mieszkańców wzrosła z 462,5 w 2019 r. do 470,2 w 2020 r. Przekiętna powierzchnia użytkowa mieszkania w Lublinie według statystyk GUS wyniosła w omawianym przedziale czasowym 61,0 m².

Tabela 27. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (w m ²)	24,4	25,1	25,5	26,0	26,4	26,9	27,4	27,8	28,3
Mieszkania na 1 000 mieszkańców	408,4	420	425,9	432,4	439,1	447,6	456,1	462,5	470,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Poprawa infrastruktury technicznej oznacza również rozwój infrastruktury komunalnej. W ostatnich latach stale rozbudowywana jest sieć kanalizacyjna, gazowa, wodociągowa. Rozwój sieci kanalizacyjnej był możliwy dzięki pozyskanym środkom zewnętrznym oraz kontynuowanymi działaniami inwestycyjnymi miasta. Wybrane informacje dotyczące długości czynnej sieci oraz odsetka mieszkańców z niej korzystających zostały przedstawione w tabeli 28.

Tabela 28. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne (w %)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kanalizacja	90,3	90,5	90,8	91,5	91,7	91,8	91,8	91,9	92,0
Gaz	87,2	87,3	87,4	87,3	87,2	86,6	85,8	87,9	87,3
Wodociąg	95,2	95,2	95,3	95,3	95,4	95,4	95,5	95,5	95,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Szczegółowe dane o sytuacji na rynku mieszkaniowym w Lublinie dostarcza badanie NBP, którego wyniki są prezentowane w cyklicznym opracowaniu *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce*²⁰. Na rynku pierwotnym w Lublinie w 2019 r. oddano do użytkowania 2 328 mieszkań – o 16,4% mniej niż w roku poprzednim. W 2020 r. oddano 2 912 mieszkań (wzrost o 25,1%). W 2019 r. spadła liczba rozpoczętych budów mieszkań (spadek o 6,32% w porównaniu do 2018 r.), w tym roku wydano bowiem 3 229 pozwoleń na budowę. W 2020 r. wydano 2 766 pozwoleń na budowę i jest to spadek o 14,3%.

Biorąc pod uwagę rynek pierwotny, średnia cena ofertowa m² mieszkania w IV kw. 2019 r. wyniosła 5 911 zł (i była o 0,9% wyższa niż rok wcześniej). W 2020 r. było to 6 858 zł, co stanowi wzrost o 16,0%. Analizując średnią cenę transakcyjną na rynku pierwotnym m² mieszkania w IV kw. 2019 r. okazuje się że wyniosła ona 5 977 zł (i była o 3,3% wyższa niż rok wcześniej). W 2020 r. było to 6 849 zł (wzrost o 14,6%). Biorąc pod uwagę rynek wtórny, średnia cena ofertowa m² mieszkania w IV kw. 2019 r. wyniosła 6 171 zł (i była o 12,1% wyższa niż rok wcześniej), zaś w 2020 r. było to 6 970 zł (wzrost o 12,9%). Analizując zaś średnią cenę transakcyjną na rynku wtórnym m² mieszkania w IV kw. 2019 r. okazuje się że wyniosła ona 5 747 zł (i była o 12,8% wyższa niż rok wcześniej). W 2020 r. było to 6 359 zł (wzrost o 10,6%). Możliwości nabywcy mieszkańców zależą jednak nie tylko od ceny metra kwadratowego mieszkań, ale także od wysokości wynagrodzeń uzyskiwanych w danym mieście. W ostatnim kwartale 2019 r. za przeciętne wynagrodzenie można było kupić 0,88 m² mieszkania na rynku pierwotnym i 0,91 m² na rynku wtórnym. W ostatnim kwartale 2020 r. za przeciętne wynagrodzenie można było kupić 0,89 m² mieszkania na rynku pierwotnym i 0,93 m² na rynku wtórnym.

Zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej lub życiowej służy **zasób mieszkaniowy miasta Lublin**. Składają się na niego lokale mieszkalne będące własnością Gminy Lublin albo gminnych osób prawnych lub spółek handlowych utworzonych z udziałem gminy, z wyjątkiem towarzystw budownictwa społecznego, a także lokale pozostające w posiadaniu samoistnym tych podmiotów. Niemal wszystkie lokale są zarządzane przez Zarząd Nieruchomości Komunalnych w Lublinie. Na koniec 2019 r. w zasobach mieszkaniowych gminy znajdowało

²⁰ *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2020 r.*, Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa 2021, s. 167–175.

się 8 884 lokali komunalnych oraz 1 155 lokali socjalnych. Natomiast na koniec 2020 r. w zasobach mieszkaniowych gminy znajdowało się 8 798 mieszkań komunalnych oraz 1 173 mieszkania socjalne (por. tabela 29). Od kilku lat liczba mieszkań socjalnych systematycznie rośnie, przy zmniejszaniu się liczby mieszkań komunalnych. Takie tendencje są wypadkową wielu czynników: realizacji nowych inwestycji, częściowej prywatyzacji zasobu mieszkaniowego, sprzedaży budynków ze względu na nieopłacalność remontów, rozbiórki budynków w złym stanie technicznym, czy scalania wcześniej podzielonych lokali po zwolnieniu lokalu przez jednego z najemców. Dodatkowo, część lokali zostaje przekwalifikowanych z komunalnych na socjalne.

Tabela 29. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych Gminy Lublin

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba mieszkań komunalnych	8 742	8 679	8 687	8 604	8 250	9 228	8 966	8 884	8 798
Liczba mieszkań socjalnych	826	865	918	972	1 041	1 095	1 132	1 155	1 173

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Lublin dokłada starań, aby mieszkańcom żyło się dobrze, a miasto traktowali, jako swój dom. Jednym z priorytetów jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury w dzielnicach poprzez m.in. budowę nowych mieszkań. W latach 2019–2020 miasto prowadziło działania w celu pozyskania kolejnych gruntów pod budownictwo mieszkaniowe rozwiązując problemy gruntowe, które do tej pory blokowały możliwość rozpoczęcia budowy kolejnych mieszkań komunalnych. W omawianym czasie TBS „Nowy Dom” realizował inwestycję, której efektem jest budowa 84 mieszkań przy ul. Składowej.

Inną formą pomocy osobom w trudnej sytuacji materialnej są dodatki mieszkaniowe, stanowiące formę wsparcia osób, które nie są w stanie ponieść pełnych kosztów utrzymania mieszkania. Urząd Miasta gromadzi dane o liczbie decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego, które są wydawane na okres 6 miesięcy. W 2019 r. wydano 5 830 decyzji, a przeciętna wielkość świadczenia wyniosła 210,19 zł za miesiąc. Rok później było to 4 558 decyzji przy kwocie świadczenia 209,86 zł (por. tabela 30). Przyznanie dodatku jest uzależnione od spełnienia kryterium dochodowego, dlatego zmniejszająca się rocznie liczba decyzji może świadczyć o poprawie sytuacji materialnej w grupie osób o niskich dochodach.

Tabela 30. Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego oraz średnia wielkość świadczenia

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego	10 128	10 002	9 392	8 509	7 914	7 618	6 663	5 830	4 558
Średnia miesięczna kwota dodatku mieszkaniowego (w zł)	214,36	215,66	218,04	215,24	213,63	214,41	208,68	210,19	209,86

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Poprawa bezpieczeństwa publicznego przekłada się na komfort życia mieszkańców oraz przyjazność miasta. Wskaźnikami, dzięki którym można określić poziom bezpieczeństwa jest **liczba przestępstw oraz ich wykrywalność** – zarówno w liczbach absolutnych, jak i w odniesieniu do liczby mieszkańców. Wyczerpujące informacje w tym zakresie można znaleźć w corocznych *Sprawozdaniach z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie*.

Tabela 31. Liczba przestępstw i ich wykrywalność

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Przestępstwa stwierdzone:									
ogółem	12 049	9 577	7 685	6 380	5 956	5 500	5 877	6 221	5 580
na 1 tys. mieszkańców	35	28	22	19	17	16	17	27	17
Przestępstwa wykryte:									
ogółem	6 798	5 050	4 418	4 172	3 370	3 385	3 902	4 392	3 913
na 1 tys. mieszkańców	20	15	13	12	10	10	11	13	12
Stosunek przestępstw wykrytych do stwierdzonych (w %)	56,4	52,7	57,5	65,4	56,6	61,5	66,4	70,6	70,1

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie.

Od lat regularnie spada liczba stwierdzonych przez policję przestępstw. W 2019 r. stwierdzono 6 221 przestępstw. Wzrost jest efektem zmian w kodeksie karnym i wprowadzonym w art. 209. k.k. przestępstwem niealimentacji. W ten sposób dłużników alimentacyjnych zmusza się do wywiązywania ze zobowiązań (por. tabela 31). W 2020 r. stwierdzono 5 580 przestępstw. Liczba przestępstw wykrytych to odpowiednio 4 392 i 3 913, natomiast wskaźnik przestępstw wykrytych do stwierdzonych 70,6% i 70,1%.

W celu poprawienia bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych miasto prowadzi stały monitoring w ramach działań Centrum Monitoringu Wizyjnego. Nagrane przez wszystkie kamery materiał był przechowywany na dyskach przez okres 30 dni. W przypadku zaistnienia takiej konieczności wybrane nagrania były archiwizowane na płytach DVD, a następnie wykorzystywane do celów procesowych. W Lublinie zlokalizowanych jest 264 kamer w przestrzeni publicznej. W 2020 r. rozbudowano system monitoringu miejskiego łącznie o 46 kamer. Najwięcej nowych urządzeń ulokowanych zostało przy ul. Beryłowa (szkoła) – 3 szt. i w Parku Ludowym – 29 szt. Miejskie Centrum Monitoringu posiada dostęp do 300 kamer w miejskich obiektach sportowych – Arenie Lublin (118), Aqua Lublin (143) i na stadionie lekkoatletycznym przy al. Piłsudskiego (39). Monitoring wizyjny znacząco przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego poprzez działanie prewencyjne – widok kamery odstrasza potencjalnych sprawców przestępstw i wykroczeń. Ponadto, dzięki pracy operatorów monitoringu udało się utrwalić przebieg różnych zdarzeń takich jak bójkę, pobicia, kradzieże i włamania itp. opisanych często w prasie i telewizji. Nagrania z kamer pomagają także wyjaśnić szereg spornych zdarzeń drogowych itp.

W analizowanym okresie w porównaniu z poprzednimi latami zmniejszeniu ulegała liczba odnotowanych **wypadków drogowych** – w 2019 r. wydarzyły się 142 wypadki, a w 2020 r. – 144. Jeśli zaś chodzi o kolizje drogowe, w 2019 r. odnotowano ich – 5 361, natomiast rok później – 4 215.

Tabela 32. Liczba kolizji i wypadków drogowych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Odnutowane wypadki drogowe	254	229	224	200	219	214	210	142	144
Odnutowane kolizje drogowe	4735	4 826	4 570	4 226	4 680	4 764	5 096	5 361	4 215

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie.

Troska o wygodę życia polega także na dostosowaniu miasta do potrzeb różnych grup mieszkańców, począwszy od dzieci, przez osoby chore bądź niepełnosprawne, rodziny zagrożone wykluczeniem

lub będące w trudnej sytuacji życiowej, rodziny wielodzietne lub niepełne, aż po seniorów. Bezpieczeństwo socjalne tych grup, mające wymiar materialny i niematerialny, zależy m.in. od poprawy jakości usług publicznych, w tym dostępu do ochrony zdrowia, usprawnienia obsługi mieszkańców i dostępu do informacji publicznej.

Dostępność opieki zdrowotnej jest w znacznej mierze uwarunkowana czynnikami znajdującymi się poza kompetencjami władz miasta, jednak należy do najważniejszych aspektów kształtujących jakość życia mieszkańców i przyjazność miasta. W latach 2019–2020 r. w Lublinie funkcjonowało 9 szpitali, rozumianych w tym miejscu jako samodzielne publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej. Oprócz jednostek publicznych, w mieście funkcjonuje coraz większa liczba podmiotów prywatnych, oferujących na zasadach komercyjnych wybrane usługi medyczne zarówno w ramach leczenia stacjonarnego, jak i tzw. leczenia stacjonarnego jednego dnia.

Liczba łóżek na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej zmniejsza się. W 2019 r. w Lublinie dostępnych było 3 460 łóżek (r/r mniej o 18,1%, zaś w 2020 r. – 3 968 (mniej o 14,7%). Spadał także wskaźnik liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców (2019 r. – 102,0 natomiast w 2020 r. – 117,2). Liczba przychodni i praktyk lekarskich realizujących ambulatoryjne świadczenia opieki zdrowotnej zmniejszyła się i wyniosła w 2019 r. – 309, rok później – 301. Udzielono w 2019 r – 1 927 240 porad podstawowej opieki zdrowotnej, zaś w 2020 r. – 1 847 319. Dane te prezentuje tabela 33.

Tabela 33. Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Szpitalne (bez oddziałów i filii)	11	11	10	10	10	10	10	9	9
Łóżka na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej	4 535	4 547	4 600	4 705	4 591	4 394	4 225	3 460	3 968
Łóżka na 10 tys. mieszkańców	130,4	132,2	134,6	138,1	134,8	129,3	124,4	102,0	117,2
Przychodnie i praktyki lekarskie	279	276	296	290	296	317	325	309	301
Udzielone porady lekarskie (ambulatoryjna opieka zdrowotna w mln)	4,1	4,2	4,3	4,0	4,3	4,4	4,4	1,9	1,8

Uwagi: stan na 31 grudnia danego roku. Dane o szpitalach pochodzą z Rejestru Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą i obejmują tylko samodzielne publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej. Porady w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dotyczą porad w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Mapy Potrzeb Zdrowotnych, źródło: <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization>.

Wprawdzie funkcjonowanie służby zdrowia leży poza kompetencjami samorządu, jednak Urząd Miasta Lublin realizuje wiele **programów profilaktycznych** mających na celu poprawę stanu zdrowia mieszkańców. W latach 2019–2020 realizowane były następujące programy: *Program Zdrowie dla Lublina na lata 2016–2020*, *Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Lublin na lata 2018–2022*, *Program polityki zdrowotnej Gminy Lublin na lata 2018–2020 w przedmiocie opieki paliatywnej i hospicyjnej dla dzieci i młodzieży oraz dla osób dorosłych w stanach terminalnych choroby*, *Program szczepień ochronnych przeciw wirusowi brodawczaka ludzkiego (HPV) dla 12 letnich mieszkanki Lublina w latach 2017–2020*, *Program profilaktyki zakażeń pneumokokowych w zakresie szczepień ochronnych przeciwko pneumokokom dla dzieci w wieku 3 lat na lata 2017–2019*, *Program profilaktyki próchnicy zębów dla uczniów lubelskich szkół na lata 2018–2020*, *Program profilaktyczny wczesnego wykrywania wad wzroku i zezów dla uczniów klas II szkół podstawowych na terenie Miasta Lublin*, *Program profilaktyczny chorób*

zakaźnych w zakresie szczepień ochronnych przeciw grypie dla osób powyżej 65 roku życia, Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Miasta Lublin, Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Lublin.

Na komfort życia mieszkańców Lublina, a zarazem na jakość polityk publicznych, wpływa również obsługa mieszkańców w urzędach miejskich i dostęp do informacji publicznej. Aby ułatwić mieszkańcom Lublina korzystanie z usług świadczonych przez Urząd Miasta, w różnych częściach miasta utworzono **Biura Obsługi Mieszkańców**. Dzięki Biurom mieszkańcy w jednym miejscu otrzymują kompetentną informację dotyczącą rodzajów i trybów załatwiania spraw urzędowych, struktury Urzędu Miasta Lublin oraz zakresów kompetencji i danych teleadresowych poszczególnych komórek. Klienci BOM-ów mogą otrzymać w wersji papierowej procedury i niezbędne wnioski, mogą także złożyć dokumenty w najczęściej załatwianych sprawach oraz odebrać gotowe dokumenty. Biuro Obsługi Mieszkańców obsługuje również Infolinię Urzędu (81 466 10 00) oraz odpowiada na zapytania klientów otrzymane drogą elektroniczną (bom@lublin.eu). Klienci mają możliwość rezerwacji wizyty w BOM-ie za pośrednictwem Internetu, jak również mogą zapoznać się z opisami procedur i pobrać niezbędne do wypełnienia wnioski, które są udostępnione przez Urząd Miasta Lublin w Biuletynie Informacji Publicznej Miasta Lublin (tzw. karty informacyjne).

W latach 2019–2020 w Urzędzie Miasta Lublin działały łącznie cztery BOM-y: przy ul. Wieniawskiej 14, przy ul. Kleeberga 12a, ul. Szaserów 13-15, ul. Filaretów 44 w których klienci mogli uzyskać informacje, pobrać formularze wniosków, złożyć i odebrać gotowe dokumenty. Interesanci obsługiwani byli także w ramach Infolinii Urzędu Miasta Lublin (81 466 10 00) oraz przez Internet, gdzie mieli możliwość zarezerwowania terminu osobistej wizyty w Biurze Obsługi Mieszkańców jak również załatwienia niektórych spraw administracyjnych. We wszystkich lokalizacjach Biura Obsługi Mieszkańców każdego roku obsługiwano ok. 260 000 klientów (por. tabela 34).

Tabela 34. Liczba osób obsługiwanych w Biurze Obsługi Mieszkańców w Lublinie (w tys.)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba osób obsługiwanych w BOM	207,2	217,6	239,0	260,0	258,6	260,0	260,0	260,0	260,0

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Od 2016 r. w Biurze Obsługi Mieszkańców przyjmowane były wnioski na świadczenie wychowawcze tzw. 500+, a od 2018 r. na świadczenie dobry start, świadczenie pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, świadczenie rodzinne wraz z dodatkami, jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka. W każdej lokalizacji BOM mogli złożyć wnioski i odebrać Lubelską Kartę Seniora. W 2016 r. Biuro otrzymało certyfikaty: „Miejsce przyjazne rodzicom i dzieciom” oraz „Miejsce przyjazne Seniorom” (zob. dalsza część analizy celu B.2). W ramach BOM działał Punkt Obsługi Cudzoziemców świadczący pomoc w języku polskim, ukraińskim, rosyjskim i angielskim. Urzędnicy udzielali informacji i wspierali klientów w rozwiązywaniu problemów z którymi na co dzień borykają się cudzoziemcy mieszkający w Lublinie (zob. analiza celu A.3). Od 2018 r. Biuro Obsługi Mieszkańców odpowiadało za koordynowanie współpracy między urzędnikami Urzędu Miasta Lublin, a studentami z Zakładu Lingwistyki Stosowanej UMCS, którzy w ramach praktyk udzielali zdalnego wsparcia pracownikom

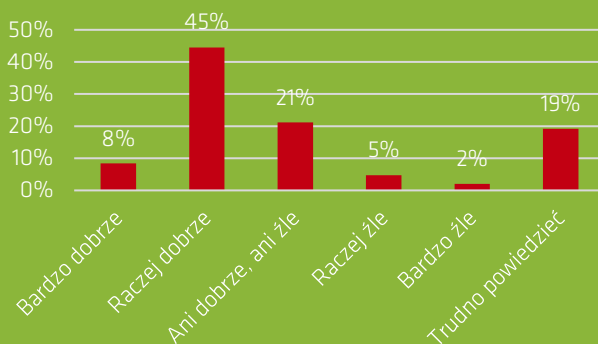
Urzędu w komunikacji z klientami. Wsparcie udzielane było w 7 językach. Pracownicy Biura Obsługi Mieszkańców włączali się w realizację kampanii informacyjnych dotyczących, m.in. Budżetu Obywatelskiego, Programu Ograniczania Niskiej Emisji, Programu ochrony środowiska przed hałasem dla Miasta Lublin (przyjmowanie uwag od mieszkańców). W BOM klienci mogli zapoznać się z zasadami udzielania nieodpłatnych porad prawnych oraz umówić wizytę u prawnika. W 2018 r. budynku Urzędu Miasta Lublin przy ul. Wieniawskiej 14 została zamontowana ścieżka dotykowa, pomagająca osobom niewidomym i niedowidzącym samodzielnie dostać się sprzed budynku na wysoki parter, a następnie do sali obsługi w Biurze Obsługi Mieszkańców. Cztery największe Biura Obsługi Mieszkańców zostały wyposażone w przenośne urządzenia powiększające tekst do 31 razy. Klienci mogli korzystać z urządzenia lektorskiego, które skanuje druk i odczytuje treść. Na tabliczkach informacyjnych zastosowano również zapis w systemie Braille'a.

Ramka 3. Czego potrzebuje Lublin? Usługi publiczne

Od września do listopada 2020 r. w ramach projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030” (realizowanego przez Gminę Lublin w ramach konkursu dotacji „Human Smart Cities. Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców”) przeprowadzono badania mieszkańców Lublina na próbie N=1 053, których przedmiotem było poznanie opinii mieszkańców Lublina na temat różnych obszarów funkcjonowania miasta oraz sformułowanie ich wizji Lublina w kolejnych latach²¹.

W opinii 45% badanych jakość usług świadczonych przez Urząd Miasta Lublin określany jest jako dobry. Dla niemal co dziesiątego mieszkańca – 8% bardzo dobre. Należy podkreślić, że opinia ta dotyczy całokształtu usług, z jakimi mogli się zetknąć ankietowani i jakie znajdują się w katalogu spraw załatwianych przez różne jednostki organizacyjne Urzędu, w tym komórki zajmujące się np. kwestiami stanu cywilnego, geodezji czy rejestracji pojazdów.

Wykres 2. Usługi publiczne – Na podstawie własnych doświadczeń, jak Pan(i) ogólnie ocenia poziom świadczenia usług przez Urząd?

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badań „Diagnoza Lublin 2030. Raport z badań ankietowych”.

Miasto Lublin wykonuje zadania publiczne między innymi w zakresie **pomocy społecznej**, zwłaszcza **polityki prorodzinnej i wspierania osób niepełnosprawnych**. Zakres tych zadań jest bardzo obszerny, a potrzeba strategicznego programowania działań w tej dziedzinie znalazła wyraz w przyjęciu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Wyczerpujące informacje o realizacji zadań z zakresu polityki społecznej można znaleźć m.in. w corocznym *Sprawozdaniu Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie*, opracowaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej* czy corocznym sprawozdaniu podsumowującym efekty *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Dokumenty te są dostępne na stronie internetowej [Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie](#). Na potrzeby monitorowania *Strategii Lublin 2020* zdecydowano się na przedstawienie liczby beneficjentów różnych form wsparcia, liczby placówek stacjonarnej pomocy społecznej wraz z ich obciążeniem i strukturą osób korzystających, a następnie analizę najważniejszych działań instytucji miejskich w tym zakresie.

Świadczenia pomocy społecznej przyznawane i wypłacane przez MOPR, zgodnie z Ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, adresowane są do osób i rodzin znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia i możliwości.

²¹ Więcej informacji na [stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin](#).

Celem działań realizowanych przez MOPR jest udzielanie osobom i rodzinom wsparcia, umożliwiającego przezwyciężenie tych trudności. Rodzaj, forma i rozmiary świadczenia powinny być adekwatne do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy, odpowiadać celom i mieścić się w możliwościach pomocy społecznej.

W 2019 r. beneficjentami pomocy społecznej było 8 951 gospodarstw domowych, do których należało 16 015 osób (4,7% mieszkańców miasta). Liczba świadczeniobiorców w porównaniu z rokiem poprzednim znacznie się zmniejszyła. W 2020 r. beneficjentami pomocy było 8 096 gospodarstw do których należało 14 113 osób (co stanowiło 4,2% mieszkańców miasta Lublin). W omawianym roku także odnotowano spadek (por. tabela 35). Beneficjentami pomocy społecznej w omawianych latach były w zdecydowanej większości osoby uzyskujące dochód niższy od kryterium dochodowego, które od 2019 r. wynosiło 701 zł na osobę samotnie gospodarującą i 528 zł na osobę w rodzinie.

Tabela 35. Liczba rodzin i osób objętych pomocą MOPR w ramach ustawy o pomocy społecznej

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gospodarstwa domowe	11 668	12 095	12 045	9 871	9 993	9 478	9 638	8 951	8 096
Osoby	23 551	24 757	24 805	20 130	19 998	17 870	17 451	16 015	14 113

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

W 2019 r. po raz pierwszy z wnioskiem o udzielenie pomocy wystąpiły 1 352 osoby lub rodziny (15,10%), natomiast środowiska długotrwale korzystające z pomocy (powyżej 3 lat kalendarzowych) w liczbie 3 589 stanowiły 40,10% wszystkich rodzin korzystających ze wsparcia. W 2020 r. po raz pierwszy z wnioskiem o udzielenie pomocy wystąpiło 1 341 osób lub rodzin (16,56%), natomiast środowiska długotrwale korzystające z pomocy (powyżej 3 lat kalendarzowych) w liczbie 3 560 stanowiły 43,97% wszystkich rodzin korzystających ze wsparcia. Środowiska, których jedynym źródłem utrzymania były zasiłki wypłacane na podstawie ustawy o pomocy społecznej stanowiły 17,9% wszystkich rodzin korzystających z pomocy w 2019 r. oraz 18,43% w 2020 r.

Oceny zasobów pomocy społecznej można dokonywać w oparciu o **liczbę placówek pomocy społecznej, ich obciążenie i strukturę osób korzystających**. W Lublinie w latach 2019–2020 funkcjonowało 7 domów pomocy społecznej (por. tabela 36). Działalność rozpoczął nowy punkt konsultacyjno-doradczy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, dzięki któremu osoby zagrożone wykluczeniem społecznym mogą uzyskać bezpłatne poradnictwo prawne, psychologiczne i pedagogiczne. Ośrodek, wspólnie z Caritas Archidiecezji Lubelskiej, realizuje projekt wspierania rodziny dla 160 osób. Powstało też 20 nowych miejsc w placówce wsparcia dziennego. W 2020 r. w Domu Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty zakończyły się prace budowlane związane z rozbudową Centrum Rozwoju i Integracji Społecznej Osób z Niepełnosprawnością Intellektualną oraz odbudową po pożarze pozostałej części budynku. W rozbudowanym budynku Centrum powstały mieszkania, przeznaczone dla 24 osób dorosłych i starszych z niepełnosprawnością intelektualną. Projekt rozbudowy zakładał także powstanie Dziennego Centrum Aktywności dla 26 osób, zlokalizowanego na parterze budynku, z pomieszczeniami różnych pracowni, m.in. kompetencji społecznych, kultury i sztuki, rehabilitacji oraz kulinarnej. Nową jednostką organizacyjną miasta Lublin, powołaną w 2020 r., jest Środowiskowy Ośrodek Wsparcia „Ka-

lina". Jest to nowoczesny i specjalistyczny obiekt oferuje osobom starszym, w szczególności z zaburzeniami pamięci i schorzeniami pokrewnymi, zarówno usługi dzienne, jak i całodobowe. Nowy ośrodek oferuje 30 miejsc pobytu dziennego, profesjonalne usługi terapeutyczne, opiekę psychiatryczną i psychoterapeutyczną oraz 30 miejsc okresowego pobytu całodobowego, w tym tak potrzebne miejsca opieki wytchnieniowej.

Tabela 36. Liczba domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Domy pomocy społecznej	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Ośrodki wsparcia, w tym:	36	36	39	43	45	46	53	52	49
środowiskowe domy samopomocy	8	8	9	9	9	9	9	8	9
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	4	4	7	11	4	4	4	4	4
ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	1	1	1	1	1	0
dzienne domy samopomocy/zespoły ośrodków wsparcia	2	2	0	0	0	0	0	0	6
noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych	8	8	8	8	8	8	10	9	6
jadłodajnie	1	1	1	1	1	1	1	1	1
inne ośrodki wsparcia	13	13	14	13	22	23	28	29	26

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych Sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

Tabela 37. Liczba osób korzystających z usług domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Domy pomocy społecznej	753	752	732	768	758	781	758	747	602
Ośrodki wsparcia, w tym:	3 691	3 279	3 239	3 315	3 597	3 777	3 753	2 953	2 861
środowiskowe domy samopomocy	480	500	510	541	544	538	526	506	541
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	602	420	529	638	492	509	493	419	184
ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	57	58	40	40	40	0
dzienne domy samopomocy/zespoły ośrodków wsparcia	126	124	0	0	0	0	0	0	405
noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych	658	670	619	568	486	556	443	498	455
jadłodajnie	687	500	425	425	425	425	425	350	b.d.
inne ośrodki wsparcia	1 138	1 065	1 156	1 086	1 592	1 709	1 140	1 140	1 583

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych Sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

W 2019 r. w 7 domach pomocy społecznej funkcjonujących w mieście Lublin dostępnych było łącznie 434 miejsc, z których skorzystało 506 osób. Zgodnie ze stanem na dzień 31 grudnia 2019 r. na umieszczenie w domach pomocy społecznej oczekiwało łącznie 199 osoby. W 2020 r. w 7 domach pomocy społecznej funkcjonujących w mieście Lublin dostępnych było łącznie 493 miejsc, z których skorzystało 513 osób. Zgodnie ze stanem na dzień 31 grudnia 2019 r. na umieszczenie w domach pomocy

społecznej oczekiwało łącznie 269 osób (por. tabela 37). W przypadku braku miejsc w domach na terenie Lublina mieszkańcy kierowani są poza Lublin, a osoby, którym odmówiono skierowania do domu pomocy społecznej, mają zabezpieczoną pomoc w formie usług opiekuńczych.

Na aktywność instytucji miasta w zakresie pomocy społecznej składa się wiele działań i projektów realizowanych na różnych płaszczyznach. Ich pełne prezentowanie w raporcie monitorującym wieloaspektowy rozwój miasta nie wydaje się celowe, szczególnie biorąc pod uwagę wielość dokumentów sprawozdawczych instytucji polityki społecznej. Warto jednak zasygnalizować niektóre, wybrane inicjatywy, które dokumentują realizację aktywnych działań wspierających trzy grupy beneficjentów: osoby starsze, rodziny i osoby niepełnosprawne.

Zwiększenie komfortu życia osób starszych zapewnia realizacja działań ujętych w Programie Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie miasta Lublin w latach 2016–2020 (por. ramka 4).

Ramka 4.
Program Wsparcia
i Aktywizacji Społecz-
nej Seniorów na lata
2016–2020

Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016–2020 został opracowany na bazie doświadczeń zdobytych podczas realizacji poprzednich edycji Programu, analizy danych dotyczących zasobów infrastrukturalnych służących seniorom w mieście, danych statystycznych GUS oraz analizy badań ankietowych przeprowadzonych wśród osób powyżej 60. roku życia przez Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie we współpracy z Urzędem Miasta Lublin.

Misją Programu jest poprawa jakości życia i funkcjonowania seniorów oraz pobudzenie i wspieranie aktywności społecznej seniorów poprzez zwiększanie dostępności do usług wspierających i aktywizujących dzięki zacieśnieniu współpracy międzysektorowej i wypracowaniu innowacyjnych instrumentów wsparcia i aktywizacji.

W Programie Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów w Lublinie na lata 2016–2020 wyróżniono 4 cele:

- wzrost jakości i dostosowywanie oferty usług społecznych służących wyrównywaniu szans i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu seniorów oraz bezpieczeństwu społecznemu;
- organizację działań w ramach ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej;
- wspieranie różnych form aktywności społecznej seniorów;
- zwiększanie efektywności oddziaływań poprzez zacieśnienie współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych w zakresie kultury, edukacji, sportu, dostępności, adaptacji przestrzeni itp.

Źródło: opracowanie własne.

Od 2015 r. działa Rada Seniorów Miasta Lublin na lata 2015–2019. W jej skład wchodzi 14 członków reprezentujących organizacje działające na rzecz osób starszych oraz Urząd Miasta Lublin. Przedmiotem działania Rady jest w szczególności konsultowanie spraw dotyczących sytuacji seniorów i inicjowanie działań na ich rzecz. Członkowie Rady przeprowadzili spotkania z Radami Dzielnic oraz opiniowali projekty uchwały Rady Miasta z zakresu polityki senioralnej.

W 2019 r. ramach programu „Lublin Strefa 60+” wydano 3 200 egzemplarzy Lubelskiej Karty Seniora gwarantującej zniżki i ulgi osobom powyżej 60. r.ż. (od 2015 r. wydano 18 978 kart). W omawianym roku w programie uczestniczyło 170 partnerów (sklepy, instytucje kultury i sportu).

W 2020 r. ze względu na pandemię koronawirusa i utrudnienia w prowadzeniu działalności gospodarczej, 20 podmiotów (partnerów programu) zrezygnowało z uczestnictwa. Na ich miejsce dołączyło 5 nowych firm (łącznie było ich 155). W całym 2020 r. wydano 1 172 Karty Seniora.

Przyjazność miasta powinna przejawiać się także nadaniem wysokiego priorytetu różnym formom wspierania rodzin. Warto zwrócić uwagę w szczególności na te działania, które wykraczają poza odgórnie określonymi obowiązkami samorządu w tym zakresie. Prowadzona przez samorząd miasta

Lublin polityka społeczna w sposób szczególny uwzględnia różne kierunki działań prorodzinnych. W szczególności troska władz miasta dotyczy tworzenia warunków do właściwego funkcjonowania i w miarę wszechstronnego rozwoju rodzin. Lubelska polityka rodzinna uwzględnia w szczególności rodziny z dziećmi, w tym rodziny duże, rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi, rodziny wielopokoleniowe, ze wsparciem ukierunkowanym na osoby starsze, rodziny dysfunkcyjne.

W latach 2019–2020 kontynuowano realizację programu wsparcia dużych rodzin Rodzina Trzy Plus, uruchomionego 29 marca 2012 r. Program ma na celu ułatwienie dużym rodzinom dostępu do dóbr kultury, sportu, rekreacji oraz do usług i towarów oferowanych przez jednostki organizacyjne i instytucje kultury Urzędu Miasta Lublin oraz podmioty zewnętrzne. Kolejnym celem jest promowanie pozytywnego wizerunku dużej rodziny, zwiększenie szans rozwoju dla dzieci i młodzieży wychowującej się w takiej rodzinie i zbudowanie przychylnego klimatu lokalnego dla dużych rodzin, a tym samym przeciwdziałanie niekorzystnej sytuacji demograficznej. W jego ramach wydawana jest karta Rodzina Trzy Plus, zapewniająca dużym rodzinom korzystanie ze stałych, tymczasowych, świątecznych lub okazjonalnych ulg oraz zwolnień oferowanych przez instytucje, firmy i przedsiębiorstwa działające na terenie Lublina. W 2019 r. liczba partnerów biorących udział w realizacji Programu wyniosła 205 podmiotów, a w 2020 r. – 220. Na koniec 2020 r. posiadaczami Kart „Rodzina Trzy Plus” było ponad 3 900 lubelskich rodzin. Oznacza to, że z Programu skorzystało już ponad 89% uprawnionych rodzin (wg danych Wydziału Spraw Administracyjnych jest to 4 245 dużych rodzin zameldowanych na terenie miasta). Wyższa liczba przyjętych wniosków w 2019 r. była efektem zmian w ustawie, które od 1 stycznia 2019 r. uprawniają do uzyskania Karty Dużej Rodziny także i rodziców, którzy w przeszłości mieli pod opieką co najmniej troje dzieci, niezależnie od ich sytuacji materialnej. Warto dodać, że ogłoszone w 2020 r. obostrzenia związane z pandemią COVID-19, w porównaniu do lat ubiegłych, spowodowały spadek zainteresowania ze strony mieszkańców wnioskowaniem o karty Rodzina Trzy Plus.

Kolejną inicjatywą samorządu miasta Lublin jest konkurs *Miejsce przyjazne rodzicom i dzieciom*. Konkurs ten ma na celu przystosowanie przestrzeni publicznych w naszym mieście: urzędów, centrów handlowych, sklepów, kawiarni, restauracji, miejsc kultury (kin, muzeów) dla rodziców posiadających małe dzieci, w taki sposób, aby mogli oni w nieskrępowany sposób być uczestnikami życia społecznego czy kulturalnego wraz z dziećmi.

Urząd Miasta Lublin podejmuje również aktywne działania ukierunkowane na poprawę jakości życia **osób niepełnosprawnych**. Dokumentem o charakterze strategicznym w tym obszarze jest *Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2016–2020*. Celem programu jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym godne funkcjonowanie we wszystkich sferach życia. Obejmuje swoim zasięgiem osoby o różnych rodzajach niepełnosprawności i ma zapewnić im różnorodne wsparcie poprzez udostępnienie przestrzeni publicznej oraz informacji, stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia, podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej, integrację społeczną dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, wspieranie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Środki na realizację programu pochodzą z budżetu miasta.

Ramka 5.
Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020

Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020 realizuje zobowiązania wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Celem głównym Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016–2020 jest stworzenie warunków do godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób niepełnosprawnych. W Programie wyszczególniono następujące cele szczegółowe:

- wspieranie i realizację działań zmierzających do udostępnienia przestrzeni publicznej oraz informacji;
- stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych;
- podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej;
- integrację społeczną dzieci i młodzieży niepełnosprawnej;
- wspieranie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Cele szczegółowe stanowią wyjście do sformułowania zadań, które wyznaczają kierunki ich realizacji. Konkretne działania wynikają przede wszystkim z potrzeb środowiska osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Program wskazuje także realizatorów poszczególnych działań oraz źródła finansowania.

Źródło: opracowanie własne.

Działania podjęte w 2019 r. to m.in.:

- udzielenie pomocy 161 osobom w ramach usługi asystenta osobistej osoby niepełnosprawnej;
- udzielenie 4 445 porad w ramach Ośrodka Informacji dla Osób Niepełnosprawnych;
- zorganizowanie usługi przewozowej dedykowanej osobom niepełnosprawnym i dowóz dzieci niepełnosprawnych do szkół;
- zorganizowanie kolejnej edycji Lubelskich Targów Aktywności Osób Niepełnosprawnych;
- udostępnienie 18 mieszkań chronionych dla 39 osób (w 2019 r. skorzystało 47 osób), oraz 2 mieszkania wspomagane dla 6 osób (w omawianym roku skorzystało 7 osób);
- zorganizowanie 9 edycji warsztatów terapii zajęciowej dla 270 osób;
- zapewnienie funkcjonowania 8 środowiskowych domów samopomocy dla 434 osób i 2 ośrodków wsparcia (Dzienny Ośrodek Wsparcia dla 40 osób i Ośrodek Wsparcia „Benjamin” dla 15 osób).

Działania podjęte w 2020 r. to m.in.:

- udzielenie pomocy 57 osobom w ramach usługi asystenta osobistej osoby niepełnosprawnej;
- udzielenie 2 876 porad w ramach Ośrodka Informacji dla Osób Niepełnosprawnych (w tym 131 porad za pośrednictwem psychologa i tłumacza języka migowego);
- w ramach Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej podjęto współpracę z 64 organizacjami pozarządowymi;
- zorganizowanie usługi przewozowej dedykowanej osobom niepełnosprawnym i dowóz dzieci niepełnosprawnych do szkół;
- w omawianym roku Rada Miasta Lublin przyjęła „Program działań Miasta Lublin na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnościami na lata 2021–2025”.
- powołanie koordynatora ds. dostępności Urzędu Miasta Lublin i jednostkach organizacyjnych miasta Lublin oraz zespół zadaniowy do spraw dostępności Urzędu Miasta Lublin i jednostek organizacyjnych miasta Lublin.
- w związku z epidemią koronawirusa wdrożono szereg działań mających na celu zapewnić bezpieczeństwo i ochronę zdrowia osób z niepełnosprawnością, niesamodzielnych oraz seniorów;

- wybudowanie Środowiskowy Ośrodek Wsparcia „Kalina” (30 miejsc pobytu dziennego, 24 pobytu całodobowego okresowego, 6 opieki wytchnieniowej);
- zakończenie odbudowę budynku Domu Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty;
- zakończenie budowę Centrum Rozwoju i Integracji Społecznej (ośrodek oferuje 24 mieszkania dla osób starszych i z niepełnosprawnością intelektualną);
- udostępnienie 26 miejsc w Dziennym Centrum Aktywności.

Ramy instytucjonalne pomocy samorządu tworzą przede wszystkim Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Lublin, Dział ds. Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie oraz Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin (powołana na lata 2015–2019). Kilka inicjatyw tych jednostek zasługuje na szczególną uwagę. W 2017 r. nastąpiła zmiana organizacyjna do rangi wydziału przekształcono Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, które otrzymało nazwę Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej, które otrzymało nazwę Wydziału Inicjatyw i Programów Społecznych.

W Biurze Obsługi Mieszkańca osoby niepełnosprawne mogły skorzystać z usługi tłumacza języka migowego online. Klient BOM-u może również połączyć się z Urzędem Miasta Lublin z domowego komputera za pośrednictwem Internetu korzystając z przeglądarki internetowej i kamery. Dostępność usług Biura przy ul. Wieniawskiej dla niepełnosprawnych poprawia również ścieżka dotykowa i pasy ostrzegawcze oraz urządzenie Call-Hear, informujące pracownika BOM-u o tym, że przy wejściu do budynku czeka klient wymagający pomocy. Warto dodać, że Urząd Miasta Lublin nawiązał współpracę z Polskim Związkiem Głuchych Oddział Łódzki, której efektem było wydanie audiowizualnego przewodnika po Lublinie w języku migowym.

Analiza mierników podporządkowanych celowi B.2. Zwiększenie komfortu życia prowadzi do wniosku, że komfort życia mieszkańców w Lublinie pod wieloma względami ulega poprawie. Rośnie dostępność mieszkaniowa, o czym świadczy zwiększająca się powierzchnia mieszkaniowa przypadająca na mieszkańca i wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne. Liczba i stan techniczny mieszkań komunalnych i socjalnych wciąż wymaga poprawy, jednak kwestia ta jest dostrzegana przez władze miasta, a realizowane w tym zakresie inwestycje powinny przynieść stopniową poprawę sytuacji. Lublin jest miastem bezpiecznym, co potwierdza niska i malejąca liczba przestępstw. Pod względem dostępności opieki szpitalnej sytuacja w Lublinie jest relatywnie dobra. Samorząd finansuje wiele zdrowotnych programów profilaktycznych, a obsługa mieszkańców i dostęp do informacji publicznej spełniają już wysokie standardy.

Mieszkańcy znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej mogą liczyć na wsparcie w ramach pomocy społecznej. Jej ramy strategiczne wyznacza uchwalona *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Łącznie realizowanych jest blisko 20 programów zdrowotnych i prospołecznych. W mieście powstały kolejne ośrodki wsparcia, a liczba osób korzystających z usług tych ośrodków i domów pomocy społecznej zwiększyła się. Ze względu na proces starzenia

się społeczeństwa, poprawa infrastruktury instytucjonalnej w tym zakresie należy do ważnych zadań wymagających dalszej koncentracji zasobów w długim okresie. Wiele inicjatyw poprawiających komfort życia seniorów, rodzin czy niepełnosprawnych zostało już docenionych zarówno przez mieszkańców, jak i krajowe oraz zagraniczne organizacje pozarządowe. Odczuwalna poprawa komfortu życia zależy jednak od kontynuowania pozytywnych zmian w dłuższym horyzoncie czasowym, gdyż dopiero takie będą odczuwalne przez szerokie grono mieszkańców.

Warto także zwrócić uwagę na liczne, dwukierunkowe powiązania tego celu z innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*. Poprawa sytuacji mieszkaniowej i materialnej zależy przede wszystkim od kondycji lokalnej gospodarki i sytuacji na rynku pracy, bezpieczeństwo publiczne może zachęcać inwestorów do lokalizacji działalności gospodarczej, a szeroko rozumiany komfort życia może przyczyniać się do przyciągania i zatrzymywania talentów w Lublinie.

B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni

Przestrzeń jest nieodnawialnym zasobem miasta, dlatego należy ją traktować ze szczególną odpowiedzialnością wobec przeszłych i przyszłych pokoleń, by harmonijnie zaspokajała ludzkie potrzeby. Jest to wyzwanie dla planowania przestrzennego, które powinno być na tyle intensywne, aby wyprzedzić i przeważać presję zmian przestrzennych ze strony inwestorów i naturalnych procesów demograficznych czy rozwojowych. Wysoka kultura przestrzeni oznacza racjonalne i przemyślane gospodarowanie przestrzenią, a także dbłość o jej estetykę i piękno z priorytetowym traktowaniem walorów historycznych, krajobrazowych i ekologicznych. Cechami takiego otoczenia są m.in.: dostępność pieszo i rowerem codziennych celów podróży, wygodna i estetyczna mała architektura, obecność sztuki publicznej, brak hałasu akustycznego i wizualnego, możliwość łatwego obcowania z naturą i historią, urozmaicone widoki i obecność panoram, dobre warunki do rekreacji, atrakcyjne miejsca spotkań, dbłość o estetykę w dużej i małej skali, czytelny układ urbanistyczny.

Analizując realizację celu *B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni* posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności pokazano pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego, następnie informacje o liczbie pojazdów, miejscach parkingowych i terenach zielonych. Za pomocą wskaźników opisowych przedstawiono działalność Urzędu Miasta w zakresie planowania przestrzennego, rewitalizacji oraz ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego. Oceniając działania w tym zakresie warto zwrócić uwagę na synergię z innymi celami – kultura przestrzeni integruje cele: *B.1. Poprawa infrastruktury technicznej*, *B.2. Zwiększenie wygody życia* i *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Wieloaspektowy charakter działań w tym zakresie stanowi zarazem wyzwanie dla polityki publicznej, gdyż wymaga współpracy wielu operatorów zarządzających różnymi rodzajami szeroko rozumianej infrastruktury na wspólnej przestrzeni.

System planowania miejscowego, zgodnie z Ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 503) tworzą dwa akty:

- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Pierwszy z nich określa politykę przestrzenną gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego. Stanowi informację o potencjalnym przeznaczeniu gruntów w przyszłości. Nie determinuje ostatecznego ich przeznaczenia. Na podstawie studium nie wydaje się decyzji administracyjnych, gdyż (w przeciwieństwie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego) nie jest aktem prawa miejscowego. Ma za to charakter aktu kierownictwa wewnętrznego czyli obowiązującego w systemie organów gminy. Wiąże prezydenta miasta przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i służy koordynacji ustaleń tych planów. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy podlega wyłożeniu (na co najmniej 21 dni) i publicznej dyskusji o projekcie.

W maju 2019 r. zakończył się etap rozpatrywania uwag zgłoszonych w ramach II wyłożenia projektu studium do publicznego wglądu (wyłożenie odbyło się w 2018 r.). W trakcie prac nad projektem

studium, dokument był prezentowany mieszkańcom podczas spotkań otwartych. W trakcie II wyłożenia udzielono osobistych wyjaśnień ponad 400 osobom, podobnej liczbie mieszkańców udzielono informacji telefonicznie. W czerwcu 2019 r. projekt studium został przekazany do Biura Rady Miasta, celem podjęcia przez Radnych Rady Miasta Lublin uchwały w sprawie uchwalenia *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin* (uchwała nr 283/VIII/2019 z dnia 1 lipca 2019 r.).

Tabela 38. Statystyka dyskusji publicznych prowadzonych w 2019 r.

Liczba wykładanych planów / obszarów	Rejon wyłożonych planów
2 obszary	część II – dla obszarów w rejonie ul. Leszka Czarnego i rejonie ul. Stokrotki
1 obszar	Ekologiczny System Obszarów Chronionych Miasta Lublin dla wybranych terenów położonych w rejonach dolin rzecznych – CZĘŚĆ IV – rejon Czerniejówka
4 obszary	część I – obszar zachodni – dla czterech obszarów: A, D, R, S
7 obszarów	część II – dla siedmiu obszarów I-B, I-D, I-G, I-H, I-M, I-P, III-A
1 obszar	część II – dla obszaru położonego w rejonie ulic: T. Zana, Filaretów i Wallenroda
2 obszary	część III dla dwóch obszarów (C i K)
11 obszarów	część I – obszar północno-wschodni dla 11 obszarów A – położonego w rejonie ulic Goździkowej i Kosynierów, G – położonego w rejonie ulicy Jagodowej, B – położonego w rejonie al. Spółdzielczości Pracy oraz E – położonego w rejonie ulic Dożynkowej i K. Bielskiego, H – położonego w rejonie ulicy Nagietkowej oraz F – położonego w rejonie ulicy Bluszczowej, J – położonego w rejonie ulicy Ustronie, K – położonego w rejonie ulic Trzeźniowskiej i Kminkowej, R – położonego w rejonie ulicy Z. Zagrobskiej, L – położonego w rejonie ul. Magnoliowej oraz S – położonego w rejonie al. W. Andersa i ul. M. Koryznowej
2 obszary	część II – dla obszaru w rejonie ulicy Roztocze oraz dla obszaru w rejonie ulic: Roztocze i W. Orkana
1 obszar	część II – dla obszaru w rejonie al. Kraśnickiej, ul. Kieleckiej
1 obszar	część I – obszar zachodni – dla jednego obszaru B położonego w rejonie ulicy Baśniowej (z pięciu obszarów A, B, C, D, E – objętych w/w uchwałą)
1 obszar	część V w obszarze położonym na północ od proj. ul. A. Zelwerowicza a granicą miasta
1 obszar	część I – obszar północno-wschodni w rejonie ulic: Jałowcowej i Dożynkowej
5 obszarów	część I – obszar zachodni – dla obszarów: A – rejon al. Kraśnickiej i ul. Rzemieślniczej; C – rejon ulicy Ślężan; D – rejon ulicy Wodnej; E – rejon ulicy Powstania Styczniowego i ul. Bohaterów Monte Cassino; S – rejon ulic: Parysa, B. Paśnikowskiego
1 obszar	część II – dla obszaru I-B – rejon ulicy Jana Pawła II, ronda E. Kowcza

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Obowiązujące w 2019 r. *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin*, stanowi aktualną politykę przestrzenną miasta, umożliwiającą prawidłowe kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej (z uwzględnieniem m.in. ochrony środowiska i potrzeb rozwojowych) niezbędnej do opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Przyjęte w 2019 r. nowe studium zastąpiło dokument z 2000 r. (uchwała nr 359/XXII/2000 Rady Miasta Lublin z dnia 13 kwietnia 2000 r. z późn. zm.).

Tabela 39. Plany miejscowe uchwalone w 2019 r.

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
80/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II, Obszar III-D – rejon ulic: Wróblej, Szpaczej
81/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II, Obszar III-B – rejon ul. Wąwozowej
82/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-C – rejon al. Kraśnickiej i ul. Wróblej
83/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II, Obszar III-C – rejon ul. Wyżynnej
84/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-I – rejon ul. Glinianej
85/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-E – rejon ulicy Jutrzenki
86/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-A – rejon ul. Folwarcznej
87/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-L – rejon ulicy Turniowej
89/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część III w rejonie ulic: T. Szeligowskiego, K. Jarczewskiego, B. Prusa, Północnej oraz al. Kompozytorów Polskich
90/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar II-A – rejon ulicy Biedronki, Obszar II-B – rejon ulicy Tymiankowej, Obszar II-C – rejon ulic: T. Zana i M. Brzeskiej, Obszar II-D – rejon ulicy Kazimierza Wielkiego, Obszar II-E – rejon ulicy Topazowej, Obszar II-F – rejon ulicy Perłowej, Obszar II-G – rejon ulicy Husarskiej
91/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II w rejonie ulicy G. Chmielewskiego
92/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar N – rejon ulicy W. Rogińskiego
93/III/2019	31.01.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar L – rejon ulicy Powstania Styczniowego
223/VI/2019	26.04.2019 r.	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych Miasta Lublin dla wybranych terenów położonych w rejonach dolin rzecznych – rejon Czechówka Śródmieście – CZĘŚĆ II
224/VI/2019	26.04.2019 r.	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych Miasta Lublin dla wybranych terenów położonych w rejonach dolin rzecznych – rejon Czerniejówka – CZĘŚĆ IV
277/VIII/2019	30.06.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II, Obszar III-A – rejon ulicy Szczęśliwej
278/VIII/2019	30.06.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-D – rejon ulicy Wiklinowej
279/VIII/2019	30.06.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-G – rejon ulicy Kaczeńcowej
280/VIII/2019	30.06.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-H – rejon ulicy Wielkopolskiej
281/VIII/2019	30.06.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II dla obszaru położonego w rejonie ulic: Zana i Filaretów
323/IX/2019	05.09.2019 r.	uchwalenia zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I obszar północno-wschodni dla obszarów: A – położonego w rejonie ulic Goździkowej i Kosynierów, G – położonego w rejonie ulicy Jagodowej, B – położonego w rejonie al. Spółdzielczości Pracy, E – położonego w rejonie ulic Dożynkowej i K. Bielskiego,

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
		H – położonego w rejonie ulicy Nagietkowej, F – położonego w rejonie ulicy Bluszczowej, J – położonego w rejonie ulicy Ustronie, K – położonego w rejonie ulic Trześniowskiej i Kminkowej, R – położonego w rejonie ulicy Z. Zagrobskiej, L – położonego w rejonie ul. Magnoliowej oraz S – położonego w rejonie al. W. Andersa i ul. M. Koryznowej
324/IX/2019	05.09.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część III dla obszaru C – położonego w rejonie ul. Kameralnej
325/IX/2019	05.09.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część III dla obszaru K – położonego w rejonie al. Spółdzielczości Pracy
326/IX/2019	05.09.2019 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin w rejonie Specjalnej Strefy Ekonomicznej, część IV – obszar A

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 40. Obszary, w których w 2019 r. przystąpiono do zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
76/III/2019	31.01.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część III
77/III/2019	31.01.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar północno-wschodni
78/III/2019	31.01.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin w rejonie ulic: Dworcowej, Krochmalnej, 1-go Maja, Al. Zygmuntowskich i Piłsudskiego
79/III/2019	31.01.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni
121/IV/2019	28.02.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część VI A (Bronowice – rejon ul. Łęczyńskiej)
219/VI/2019	26.04.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część V C w obszarze położonym pomiędzy ul. Willową, ul. Sławinkowską, ul. Poligonową i projektowaną ulicą Zelwerowicza
220/VI/2019	26.04.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II, obejmującego południową część ośrodka usługowego „Centrum Zana” w rejonie ulicy Jana Sawy
221/VI/2019	26.04.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin rejonie ulic: Dworcowej, Krochmalnej, 1-go Maja, Al. Zygmuntowskich i Piłsudskiego
222/VI/2019	26.04.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część IV
276/VIII/2019	30.06.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II
282/VIII/2019	30.06.2019 r.	przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin w rejonie ulic: Podzamcze, aleja Tyśiąclecia, Lubartowska, Ruska dla obszaru A

Tabela 41. Inne podjęte uchwały

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
88/III/2019	31.01.2019 r.	zmiany uchwały nr 652/XXIX/2009 Rady Miasta Lublin z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część VIB (Majdan Tatarski, Kośminek – rejon ul. Droga Męczenników Majdanka), zmienionej uchwałą nr 551/XXIII/2012 z dnia 6 września 2012 r.
218/VI/2019	26.04.2019 r.	zmiany uchwały nr 589/XXIV/2012 Rady Miasta Lublin z dnia 18 października 2012 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych Miasta Lublin dla wybranych terenów położonych w rejonach dolin rzecznych – rejon Czechówka Śródmieście – CZĘŚĆ II
283/VIII/2019	01.07.2019 r.	uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin
322/IX/2019	05.09.2019 r.	przyjęcia „Planu Adaptacji do zmian klimatu Miasta Lublin do roku 2030”

Zródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

W 2020 r. obowiązywało 115 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Pokrywały one 53,77% powierzchni miasta (wzrost w stosunku do 2019 r. o 5,9 ha, tj. 0,04%). W 2020 r. Rada Miasta Lublin podjęła 21 uchwał dotyczących zmian mpzp. Powierzchnia terenu objętego uchwałami wyniosła łącznie 78,4 ha. Z tego 72,5 ha to obszary posiadające wcześniej mpzp (tym samym była to faktyczna zmiana mpzp) oraz 5,9 ha to powierzchnia do tej pory nie objęta planami (faktycznie nowy mpzp). Przyrost wynika z faktu, że dwie z 21 uchwał dotyczyły terenów, które w części były już objęte planem, a w części były bez planu. Ponadto podjęte zostały 3 uchwały zmieniające parametry bez ingerencji w układ funkcjonalny obszaru planu, obejmujące pow. 7,4 ha.

Tabela 42. Plany miejscowe uchwalone w 2020 r.

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
553/XVI/2020	27.02.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar północno-wschodni w rejonie ulic: Jałowcowej i Dożynkowej
554/XVI/2020	27.02.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni, obszar A – rejon al. Kraśnickiej i ul. Rzemieślniczej
555/XVI/2020	27.02.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni, obszar B – rejon ulicy Baśniowej
556/XVI/2020	27.02.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni, obszar C – rejon ulicy Ślężan
557/XVI/2020	27.02.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni, obszar D – rejon ulicy Wodnej
558/XVI/2020	27.02.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni, obszar E – rejon ulicy Powstania Styczniowego i ul. Bohaterów Monte Cassino
559/XVI/2020	27.02.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni, obszar S – rejon ulic: Parysa i B. Paśnikowskiego
560/XVI/2020	27.02.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-B – rejon ulicy Jana Pawła II, ronda E. Kowcza
586/XVIII/2020	23.04.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część V C dla obszaru B – w rejonie ulic: Zelwerowicza i Poligonowej
587/XVIII/2020	23.04.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część I – obszar zachodni, obszar A – rejon ulic: Nałęczowskiej, Grabowej, Przyjacielskiej, Cisowej i Morelowej

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
588/XVIII/2020	23.04.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część I – obszar zachodni, obszar D – rejon ulic: Wojciechowskiej, Bohaterów Monte Cassino
589/XVIII/2020	23.04.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni – obszar K – rejon ulicy Morwowej
590/XVIII/2020	23.04.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni – obszar K – rejon ulicy Morwowej - wschód
591/XVIII/2020	23.04.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin w rejonie ulic: Dworcowej, Krochmalnej, 1-go Maja, Al. Zygmuntońskich i Piłsudskiego – obszar B – rejon ulic: Krochmalnej i Spółdzielczej
592/XVIII/2020	23.04.2020 r.	zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część IV dla terenu w rejonie: ul. Józefa Franczaka „Lalka” (dawniej ul. Droga Męczenników Majdanka) i al. Wincentego Witosa
610/XIX/2020	21.05.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-P – rejon ulic: Zakole, Wapiennej
674/XXI/2020	03.09.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar O – rejon ulicy Sobótki
675/XXI/2020	03.09.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar T - rejon ulic: Wojciechowskiej i W. Rogińskiego
676/XXI/2020	03.09.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II, Obszar I-M – rejon ulic: Perliczej, Wróblej
704/XXII/2020	15.10.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część III dla obszaru B – rejon ulicy Górskiej
705/XXII/2020	15.10.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część III dla obszaru D – rejon ulicy Żelazowej Woli
706/XXII/2020	15.10.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar J – rejon ulicy Roma
707/XXII/2020	15.10.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin w rejonie ulic: Dworcowej, Krochmalnej, 1-go Maja, Al. Zygmuntońskich i Piłsudskiego – obszar D – rejon ulic: 1-go Maja i Kościelnej, obszar E – rejon ulic: Betonowej i Ciepłej oraz obszar F – rejon ulicy Fabrycznej i ronda Lubelskiego Lipca '80
749/XXIII/2020	19.11.2020 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część II, Obszar I-K – rejon ulicy Stokrotki

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 43. Obszary, w których w 2020 r. przystąpiono do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
781/XXIV/2020	17.12.2020 r.	przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część VI – Głusk w rejonie ulicy Zorzy
782/XXIV/2020	17.12.2020 r.	przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część VII w rejonie ulic: Lipskiej, Ziołowej i Zagajnikowej
783/XXIV/2020	17.12.2020 r.	przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część VII w rejonie ulicy Janowskiej (wschód)

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 44. Obszary, w których w 2020 r. przystąpiono do zmiany MPZP

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
551/XVI/2020	27.02.2020 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część III
552/XVI/2020	27.02.2020 r.	przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar północno-wschodni
661/XX/2020	26.06.2020 r.	przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część IV w rejonie ulicy Mełgiewskiej
662/XX/2020	26.06.2020 r.	przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II
703/XXII/2020	15.10.2020 r.	przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część IV w rejonie ulic: Jana Kasprowicza i Zadębie
748/XXIII/2020	19.11.2020 r.	przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część I – obszar zachodni – część "A" Rogatka Warszawska

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 45. Inne podjęte uchwały w 2020 r.

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
708/XXII/2020	15.10.2020 r.	sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej w uchwale nr 676/XXI/2020 Rady Miasta Lublin z dnia 3 września 2020 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin – część II, Obszar I-M – rejon ulic: Perliczej, Wróblej

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

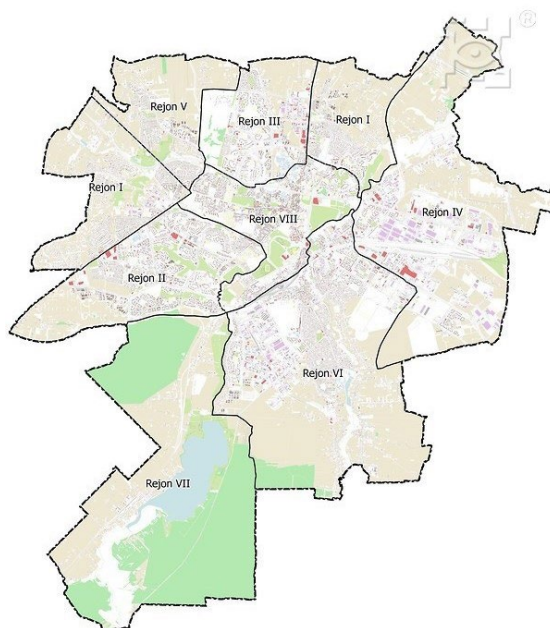
W stosunku do 2018 r., pokrycie przestrzeni miejskiej planami w 2019 r. i 2020 r. zwiększyło się o 0,4 p.p. (por. tabela 46).

Tabela 46. Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego	45,4	43,1	47,0	47,3	51,3	51,4	53,3	53,7	53,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Rysunek 8. Podział na rejony planistyczne miasta Lublin (grudzień 2020 r.)

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

Wyzwaniem dla przestrzeni miejskiej jest rosnąca **liczba pojazdów poruszających się po drogach miasta**. W 2019 r. liczba zaewidencjonowanych pojazdów wyniosła 247 836 – o 3,4% więcej niż w 2018 r. W 2020 r. liczba ta wyniosła 255 702 pojazdów, co stanowi wzrost względem roku poprzedzającego o 3,2%. (por. tabela 47). Faktyczna liczba aut poruszających się po drogach jest jednak znacznie większa ze względu na funkcje ekonomiczne, społeczne i kulturalne realizowane przez lubelską metropolię w skali regionu czy kraju.

Tabela 47. Liczba pojazdów w Lublinie zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pojazdy ogółem	190 648	196 850	202 730	210 181	219 008	228 977	239 756	247 836	255 702

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zwiększaniu się liczby pojazdów towarzyszył wzrost wskaźników liczby pojazdów na 1 000 ludności (por. tabela 48). W 2019 r. wskaźnik dla samochodów osobowych w ciągu roku zwiększył się o 3,7%, dla samochodów ciężarowych – o 2,4%, zaś dla motocykli – o 5,4%. W 2020 r. te same wskaźniki wzrastały odpowiednio o 3,7%, 2,4% i 5,5%.

Tabela 48. Pojazdy samochodowe i ciągniki – wskaźniki

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Samochody osobowe na 1 000 ludności	425,0	446,9	463,4	483,1	505,6	530,8	557,2	577,9	599,3
Samochody ciężarowe na 1 000 ludności	88,0	88,5	90,9	92,6	94,8	97,3	100,6	102,0	104,4
Motocykle na 1 000 ludności	17,8	19,1	20,2	21,9	23,1	24,5	25,9	27,3	28,8
Pojazdy ogółem na 1 000 ludności	530,8	554,5	574,5	597,6	623,5	673,8	705,3	729,0	755,0

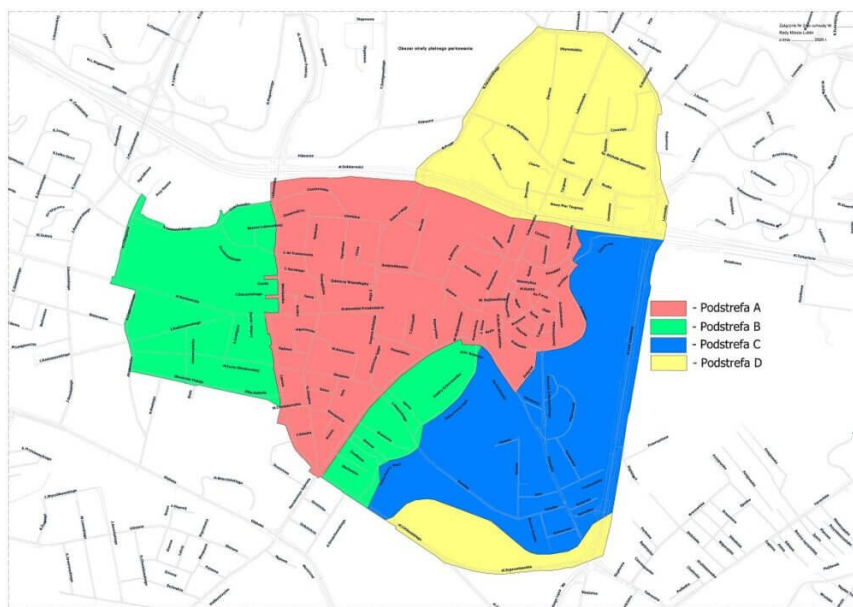
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Rosnąca liczba zarejestrowanych samochodów jest zjawiskiem trudnym do jednoznacznej oceny. Z jednej strony proces ten świadczy o rosnącej zamożności mieszkańców. Z drugiej jednak, niska wartość wskaźnika może wskazywać na efektywność komunikacji publicznej. Zagęszczenie ruchu na drogach oznacza także trudności w poruszaniu się po mieście i negatywne skutki dla środowiska naturalnego.

Aby zapewnić możliwość parkowania w centrum wszystkim mieszkańcom załatwiających tam swoje sprawy, w 2011 r. w Lublinie wyznaczono **strefę płatnego parkowania**. W odpowiedzi na zwiększającą się gęstość pozostawianych samochodów, wyznaczono strefę płatnego parkowania. Została zaplanowana, aby zapewnić możliwość parkowania w centrum mieszkańcom załatwiających tam sprawy i w 2019 r. liczyła około 2 200 miejsc parkingowych płatnych. W 2019 r. podjęto zmianę uchwały dotyczącej strefy płatnego parkowania na drogach publicznych w Lublinie, w której wyznaczona strefa została podzielona na 3 podstrefy A, B, C. W 2020 r. strefa liczyła już 2 211 miejsc parkingowych płatnych. W 2020 r. nastąpiło kilka zmian dotyczących Strefy Płatnego Parkowania w Lublinie. Zmieniony został cennik (podniesione zostały stawki opłat jednorazowych, abonamentowych oraz kar), z dotychczasowej podstrefy B została wydzielona strefa C obejmująca ul. Zamojską, ul. Rusałki i ich okolice, zmodyfikowane zostały zasady ubiegania się o abonamenty preferencyjne, przywileje zyskały wszystkie osoby płacące podatki w Lublinie, zaczęła obowiązywać nowa aplikacja mobilna CityParkApp. Roz-

wiązaniem i sposobem na zmniejszenie liczby pojazdów ma być też powstający Dworzec Metropolitalny, który będzie obsługiwał autobusy komunikacji miejskiej, pozamiejskiej i dalekobieżnej. W jednej części miasta zintegruje on kilka form transportu, stając się centrum komunikacyjnym nie tylko miasta, ale całego regionu.

Rysunek 9. Strefa płatnego parkowania w Lublinie w 2020 r.

Źródło: materiały Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Troska o jakość przestrzeni miejskiej wymaga dbałości o **tereny zielone** znajdujące się w granicach miasta. W tabeli 49 przedstawiono dane o terenach zielonych pochodzące z GUS, obejmujące parki spacerowo-wypoczynkowe, zieleńce, tereny zieleni osiedlowej i zieleń uliczną. W 2019 r. tereny te obejmowały powierzchnię 1 305 ha, co stanowiło 8,9% powierzchni Lublina, zaś w 2020 r. 1 325 ha, co stanowiło 9,0% powierzchni miasta. Poprawa w tym zakresie wynikała ze zwiększenia powierzchni zieleni ulicznej. Warto także zauważyć, że nie są to wszystkie tereny zielone znajdujące się w mieście. Przede wszystkim na uwagę zasługują dwa lasy leżące w granicach administracyjnych miasta. Największym kompleksem leśnym jest otaczający Zalew Zemborzycki Las Dąbrowa, o powierzchni ponad 1 200 hektarów. Drugi ważny kompleks leśny to Stary Las (zwany też Starym Gajem), zajmujący powierzchnię 460 hektarów. Lasy te zajmują 11,3% powierzchni miasta, pełniąc funkcje dydaktyczne i rekreacyjne dla mieszkańców. Lublin należy więc do najbardziej zielonych miast wojewódzkich w Polsce.

Tabela 49. Wybrane informacje o terenach zielonych w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Parki spacerowo-wypoczynkowe i zieleńce (w ha)	281,4	281,4	281,4	281,4	281,5	281,5	291,0	271,0	291,0
Tereny zieleni osiedlowej (w ha)	564,3	554,9	555,2	551,8	511,7	511,8	505,3	504,0	504,0
Zieleń uliczna (w ha)	370	470	471	484	496	509	512	530	530
Razem (w ha)	1 215,7	1 306,5	1 307,7	1 317,2	1 289,2	1 302,5	1 308,3	1 305,0	1 325,0
Odsetek powierzchni miasta (w %)	8,2	8,9	8,9	8,9	8,7	8,8	8,9	8,9	9,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Jednym z kluczowych działań wskazanych omawianym celu *Strategii Lublin 2020* jest realizacja *Programu Rewitalizacji dla Lublina*²². **Rewitalizacja** stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzyso-

²² Uchwała nr 868/XXXIII/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 12 października 2017 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017-2023.

wego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji²³. Realizowany w mieście *Program Rewitalizacji dla Lublina 2017–2023* jest wieloletnim działaniem w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Program ten powstaje w sposób partycypacyjny tj. we współpracy z mieszkańcami, przedsiębiorcami, lokalnymi aktywistami i innymi zainteresowanymi powstającym dokumentem. W ramach procesu rewitalizacji miasto zrealizowało projekt „Zmiana zagospodarowania placu Litewskiego oraz przebudowa istniejącego deptaka w Lublinie”, za który otrzymało nagrodę w ramach kategorii zrewitalizowana przestrzeń publiczna w XIII edycji konkursu na najlepiej zagospodarowaną przestrzeń publiczną w Polsce. Kolejnym ważnym działaniem jest projekt Rewitalizacji Parku Ludowego, obejmującego kompleksowe zagospodarowanie zieleni, powstanie dydaktycznych ogrodów: roślin wodnych i wodny oraz edukacyjnych ścieżek przyrodniczych. Strefa wypoczynku miała objąć m.in. place zabaw, place do ćwiczeń i siłownię. W 2020 r. zakończyły się prace nad tym projektem. Na rewitalizowanym terenie znalazło się miejsce m.in. na amfiteatr z fontanną oraz dydaktyczny ogród roślin wodnych, dwa duże place zabaw ze strefami dla dzieci w różnym wieku, strefy linariów oraz aktywnego odpoczynku z siłownią zewnętrzną, placami ćwiczeń workout i fitness. W parku pojawiło się 675 nowych drzew (najwięcej lip, jabłoni oraz topól), 1 512 krzewów (dereni, forsycji, dzikich róż), 1 250 sadzonek bluszczu, 2 991 bylin oraz 24 105 traw.

Działania w zakresie szeroko rozumianej rewitalizacji są prezentowane w ramach różnych celów *Strategii Lublin 2020* w Obszarach Rozwojowych B. *Przyjazność* i C. *Przedsiębiorczość*. W tym miejscu warto wskazać na **inicjatywy ukierunkowane na poprawę jakości przestrzeni miejskiej**. W 2019 r. popularnością cieszyły się wprowadzane łąki kwietne na terenie całego miasta. Te występujące na większych obszarach to łąki przy: ul. Głębokiej, ul. Nałęczowskiej, al. Unii Lubelskiej na Rondzie Mokrowskiego, w parku Rury, nad Zalewem Zemborzyckim. Zrealizowano obsadzenie roślinami ozdobnymi ronda im. Dmowskiego. Kolejne nasadzenia powstały w pasach drogowych m.in. przy Dębnie 700-lecia przy ul. Muzycznej, ul. Zygmunta Augusta, ul. Bohaterów Monte Cassino, ul. K. Jagiellończyka, ul. Kapucyńskiej, ul. Mełgiewskiej – Zielona Blokada, ul. Jana Pawła II, Placu Rybnym, ul. Zelwerowicza, ul. Solidarności, ul. Sikorskiego, ul. Poligonowej/Willowej, ul. Bydgoskiej, ul. Nałęczowskiej, ul. Muzycznej oraz pomiędzy ul. Wesołą i ul. Bernardyńską. Opracowany został również projekt budowlany oraz projekt wykonawczy zagospodarowania Błoni pod Zamkiem, którego realizacja przewidziana jest na kolejne lata. Kolejnym projektem przygotowanym do realizacji jest Park Bluszczowa, który zakłada dodatkowe nasadzenia drzew i krzewów, utwardzone alejki oraz renowację placu zabaw. W 2019 r. powstały 2 ogrody kieszonkowe przy ul. Kunickiego, w trakcie realizacji są tereny zielone przy ul. Dulęby, ul. Lwowskiej i ul. Glinianej. W 2020 r. wykonana została nowa aranżacja podwórka przy ul. Jezuickiej 14. Urok niewielkiej, zielonej enklawy w sercu Starego Miasta został podkreślony poprzez prace pielęgnacyjne w istniejącej zieleni, nasadzenie nowych roślin: krzewów iglastych, liściastych, bylin i pnączy.

²³ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz. U. z 2020 r. poz. 802 i 1086 oraz z 2021 r. poz. 11 i 485).

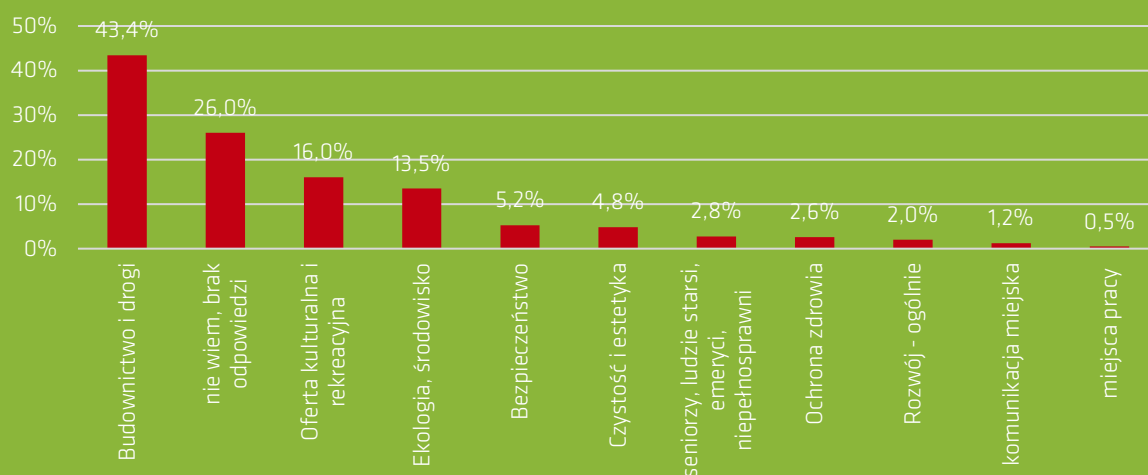
Uzupełniono również istniejące nawierzchnie o wygodną ścieżkę z płyt betonowych i żwiru oraz ustawiono stylizowaną ławkę i kosz. Łącznie założono 52 m² rabat roślinnych i poddano renowacji 57 m² istniejących trawników. Ponadto w przy skrzyżowaniu ulic Bohaterów Monte Cassino/Czeremchowa został udostępniony dla mieszkańców, jako miejsce do wypoczynku, teren zielony w pasie drogowym. Powstały rabaty ze zróżnicowaną roślinnością, w miejscach o różnych poziomach terenu zastosowano palisady wzmacniające. Dodatkowo teren został wzbogacony o kompozycje z dużych głazów narzutowych. Wykonano też koncepcję rewitalizacji zielonego terenu w dzielnicy Czechów Północy pn. „Park Czechów”. Ideą opracowania było wkomponowanie i ujednoczenie istniejących terenów zieleni o naturalnym charakterze. Koncepcja ma za zadanie wytyczać kierunek działania oraz zaprezentować takie rozwiązania projektowe, które będą możliwe do realizacji w etapach. Całość tworzy czytelny układ, który ma szansę stać się atrakcyjną przestrzenią dla lokalnej społeczności. Planuje się utworzenie licznych miejsc do wypoczynku dla różnych grup wiekowych użytkowników.

Ramka 6. Czego potrzebują Lublin? Jakość życia

Od września do listopada 2020 r. w ramach projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030” (realizowanego przez Gminę Lublin w ramach konkursu dotacji „Human Smart Cities. Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców”) przeprowadzono badania mieszkańców Lublina na próbie N=1 053, których przedmiotem było poznanie opinii mieszkańców Lublina na temat różnych obszarów funkcjonowania miasta oraz sformułowanie ich wizji Lublina w kolejnych latach²⁴.

W badaniu respondenci wypowiadali się na temat pierwszoplanowych potrzeb które wpływają na ocenę jakości życia. Ich odpowiedzi na pytanie: Załóżmy, że mógłby(mogłaby) Pan(i) zupełnie samodzielnie zdecydować o tym, na jakie cele zostaną wydane środki z budżetu miasta w Pana(i) dzielnicy. Na jakie cele przeznaczył(a)by Pan(i) te pieniądze by poprawić jakość życia mieszkańców w Pana(i) dzielnicy?, świadczą o konieczności poprawy/dalszego inwestowania w infrastrukturę transportową (43,4%), ofertę czasu wolnego (16,0% oraz ekologię i środowisko (13,5%).

Wykres 3. (...) Na jakie cele przeznaczył(a)by Pan(i) te pieniądze by poprawić jakość życia mieszkańców w Pana(i) dzielnicy?

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badań „Diagnoza Lublin 2030. Raport z badań ankietowych”.

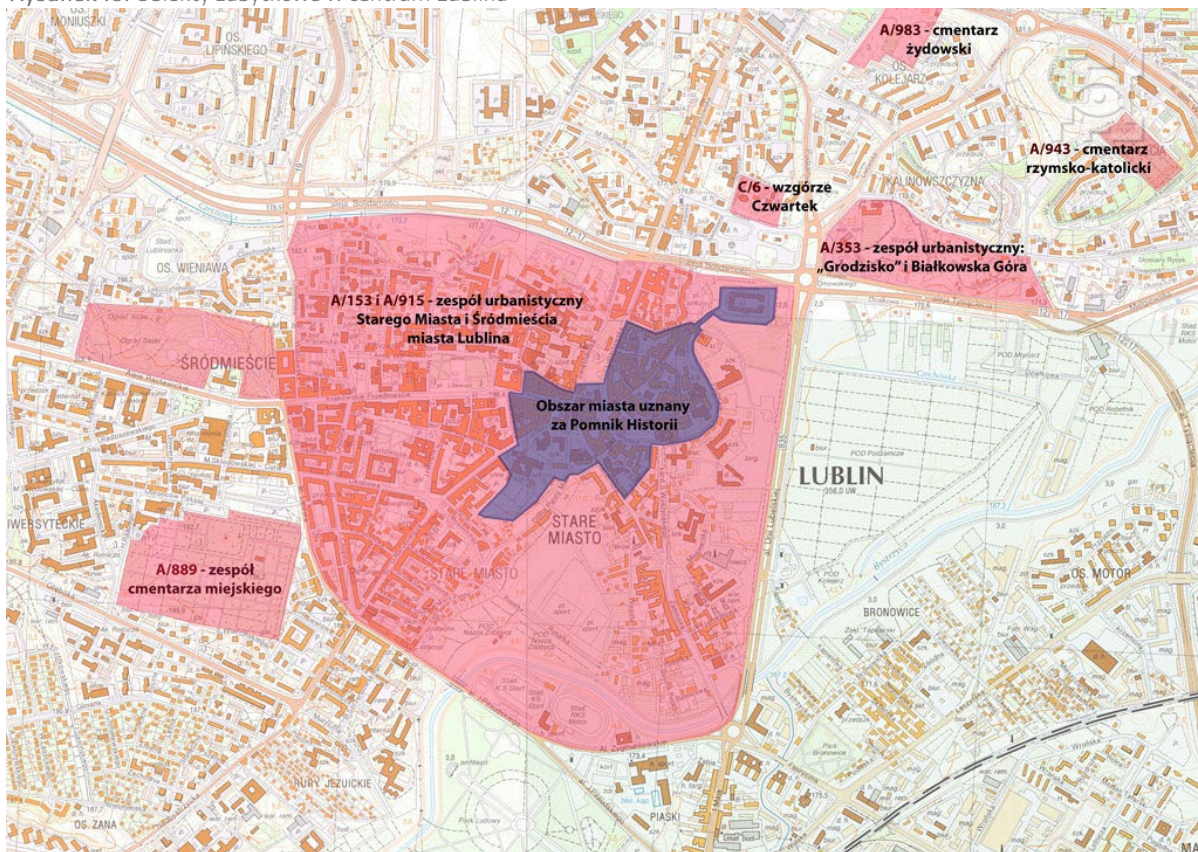
W granicach administracyjnych Lublina znajduje się aktualnie blisko 2 000 obszarów i obiektów ujętych w **gminnej ewidencji zabytków** (w tym 280 obiektów będących własnością Gminy Lublin). Jest to zasób wyróżniający Lublin na tle innych miast wschodniej części Polski, a jego wartość ma znaczenie ogólnopolskie, co zostało potwierdzone nadaniem Lublinowi w 2007 r. przez Prezydenta RP statusu Pomnika Historii. Z tego względu ochrona walorów miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego nabiera szczególnego znaczenia.

W celu sprawnej realizacji opieki nad zabytkami, należącej do zadań własnych gminy, w 2009 r. powołane zostało Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków. Konserwator prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków w formie zbioru kart adresowych oraz w formie elektronicznej w programie SOWA²⁵. Mapę z oznaczonymi obiektami przedstawiono na rysunku 10.

²⁴ Więcej informacji na [stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin](#).

²⁵ Program SOWA został opracowany przez Instytut Systemów Przestrzennych i Kartograficznych w Gliwicach na zlecenie Urzędu Miasta Lublin przy współpracy z Biurem Miejskiego Konserwatora Zabytków. Program jest wdrażany od marca 2011 r.

Rysunek 10. Obiekty zabytkowe w centrum Lublina

Źródło: materiały Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków, mapa Śródmieścia z naniesionymi obszarami wpisanymi do rejestru zabytków.

Geoportal Miejski powstał w rezultacie projektu pn. „Opracowanie i wdrożenie systemu informacji przestrzennej dla Miasta Lublin”. Jest to interaktywna mapa miasta służąca do pozyskiwania, przetwarzania i udostępniania danych geodezyjnych, geograficznych czy informacyjnych. Geoportal składa się z sześciu bezpłatnych serwisów, z których każdy ma inny zestaw danych. Podczas przeglądania poszczególnych serwisów użytkownik ma możliwość wyboru określonych warstw mapy (włączania, wyłączania oraz zmiany kolejności wyświetlania) w ramach serwisu, wyszukiwania adresów, działek lub innych obiektów, np. kultury, edukacji, sportu, lokalu obwodowej komisji wyborczej czy apteki. Dostępne są również narzędzia do pomiaru powierzchni i odległości oraz wyszukania najbliższej szkoły. Istnieje także możliwość wydruku skomponowanej przez siebie mapy wraz z ustawieniami dodatkowych parametrów. Geoportal jest ogólnodostępny dla mieszkańców za pośrednictwem strony internetowej geoportal.lublin.eu.

Za największe osiągnięcie w ramach realizacji celu *B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni* w latach 2019–2020 należy uznać uchwalenie łącznie 40 nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Dostrzec można też dalszy wzrost wskaźnika objęcia obszaru miasta planami w nadchodzących latach.

W analizowanych latach rozpoczęto wiele działań z zakresu rewitalizacji, które były finansowane ze środków pochodzących z kolejnej perspektywy finansowej polityki spójności UE na lata 2014–2020.

Są to zwłaszcza rewitalizacja Placu Litewskiego, Parku Ludowego i doliny rzeki Bystrzycy. Wspólnym mianownikiem tych projektów jest poprawa jakości przestrzeni publicznych centralnych obszarów Lublina.

B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego

Czas wolny mieszkańców to naturalne zasoby lokalnej społeczności, o które toczy się gra rynkowa pomiędzy wieloma podmiotami próbującymi pozyskać te zasoby dla konsumpcji proponowanych przez siebie usług, szczególnie w sektorze nowych mediów. Szanując wolne wybory mieszkańców oraz działając w trosce o zdrowie mieszkańców i zachowanie lokalnej tożsamości, miasto powinno tworzyć jak najatrakcyjniejszą ofertę spędzania czasu wolnego w swojej przestrzeni oraz infrastrukturze, opierając się na swoich zasobach kulturowych i społecznych. Oferta ta ma za zadanie wspierać wszechstronny osobowy i fizyczny rozwój mieszkańców. Uczestnictwo w sporcie i kulturze zalicza się zatem ważnych ludzkich potrzeb, których zaspokojenie podnosi zadowolenie z życia.

Oceniając możliwości spędzania czasu wolnego za pomocą różnych mierników należy mieć na uwadze, że oferta miasta w tym obszarze ma bardzo zróżnicowany charakter, jest kreowana przez szerokie grono podmiotów i nierzadko wymaga międzysektorowej współpracy. Zaproponowane wskaźniki ilościowe i opisowe nie powinny być więc traktowane jako próba oddania pełni możliwości spędzania czasu wolnego, z góry skazana na niepowodzenie, ale raczej jako zarys oferty dostępnej w mieście i inspirację do podejmowania kolejnych działań. W prezentowanym rozdziale w pierwszej kolejności przeanalizowano wskaźniki ilościowe: liczbę kin, widzów i seansów, informacje o muzeach i zwiedzających, dane o działalności bibliotek oraz liczbę obiektów i klubów sportowych wraz z najważniejszymi osiągnięciami sportowymi lublinian. Wskaźniki opisowe obejmują szerokie spektrum zagadnień: strukturę instytucji kultury, ofertę sportowo-rekreacyjną i wybrane elementy oferty kulturalnej dostępnej w mieście. W analizie zwrócono również uwagę na projekty w zakresie infrastruktury sportowej, przedstawiono wykaz jednostek organizacyjnych województwa i miasta działających w obszarze kultury oraz najważniejsze produkty turystyczne Lublina.

Oferta form spędzania czasu wolnego jest ściśle zależna od **infrastruktury kulturalnej i po części społecznej**.

Tabela 50. Wybrane informacje o kinach

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem kina	6	6	7	7	9	9	9	9	8
Sale	13	20	21	29	32	32	32	33	32
Miejsca na widowni	2 598	3 767	3 835	5 158	5 558	5 558	5 558	5 627	5 331
Seanse ogółem	23 133	20 526	30 683	35 688	45 280	46 941	47 389	47 029	25 482
Widzowie ogółem	731 684	658 162	802 395	830 248	1 023 146	1 094 769	1 134 864	1 170 227	393 004
Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	133,8	91,2	89,1	66,1	61,0	61,0	61,0	60,0	60,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W 2019 r. w Lublinie otwartych było 9 kin, w których dostępne były 33 sale z łączną liczbą 5 627 miejsc na widowni. W omawianym roku wyświetlono 47 029 seansów, które obejrzało 1 170 227 widzów. Informacje o kinach w mieście zaprezentowano w tabeli 50. W 2020 r. w Lublinie funkcjonowało 8 kin, w których dostępne były 32 sale z łączną liczbą 5 331 miejsc na widowni. W omawianym roku wyświetlono 25 482 seanse, które obejrzało 393 004 widzów. Każdorazowo analizując dane z 2020 r. należy pamiętać o trudnościach jakie spowodowała epidemia koronawirusa SARS-CoV-2.

Tabela 51. Liczba zwiedzających w muzeach w Lublinie (w tys.)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Muzeum Narodowe w Lublinie (z oddziałami)	192,9	202,9	213,7	281	312,4	276,3	192,2	73,2
Państwowe Muzeum na Majdanku	164,4	131,4	149,6	149,6	178,9	164,5	229,9	54,2
Muzeum Wsi Lubelskiej	61,4	70,8	69	81,5	79,1	91,7	104,2	64,5
Muzeum Archidiecezjalne (Wieża Trynitaraska)	9,7	10,0	10	12	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Muzeum UMCS	5,5	5,8	4,5	4,8	4,2	5,1	1,5	0,9
Piwnica Pod Fortuną	10,8	5,4	12	12	b.d.	b.d.	1,5	0,2
Muzeum KUL	2,4	3,5	2,4	5,3	4,4	4,9	3,5	0,4
Muzeum Starodruku i Sztuki Sakralnej	b.d.	3,7	2,2	2,3	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Apteka Muzeum	1,5	1,3	1,1	1	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Razem	448,6	434,8	455,5	514,5	579	542,5	532,8	193,4

Uwaga: braki danych są efektem zakończenia działalności instytucji lub wstrzymaniem odwiedzin z powodu remontów.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin i Polskiej Organizacji Turystycznej.

Tabela 52. Liczba odwiedzających wybrane miejsca Lublinie (w tys.)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kościół oo. Dominikanów	253,1	278,9	276,6	338,1	200,0	250,0	144,1	164,4
Ogród Botaniczny	35,8	47,6	53,2	61,1	55,8	71,3	77,5	56,8
Ośrodek „Brama Grodzka - Teatr NN”	5,4	4,1	3,9	3,9	5,3	7,1	41,5	3,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W 2019 r. wg udostępnionych danych lubelskie muzea odwiedziło łącznie 797 tys. osób. W 2020 r. było to ok. 411 tys. osób. Do najpopularniejszych obiektów ponownie muzealnych należały: Muzeum Narodowe w Lublinie wraz z oddziałami, Państwowe Muzeum na Majdanku, Muzeum Wsi Lubelskiej oraz Kościół oo. Dominikanów.

Tabela 53. Wybrane informacje o bibliotekach

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Biblioteki i filie	40	41	42	42	42	42	43	43	43
Księgozbiór	872 965	902 150	925 850	948 069	973 541	985 760	995 730	1 004 641	1 013 069
Zbiory elektroniczne zinwentaryzowane	877	917	970	1 044	1 078	1 110	1 101	b.d.	b.d.
Czytelnicy w ciągu roku	74 192	78 031	78 254	77 799	75 473	72 986	71 728	71 008	55 196
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	1 582	1 621	1 614	1 608	1 543	1 377	1 277	1 252	849
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	8 692	8 380	8 136	8 113	8 106	8 092	7 900	7 902	7 874
Księgozbiór bibliotek na 1 000 ludności	2 511	2 626	2 709	2 783	2 859	2 900	2 931	2 956	2 992
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności	213	225	228	228	221	214	211	209	163
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	21	21	21	21	20	19	18	18	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W 2019 r. w Lublinie funkcjonowały 43 biblioteki wraz z filiami, posiadające w swoich zbiorach ponad 1 mln. książek. Tyle samo bibliotek funkcjonowało w 2020 r., przy czym liczba wolumenów książek wzrosła do 1 mln. Wskaźnik liczby czytelników na 1 000 ludności w 2019 r. wynosił 209 zaś w 2020 r. – 163. Lublin na tym tle nie różni się od innych miast w Polsce. Dane na temat działalności bibliotek zaprezentowano w tabeli 53.

Pojęcie kultury czasu wolnego odnosi się do sfery prywatnej każdego człowieka i przede wszystkim tego, w jaki sposób spędza on czas poza obowiązkami zawodowymi i szkolnymi. Sposoby spędzania wolnego czasu zwykle zależą od wieku, sytuacji ekonomicznej czy wykształcenia. Bez względu na wymienione czynniki, jednym z najbardziej powszechnych sposobów jest aktywność fizyczna, stąd miasto ma za zadanie zapewnić mieszkańcom odpowiednie zaplecze sportowe, a także przygotować zachęcającą ofertę sportowo-rekreacyjną.

Większość dyscyplin sportowych wymaga odpowiedniej infrastruktury sportowej. W tabeli 54 zaprezentowano informacje o obiektach sportowych według ich rodzaju. Zgodnie z danymi Urzędu Miasta Lublin w 2019 r. funkcjonowało 556 obiektów dedykowanych różnym dyscyplinom sportowym. Natomiast w 2020 r. liczba obiektów sportowych wyniosła 558.

Tabela 54. Liczba obiektów sportowych

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stadiony	5	6	6	6	6	6	6	6
Boiska piłkarskie	19	21	22	22	22	22	22	22
Boiska do piłki nożnej	75	75	75	75	75	78	78	78
Kryte pływalnie	12	12	13	13	13	13	13	13
Hale sportowe	8	8	8	8	8	8	8	8
Korty tenisowe	17	17	17	17	17	17	17	17
Sale sportowe	87	87	87	87	87	88	88	89
Sale do tenisa stołowego	17	17	17	17	17	17	17	17
Moje boisko „Orlik 2012” w tym biały orlik	14	14	14	14	14	14	14	14
Boiska do koszykówki	68	68	68	68	68	69	69	69
Boiska do siatkówki	48	48	48	48	48	49	49	49
Boiska do siatkówki plażowej	7	7	7	7	16	16	16	16
Boiska do piłki ręcznej	37	37	37	37	37	37	37	37
Boiska do streetballa	4	4	4	4	4	4	4	4
Siłownie (szkolne)	34	34	34	34	34	34	34	34
Hala lodowa	1	1	1	1	1	1	1	1
Skocznie lekkoatletyczne	32	32	32	32	32	32	32	32
Bieżnie lekkoatletyczne	36	36	36	36	36	36	36	36
Ujeżdżalnie	1	1	1	1	1	1	1	1
Wyciąg nart wodnych	1	1	1	1	1	1	1	1
Skate park	3	3	3	3	3	3	3	3
Kręgielnie	2	b.d.	b.d.	2	2	2	2	2
Strzelnice	5	5	5	5	5	5	5	5
Tor rowerowy	1	1	1	1	1	1	2	3
Akademia golfa	1	1	1	1	1	1	1	1

Uwagi: b.d. – brak danych. Brak danych za 2012 r.

Źródło: dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Warto zwrócić uwagę także na projekty inwestycyjne w zakresie rozbudowy infrastruktury sportowej miasta. W latach 2019–2020 pozyskano środki, rozpoczęto lub zakończono inwestycje takie jak:

- budowa sali gimnastycznej i boisk przy I LO;
- przebudowa boiska wielofunkcyjnego przy SP nr 30;
- przebudowa boiska przy SP nr 16;
- remont bieżni i wymiana oświetlenia przy boisku ze sztuczną trawą przy SP nr 16;
- budowa boiska z ogrodzeniem i oświetleniem przy SP nr 16.

Obok obiektów sportowych, ofertę sportowo-rekreacyjną miasta wzbogaca rozbudowująca się sieć tras dla rowerzystów (zob. część B.1) oraz ścieżek znajdujących się w bliskiej odległości od granic administracyjnych miasta. W 2019 r. w Lublinie łączna długość oddanych do użytku dróg rowerowych wyniosła 174,0 km. Natomiast w 2020 r. rowerzyści mieli już do dyspozycji 181,0 km dróg rowerowych.

Warto przypomnieć, że w ramach rozwoju infrastruktury rowerowej w 2014 r. oficjalnie uruchomiono **Lubelski Rower Miejski**, który na początku funkcjonowania liczył 40 stacji rowerowych oraz 400 rowerów. W 2019 r. funkcjonowało 98 stacji i 961 rowerów, a w 2020 r. mieszkańcy korzystali z 91 stacji i 891 rowerów. Uruchomienie systemu LRM było krokiem milowym realizacji projektu *Europejska Stolica Turystyki Rowerowej w Lublinie*.

W 2019 r. w porównaniu z poprzednimi latami, liczba wypożyczeń rowerów miejskich spadła do poziomu 658 000. Znacznie gorzej na tym tle prezentuje się „covidowy” 2020 r. Liczba wypożyczeń spadła do poziomu 205 412. Warto dodać, że od 2016 r. obserwujemy spadek liczby wypożyczeń, tłumaczyć to należy osiągnięciem górnego pułapu „efektu świeżości” oraz pogarszającym się stanem technicznym rowerów na stacjach dokujących. Jak się okazuje bardzo często użytkownicy nie zgłaszali usterek, co uniemożliwiało wczesne reagowanie serwisu na zaistniałą sytuację. Problem ten kumulował się latami. Sporym kłopotem były też trudności techniczne z odbiorem i zwrotem pojazdu na stacjach²⁶. Lubelski Rower Miejski wciąż pozostaje jednym z najpopularniejszych systemów rowerowych w Polsce. Warto pamiętać też o alternatywnej wobec roweru usłudze dostępnej w Lublinie od 2019 r., jaką jest hulajnoga miejska. Oferta ta zdobyła przebojem lubelski rynek, stając się często wykorzystywanym środkiem komunikacji młodych mieszkańców oraz studentów.

Tabela 55. Wybrane informacje o funkcjonowaniu Lubelskiego Roweru Miejskiego

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba wypożyczeń	128 644	436 965	854 881	532 972	745 000	658 000	205 412
Liczba zarejestrowanych użytkowników	22 218	41 360	64 350	74 876	95 000	112 200	118 982
Liczba rejestracji nowych użytkowników	22 218	19 060	22 917	11 969	18 000	16 800	6 218
Liczba stacji rowerowych	40	43	90	91	97	98	91
Liczba rowerów	400	430	900	901	950	961	891

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z serwisu lubelskirower.pl.

Obok infrastruktury, istotnym elementem budowania oferty czasu wolnego jest działalność **klubów sportowych**. W Lublinie w 2019 r. funkcjonowało 105 klubów wpisanych do ewidencji Wydziału Sportu Urzędu Miasta Lublin. W 2020 r. było ich 102. W 2019 r. działało 59 klubów uczniowskich, zaś w 2020 r. – 53. W Krajowym Rejestrze Sądowym w 2019 r. zarejestrowanych było 63 kluby, a w 2020 r. – 54. Na terenie miasta działały też 4 uczelniane kluby sportowe AZS (por. tabela 56).

²⁶ Opracowano na podstawie materiałów dostępnych na stronie internetowej serwisu: lubelskirower.pl.

Tabela 56. Liczba klubów sportowych

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kluby sportowe wpisane do ewidencji	104	99	103	102	103	103	105	102
Uczniowskie kluby sportowe	57	50	53	58	59	58	59	53
Kluby sportowe zarejestrowane w KRS	45	45	51	56	57	62	63	54
Kluby sportowe AZS	4	4	4	4	4	4	4	4

Źródło: dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Istniejąca baza rekreacyjno-sportowa przekłada się na **osiągnięcia lubelskich sportowców**. W 2019 r. zdobyli oni łącznie 343 medale, natomiast w 2020 r. 289 medali. Dane szczegółowe prezentuje tabela 57.

Tabela 57. Osiągnięcia lubelskich sportowców

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Złoty medal	52	49	44	56	39	52	74	96
Srebrny medal	47	43	39	43	68	113	151	107
Brązowy medal	60	41	49	47	36	110	118	95

Źródło: dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej powinien obejmować nie tylko rozbudowę infrastruktury, ale także **organizację wydarzeń sportowych**. W 2019 r. Lublinianie mieli możliwość czynnego i biernego uczestniczenia w kilkudziesięciu imprezach i wydarzeniach, skierowanych do mieszkańców w różnym wieku. Były to:

- Międzynarodowy Turniej Karate Kyokushin;
- Zimowe Mistrzostwa Juniorów 16 lat w pływaniu;
- Letnie Mistrzostwa Juniorów 16 lat w pływaniu;
- Memoriał Zdzisława Niedzieli;
- Puchar Polski w Goalball;
- 3. Półmaraton Lubelski;
- Pierwsza i Druga Dycha do maratonu;
- Cykl imprez biegowych #biegnijlublin;
- Bieg „Chęć na pięć”;
- Turniej przedsezonowy koszykówki kobiet;
- Mikołajkowe zawody pływackie osób z niepełnosprawnościami;
- Zawody pływackie „O Laur Lubelskiego Koziołka”;
- Grand Prix Lublina w lekkiej atletyce;
- Mistrzostwa Polski w goalball Juniorów, Młodzików i Kobiet;
- III Wojewódzki Turniej Boccia;
- Otwarte Mistrzostwa Lublina Młodzików i Dzieci w Judo;
- XXIV Turniej Nadziei Olimpijskich w piłce siatkowej dziewcząt;
- Nocna mila niepodległości;
- IX Memoriał Marii Leszka Roupperta;
- IV Gwiazdkowy Festiwal Piłki Siatkowej Dziewcząt i Chłopców;

- XXVII Turniej Minisiatkówki;
- Mistrzostwa Polski Młodzików i Młodziczek w sumo;
- Grand Prix Puchar Polski w pływaniu;
- Ogólnopolskie Zawody Łucznicze Osób Niepełnosprawnych Koziółek 2019;
- European Youth Basketball League;
- X Międzynarodowy Arcymistrzowski Turniej Szachowy im. Unii Lubelskiej;
- Lublin Basket Cup 2019;
- Lublin Kick Balls;
- V Międzynarodowy Turniej w Goalball;
- Grand Prix Polski PTT;
- 42. Bieg Kwitnącej Wiśni;
- Bieg przełajowy „Chęć na pięć”;
- Trzecia i Czwarta Dycha do maratonu;
- Mistrzostwa Polski Uczelni Medycznych w koszykówce oraz piłce ręcznej;
- 7. Maraton Lubelski;
- Lublin Futsal Cup 2019;
- 13 Regaty Kajakowe o Puchar Lubelskiego Koziółka;
- Turniej Ziemi Lubelskiej w boksie;
- XXVII Bieg Solidarności Lubelski Lipiec 1980;
- Akademickie Mistrzostwa Polski w pływaniu, futsalu mężczyzn, piłce siatkowej mężczyzn, koszykówce mężczyzn, siatkówce plażowej kobiet i mężczyzn;
- Memoriał Henryka Kosakowskiego;
- XI Halowe Mistrzostwa Lublina w tenisie;
- Regaty Młodych Leszczy;
- 12. Lubelski Festiwal Rowerowy;
- XXX Mistrzostwa Polski Kadetów, Juniorów, Młodzieżowców i Seniorów w karate tradycyjnym;
- Puchar Polski Młodzików, Juniorów Młodszych i Juniorów we wspinaczce sportowej w konkurencji bouldering;
- Lublin Street Festival 2019;
- Cavaliada 2019;
- Taneczne Grand Prix Lubelszczyzny Ogólnopolski Przegląd Zespołów Tanecznych – Taneczne Talenty 2019;
- Karpacki Wyścig Kurierów;
- Turniej o Puchar Prezydenta Miasta Lublin w halowej piłce nożnej;
- Międzypaństwowy Turniej 450-lecia Unii Lubelskiej w piłce ręcznej kobiet;
- 3x3 Quest 2019;
- Otylia Swim Tour;

- Mecz Polska – Holandia w koszykówce mężczyzn.

Natomiast w 2020 r. Lublinianie mieli możliwość uczestniczenia w takich imprezach sportowych jak:

- Turniej golfowy – 2 edycje;
- Grand Prix – CITY TRAIL 2020;
- 43. Bieg Kwitnącej Wiśni;
- Turniej Ziemi Lubelskiej w boksie;
- Otwarte Mistrzostwa Lublina w zapasach;
- EGBL 2020;
- Cykl zawodów pływackich O Laur Lubelskiego Koziółka;
- Regaty żeglarskie;
- Zawody kajakarskie O puchar Lubelskiego Koziółka;
- Hetman Paracycling Cup;
- Mityngi lekkoatletyczne LOZLA;
- Mistrzostwa Polski Juniorek w siatkówce plażowej;
- Lublin Bike Festival;
- Bieg na dystansie 5 km;
- Lublin Kick Balls;
- Streetbasket Lublin 2020;
- Przedsezonowy turniej siatkarski z udziałem drużyn z I ligi PLS;
- Memoriał im. Stanisława Zalewskiego w boksie;
- 30. Mistrzostwa Polski w Lekkiej Atletyce Masters, 9. Mistrzostwa Polski Lekarzy i 3. Mistrzostwa Polski Dziennikarzy;
- Memoriał im. Zdzisława Niedzieli;
- Z UKS-u do AZS-u!;
- Ogólnopolskie Zawody Łucznicze Osób Niepełnosprawnych Koziółek 2020;
- Turniej Kumite w Karate Kyokushin;
- Otwarte Mistrzostwa Województwa Lubelskiego w judo;
- Mistrzostwa Polski Nieśłyszących w lekkiej atletyce;
- Mistrzostwa Polski Nieśłyszących w pływaniu;
- Akademickie Mistrzostwa Polski 2020 w Lublinie (koszykówka kobiet, piłka siatkowa kobiet, piłka siatkowa mężczyzn, tenis stołowy kobiet i mężczyzn);
- XXV Turniej Nadziei Olimpijskich;
- XX Ogólnopolski Puchar Dzieci w karate tradycyjnym;
- XII Międzynarodowy Arcymistrzowski Turniej Szachowy im. Unii Lubelskiej;
- Grand Prix – Puchar Polski w pływaniu;
- VI Turniej Goalball U19;

- Akademickie Mistrzostwa Polski w pływaniu;
- Suzuki Boxing Night – Gala Boksu Olimpijskiego;
- PZLA Drużynowe Mistrzostwa Polski w lekkiej atletyce – Finał Ekstraklasy;
- Suzuki Puchar Polski w koszykówce kobiet 2020;
- IV Mistrzostwa Polski Służb Mundurowych w siatkówce plażowej;
- Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży w sportach halowych LUBELSKIE 2020 – brydż sportowy i szermierka;
- Cavaliada 2020;
- Mecz o Superpuchar Polskiej Ligi Siatkówki 2015–2020;
- Zimowe Mistrzostwa Polski Juniorów 17 lat w pływaniu.

Należy w tym miejscu poświęcić więcej uwagi jednej wymienionych imprez sportowych. Otóż między 23 maja a 15 czerwca 2019 r. w Lublinie rozegrano 9 spotkań w ramach Mistrzostw Świata FIFA U-20 (współgospodarzami imprezy były takie miasta jak Bielsko-Biało, Bydgoszcz, Gdynia, Łódź i Tychy).

W lutym 2019 r. Prezydent Miasta Lublin Krzysztof Żuk powołał Radę Sportu na lata 2019–2024. W jej skład weszło 16 osób, a przewodniczącym tego ciała został Tadeusz Łoboda. Rada jest zespołem o charakterze opiniotawczo-doradczym w sprawach dotyczących kultury fizycznej²⁷.

Podczas uroczystej Gali „Podsumowanie Roku Sportowego 2019” nagrodzonych zostało 267 zawodników trenujących na co dzień w lubelskich klubach sportowych, którzy w tamtym sezonie osiągnęli wysokie wyniki. Wśród nich znaleźli się medaliści olimpijscy, medaliści Mistrzostw Świata i Europy, a także wielokrotni Mistrzowie Polski. Ponadto wręczone zostały nagrody specjalne w następujących kategoriach: Krzysztof Majerski – Lubelskie Towarzystwo Kajakowe FALA (nowatorskie podejście do zadania publicznego), Lubelski Klub Przyjaciół Siatkówki (awans roku 2019), Tomasz Szabłowski – Dyrektor XXX LO im. ks. Jana Twardowskiego w Lublinie (dyrektor przyjazny sportowi), 5 Mistrzostwa Świata w koszykówce głuchych (wydarzenie roku), Julia Dragan (juniorskie odkrycie roku 2019), Aleksandra Mirosław (sportowy sukces roku 2019), Piotr Kasperek (trener roku 2019), Jakub Major (wolontariusz roku 2019).

Kolejna uroczysta Gala „Podsumowanie Roku Sportowego 2020” ze względu na ograniczenia sanitarne miała kameralny charakter i zmienioną formułę. Beata Stepaniuk-Kuśmierzak – Zastępca Prezydenta ds. Kultury, Sportu i Partycypacji spotkała się z przedstawicielami klubów, których zawodnicy odnieśli w omawianym roku sukcesy sportowe. Tym razem nie zostały wręczone indywidualne nagrody specjalne. Podczas spotkania prezesi klubów i zawodnicy przyjęli z rąk Pani Prezydent listy gratulacyjne i upominki.

Uczestnictwo w kulturze jest jedną z najważniejszych potrzeb ludzkich, a jej zaspokojenie przyczynia się do wszechstronnego rozwoju osobistego i wspólnotowego oraz istotnie podnosi zadowolenie

²⁷ Zarządzenie nr 55/1/2019 z dnia 11 stycznia 2019 r. (Źródło: [strona internetowa Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miasta Lublin](#)).

z życia. Tworzenie potencjału kultury oraz możliwości jego wykorzystywania to zadanie wielu podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych, wśród których istotną rolę pełni samorząd. Wyrazem zaangażowania władz miejskich w czynienie kultury wartościowym elementem życia mieszkańców jest uchwalona w 2013 r. *Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*²⁸, dla której materiałem wyjściowym były dwie aplikacje oraz raporty i analizy będące efektem rozpoczętych w 2007 r. starań Lublina o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Warto zwrócić uwagę również na zapoczątkowany w 2013 r. wieloletni program Dzielnice Kultury, którego celem jest zwiększenie potencjału kulturalnego dwudziestu siedmiu dzielnic Lublina. Realizacja programu ma doprowadzić do zwiększenia aktywnego uczestnictwa w kulturze mieszkańców Lublina oraz podniesienia ich kompetencji kulturowych.

W Lublinie funkcjonują liczne **instytucje kultury**, promujące walory miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego oraz kształtujące postawy kulturowe mieszkańców. W skład instytucji będących jednostkami organizacyjnymi miasta Lublin wchodzi:

- Centrum Kultury w Lublinie;
- Dzielnicowy Dom Kultury Węglin;
- Dzielnicowy Dom Kultury „Bronowice”;
- Galeria Labirynt;
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie;
- Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”;
- Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”;
- Teatr im. H. Ch. Andersena w Lublinie;
- Teatr Stary w Lublinie;
- Warsztaty Kultury w Lublinie;
- Zespół Pieśni i Tańca „LUBLIN” im. W. Kaniorowej.

W kontekście rozwoju zainteresowań, pasji, uzdolnień i umiejętności poprzez kulturę, edukację i wychowanie, ważną rolę pełnią ulokowane w Lublinie placówki oświatowo-wychowawcze i spółdzielcze domy kultury:

- Młodzieżowy Dom Kultury „Pod Akacją”;
- Młodzieżowy Dom Kultury nr 2;
- Dom Kultury Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej;
- Dom Kultury Skarpa;
- Dom Kultury RUTA;
- Dom Kultury Błonie S.M. Czuby.

W uzupełnieniu powyższej listy warto wspomnieć o instytucjach kultury w Lublinie, dla których jednostką administracyjną jest samorząd województwa:

- Centrum Spotkania Kultur w Lublinie;

²⁸ Uchwała nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020.

- Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Lublinie;
- Muzeum Wsi Lubelskiej;
- Teatr im. J. Osterwy w Lublinie;
- Teatr Muzyczny w Lublinie;
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie;
- Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie.

W *Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020* stwierdzono, że kultura jest traktowana jako ważny element rozwoju Lublina, niezbędny do budowania nowoczesnego i kreatywnego społeczeństwa obywatelskiego, kształtującego swoją tożsamość na wspólnej historii i dziedzictwie. Jako taka jest ona autonomicznym elementem postępu, ale także przenika inne dziedziny życia, wobec których pełni rolę katalizatora i łącznika. Kultura pozwala na zrównoważenie czynników ludzkich (kapitału ludzkiego i społecznego), technologicznych (np. transportu i nowoczesnych technologii) i biznesowych, niezbędnych do budowania nowoczesnego miasta w oparciu o koncepcję miasta inteligentnego (smart city)²⁹. Ze względu na swoje wyjątkowe tradycje, lubelska kultura jest nastawiona na uczestnictwo i różnorodność, na spotkanie się kultur, religii, idei, pobudzając mieszkańców do odkrywania siebie, innych ludzi i świata. Różnorodność ta znajduje odzwierciedlenie w ofercie turystycznej i kulturalnej miasta, pozwalającej wyjść naprzeciw zainteresowaniom i gustom wymagających uczestników kultury.

Ważnym elementem oferty kulturalnej miasta są wydarzenia o charakterze cyklicznym. Obszerną listę 42 takich wydarzeń zrealizowanych w 2019 r. i 38 – w dotkniętym pandemią 2020 r., wraz z ich krótkimi opisami, zamieszczono w tabeli 58–59. Wielość i różnorodność wydarzeń świadczy o kompetencji, wytrwałości i współpracy wielu środowisk odpowiedzialnych za kulturę w Lublinie. Dzięki nim Lublin ma szansę zostać ważnym ośrodkiem kultury w Europie, odgrywającym rolę w krajowej i europejskiej debacie na temat roli miast w rozwoju współczesnych społeczeństw. Bogactwo wydarzeń kulturalnych jest także oznaką metropolitalnych funkcji Lublina w obszarze kultury o zasięgu ponadregionalnym.

Tabela 58. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2019 r.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Harmonie Starego Miasta</i>	styczeń-grudzień	Cykl koncertów ukazuje twórczość muzyczną w bogatym kontekście kultury polskiej i światowej, promuje tradycję i nowoczesność, szerokie spektrum gatunków i form, technik i praktyk wykonawczych.
<i>Miasto movie</i>	marzec-sierpień	Jest to cykl pokazów filmowych, których głównym tematem jest miasto. Pokazy ułożone są w wątki tematyczne prezentujące różnorodne obszary związane z funkcjonowaniem miast oraz życiem ich mieszkańców. Seansom towarzyszą prelekcje oraz spotkania dyskusyjne.
<i>Sputnik nad Polską</i>	styczeń	Replika 12. Festiwalu Filmów Rosyjskich „Sputnik nad Polską”. Wydarzenie odbywa się w odnowionej przestrzeni Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”.
<i>LubLarp Festiwal</i>	styczeń	Centrum Spotkania Kultur jest gospodarzem festiwalu dla miłośników larpów, czyli gier wyobraźni. Larp polega na wcielaniu się w role z gier. Każdy uczestnik staje się bohaterem opowieści i sam decyduje, jak ona się zakończy. W programie zaplanowanych zostało kilkanaście przedsięwzięć, w tym dziewięć premier napisanych specjalnie na festiwal. Hasło tegorocznego festiwalu brzmiało „Lublin Lubi Larpy”.

²⁹ *Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013, s. 10.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Strojne w biel</i>	styczeń-luty	Po raz 8. zorganizowany został Przegląd Poetycki „Strojne w biel” czyli Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej. Jego myślą przewodnią jest promowanie tzw. piosenki z tekstem. W 2019 r. wystąpili m.in. Marek Michałowski, Leszek Długosz, Leszek Kopec.
<i>Board Mania</i>	luty	Tegoroczna Board Mania to 6. edycja Festiwalu gier planszowych i karcianych. Jest to konwent gier, w ramach którego odbywają się warsztaty, spotkania z youtuberami, turnieje i konkursy z nagrodami.
<i>Studenckie Konfrontacje Filmowe</i>	luty-marzec	Jest to przegląd najciekawszych osiągnięć kina światowego. Odbywa się w odnowionej sali widowiskowej Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”. Jego ideą jest prezentacja filmów nagrodzonych na najważniejszych światowych festiwalach, zdobywców Złotych Globów, Oscarów i Złotej Palmy. Wszystkie tytuły Konfrontacji pojawiają się w Lublinie po raz pierwszy, a większość z nich – także po raz pierwszy w Polsce. Impreza na trwałe wpisała się w pejzaż najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina. W 2019 r. odbyła się 26. edycja festiwalu.
<i>Festiwal Globtrotterów Dookoła Świata</i>	marzec	Spotkania globtroterskie „Dookoła Świata” po 13 latach przekształciły się w festiwal. Przez trzy dni odbywają się spotkania, projekcje, warsztaty i wystawy fotografii. Najważniejszym punktem festiwalu są otwarte spotkania z podróżnikami.
<i>Europejskie Dni Kreatywności Artystycznej</i>	marzec	Europejskie Dni Kreatywności Artystycznej są realizowane jako część projektu „CreArt. Network of Cities for Artistic Creation” („CreArt. Sieć miast na rzecz twórczości artystycznej”) współfinansowanego w ramach programu Unii Europejskiej „Kreatywna Europa”. Dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy, a także osoby z niepełnosprawnościami słuchu, wzroku i intelektualnymi, podczas imprezy mają okazję rozwijać swoje umiejętności twórcze i pogłębiać wiedzę na temat sztuki współczesnej.
<i>Lubelski Festiwal Piosenki Autorskiej i Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Metamorfozy Sentymentalne”</i>	kwiecień	Jest to przegląd piosenki autorskiej i poetyckiej poświęcony pamięci i twórczości barda polskiej estrady – Jacka Kaczmarskiego. Festiwal ma na celu popularyzację poezji śpiewanej, a także promowanie indywidualnych twórców. Jest to wydarzenie w całości przygotowywane przez uczniów IX Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika w Lublinie oraz Stowarzyszenie Absolwentów IX LO w Lublinie przy współpracy z Wydziałem Artystycznym UMCS oraz Akademickim Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”. W 2019 r. odbyła się 8. edycja festiwalu.
<i>Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena w Lublinie</i>	kwiecień	W ramach obchodów Wielkiego Jubileuszu 700-lecia nadania Lublinowi praw miejskich, w Lublinie, odbył się Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena. Była to jego 23. edycja festiwalu. Wystąpiły światowej klasy zespoły, które zaprezentowały przekrojowy program z repertuaru muzyki klasycznej.
<i>Festiwal Wschody</i>	kwiecień	Wschody to ogólnopolski festiwal muzyczny. Bada i prezentuje piosenkę artystyczną w jej szerokim rozumieniu. Bazą jest ambitny dźwięk, mądre słowo i wyjątkowa ekspresja. W 2019 r. odbyła się 8. edycja festiwalu.
<i>Lublin Jazz Festiwal</i>	kwiecień	Jest to wydarzenie artystyczne prezentujące wielość form współczesnej muzyki jazzowej. Od pierwszej edycji organizatorzy zapraszają artystów kształtujących różnorodne nurty i style światowego jazzu, jak też podejmują działania, które tworzą przestrzeń do szeroko pojętej edukacji oraz integracji środowiska jazzowego. W 2019 r. odbyła się 11. edycja festiwalu.
<i>Forum Witolda Lutosławskiego</i>	maj	Forum Sztuki Współczesnej im. Witolda Lutosławskiego to festiwal muzyki współczesnej. Jest organizowany corocznie przez Filharmonię Lubelską przy współpracy z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Ogólnokształcącą Szkołą Muzyczną I i II st. im. K. Lipińskiego oraz Szkołą Muzyczną I i II st. im. T. Szelińskiego w Lublinie. Podczas Forum można usłyszeć dzieła Mistrza Lutosławskiego, jak i inne utwory muzyki współczesnej, wykonywane zarówno przez uznanych artystów, jak i muzyków młodego pokolenia. W 2019 r. zorganizowano 23. edycję festiwalu.
<i>Wielokulturowy Lublin</i>	maj	Festiwal różnorodności kulturowej współczesnego Lublina. Promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym i przedsięwzięcia mające wysoką wartość artystyczną. Zamiarem organizatorów jest, by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Stwarza możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazuje ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta.
<i>Przegląd Nowego Kina Francuskiego</i>	czerwiec	Kolejna edycja przeglądu najlepszych francuskich filmów ostatnich lat, między innymi filmy otwarcia i zamknięcia festiwalu Cannes, filmy nominowane do nagrody Cezarów. W 2019 r. odbywał się 10. edycja festiwalu.
<i>Festiwal Chórów Miast Partnerskich Lublina</i>	maj-czerwiec	Festiwal jest inicjatywą wywodzącą się ze środowiska akademickiego. Ideą przyświecającą powstaniu tego festiwalu była wymiana doświadczeń muzyków z różnych krajów, a także promocja oraz rozstawienie polskiej muzyki chóralnej na arenie międzynarodowej.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Noc Kultury</i>	czerwiec	Impreza, podczas której wszystkie instytucje kulturalne oferują darmowy wstęp oraz specjalne atrakcje. Najważniejszą sceną wydarzeń Nocy Kultury jest publiczna przestrzeń miejska, gdzie teatry o światowej renomie stają na równi z ulicznymi artystami, muzyka symfoniczna przeplata się z jazzem, folkielem i elektro-funkiem.
<i>Dźwięki Słów</i>	czerwiec	Na program festiwalu składają się recitale i spektakle muzyczne. Prezentowane są arcydzieła, łączące muzykę z ambitnym tekstem, wysublimowaną aranżacją i niepowtarzalną interpretacją. Jest to jednocześnie spotkanie różnych gatunków muzycznych łączących słowo i ekspresję aktorską balansujące na granicy różnych kultur. Muzyka, którą można słuchać i widzieć jak teatralne przedstawienia. W 2019 r. odbyła się 6. edycja festiwalu.
<i>Międzynarodowy Festiwal Renesansu</i>	czerwiec	Kilkudniowe spotkanie z tańcem, muzyką, teatrem okresu Jagiellonów. Festiwal czerpie inspiracje, z kultury dworskiej, ze źródeł „historii żywej”. Podczas festiwalu mieszkańcy Lublina i turyści mogli zapoznać się z bogactwem kultury dawnej ze szczególnym podkreśleniem walorów renesansu lubelskiego.
<i>Wschód Kultury Inne Brzmienia Art'n'Music Festival</i>	lipiec	Jest to festiwal stwarzający szansę obcowania z najciekawszymi zjawiskami muzycznymi na styku gatunków, tradycji i wpływów kulturowych. To jedno z najbardziej inspirujących i odkrywczycych wydarzeń muzycznych w Polsce, które pozwala usłyszeć w sercu Lublina światowe gwiazdy i muzyczne odkrycia. Festiwalowi towarzyszy cykl debat, a także warsztaty, wystawy, pokazy filmowe oraz specjalny program „Małe Inne Brzmienia” przygotowany dla dzieci. Tegoroczny festiwal poświęcony był 450. rocznicy zawarcia Unii Lubelskiej.
<i>Centralny Plac Zabaw</i>	lipiec-sierpień	Jest to interdyscyplinarny projekt, który poprzez zaangażowanie różnych środowisk miejskich, tworzy atrakcyjną przestrzeń dla rozmaitych działań artystycznych, animacyjnych, edukacyjnych, sportowych. Służyć ma integracji oraz propagowaniu i rozwijaniu kreatywnego, produktywnego, aktywnego spędzania czasu, połączonego z edukacją kulturalną i artystyczną. Obszarem projektu jest teren przy Centrum Kultury w Lublinie, Plac im. Lecha Kaczyńskiego, z przylegającymi do niego placami zabaw, oraz oryginalnie zaaranżowany Wirydarz instytucji. Każdy może włączyć się do prowadzonych tam działań animacyjnych, pokazów, warsztatów, projekcji, koncertów i imprez dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz seniorów.
<i>Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka</i>	lipiec	Organizowane od 1984 r. spotkania są jednymi z najstarszych i najważniejszych imprez tego typu w kraju. Głównym ich celem jest zaprezentowanie i popularyzacja wśród lubelskiej publiczności folkloru różnych krajów i narodów.
<i>Jarmark Jagielloński</i>	sierpień	Jest to wydarzenie artystyczno-kupieckie, które w swojej formule łączy prezentację wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych twórców tradycyjnych m.in. z Polski, Ukrainy i Białorusi oraz bogaty program wydarzeń kulturalnych. Jarmark swoją ideą nawiązuje do słynnych Jarmarków Lubelskich, które na przełomie XV i XVI wieku były jednym z najbardziej znanych handlowych wydarzeń międzynarodowych. Podczas wydarzenia odbywają się widowiska artystyczne i historyczne oraz turniej rycerski.
<i>Europejski Festiwal Smaku</i>	wrzesień	Festiwal z wielkim sukcesem pokazuje wielokulturowość i dziedzictwo kulinarne Lubelszczyzny. Jest największym kulinarnym świętem regionu, które przyciąga wyjątkowym połączeniem wydarzeń kulturalnych z tradycją lubelskiej kuchni.
<i>Festiwal Sztuki Przestrzennej Otwarte Miasto</i>	wrzesień	Festiwal jest jedną z najważniejszych prezentacji sztuki współczesnej w Polsce i największa tego typu wystawa na wschodzie Polski. Polega na idei uwolnienia dzieła sztuki od sterylnej i pozbawionej kontekstu przestrzeni muzeum, na rzecz zmiennego otoczenia miasta. Przez miesiąc artyści wydają swoje prace pod oceny i refleksje mieszkańców oraz turystów. Sztuka zostaje wystawiona zarówno na ulotne emocje przechodniów, jak i na zmienne warunki atmosferyczne.
<i>Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich</i>	wrzesień	Bracia Henryk i Józef Wieniawscy to wybitne postacie nie tylko polskiej, ale i światowej muzyki klasycznej. Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich jest swoistym memento, hołdem złożonym tym dwóm wybitnym muzykom – peanem na ich cześć, a także okazją do zapoznania się z twórczością zarówno Braci Wieniawskich, jak i innych wybitnych kompozytorów oraz wykonawców muzyki światowej klasy.
<i>Festiwal Konfrontacje Teatralne</i>	październik	W ramach festiwalu prezentowane są dokonania najciekawszych osobowości teatralnych, które przedstawiają nowy sposób rozumienia teatru. Program główny uzupełniony jest o „show case lubelski”, czyli prezentację lubelskiego środowiska teatralnego.
<i>Chatka Blues Festiwal</i>	październik	Jest to dwudniowa impreza podczas której prezentują się oryginalne i cenione zespoły bluesowe prezentujące zarówno akustycznego jak i elektrycznego bluesa. Celem Festiwalu jest promocja muzyki bluesowej, a także promocja zespołów prezentujących ten rodzaj muzyki. Festiwal odbywa się od 2010 r. w ACK UMCS „Chatka Żaka”.
<i>Jesienny Maraton Filmowy</i>	październik-listopad	Maraton Filmowy jest propozycją na spędzenie 12 jesiennych wieczorów z najlepszymi filmami sezonu 2019.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Demakijaż Festiwal Kina Kobiet</i>	paździe- nik	Pierwszy w Polsce festiwal kina kobiet, organizowany przez Stowarzyszenie Homo Faber. Prezentuje filmy fabularne i dokumentalne z całego świata, a w nich talent, siłę i determinację kobiet po obu stronach kamery. Seansom towarzyszą spotkania oraz koncerty.
<i>Ogólnopolski Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej „Bak- cynalia”</i>	paździe- nik	Jest to legendarny już festiwal piosenki studenckiej. Znany był wcześniej pod nazwą Epidemia Piosenki Turystycznej „Bakcynalia”. Prezentuje kulturę studencką. Obecnie festiwal odbywa się regularnie w Akademickim Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”. Obejmuje koncert konkursowy – umożliwiający młodym wykonawcom z Lublina i kraju prezentację swoich osiągnięć przed szerszą publicznością – oraz koncerty zaproszonych gwiazd festiwalu, a także imprezy towarzyszące – wystawy, pokazy slajdów, jam session.
<i>Festiwal Fantastyki Falkon</i>	listopad	Jest to trzydniowy festiwal poświęcony fantastyce. Jest drugą co do liczby uczestników imprezą tego typu w Polsce. Od 20 lat gromadzi miłośników książek, filmów, komiksów i wszelkiego rodzaju gier.
<i>Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca</i>	listopad	Festiwal jest jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina, a także jednym z najbardziej liczących się festiwali sztuki tańca w Polsce i Europie. Ideą Festiwalu jest wzajemne poznanie i wymiana doświadczeń oraz inspiracja odmiennością kulturową pomiędzy Polską i krajami Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Zachodniej i innymi częściami świata. Twórcy Spotkań podkreślają uniwersalny wymiar wydarzenia, przypominając, że taniec współczesny jest szczególnym medium porozumienia – sztuką w pełni demokratyczną, doskonale przekazującą emocje wzbogacone mocnym ładunkiem intelektualnym. W 2019 r. odbyła się 23. edycja festiwalu.
<i>Lubelski Festiwal Filmowy</i>	listopad	Jest to jeden z najstarszych w Polsce międzynarodowych festiwali autorskiego kina niezależnego, znany w latach 2007–2016 jako „Złote Mrówkojady”.
<i>Międzynarodowy Festiwal Muzyki Ludowej „Mikołajki Folkowe”</i>	listopad- grudzień	Najstarszy i jeden z największych w Polsce festiwali prezentujących muzykę inspirowaną folklorem. Festiwal odbywa się od 1991 r. Celem imprezy jest popularyzacja kultury tradycyjnej we wszystkich jej przejawach, głównie poprzez prezentację twórczych przekształceń muzycznego folkloru.
<i>Festiwal Bożego Narodzenia</i>	grudzień- styczeń	Festiwal jest próbą stworzenia niepowtarzalnego klimatu i przywołania magii Świąt w centrum Lublina. Szopka Bożonarodzeniowa każdego roku powstaje tu w nowej aranżacji, a miasto zostaje udekorowane kolorową, świąteczną iluminacją oraz choinkami.
<i>Jazz Bez</i>	grudzień	Jest to specyficzny festiwal, nazywany czasami festiwalem wędrującym (muzycy z koncertami przemieszczają się pomiędzy miastami). Obecnie tworzy go federacja kilkunastu miast (8 na Ukrainie i 8 w Polsce) oraz kilkudziesięciu współorganizatorów. Jazz Bez to dialog poprzez muzykę i wymiana artystyczna pomiędzy Polską a Ukrainą. Ma na celu integrację artystów po obu stronach granicy Shengen oraz inspirowanie kolejnych miast do wsparcia idei festiwalu i włączenia się w jego działania.
<i>Splat!FilmFest</i>	grudzień	Splat!FilmFest, to cykliczny międzynarodowy festiwal kina grozy.
<i>Sylwester Miejski</i>	grudzień	Sylwester Miejski zajmuje stałe miejsce w kalendarzu lubelskich imprez i zajmuje. Każdego roku mieszkańcy Lublina wspólnie witają Nowy Rok. Na wszystkich, którzy chcą spędzić sylwestrową noc na świeżym powietrzu czekają niezwykle atrakcje. Koncerty muzycznych gwiazd, występy kabaretów, taneczna muzyka serwowana przez uznanych dj-ów. Co roku o północy przedstawiciele władz miasta składają wszystkim życzenia noworoczne.

Uwagi: wydarzenia zostały uszeregowane według daty rozpoczęcia.

Źródło: strona internetowa Urzędu Miasta Lublin (zakładka Kultura/Wydarzenia).

Tabela 59. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2020 r.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Miasto movie</i>	styczeń- grudzień	Cykl pokazów filmowych gdzie miasto jest tłem, ale i bohaterem, przestrzenią do życia i scenarię filmowych historii, cichym świadkiem kameralnych opowieści oraz aktywnym uczestnikiem kinowego zgiełku. Pokazy filmowe ułożone zostały w cykle tematyczne prezentujące różnorodnie obszary związane z funkcjonowaniem miast oraz życiem ich mieszkańców. Seansom towarzyszą prelekcje oraz spotkania dyskusyjne.
<i>Karnawał teatralny</i>	styczeń- marzec	Festiwal rozpisany na 100 dni, z zaplanowanymi niemal 100 wydarzeniami teatralnymi i pierwszym w Polsce kryminalnym serialem teatralnym.
<i>Strojne w biel</i>	styczeń- luty	Jest to Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej. Jego myślą przewodnią jest promowanie tzw. piosenki z tekstem. W 2020 r. odbyła się jego 9. edycja.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Cykl „Ciąg dalszy”</i>	styczeń-marzec	Jest to kontynuacja spotkań w ramach „Z kim do łóżka... rozmowy o autorkach, autorach i tytułach”. Biorący udział są pytani o ciąg dalszy książki, gdy ta ukazuje się drukiem. Rekonstruują to, co sami czytają oraz opowiadają o wybranych przez siebie publikacjach własnego autorstwa.
<i>Festiwal Danuty Szaflarskiej „Śleboda/Danutka”</i>	luty	Wydarzenie związane jest z rocznicą 105. urodzin Danuty Szaflarskiej, znakomitej polskiej aktorki i wychowawczynie wielu pokoleń adeptów sztuki scenicznej. Zaplanowany na ten rok program, nosi tytuł „Zakazane piosenki”. Autorem przedsięwzięcia Marcin Masecki, jeden z najbardziej wszechstronnych i niezwykłych twórców europejskiej sceny muzycznej. Dwukrotnie podczas wieczoru w konwencji „śpiewać każdy może”, czyli Café Chantant, widzowie spotkali się z artystami na koncercie wspomnieniowym.
<i>Komedialnia</i>	luty	Wydarzenie stanowi scenę komedii i impro w Centrum Kultury w Lublinie. W każdy piątkowy wieczór można zobaczyć innego wykonawcę reprezentującego gatunek komediowy. Pomysłodawcą i organizatorem jest Przemysław Buksiński, a współorganizatorami Centrum Kultury w Lublinie i Poławiace Peret Improv Teatr.
<i>Kino CSK</i>	luty-marzec	Jest to kolejna odsłona spotkań z dobrym kinem artystycznym, autorskim oraz gatunkowym. To także rozrywka dla widzów wymagających oraz szukających w kinie emocji, piękna, inspiracji oraz niezapomnianych doświadczeń. Poza światowej klasy premierami i przeglądami klasyki filmowej, organizatorzy zapraszają na spotkania, festiwale, warsztaty, pokazy specjalne i filmy dla najmłodszych.
<i>Ogólnopolski Tydzień Bibliotek „Zasmakuj w bibliotece”</i>	maj	Po raz 17. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich zorganizowało Tydzień Bibliotek – program promocji czytelnictwa i bibliotek. Ma on na celu podkreślanie roli czytania i bibliotek w poprawie jakości życia, edukacji oraz zwiększanie prestiżu zawodu bibliotekarza i zainteresowania książką szerokich kręgów społeczeństwa. Ze względu na pandemiczne wszystkie przeprowadzone działania były publikowane na profilu Facebook danej Filii lub kanale YouTube.
<i>Międzynarodowy Festiwal Organowy „Lublin – Czuby”</i>	czerwiec-sierpień	Z inspiracji Roberta Grudnia od 25 lat w papieskiej świątyni odbywa się Międzynarodowy Festiwal Organowy Lublin – Czuby. Muzyce, nie tylko organowej, zawsze towarzyszy pogłębiona refleksja. Myśli św. Jana Pawła II, kard. Stefana Wyszyńskiego i innych Polaków wpisanych w nurt historii ojczyzny, budzą w sercach wdzięczność i mobilizują do życia na miarę wielkich i świętych ludzi.
<i>Pajdokracja – Festiwal Sztuki Sensorycznej</i>	lipiec-wrzesień	W Centrum Kultury po raz 3. odbyło się dziecięce święto zmysłów, którego główną ideą jest powrót do doświadczania. W 2020 r. Pajdokracja została zaprojektowana tak, by w bezpieczny sposób dać dzieciom wrażenia artystyczne na najwyższym poziomie. Rozciągnięcie Festiwalu w czasie na 3 miesiące i przewaga form instalacji artystycznych zapewnią swobodny i bezpieczny udział małych, wielkich odbiorców.
<i>Most Kultury</i>	lipiec-wrzesień	Po raz kolejny na Moście im. M. Lutosławskiego odbył się sezon wydarzeń artystycznych. Odwiedzając zabytkowy most w wakacyjne wieczory, lublinianie i turyści mogli wziąć udział w wielu przedsięwzięciach dla różnych środowisk i grup wiekowych. W programie znalazły się m.in. koncerty, warsztaty i pokazy taneczne.
<i>Międzynarodowy Festiwal „Śladami Singera” w Sieci</i>	lipiec	Międzynarodowy Festiwal „Śladami Singera” odbył się w tym roku po raz 10. Podczas wspólnej wędrówki tropem opowiadań żydowskiego pisarza spotkali się artyści z Polski, Izraela, Armenii, Włoch i Czech.
<i>Pokazy na Fontannie Multimedialnej</i>	lipiec-sierpień	Jest to kolejna odsłona pokazów multimedialnej fontanny na placu Litewskim, łączące światło, lasery i muzykę. Można było obejrzeć premierowe widowisko „Legenda o Czarnej Łapie”, spektakl „Anioły Lubelskie” oraz „Sen o mieście”. Pokaz został przygotowany przez dwóch lubelskich artystów. Pierwszy z nich to Łukasz Witt-Michałowski, który odpowiada za scenariusz i reżyserię, z kolei Piotr Bańka jest autorem muzyki i udźwiękowienia.
<i>Objazdowy Festiwal Filmowy WATCH DOCS. Prawa Człowieka w Filmie</i>	sierpień	Stowarzyszenie Homo Faber i Centrum Kultury w Lublinie zorganizowały po raz 18. Festiwal prezentujący pełnometrażowe dokumenty związane z aktualnymi wyzwaniami na świecie.
<i>Jarmark Jagielloński</i>	sierpień	Jest to największy festiwal sztuki i kultury ludowej w Polsce. Tematem przewodnim programu 14. edycji wydarzenia było zielarstwo. Chcąc przypomnieć o szerokim zastosowaniu roślin w życiu człowieka, ale także o ich bogatej i jednocześnie zróżnicowanej symbolice, organizatorzy Jarmarku przygotowali cały cykl wydarzeń.
<i>Święto Ulicy 1-go Maja</i>	sierpień	Jest to pomysł na wskrzeszenie życia społecznego i kulturalnego na do niedawna bardzo ważnej komunikacyjnie i handlowo ulicy Lublina (dziś zamkniętej dla ruchu). W programie przewidziano spacer, koncerty, spektakle i zabawy dla najmłodszych.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Carnaval Sztukmistrzów - Incydent Polski w Lublinie</i>	sierpień	Wydarzenie to łączy wielkie widowisko z pogranicza teatru i nowego cyrku w przestrzeni miasta. Stanowi rozwinięcie odbywającego się w Lublinie od kilku lat Festiwalu Sztukmistrzów. Do miasta zjechali artyści i specjaliści sztuki cyrkowej z wielu krajów Europy, którzy oprócz magicznych spektakli i widowisk przeprowadzili cykl warsztatów dla profesjonalistów oraz dla początkujących adeptów tej dziedziny sztuki. Nazwa wydarzenia nawiązuje do postaci Sztukmistrza z Lublina – bohatera książki noblisty Izaaka Bashevisa Singera. 11. edycja odbyła się w formule show-case'u polskich produkcji cyrku współczesnego. Główną rolę odegrały polskie premierowe spektakle cyrkowo-teatralne, wystawiające swoją sztukę na kilku scenach plenerowych Lublina pod nazwą „Incydent Polski”.
<i>Tam gdzie łączą się światy. Literatura. Zmysły. Nowe technologie</i>	wrzesień–listopad	Autorem projektu jest Miejska Biblioteka Publiczna w Lublinie. Pomysł ten w spójny i kompleksowy sposób połączył cykle warsztatowe, spotkania autorskie i wydarzenia aktywizujące twórczo wszystkie grupy wiekowe, w szczególności dzieci z rodzicami, młodzież szkolną, osoby dorosłe, seniorów i grupy społeczne o utrudnionym dostępie do usług kulturalnych – osoby wykluczone.
<i>Wschód Kultury – Inne Brzmienia</i>	wrzesień	Po raz 13. za sprawą festiwalu, Lublin stał się przestrzenią spotkania różnych gatunków, stylów i harmonii, a na Błoniach pod lubelskim Zamkiem wzniesiono festiwalowy namiot, który wypełni się różnorodną i ambitną muzyką. Projekt realizowany jest przy wsparciu Narodowego Centrum Kultury ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz samorządów miast w Lublina, Białymstoku i Rzeszowa.
<i>Festiwal Kultury Żydowskiej – Lubliner Festival</i>	wrzesień	Zadaniem festiwalu jest wypełnienie pustki po dawnej dzielnicy żydowskiej. Poprzez muzykę, spektakle, spotkania i działania edukacyjne organizatorzy opowiadają o kulturze żydowskiej – przede wszystkim jej obecnym obliczu, ale z pamięcią o jej przeszłości i jej znaczeniu dla historii Lublina. W trakcie festiwalu zaprezentowano różnorodność motywów i nurtów muzycznych – od pieśni chasydzkich, poprzez lirykę, aż po kabaret żydowski, muzykę klezmerską i współczesne jazzowe aranżacje inspirowane muzyką aszkenazyjskich i sefardyjskich Żydów. Program festiwalowy wzbogaciły warsztaty, spotkania i spacer w formule on-line i na żywo.
<i>Przestrzeń Sztuki – Teatr</i>	wrzesień	Program teatralnego weekendu powstał dla publiczności teatralnej, która w czasie izolacji została pozbawiona kontaktu na żywo ze spektaklami i artystami. Centrum Kultury przygotowało propozycje skierowane do różnych odbiorców: koneserów teatru, do rodzin, młodzieży i seniorów. Wszystko to w ramach Przestrzeni Sztuki – nowatorskiego programu Ministerstwa Kultury, skierowanego do miłośników i twórców teatralnych i rozwijanego pod opieką Instytutu Teatralnego im. Zbigniewa Raszewskiego. Idea projektu opiera się na wsparciu już istniejących ośrodków kultury, które mają stać się ogólnopolskimi, interdyscyplinarnymi centrami. Program opiera się na czterech filarach: artystycznym, edukacyjnym, społecznym i prozdrowotnym.
<i>Wschodnioeuropejski Festiwal Cyrku Współczesnego CYRKULACJE</i>	październik	Cyrkulacje, czyli Wschodnioeuropejski Konkurs Etiud Nowocyrkowych, to jedyne wydarzenie tego typu w Polsce. Nowy Cyrk nie pokazuje tresury zwierząt, odchodzi też od jednolitej estetyki na korzyść eksploracji możliwości ludzkiego ciała i różnorodności form ekspresji. Konkurs odbył się w Lublinie już po raz 4. i prezentował szerokie spektrum dyscyplin cyrkowych: żonglerkę, akrobatykę, manipulację przedmiotami, akrobatykę powietrzną z wykorzystaniem różnorodnych rekwizytów – sztrabatów, koła aerialowego, chusty wertykalnej czy masztu.
<i>Lubelska Akademia Niepodległej</i>	październik–listopad	Jest to cykl sobotnich wykładów, których celem jest poszerzenie wiedzy uczestników na temat walki Polaków o niepodległość, ze szczególnym uwzględnieniem nie tylko działań militarnych, ale również poczynań na polu kultury i sztuki, które stanowiły wąską szczelinę, przez którą artyści mogli przemycić rodzime tradycje i wartości oraz podtrzymywać świadomość narodową kolejnych pokoleń rodaków. Tematy wykładów będą odnosić się do ważnych rocznic narodowych przypadających w 2020 r. Organizatorem przedsięwzięcia jest Muzeum Narodowe w Lublinie.
<i>Noc Kultury – Miastoczułość</i>	październik	Impreza, podczas której wszystkie instytucje kulturalne oferują darmowy wstęp oraz specjalne atrakcje. Najważniejszą sceną wydarzeń Nocy Kultury jest publiczna przestrzeń miejska, gdzie teatry o światowej renomie stają na równi z ulicznymi artystami, muzyka symfoniczna przeplata się z jazzem, folkiem i elektro-funkiem. Edycja 2020 nazwana została Miastoczułą (przestawiano miasto dostrzegając to, co na co dzień i po ciemku jest ukryte i niedoskonałe).
<i>Festiwal Przez świat. Spotkania z podróżą</i>	październik	Festiwal jest nowym wydarzeniem na kulturalnej mapie Lublina. W jego ramach podróżnicy dzielą się opowieściami z różnych zakątkach świata. Oprócz spotkań odbywają się warsztaty, spacerze po Lublinie oraz wystawy fotografii. Program festiwalu jest adresowany do osób, które szukają informacji i inspiracji do podróży po Polsce świecie.
<i>Noc Bibliotek</i>	październik	Jest to święto bibliotek i czytania. Ma na celu zachęcenie do korzystania z zasobów bibliotek jako miejsc wspólnych, łączących ludzi, lokalnych centrów żywej kultury i edukacji. 6. edycja ogólnopolskiej akcji odbyło się pod hasłem „Klimat na czytanie”.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Bakcynalia</i>	listopad	Była to już 34. edycja festiwalu, tym razem w formule online. Wstąpili artyści reprezentujący nurt muzyki turystycznej. Z założenia impreza odbywa się zawsze późną jesienią, kiedy turyści zjeżdżają już ze szlaków i przy muzyce wspominają wakacyjne wędrówki.
<i>Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca</i>	listopad	W ramach 24. edycji liczna grupa polskich i zagranicznych artystów, na żywo oraz online zaprezentowała swoje najnowsze spektakle. W programie znalazły się także znakomite filmy i rejestracje spektakli, których bohaterami byli artyści tańca z krajów Beneluxu.
<i>Demakijaż – Festiwal Kina Kobiet</i>	listopad	W ramach kolejnej edycji festiwalu pokazane zostały filmy, które opowiadają o wyzwaniach, z jakimi mierzą się kobiety w różnych szerokościach geograficznych, z różnym wykształceniem, tłem kulturowym, zapleczem materialnym i światopoglądem. Feminizm, jak piszą organizatorki przedsięwzięcia nie ma jednej twarzy. To, co dla kobiet mieszkających w pewnych częściach świata wydaje się niezwykłym prawem, w innych jest wciąż przedmiotem kontrowersji i sporów. W czasie Demakijażu zaprezentowano taką różnorodność.
<i>Międzynarodowy Festiwal „Spotkania z Opowiadaczami Świata”</i>	listopad	7. edycja festiwalu odbyła się w formule online. Zaprezentowanych zostało 6 spektakli w oryginalnych wersjach językowych z polskimi i angielskimi podpisami. Tegoroczna edycja zakładała konfrontację tradycji z nowoczesnością, spotkanie wielkiej światowej literatury ze świadectwami historii mówionej.
<i>Spotkania Artystów Nieprzetartego Szlaku „Przemiany”</i>	listopad	Jest to cykliczny międzynarodowy przegląd piosenki artystów niepełnosprawnych. Twórcy Spotkań zdecydowali się w 2020 r. na formułę online. Dzięki spektaklom dla dzieci i młodzieży, rodziny miały mieć okazję obcować ze sztuką oraz sposobność aby sposobność by porozmawiać w swoim gronie czym jest niepełnosprawność.
<i>Viral ART Festival</i>	listopad	Viral ART Festival jest ogólnopolskim festiwalem sztuki eksperymentalnej i awangardowej. Ma być szansą na promowanie młodych artystów, którzy buntują się przeciw sztuce komercyjnej i nieszablonej. Festiwal jest otwarty na wszelkie eksperymentalne formy wyrazu artystycznego, jakimi posługują się młodzi artyści. Viral ART Festival ma w założeniach odkrywać aktualne, a zarazem odważne trendy panujące w sztuce. Głównym punktem festiwalu jest konkurs intermedialny, który musi oscylować wokół eksperymentu artystycznego. Zażądamy młodych sztuk!
<i>Lubelski Festiwal Filmowy</i>	listopad	Festiwal kina niezależnego, znany wcześniej jako „Złote Mrówkojady”. W tegorocznej edycji online zaprezentowano ponad 100 filmów z całego świata, polskie i europejskie premiery, 7 konkursów krótkometrażowych, jeden pełnometrażowy oraz spotkania i warsztaty online.
<i>Konfrontacje Teatralne: I co teraz?</i>	grudzień	W ramach festiwalu prezentowane były dokonania najciekawszych osobowości teatralnych, które przedstawiają nowy sposób rozumienia teatru. Podczas 25. edycji festiwalu zostały zaprezentowane produkcje kameralne i niskobudżetowe. Były one odpowiedzią na kryzys ekonomiczny, frekwencyjny i tożsamościowy polskiego teatru. Realizacje artystów zaproszonych do projektu łączyło wspólne hasło NADZIEJA.
<i>2_(wy)miary gry: WIDEO + RPG</i>	grudzień	Ideą projektu jest popularyzacja gier wideo i gier fabularnych (RPG – ang. role-playing games) jako nośników kultury – aktywności wspierających rozwój osobisty i zawodowy, kreację siebie i twórczą ekspresję. Organizatorzy chcą pokazać, jakie korzyści płyną z obcowania ze światem gier, jak wpływają one na nasze życie. Celem przedsięwzięcia jest wymiana wiedzy i doświadczeń, rozwój umiejętności oraz integracja społeczności graczy. W ramach wydarzenia zorganizowane zostały prelekcje, warsztaty, sesje RPG i quiz growy z udziałem ekspertów i miłośników gier.
<i>Międzynarodowy Festiwal Muzyki Ludowej Mikołajki Folkowe</i>	Grudzień	Najstarszy i jeden z największych w Polsce festiwali prezentujących muzykę inspirowaną folklorem (festiwal odbywa się od 1991 r.). Celem imprezy jest popularyzacja kultury tradycyjnej we wszystkich jej przejawach, głównie poprzez prezentację twórczych przekształceń muzycznego folkloru. W 2020 r. odbyła się jego 30. edycja. Na festiwalowych koncertach prezentowane były najciekawsze zjawiska nurtu folkowego w kraju, między innymi artyści dla których Mikołajki były początkiem muzycznej kariery.

Uwagi: wydarzenia zostały uszeregowane według daty rozpoczęcia.

Źródło: strona internetowa Urzędu Miasta Lublin (zakładka Kultura/Wydarzenia).

Obok organizacji wydarzeń kulturalnych, formą promowania kultury przez samorząd jest także nagradzanie osób zasłużonych w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury. Doroczne **nagrody miasta Lublin** są przyznawane w następujących kategoriach³⁰:

³⁰ Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury.

- Nagroda Artystyczna Miasta Lublin – przyznawana jest osobom fizycznym lub prawnym oraz innym podmiotom, w tym także grupom nieformalnym, na podstawie oceny osiągnięć o istotnym znaczeniu, za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego, w szczególności w takich dziedzinach sztuki jak: film, literatura, muzyka, sztuki wizualne, w tym m.in.: malarstwo, rzeźba, grafika, rysunek, fotografia, multimedia, instalacja, taniec, teatr.
- Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury – przyznawana jest animatorom i menedżerom kultury będącym osobami fizycznymi, prawnymi lub innymi podmiotami, w tym także grupami nieformalnymi, na podstawie oceny działalności, za znaczące osiągnięcia powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego w zakresie upowszechniania kultury dotyczące w szczególności: animacji i organizacji wydarzeń kulturalnych, edukacji kulturalnej i artystycznej, wspomagania artystycznej twórczości amatorskiej, popularyzacji różnorodnych dziedzin kultury i sztuki.
- Nagroda Miasta Lublin za Całokształt Działalności – przyznawana jest wyłącznie osobom fizycznym za co najmniej dwudziestoletnią działalność twórczą, artystyczną lub w zakresie upowszechniania kultury na podstawie oceny całokształtu osiągnięć o istotnym znaczeniu, w uznaniu wybitnych dokonań w obszarze kultury i sztuki.
- Nagrodę Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury – może otrzymać osoba fizyczna lub prawna za wspieranie finansowe lub pozafinansowe przedsięwzięć kulturalnych, twórczości artystycznej oraz innych działań w zakresie kultury i sztuki w minionym roku kalendarzowym.
- Nagrody Okolicznościowe – mogą być przyznawane osobom fizycznym lub prawnym, a także innym podmiotom, w tym grupom nieformalnym, na podstawie oceny działalności lub osiągnięć o istotnym znaczeniu.

W 2019 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił dorocznymi nagrodami za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury następujące osoby lub instytucje:

- 1) Nagrodę Artystyczną Miasta Lublin otrzymał reżyser teatralny, twórca i dyrektor neTTTheatre Paweł Passini, za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej, w szczególności za reżyserię spektakli „#chybanieja” i „Widma” oraz nagrodzonego podczas XIX Festiwalu Teatru Polskiego Radia i Teatru Telewizji Polskiej „Dwa Teatry” przedstawienia-performansu „Matki”, prezentację sztuki „Burza” podczas 455. rocznicy Urodzin Szekspira, stworzenie artystycznego „Kolektywu Kukuła Żywa” oraz licznych kompozycji muzycznych.
- 2) Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury trafiła do Magdaleny Gach-Leziak za wybitną, pełną pasji i zaangażowania działalność na rzecz upowszechniania kultury wśród osób Głuchych oraz edukację włączającą, aktywną pracę na rzecz dostępności kultury dla osób z niepełnosprawnościami, w szczególności za tłumaczenie na Polski Język Migowy wydarzeń kulturalnych organizowanych przez lubelskie instytucje kultury m.in. Galerię Białą, Galerię Labirynt oraz przedsięwzięć organizacji pozarządowych m.in. Fundacji „HerStory” i „Innej Fundacji”, jak również tłumaczenie na

PJM wydarzeń organizowanych podczas Festiwalu Kina Kobiet „Demakijaż” i projektu CreArt w ramach programu Kreatywna Europa.

- 3) Nagrodę Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury otrzymali Państwo Anna i Maciej Manieccy za zaangażowanie w rozwój oferty Teatru Starego w Lublinie, wsparcie finansowe i organizacyjne działalności Teatru oraz promocję Teatru w kręgach biznesowych.
- 4) Nagrodę Miasta Lublin za Całokształt Działalności otrzymała Profesor Urszula Bobryk, za wybitne dokonania w dziedzinie chóralistyki, wieloletnią działalność artystyczną i kulturalną, pełne sukcesów kierowanie Chórem Akademickim UMCS im. Jadwigi Czerwińskiej oraz promocję polskiej kultury muzycznej w kraju i za granicą oraz uwrażliwianie młodych pokoleń na dobro i piękno muzyki.

W 2020 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił dorocznymi nagrodami za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury następujące osoby lub instytucje:

- 1) Nagrodę Artystyczną Miasta Lublin otrzymała malarka Małgorzata Pawlak za dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej zaprezentowanej podczas ośmiu wystaw sztuki, uniwersalny przekaz oraz nieszablonowy i autorski styl malarski doceniony przyznaniem Grand Prix 13. edycji Konkursu Gepperta we Wrocławiu i Nagrodą Żurawie – Lubelskie Wyróżnienia Kulturalne w kategorii „Obraz”.
- 2) Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury trafiła do Wschodniej Fundacji Kultury „AKCENT” za wydanie antologii „Na pograniczu narodów i kultur. Polska – Europa – Ameryka” z okazji Jubileuszu 40-lecia Kwartalnika „AKCENT”, organizację cyklu spotkań „Wernisaże literackie Akcentu” oraz konsekwentne promowanie, wspieranie i prezentację dzieł wybitnych twórców z dziedziny literatury, filozofii, muzyki, sztuk plastycznych i teatru.
- 3) Nagrodę Miasta Lublin za Całokształt Działalności otrzymał Prof. Lechosław Lameński, historyk sztuki, krytyk, znawca polskiej sztuki współczesnej, wykładowca akademicki, redaktor działu plastyki i historii sztuki kwartalnika „Akcent”, za wybitne dokonania w dziedzinie kultury, wieloletnią pracę twórczą, naukowo-badawczą, dydaktyczną i publicystyczną, konsekwentne i nieustrudzone działania na rzecz popularyzacji dokonań lubelskiego środowiska artystycznego oraz bogaty i różnorodny dorobek naukowy i literacki, w tym stworzenie setek artykułów, recenzji, a także publikacji o kluczowym znaczeniu dla kultury i sztuki, takich jak: „Moi artyści, moje galerie. Teksty o sztuce XIX i XX wieku”, „Stach z Warty. Szukalski i Szczep Rogate Serce”, „Zatrzymani w kadrze. Eseje o współczesnych artystach lubelskich” i albumu „Szukalski”.
- 4) Nagrodę Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury otrzymał PKO Bank Polski SA z siedzibą w Warszawie, Regionalny Oddział Detaliczny w Lublinie za znaczący wpływ na jakość oferty kulturalnej Lublina, w szczególności za finansowe wsparcie działalności Teatru Starego w Lublinie, w tym premiery spektaklu „Kimberly Akimbo” oraz wielu innych działań włączających mieszkańców naszego miasta do aktywnego uczestnictwa w kulturze.
- 5) Nagrodę Specjalną otrzymała Prof. Teresa Księska-Falger, pianistka, popularyzatorka muzyki, autorka wielu felietonów i recenzji muzycznych, inicjatorka i organizatorka najważniejszych lubelskich

wydarzeń muzycznych, za wybitne dokonania w dziedzinie kultury, wieloletnią działalność muzyczną i pełną pasję pracę na rzecz upowszechniania muzyki, współtworzenie wielu ośrodków kultury w naszym mieście, konsekwentne budowanie w Lublinie przestrzeni dla muzyki klasycznej oraz organizację wielu wydarzeń muzycznych, w tym cyklu Harmonie Starego Miasta oraz realizowanego w tym roku po raz 10. Międzynarodowego Festiwalu „Andrzej Nikodemowicz – Czas i Dźwięk”.

Przedstawione informacje potwierdzają, że oferta spędzania czasu wolnego w Lublinie jest bogata i stale rozwijana, w coraz większym stopniu zaspokajając potrzeby mieszkańców Lublina. Należy pamiętać, że 2020 r. był momentem szczególnym ze względu na przebieg pandemii COVID-19. W 2019 r. Lublin gościł nadzieje piłkarskie i ich kibiców z całego świata podczas Mistrzostwa Świata FIFA U-20. Aren Lublin została przez organizatorów uznana za jeden z najważniejszych obiektów imprezy. Spektakularne osiągnięcia dotyczą tworzenia oferty kulturalnej – zarówno pod względem ilości stałych wydarzeń, jak i ich jakości i różnorodności. Oferta kulturalna pozostaje mocnym atutem Lublina pozwalającym na przyciąganie coraz większej liczby turystów i z pewnością może być źródłem poczucia dumy mieszkańców. Dzięki kulturze Lublin jest miastem ciekawym i atrakcyjnym, o wysokiej jakości życia, w którym mieszkańcy budują lokalne społeczności i rozwijają własne talenty i pasje. Infrastruktura czasu wolnego i oferta kulturalna miasta jest dobrze oceniana przez mieszkańców.

B.5. Podnoszenie jakości edukacji

Jakość edukacji to ważny czynnik decydujący o przyjazności miasta. Poza realizacją powszechnego obowiązku nauki, szkoły pełnią dziś bardzo ważną rolę jako ośrodki autorytetu, wiedzy i kultury w lokalnych społecznościach. Dbanie o szkoły jest jednym z obowiązkowych zadań samorządu. Biorąc pod uwagę te szczególne funkcje można dojść do wniosku, że miasto, które chce się rozwijać, musi robić więcej dla oświaty i swoich mieszkańców, niż wymagają tego przepisy. Dlatego też samorząd, szkoły i mieszkańcy powinni szukać nowych form współpracy. Działania, które miasto może podejmować na rzecz rozwoju współpracy z placówkami oświatowymi, obejmują m.in. zwiększanie funkcjonalności i atrakcyjności sieci przedszkoli i szkół oraz ich otoczenia, podnoszenie rozwoju kwalifikacji nauczycieli, wzbogacanie programów nauczania, motywowanie rodziców do korzystania z oferty edukacji pozaszkolnej, wzmocnienie autorytetu nauczyciela i współpracy między nauczycielami a rodzicami.

Oceniając postępy w zakresie podnoszenia jakości edukacji posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Najpierw zaprezentowano dane o żłobkach i przedszkolach. Następnie przeanalizowano sytuację w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych pod względem liczby szkół i uczniów, komputeryzacji szkół i zdawalności egzaminów na kolejnych etapach kształcenia. Miernik opisowy realizacji celu *B.5. Podnoszenie jakości edukacji* to analiza działań Urzędu Miasta Lublin w zakresie oświaty, który obejmuje najważniejsze realizowane programy i projekty. Uzupełnieniem rozważań są informacje o nagrodach i miejscach w rankingach Lublina w dziedzinie edukacji.

Tabela 60. Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Żłobki i kluby dziecięce, w tym:	13	16	23	27	37	46	54	65	69
<i>żłobki podległe samorządowi</i>	8	8	8	8	8	8	9	9	9
Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych, w tym:	886	1 119	1 249	1 316	1 631	1 897	2 346	2 800	3 067
<i>miejsca w żłobkach podległych samorządowi</i>	817	967	968	971	999	999	1 209	1 209	1 209
Przedszkola, w tym:	134	135	137	137	139	145	157	109	102
<i>przedszkola prowadzone przez jednostki samorządu gminnego</i>	63	64	63	66	66	65	65	64	63
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych (klasy, grupy)	55	58	46	33	56	56	54	45	39
Punkty przedszkolne	9	8	8	8	7	8	7	0	0
Miejsca w oświacie publicznej i niepublicznej dla dzieci w wieku przedszkolnym, w tym:	13 181	14 060	13 867	13 921	14 498	14 518	14 891	14 615	15 915
<i>miejsca w przedszkolach, oddziałach i punktach prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego</i>	9 448	9 742	9 568	9 323	9 965	10 210	10 080	9 469	9 140

Uwagi: dane o żłobkach są podane według stanu na koniec roku, dane o przedszkolach – według stanu na 30 września.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych oraz danych Urzędu Miasta Lublin.

Instytucjonalnymi formami opieki nad dziećmi do 3 r.ż. są **żłobki i kluby dziecięce**. Funkcjonowanie żłobków uległo istotnym zmianom w 2011 r., kiedy w życie weszła ustawa o opiece nad

dziećmi 3 r.ż.³¹ Na mocy tej ustawy żłobki przestały być częścią systemu opieki zdrowotnej, a pieczę nad działalnością regulowaną niniejszą ustawą sprawuje obecnie Minister Rodziny i Polityki Społecznej. W 2019 r. liczba żłobków i klubów malucha w Lublinie zwiększyła się do 65 (+20,4% względem roku poprzedniego), a liczba miejsc wzrosła do 2 800 (+19,4%). W 2020 r. liczba żłobków i klubów malucha w Lublinie wyniosła 69 (+6,2% względem roku poprzedniego), a liczba miejsc wzrosła do 3 067 (9,5%). Dane te prezentuje tabela 60.

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty są przedszkola. Od dnia 1 września 2015 r. wychowaniem przedszkolnym zostały objęte dzieci w wieku 3–5 lat, natomiast dzieci w wieku 6 lat zostały objęte obowiązkiem szkolnym. Wychowanie przedszkolne było realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w punktach przedszkolnych. W roku szkolnym 2019/2020 miasto Lublin było organem prowadzącym dla 63 przedszkoli, jednego zespołu przedszkolnego i jednego przedszkola wchodzącego w skład zespołu szkół, które dysponowały 8 804 miejscami. W 45 oddziałach przedszkolnych w 29 szkołach podstawowych przygotowanych było ok. 1 000 miejsc wychowania przedszkolnego. Liczba miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym w oświacie zarówno publicznej, jak i niepublicznej wynosiła 14 615. Mając na uwadze, iż populacja dzieci w wieku przedszkolnym zameldowanych na terenie miasta Lublin wynosi 13 781 dzieci, liczba miejsc w 100% zaspokaja potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej. W roku szkolnym 2020/2021 miasto Lublin było organem prowadzącym dla 63 przedszkoli, jednego zespołu przedszkolnego i trzech przedszkoli wchodzących w skład zespołu szkół, które dysponowały 9 140 miejscami. W 39 oddziałach przedszkolnych w 24 szkołach podstawowych przygotowanych było ok. 900 miejsc wychowania przedszkolnego. Natomiast w roku szkolnym 2020/2021 liczba miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym w oświacie zarówno publicznej, jak i niepublicznej wynosiła 16 137. Mając na uwadze, iż populacja dzieci w wieku przedszkolnym zameldowanych na terenie miasta Lublin wynosi 13 654 dzieci, także i w tym momencie liczba miejsc w 100% zaspokaja potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej w mieście Lublin.

Do najważniejszych zadań samorządu w ramach edukacji publicznej należy zapewnienie prawidłowego funkcjonowania szkół. Tabela 61 przedstawia **liczbę placówek oświatowych** w Lublinie. W związku ze zmianą ustroju szkolnego, wygaszaniem i przekształceniem gimnazjów w szkoły podstawowe, od roku szkolnego 2017/2018 zwiększyła się liczba szkół podstawowych prowadzonych przez miasto Lublin, stopniowo zmniejszała się natomiast liczba szkół na poziomie gimnazjalnym. Bardziej wyczerpujących informacji o zmianach liczby placówek oświatowych dostarczają trzy dokumenty: *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2019/2020* oraz *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2020/2021*³².

³¹ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz. U. z 2021 r. poz. 75, 952 i 2270).

³² *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* dostępna jest na [stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin](#).

Tabela 61. Placówki oświatowe

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Szkoły podstawowe	51	52	52	53	53	68	68	87	65
Gimnazja	42	42	43	43	43	20	19	13	0
Licea ogólnokształcące	65	58	53	52	53	55	54	40	53
Technika ¹⁾	27	26	21	22	19	20	20	17	26
Szkoły policealne	52	51	46	53	52	46	47	61	50
Ogólnokształcące szkoły artystyczne	4	4	4	4	4	4	4	2	1
Zasadnicze szkoły zawodowe ²⁾	16	15	12	12	12	3	3	4	16

¹⁾ w tym branżowe szkoły II stopnia.

²⁾ obecnie branżowe szkoły I stopnia.

Uwagi: dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Łączna liczba uczniów w analizowanym okresie 2019–2020 zmniejszyła się i jest efektem zmian demograficznych. Szczegółowe dane na ten temat zaprezentowano w tabeli 62. Należy pamiętać, że w roku szkolnym 2017/2018, zgodnie z zapisami ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082 i 762 oraz z 2022 r. poz. 655, 1116, 1079 i 1116), rozpoczął się proces wygaszania gimnazjów.

Tabela 62. Uczniowie w placówkach oświatowych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	60 804	56 920	56 883	56 910	56 108	55 752	55 533	55 956	55 417
Szkoły podstawowe	18 476	18 663	19 881	21 431	20 319	23 489	27 118	27 618	27 381
Gimnazja	9 590	9 326	9 206	9 151	9 316	6 173	3 112	-	-
Licea ogólnokształcące	13 172	12 466	12 304	11 816	11 627	11 473	11 223	14 357	14 159
Technika ¹⁾	5 809	5 850	5 893	6 083	6 167	6 211	6 434	8 401	8 242
Szkoły policealne	11 054	8 704	7 316	6 595	6 909	6 730	5 735	3 157	3 519
Ogólnokształcące szkoły artystyczne	474	473	462	451	448	427	426	736	729
Zasadnicze szkoły zawodowe ²⁾	1 410	1 351	1 306	1 383	1 322	1 249	1 585	1 658	1 387

¹⁾ w tym branżowe szkoły II stopnia.

²⁾ obecnie branżowe szkoły I stopnia.

Uwagi: dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Efektywność nauczania zależy od odpowiedniego uregulowania liczebności klas. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół w 2019 r. wynosiła w szkołach podstawowych – 21,29, liceach – 29,2, technikach – 29,5, szkołach branżowych – 23,03 i szkołach policealnych – 17,85. W 2020 r. wyniosła w szkołach podstawowych – 21,6, liceach – 29,48, technikach – 26,39, szkołach branżowych – 23,57 i szkołach policealnych – 16,50. (por. tabela 63). W analizowanym roku można było zaobserwować zmniejszającą się średnią liczbę uczniów w klasach głównie szkół policealnych.

Tabela 63. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół prowadzonych przez Gminę Lublin

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Szkoły podstawowe	23,1	23,0	22,7	22,3	21,9	21,3	21,3	21,3	21,6
Gimnazja	25,6	25,5	25,5	25,5	25,25	25,1	24,9	-	-
Licea ogólnokształcące	27,7	27,8	28,9	28,8	28,5	28,5	28,4	29,2	29,5
Technika ¹⁾	24,9	25,1	25,3	25,4	25,4	25,3	25,6	29,5	26,4
Szkoły policealne	21,0	19,7	23,3	19,4	17,6	14,3	18,7	17,9	16,5
Zasadnicze szkoły zawodowe ²⁾	26,0	25,7	24,2	24,6	23,9	20,1	21,3	23,1	23,6

¹⁾ w tym branżowe szkoły II stopnia.

²⁾ obecnie branżowe szkoły I stopnia.

Uwagi: dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym. Wygaszanie gimnazjów zakończyło się wraz z końcem roku szkolnego 2018/2019.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

Podnoszenie jakości kształcenia wymaga także zapewnienia odpowiedniego **wyposażenia szkół w komputery z dostępem do Internetu**. Liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu w szkołach w Lublinie wyniosła w 2019 r. – 6,88, natomiast w 2020 r. – do 6,12 co oznacza postępującą informatyzację szkół i wzmacnianie potencjału dydaktycznego placówek (por. tabela 64).

Tabela 64. Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba uczniów przypadających na 1 komputer	11,6	10,5	9,0	7,34	6,89	6,87	6,73	6,06
Liczba uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu	11,9	10,8	9,1	7,54	7,09	7,02	6,88	6,12

Uwagi: brak danych za 2012 r. Dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Najważniejszym miernikiem jakości nauczania w lubelskich szkołach są **wyniki egzaminów zewnętrznych**. Warto w tym miejscu wspomnieć, że począwszy od 2017 r. w związku z reformą systemu oświaty w Polsce nie przeprowadzano już sprawdzianu po szóstej klasie szkoły podstawowej.

W 2019 r. w szkołach podstawowych po raz pierwszy przeprowadzony został egzamin ósmoklasisty. Egzamin przeprowadzany był w formie pisemnej z trzech przedmiotów: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego. Do egzaminu w szkołach prowadzonych przez miasto Lublin przystąpiło 2 827 uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową, którzy pisali tzw. arkusz standardowy. Wyniki jakie uzyskano to 71% z języka polskiego i 55% z matematyki. Ocenę tych wyników można przeprowadzić porównując je z wynikami uczniów ze szkół w dużych miastach (metropoliach). Średnie wyniki (w %) odpowiednio z języka polskiego i matematyki szkół podstawowych w miastach należących do Unii Metropolii Polskich kształtują się następująco: Białystok – 65 i 54, Bydgoszcz – 62 i 47, Gdańsk – 67 i 53, Katowice – 68 i 49, Kraków – 72 i 60, Lublin – 71 i 55, Łódź – 65 i 49, Poznań – 66 i 53, Rzeszów – 69 i 56, Szczecin – 64 i 47, Warszawa – 73 i 59, Wrocław – 69 i 56. Porównanie to pozwala stwierdzić, że wyniki lubelskich uczniów lokują się w mniej więcej w środku tego rankingu.

W 2020 r. w szkołach podstawowych przeprowadzony został egzamin ósmoklasisty na podobnych zasadach co rok wcześniej. Do egzaminu w szkołach prowadzonych przez miasto Lublin przystąpiło 2 547 uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową, którzy pisali tzw. arkusz standardowy. Wyniki to odpowiednio 66 i 55%. W odniesieniu do wyników szkół w dużych miastach (metropoliach) Lublin uplasował się w środku stawki. Średnie wyniki (w %) odpowiednio z języka polskiego

i matematyki szkół podstawowych w miastach należących do Unii Metropolii Polskich kształtują się następująco: Białystok – 63 i 55, Bydgoszcz – 59 i 47, Gdańsk – 65 i 54, Katowice – 62 i 51, Kraków – 68 i 61, Lublin – 66 i 55, Łódź – 59 i 50, Poznań – 64 i 54, Rzeszów – 64 i 58, Szczecin – 60 i 51, Warszawa – 74 i 59, Wrocław – 66 i 56 (zob. tab. 65).

Tabela 65. Wyniki egzaminu ósmoklasisty dla szkół podstawowych prowadzonych przez samorząd

	2019	2020
Język polski	71	66
Matematyka	55	55
Język angielski podstawowy	72	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

W 2019 r. egzamin gimnazjalny przeprowadzony został po raz ostatni. W **gimnazjach** prowadzonych przez Gminę Lublin do egzaminu gimnazjalnego przystąpiło 2 365 uczniów³³. Średni wynik dla gimnazjów w Lublinie z części humanistycznej w zakresie języka polskiego wyniósł 72%, a matematyczno-przyrodniczej w zakresie matematyki – 51%. W pierwszym przypadku był to wynik dużo wyższy od wyniku z lat poprzednich. Rezultaty obu egzaminów były wyraźnie lepsze od średniej krajowej.

Tabela 66. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd

	Część humanistyczna (j. polski)							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Średni wynik dla gimnazjów (w %)	72,4	69,5	73,1	69,0	77,0	78,0	75,0	72,0
Średni wynik dla szkół w kraju (w %)	65,0	62,0	68,0	62	69,0	69,0	68,0	63,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	10	9	9	10	8	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba szkół z wynikiem średnim	6	8	6	7	13	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba szkół z wynikiem niskim	5	4	7	4	1	b.d.	b.d.	b.d.

Uwagi: liczbę szkół z wynikiem wysokim, średnim i niskim ustalono na podstawie skali staninowej (od 2017 r. nie jest publikowana statystyka szczegółowa).

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

Tabela 67. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd

	Część matematyczno-przyrodnicza (matematyka)							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Średni wynik dla gimnazjów (w %)	54,5	55,5	55,8	57,0	57,0	57,0	59,0	51,0
Średni wynik dla szkół w kraju (w %)	47,0	48,0	47,0	48,0	49,0	47,0	52,0	43,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	6	6	9	7	0	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba szkół z wynikiem średnim	10	11	7	9	15	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba szkół z wynikiem niskim	5	4	6	5	7	b.d.	b.d.	b.d.

Uwagi: liczbę szkół z wynikiem wysokim, średnim i niskim ustalono na podstawie skali staninowej (od 2017 r. nie jest publikowana statystyka szczegółowa).

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

W 2019 r. w szkołach ponadgimnazjalnych prowadzonych przez samorząd do **egzaminu maturalnego** przystąpiło 3 562 uczniów, w tym 2 446 uczniów liceów ogólnokształcących i 1 116 z techników. Aby zdać egzamin maturalny, absolwent musi otrzymać co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z egzaminu z każdego przedmiotu obowiązkowego w części ustnej i w części pisemnej oraz przystąpić do egzaminu z co najmniej jednego przedmiotu dodatkowego zdawanego na poziomie rozszerzonym w części pisemnej. Przedmioty dodatkowe uczniowie wybierają spośród: biologii, chemii, filozofii, fizyki, geografii, historii, historii muzyki, historii sztuki, informatyki, języków obcych.

Średnia zdawalność egzaminu maturalnego przeprowadzonego w 2019 r. dla wszystkich typów szkół w Polsce wyniosła 81% (86% dla liceum ogólnokształcącego i 71% dla technikum), natomiast dla

³³ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

szkół Lublina osiągnęła 87% (89% liceum ogólnokształcącego i 82% technikum). Zdawalność (odsetek sukcesów) i średnią wyników z przedmiotów obowiązkowych szkół prowadzonych przez miasto Lublin przedstawiają tabele 68 i 69. Jeśli porównany zdawalność matur w 2019 r. we wszystkich miastach Unii Metropolii Polskich, lubelskie szkoły plasują się na 5. miejscu³⁴.

W 2020 r. w szkołach w szkołach prowadzonych przez miasto Lublin do egzaminu maturalnego przystąpiło 3 756 uczniów, w tym 2 582 uczniów liceów ogólnokształcących i 1 174 z techników. Średnia zdawalność egzaminu maturalnego dla wszystkich typów szkół w Polsce wyniosła 74% (81,1% dla liceum ogólnokształcącego i 62,2% dla technikum), a dla szkół Lublina osiągnęła 79% (82% liceum ogólnokształcącego i 72% technikum). Jeśli porównany zdawalność matur w 2020 r. we wszystkich miastach Unii Metropolii Polskich, ponownie lubelskie szkoły uplasowały się na 5. miejscu³⁵.

Tabela 68. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd w 2019 r. (w %)

	Licea ogólnokształcące (nowa formuła)	Technika (nowa formuła)
Lublin	89,0	82,0
Polska	86,0	71,0

Uwagi: dane dotyczą absolwentów zdających egzamin maturalny w terminie głównym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin w roku 2019/2020*.

Tabela 69. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd w 2020 r. (w %)

	Licea ogólnokształcące (nowa formuła)	Technika (stara formuła)
Lublin	82,0	72,0
Polska	81,0	63,0

Uwagi: dane dotyczą absolwentów zdających egzamin maturalny w terminie głównym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin w roku 2020/2021*.

W ramach **działań w zakresie oświaty**, w latach 2019–2020 Urząd Miasta Lublin zrealizował przedsięwzięcia przyczyniające się do poprawy infrastruktury szkolnej i przedszkolnej. W ramach rozwoju infrastruktury oświatowej zrealizowano szereg inwestycji polegających głównie na termomodernizacji budynków oświatowych i modernizacji przyszkolnych obiektów sportowych. Inwestycje realizowane w 2019 r. zestawiono w tabeli 69, zaś inwestycje z 2020 r. prezentuje tabela 70.

Tabela 70. Inwestycje oświatowe w 2019 r. (zakończone i w trakcie realizacji)

Obszar inwestycji	Koszt inwestycji (w zł)
Zakończone	
Budowa ZS nr 13 ul. Berylowa 70	492 469,00
Termomodernizacja budynku SP nr 33	2 398 500,00
Termomodernizacja budynku III LO	2 830 230,00
Remont sanitariatów w ZSO nr 4	279 770,00
W trakcie realizacji	
Termomodernizacja SP nr 20	2 324 700,00
Termomodernizacja SP Specjalnej nr 26	2 692 470,00
Termomodernizacja SP nr 6	2 546 100,00
Termomodernizacja budynku ZSB i Bursy Szkolnej nr 8	2 965 117,00
Termomodernizacja budynku ZST-Komunikacyjnych	4 783 400,00
Budowa i wyposażenie stacji diagnostycznej przy ZSS	5 648 071,00
Remont i przebudowa budynku ZSE	14 752 805,00
Budowa sali gimnastycznej i boisk przy I LO	14 981 542,00
Przebudowa boiska wielofunkcyjnego przy SP nr 30	839 320,00

³⁴ Por. [Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2019/2020](#), Urząd Miasta Lublin.

³⁵ Por. [Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2020/2021](#), Urząd Miasta Lublin.

Obszar inwestycji	Koszt inwestycji (w zł)
Przebudowa boiska przy SP nr 16	286 000,00
Remont bieżni i wymiana oświetlenia przy boisku ze sztuczną trawą przy SP nr 16	124 845,00
Budowa placu zabaw przy SP nr 57	228 105,00
Wymiana ogrodzenia wokół SP nr 20	183 270,00
Dobudowa segmentu przedszkola w ZS nr 12	15 000 000,00

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 71. Inwestycje oświatowe w 2020 r. (zakończone i w trakcie realizacji)

Obszar inwestycji	Koszt inwestycji (w zł)
Zakończone	
Budowa boiska z ogrodzeniem i oświetleniem przy SP nr 16	285 516,06
Wymiana ogrodzenia przy SP nr 20	183 270,00
Modernizacja placu zabaw przy SP nr 33	348 377,97
Budowa placu zabaw wraz z wyposażeniem przy SP nr 57	348 377,97
Budowa stacji diagnostycznej przy ZSS	5 818 656,83
Roboty remontowe ogólnobudowlane przy XXX LO	127 427,13
Termomodernizacja SP nr 26	2 823 482,70
Termomodernizacja SP nr 18	2 261 615,00
W trakcie realizacji	
Przebudowa budynku ZSE	7 204 000,00
Budowa Sali gimnastycznej przy I LO	13 700 000,00
Dobudowa segmentu przedszkola przy ZS nr 12	12 000 000,00
Termomodernizacja SP nr 20	b.d.
Termomodernizacja SP nr 6	b.d.
Termomodernizacja ZST-Komunikacyjnych	b.d.
Termomodernizacja ZSB	b.d.
Termomodernizacja Bursy nr 7 i 8	b.d.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Urząd Miasta Lublin realizował ponadto szereg działań ukierunkowanych na podniesienie **jakości kształcenia, poprawy sytuacji zdrowotnej uczniów i poziomu bezpieczeństwa** w szkołach. Były to programy rządowe oraz gminne (finansowane w całości z budżetu miasta lub współfinansowane ze środków unijnych).

Programy rządowe i zadania zlecone realizowane w 2019 r. to:

- 1) Rządowy program pomocy uczniom w „Wyprawka szkolna”, w ramach którego w roku szkolnym 2019/2020 pomocą objęto 383 uczniów (w tym 145 uczniów branżowej szkoły I stopnia, 65 uczniów liceum ogólnokształcącego, 78 uczniów technikum oraz 95 uczniów szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy, sfinansowano zakup podręczników i materiałów edukacyjnych na kwotę 126 218,22 zł).
- 2) Rządowy program „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa” Priorytet 3. Celem programu jest wzmocnienie aktywności czytelniczej społeczeństwa oraz rozwój bibliotek w Polsce. Ogółem na realizację zadania przeznaczono środki w wysokości 50 000,00 zł (40 000,00 zł stanowiło wsparcie finansowe z budżetu państwa, a 10 000,00 zł stanowił wkład finansowy miasta). W 2019 r. programem objęto 3 szkoły podstawowe oraz 1 liceum ogólnokształcące.
- 3) Rządowy program na rzecz społeczności romskiej. W jego ramach zorganizowano wyjazd integracyjny na kolonie dla 13 dzieci romskich oraz 13 dzieci polskich do miejscowości Grywałd (koszt realizacji zadania 35 000,00 zł, środki pochodziły z dotacji celowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji), zakupiono 9 kompletów podręczników szkolnych dla uczniów romskich

- (5 272,00 zł, Ministerstwo Edukacji Narodowej), zakupiono przybory szkolne dla 28 uczniów romskich (4 149,50 zł, Ministerstwo Edukacji Narodowej), zakupiono stroje sportowe na zajęcia z wychowania fizycznego dla 28 uczniów romskich (5 372,64 zł, Ministerstwo Edukacji Narodowej), zorganizowano integracyjne spotkanie wigilijne w SPS nr 26 w Lublinie, zorganizowano dla 30 dzieci, w tym 15 dzieci romskich integracyjną wycieczkę edukacyjną (29 850,00 zł, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji), doposażono w sprzęt komputerowy oraz meble stanowisko pracy asystenta edukacji romskiej (4 400,00 zł, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji).
- 4) Rządowy program rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych „Aktywna tablica”. Celem Programu jest umożliwienie wykorzystywania w procesie dydaktycznym nowoczesnych pomocy dydaktycznych, wybranych przez szkoły zgodnie z ich zdefiniowanymi potrzebami, a także podniesienie kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych. W 2019 r. wsparciem objęto 6 szkół podstawowych, które otrzymały środki na zakup pomocy dydaktycznych w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Ogółem zakupiono 2 szt. tablic interaktywnych z projektorem, 11 szt. interaktywnych monitorów dotykowych (koszt łącznie 104 999,97 zł, z czego dotacja celowa 83 999,97 zł, wkład własny miasta Lublin 21 000,00 zł).
 - 5) Projekt edukacji chóralnej pod nazwą Akademia Chóralna – Śpiewająca Polska. Celem zadania jest upowszechnianie śpiewu zespołowego wśród dzieci i młodzieży rozumianego jako forma edukacji muzycznej. W roku szkolnym 2019/2020 w projekcie uczestniczyły łącznie chóry z 18 szkół.
 - 6) Program wsparcia dla rodzin „Za życiem”. W roku szkolnym 2019/2020 roku przeprowadzono łącznie 10 134 godziny zajęć. Specjalistycznego wsparcia, w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju, udzielało 15 terapeutów, tj.: rehabilitant ruchowy, fizjoterapeuta, logopeda, pedagog specjalny (surdopedagog), pedagog specjalny (tyflop pedagog), pedagog specjalny (oligofrenopedagog), instruktor widzenia, psycholog, opieka pielęgniarska. Ogółem wsparciem w ramach zadania objętych zostało 81 dzieci, w wieku od 0 do 7 lat i ich rodziny, w tym 41 dzieci do 3 roku życia. W 2019 r. na realizację zadania wykorzystano kwotę 560 063,88 zł.
 - 7) Rządowy program pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020–2022. Jego celem jest pomoc uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w efekcie wyrównywanie szans edukacyjnych i wspieranie rozwoju edukacyjnego uczniów niepełnosprawnych. W 2020 r. pomocą objęto 399 uczniów, w tym: 148 uczniów branżowej szkoły I stopnia, 88 uczniów liceum ogólnokształcącego, 77 uczniów technikum oraz 86 uczniów szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy. Pomoc w formie dofinansowania zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych została udzielona w kwocie 132 968,44 zł.
 - 8) Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa Priorytet 3. Ogółem na realizację zadania w 2020 r. przeznaczono środki w wysokości 130 500,00 zł, z czego 104 400,00 zł stanowiło wsparcie finansowe z budżetu państwa, 26 100,00 zł stanowił wkład finansowy miasta. W 2020 r. programem

objęto 14 szkół, w tym: 6 szkół podstawowych, 3 licea ogólnokształcące, 1 technikum, 3 branżowe szkoły I stopnia, 1 szkołę specjalną przysposabiającą do pracy.

- 9) Rządowy program na rzecz społeczności romskiej. W jego ramach zorganizowano wyjazd integracyjny na kolonie dla 13 dzieci romskich oraz 13 dzieci polskich do miejscowości Grywałd (koszt realizacji zadania 42 000,00 zł, środki pochodziły z dotacji celowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji), zakupiono 8 kompletów podręczników szkolnych dla uczniów romskich (4 753,22 zł, Ministerstwo Edukacji Narodowej), zakupiono przybory szkolne dla 28 uczniów romskich (4 156,50 zł, Ministerstwo Edukacji Narodowej), zakupiono stroje sportowe na zajęcia z wychowania fizycznego dla 28 uczniów romskich (5 600,00 zł, Ministerstwo Edukacji Narodowej), zorganizowano integracyjne spotkanie wigilijne w SPS nr 26 w Lublinie, zorganizowano dla 30 dzieci, w tym 16 dzieci romskich integracyjną wycieczkę edukacyjną (28 500,00 zł, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji).
- 10) Rządowy program rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych „Aktywna tablica”. W 2020 r. wsparciem objęto 14 szkół ponadpodstawowych, w tym: 10 liceów ogólnokształcących i 4 technika, które otrzymały środki na zakup pomocy dydaktycznych w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Zakupiono laptopy, tablice interaktywne, projektory, głośniki, interaktywne monitory dotykowe. Na zakup pomocy dydaktycznych wykorzystano łącznie 244 400,68 zł, z czego dotacja celowa stanowiła 195 520,54 zł, wkład własny miasta Lublin stanowił 48 880,14 zł. Projektu edukacji chóralnej pod nazwą Akademia Chóralna Śpiewająca Polska. Podstawowym celem realizowanego zadania jest upowszechnianie śpiewu zespołowego wśród dzieci i młodzieży rozumianego jako forma edukacji muzycznej. W 2021 r. w projekcie udział wzięło łącznie 17 chórów z 14 placówek oświatowych, dla których miasto Lublin jest organem prowadzącym.
- 11) Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. W 2020 r. przeprowadzono łącznie 9 404 godziny zajęć. Specjalistycznego wsparcia w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju udzielało 18 terapeutów o następujących specjalnościach: rehabilitant ruchowy, logopeda, pedagog specjalny surdopedagog, pedagog specjalny tyflopada, pedagog specjalny oligofrenopada, instruktor widzenia, psycholog, terapeuta SI, pielęgniarka. Wsparciem w ramach zadania objętych zostało 106 dzieci, w wieku do 8 lat i ich rodziny, w tym 36 dzieci do 3 roku życia. Wsparcia pedagogicznego z zakresu pedagogiki specjalnej udzielono w ciągu roku 106 dzieciom, wsparcia logopedycznego 45 dzieciom. Instruktorzy widzenia prowadzili terapię z 22 dziećmi. Wykorzystana dotacja to kwota 514 341,35 zł.

Obok programów rządowych i zadań zleconych, szereg programów w lubelskich szkołach realizowano z **inicjatywy lub z udziałem Gminy Lublin**. Warto wśród nich wskazać w szczególności na:

- 1) Miejski Program wspierania na terenie Lublina edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży. Prezydent Miasta Lublin w 2020 r. wyróżnił jednorazową nagrodą pieniężną, tj. stypendium Prezydenta Miasta Lublin łącznie 328 uczniów, w tym 249 uczniów osiągniętych wybitne sukcesy w konkursach

przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz 79 uczniów – laureatów ogólnopolskich konkursów artystycznych lub literackich uczęszczających do szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych na terenie Lublina bez względu na to, kto jest organem prowadzącym dla tych szkół. Łącznie na stypendia Prezydenta Miasta Lublin dla laureatów za osiągnięcia w konkursach przedmiotowych i artystycznych w 2020 r. wydatkowano 250 950 00,00 zł.

- 2) Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów. W roku akademickim 2019/2020, przyznano 89 stypendiów w tym 62 dla studentów oraz 27 dla doktorantów. Na wypłatę stypendiów z „Miejskiego programu stypendialnego dla studentów i doktorantów” przyznanych na rok akademicki 2019/2020 wydatkowano 856 005,00 zł.
- 3) Program „Posiłek w szkole i w domu”. Jego realizacja ma na celu zapewnienie pomocy m.in. dzieciom, które wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. Program przewiduje wsparcie w udzieleniu pomocy w formie posiłku, świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności oraz świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. W ramach realizacji Programu, w roku szkolnym 2019/2020, pomocą w formie pełnego lub częściowego dofinansowania posiłku, objęto około 1 200 wychowanków i uczniów.
- 4) Program Bezpieczna Droga – strażnicy ruchu drogowego. Gmina Lublin zatrudnia w szkołach podstawowych osób w charakterze strażnika ruchu drogowego. Ich głównym zadaniem jest dbanie o bezpieczeństwo dzieci, które w drodze do i ze szkoły korzystają z przejść dla pieszych w miejscach o dużym natężeniu ruchu kołowego, gdzie nie ma sygnalizacji świetlnej. W roku szkolnym 2019/2020 w charakterze strażnika ruchu drogowego w szkołach podstawowych zatrudnionych było łącznie 40 osób.
- 5) Program Przedszkole i Szkoła Promujące Zdrowie. W trosce o zapewnienie edukacji zdrowotnej w lubelskich przedszkolach, szkołach i placówkach na jak najwyższym poziomie, z inicjatywy własnej gminy Lublin utworzono Miejską Sieć Przedszkoli i Szkół Promujących Zdrowie Miasta Lublin, określając jednocześnie kryteria przynależności przedszkola, szkoły lub placówki do miejskiej sieci oraz przyznania Miejskich Certyfikatów Przedszkole Promujące Zdrowie i Szkoła Promująca Zdrowie. W roku szkolnym 2019/2020, program na terenie miasta Lublin realizowało 70 przedszkoli i szkół, zaś 62 spośród nich zostały wyróżnione przez nadanie Miejskiego Certyfikatu Przedszkole Promujące Zdrowie lub Szkoła Promująca Zdrowie, w celu docenienia wysiłku związanego z realizowaniem długofalowych i kompleksowych działań w zakresie szeroko rozumianej promocji zdrowia.
- 6) Program wspierania laureatów i finalistów zawodów stopnia centralnego olimpiad oraz turniejów, studiujących na terenie miasta Lublin. W roku akademickim 2019/2020 przyznano stypendia 24 studentom. Łączna kwota stypendium przyznanego na rok akademicki 2019/2020 wynosi 5 587,50 zł.

- 7) Pływające przedszkolaki. W roku szkolnym 2019/2020 bezpłatną nauką pływania objęto grupę 50 dzieci uczęszczających do 5 lubelskich przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych (Przedszkola nr: 13, 50, 54, 59, Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej nr 23 im. Olimpijczyków Polskich w Lublinie).
- 8) Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii. W ich ramach szkoły i placówki podejmowały zadania takie jak: promocja i upowszechnianie wiedzy na temat zdrowego stylu życia oraz abstynencji, warsztaty w zakresie radzenia sobie z emocjami i zachowaniami agresywnymi oraz budowania relacji interpersonalnych, rozwiązywania konfliktów, realizacja szeregu profesjonalnych programów profilaktycznych.
- 9) Program wspierania na terenie Lublina edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży. W 2020 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił jednorazową nagrodą pieniężną, tj. stypendium Prezydenta Miasta Lublin łącznie 443 uczniów, w tym 335 uczniów osiągających wybitne sukcesy w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz 108 uczniów laureatów ogólnopolskich konkursów artystycznych lub literackich uczęszczających do szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych na terenie Lublina. Łącznie na stypendia Prezydenta Miasta Lublin dla laureatów za osiągnięcia w konkursach przedmiotowych i artystycznych w 2020 r. wydatkowano 326 500,00 zł.
- 10) Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W roku szkolnym 2020/2021 zrealizowano zadania takie jak: program profilaktyczny ze szczególnym uwzględnieniem programów z systemu rekomendacji (program wychowawczo profilaktyczny „Program Domowych Detektywów”, „Spójrz inaczej”, „Fantastyczne możliwości”, „Bądź sobą”, „Domowi Detektywi”, „Apteczka pierwszej pomocy emocjonalnej”, „Nałogom mówię – nie, zdrowiu – tak”), działania zmierzające do podnoszenia jakości oddziaływań profilaktycznych adresowanych do różnych grup docelowych ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży (półkolonie „Ferie na wesoło”, „Spójrz inaczej” oraz „Wygraj zdrowie w czasie zimy”), działania mające na celu kształtowanie postaw trzeźwościowych i zdrowego stylu życia połączone z organizacją zajęć rekreacyjno-sportowych (Miniolimpiada profilaktyczno-sportowa).
- 11) Program „Posiłek w szkole i w domu”. Wsparcie finansowe na realizację zadania obejmującego doposażenie i poprawę standardu funkcjonowania stołówki szkolnej, tj. zakupu usług remontowo-adaptacyjnych oraz wyposażenia kuchni i pomieszczeń przeznaczonych do spożywania posiłków, w ramach programu otrzymało 8 szkół. Kwota wsparcia wynosiła po 100 000,00 zł dla każdej ze szkół. Jako wkład własny Gmina Lublin wniosła kwotę 160 000,00 zł. Program przewiduje także wsparcie w udzieleniu pomocy w formie posiłku, świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności oraz świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. W ramach realizacji Programu w roku szkolnym 2020/2021 pomocą w formie pełnego lub częściowego dofinansowania posiłku objęto ponad 1100 uczniów.

- 12) Program „Bezpieczna Droga – strażnicy ruchu drogowego”. W roku szkolnym 2020/2021 w charakterze strażnika ruchu drogowego w szkołach podstawowych zatrudnionych było łącznie 41 osób.
- 13) Program Przedszkole i Szkoła Promujące Zdrowie. W roku szkolnym 2020/2021, program na terenie miasta Lublin realizowało 71 przedszkoli i szkół. Wyróżnionych zostało 67 spośród nich. Otrzymały one przez nadanie Miejskiego Certyfikatu Przedszkole Promujące Zdrowie lub Szkoła Promująca Zdrowie w celu docenienia wysiłku związanego z realizowaniem długofalowych i kompleksowych działań w zakresie szeroko rozumianej promocji zdrowia.

Do podnoszenia jakości edukacji w mieście w istotnej mierze przyczynia się realizacja **projektów współfinansowanych ze środków UE**. W roku szkolnym 2019/2020 wdrażano: 2 nieinwestycyjne projekty edukacyjne, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020, których celem było podnoszenie jakości poziomu edukacji, 1 projekt nieinwestycyjny w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020, którego celem jest zwiększenie efektywności doskonalenia nauczycieli poprzez utworzenie szkoły ćwiczeń, 2 projekty nieinwestycyjne w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020, których celem było wsparcie edukacji zdalnej poprzez zakup sprzętu mobilnego do szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez miasto Lublin oraz 3 projekty infrastrukturalne, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020. Natomiast w roku szkolnym 2020/2021 wdrażano: 4 projekty nieinwestycyjne edukacyjne, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020, których celem było podnoszenie jakości poziomu edukacji, 1 projekt nieinwestycyjny w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020, którego celem było zwiększenie efektywności doskonalenia nauczycieli poprzez utworzenie szkoły ćwiczeń, 2 projekty nieinwestycyjne w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020, których celem było wsparcie edukacji zdalnej poprzez zakup sprzętu mobilnego do szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez miasto Lublin, 3 projekty infrastrukturalne, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020. Ogólna wartość 10 projektów oświatowych realizowanych przez miasto Lublin w tym okresie wyniosło 52 987 717,82 zł, z czego wysokość pozyskanego dofinansowania z Unii Europejskiej to 30 860 503,59 zł.

Wśród całego wachlarza działań projektowych w pierwszej kolejności wymienić należy:

- 1) Projekt „Profesjonalny Diagnosta – Wsparcie merytoryczne i praktyczne w obszarze nowoczesnej diagnostyki samochodowej dla uczniów i nauczycieli Technikum Samochodowego w Zespole Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego w Lublinie”. W roku szkolnym 2019/2020 w ramach projektu zrealizowano następujące działania: staże zawodowe u pracodawców dla 34 uczniów, zajęcia specjalistyczne dla łącznie 96 uczniów (Diagnostyka komputerowa pojazdów

samochodowych, Platformy informacyjne, Podstawy diagnostyki układów elektrycznych, Diagnostyka czujników silnika cz. I i II, Układy hamulcowe z systemem ABS, ABS/EBV, ABS/EDS, ABS/ASR, MSR, Diagnostyka systemów oczyszczania spalin w silnikach o zapłonie Common Rail).

- 2) Projekt „Lublin stawia na zawodowców”. W roku szkolnym 2019/2020 w ramach projektu zrealizowano następujące działania: staże zawodowe u pracodawców (dla 81 uczniów), wizyty studyjne i zajęcia praktyczne (10), zajęcia specjalistyczne oraz wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających szanse na rynku pracy (542), doskonalenie nauczycieli przedmiotów zawodowych (10 nauczycieli), wyposażenie pracowni zawodowych, utworzono platformę internetową służącą rozwijaniu współpracy szkół zawodowych, uczniów, pracodawców i gminy Lublin.
- 3) Projekt „Modelowa Szkoła Ćwiczeń w Lublinie (woj. lubelskie)”. W roku szkolnym 2019/2020 w ramach projektu zrealizowano następujące działania: wyposażono 7 pracowni przedmiotowych w szkołach wiodących, przeprowadzono pogłębioną diagnozę potrzeb 9 szkół objętych wsparciem i organizację działań szkoły ćwiczeń, realizowano szkolenia, kursy i warsztaty dla kadry pedagogicznej szkół wiodących i współpracujących, przygotowujących do pracy w szkole ćwiczeń (131 osób).
- 4) Projekt „Poprawa warunków kształcenia zawodowego poprzez budowę i wyposażenie stacji diagnostycznej przy Zespole Szkół Samochodowych w Lublinie”. W roku szkolnym 2019/2020 w ramach projektu rozwiązano zrealizowano następujące działania: realizowano wszystkie prace budowlane oraz dostawę wyposażenia przez wykonawcę firmę MEDIA-BUD Marcin Chocyk, przeprowadzono kampanię promocyjną radiowo-internetową projektu, w ramach której 400 razy wyemitowano 30-sekundowy spot na antenie stacji radiowej POLSKIE RADIO LUBLIN oraz zrealizowano 50 900 odsłon reklamy graficznej w serwisie internetowym Dziennika Wschodniego.
- 5) Projekt „Poprawa warunków edukacji ogólnej w Zespole Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów w Lublinie”. W roku szkolnym 2019/2020 trwały prace remontowo-budowlane (m.in. wymiana instalacji sanitarnej, wodociągowej, hydrantowej, wentylacji mechanicznej, wymiana instalacji elektrycznej, teletechnicznej, systemu oddymiania, systemu nagłośnienia ogólnego i radiowęzła, systemu alarmowego).
- 6) Projekt „Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu informatycznego dla jednostek oświatowych miasta Lublin”. W roku szkolnym 2019/2020 kontynuowano realizację projektu „Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu informatycznego dla jednostek oświatowych miasta Lublin”. W roku szkolnym 2019/2020 przeprowadzono szkolenia liderów poszczególnych aplikacji, we wszystkich szkołach i placówkach wdrożono takie aplikacje jak m.in. dziennik elektroniczny, sekretariat szkolny, biblioteka, stołówka, opłaty, rekrutacja elektroniczna do przedszkoli, szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, burs, młodzieżowych domów kultury, program finansowo-księgowy, rejestracja szkół i placówek, naliczanie i rozliczanie dotacji, dotacje podręcznikowe, zgłoszenie do poradni pedagogiczno-psychologicznej, organizacja placówki oświatowej, planowanie budżetowe, deklaracja kontynuowania zajęć pozaszkolnych.

- 7) Projekt „Wsparcie edukacji zdalnej poprzez pozyskanie sprzętu mobilnego dla szkół z różnych źródeł”. Ogółem, aby wspomóc edukację zdalną, miasto Lublin pozyskała 416 szt. sprzętu mobilnego o wartości ponad 507 000,00 zł, w tym: środki unijne na zakup 92 laptopów, w ramach wsparcia udzielonego przez Województwo Lubelskie otrzymano w użyczenie 185 tabletów na okres 3 lat, w ramach akcji „Komputer dla ucznia” otrzymano 50 laptopów i 89 tabletów.
- 8) Projekt „Zdalna Szkoła – wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego”, W roku szkolnym 2019/2020 w ramach projektu wybrano szkoły i placówki, do których skierowano wsparcie w postaci sprzętu mobilnego (na podstawie zgłoszeń dyrektorów) oraz zakupiono 35 laptopów dla 10 jednostek. Sprzęt był użyczany w bezpłatne używanie uczniom do celów realizacji nauki zdalnej. W przypadku ponownego ograniczenia funkcjonowania szkół i placówek oświatowych z powodu epidemii, sprzęt dalej będzie użyczany w bezpłatne używanie uczniom do zdalnej nauki.
- 9) Projekt „Zdalna Szkoła+ w ramach Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej”. W roku szkolnym 2019/2020 w ramach projektu wybrano szkoły, do których skierowane było wsparcie w postaci sprzętu mobilnego oraz rozpoczęto procedurę licytacji elektronicznej – celem zakupienia 57 laptopów dla 12 szkół/zespołów szkół. W przypadku ponownego ograniczenia funkcjonowania szkół i placówek oświatowych z powodu epidemii, sprzęt będzie użyczany w bezpłatne używanie uczniom do celów realizacji nauki zdalnej.
- 10) Projekt „Profesjonalny Diagnosta – Wsparcie merytoryczne i praktyczne w obszarze nowoczesnej diagnostyki samochodowej dla uczniów i nauczycieli Technikum Samochodowego w Zespole Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego w Lublinie”. W roku szkolnym 2020/2021 w ramach projektu zrealizowano zajęcia specjalistyczne dla łącznie 46 uczniów z zakresu Podstawy diagnostyki układów elektrycznych, Diagnostyka czujników silnika, Układy hamulcowe z systemem ABS, ABS/EBV, ABS/EDS, ABS/ASR, MSR, Diagnostyka systemów oczyszczania spalin w silnikach o zapłonie Common Rail, Wykorzystanie urządzeń CDIF/3 w praktyce serwisowej – diagnostyk, oscyloskop, sterownik i generator.
- 11) Projekt „Fachowcy jutra”. W roku szkolnym 2020/2021 w ramach projektu zrealizowano następujące działania: staże uczniowskie u pracodawców (112 uczniów), doskonalenie nauczycieli przedmiotów zawodowych (72), zajęcia specjalistyczne oraz wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających szanse na rynku pracy (200), wyposażenie pracowni przedmiotów zawodowych – w ramach projektu do pracowni zakupiono sprzęt fotograficzny, sprzęt laboratoryjny, sprzęt AGD/RTV, akcesoria cukiernicze, drukarki 3D i materiały eksploatacyjne, drukarki i akcesoria do drukarek, zajęcia przyczyniające się do rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych (50).
- 12) Projekt „Lubelska Wyżyna Specjalistów”. W roku szkolnym 2020/2021 w ramach projektu zrealizowano następujące działania: staże uczniowskie u pracodawców (104 uczniów), doskonalenie nauczycieli przedmiotów zawodowych (32), zajęcia specjalistyczne oraz wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających szanse na rynku pracy (156), wyposażenie

pracowni przedmiotów zawodowych (zakupiono modele dydaktyczno-szkoleniowe do zadań transportowo-logistycznych, urządzenia wielofunkcyjne, narzędzia i elektronarzędzia, elementy stanowiska do kształcenia w zakresie automatyki i robotyki), zajęcia przyczyniające się do rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych (22).

- 13) Projekt „Modelowa Szkoła Ćwiczeń w Lublinie (woj. lubelskie)”. W roku szkolnym 2020/21 w ramach projektu zrealizowano następujące działania: wyposażono 7 pracowni przedmiotowych w szkołach wiodących, realizowano szkolenia, kursy i warsztaty dla kadry pedagogicznej szkół wiodących i współpracujących, przygotowujących do pracy w szkole ćwiczeń.
- 14) Projekt „Poprawa warunków kształcenia zawodowego poprzez budowę i wyposażenie stacji diagnostycznej przy Zespole Szkół Samochodowych w Lublinie”. W ramach projektu w roku szkolnym 2020/2021 odebrano przez Powiatowego Inspektora Budowlanego Miasta Lublin budowę stacji diagnostycznej i rozpoczęto użytkowanie nowego obiektu wraz z wyposażeniem.
- 15) Projekt „Poprawa warunków edukacji ogólnej w Zespole Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów w Lublinie”. W roku szkolnym 2020/2021 kontynuowano prace remontowo-budowlane. Rozstrzygnięte zostało postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego na zakup sprzętu komputerowego i multimedialnego dla Zespołu Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów. Został wybrany wykonawca. Sprzęt komputerowy został już dostarczony. W ramach wyposażenia zakupiono m.in. komputery mobilne, drukarkę 3D, projektory multimedialne LED, tablice interaktywne z projektorem. W roku szkolnym 2020/2021 ogłoszono także postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego prowadzonego w trybie podstawowym na wymianę stolarki wewnętrznej i zewnętrznej w budynku szkoły. Podpisano umowę z wybranym wykonawcą. Obecnie prace w tym zakresie zostały zakończone.
- 16) Projekt „Zdalna Szkoła – wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego”. W roku szkolnym 2020/2021 zakupiony w ramach projektu sprzęt wykorzystywano do nauczania zdalnego przez uczniów szkół, a także rozliczono przyznane dofinansowanie.
- 17) Projekt „Zdalna Szkoła+ w ramach Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej”. W roku szkolnym 2020/2021 zakupiony w ramach projektu sprzęt wykorzystywano do nauczania zdalnego przez uczniów szkół, a także rozliczono przyznane dofinansowanie.

Podnoszeniu jakości edukacji służy także wiele **innych działań**, m.in. w zakresie międzynarodowej wymiany młodzieży, organizacji konkursów z różnych dziedzin, zapewnienia optymalnych warunków dzieciom sześciolatniom rozpoczynającym naukę w szkole, wspierania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz trudnościami w nauce czy zwiększenia poziomu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Ich wyczerpujące omówienie można znaleźć w opracowywanej corocznie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin*, dostępnych na stronie BIP Urzędu Miasta Lublin.

Potwierdzeniem sukcesów w podnoszeniu jakości edukacji w Lublinie są także **nagrody w konkursach oraz miejsca w rankingach edukacyjnych**. Lublin należy do ścisłego grona najlepszych, najwyżej ocenianych jednostek samorządu terytorialnego we wszystkich dotychczasowych edycjach Programu „Samorządowy Lider Edukacji”. W 2019 r. miasto Lublin po raz dziewiąty zostało uhonorowane

prestiżowym tytułem „Samorządowego Lidera Edukacji” Ogólnopolskiego Programu Certyfikacji Gmin, Powiatów i Samorządnych Województw. Miastu zostały przyznane wyróżnienia specjalne – certyfikat „Lider wśród Liderów” – dla jednostek samorządu terytorialnego. Oznacza to, że realizowana w Lublinie nowoczesna i innowacyjna polityka oświatowa ma charakter trwały i długookresowy. Lublin otrzymał również wyróżnienie nadzwyczajne w kategorii „Lider Edukacji Praktycznej” za „szczególnie aktywne, nowatorskie i innowacyjne działania w dziedzinie rozwoju edukacji praktycznej uczniów, tj. edukacji ukierunkowanej na kształtowanie umiejętności, kompetencji i postaw pożądanych na rynku pracy”. Tytuł „Samorządowego Lidera Edukacji”, przyznawany przez Komisję Ekspertów, tym samym jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych certyfikatów w Polsce. W 2020 r. miasto Lublin po raz dziesiąty zostało uhonorowane prestiżowym tytułem „Samorządowego Lidera Edukacji” w X edycji Ogólnopolskiego Konkursu i Programu Certyfikacji Gmin, Powiatów i Samorządnych Województw za osiągnięcia w dziedzinie polityki oświatowej i wzorowe zarządzanie szkolnictwem. Ideą Programu „Samorządowy Lider Edukacji” realizowanego od 2011 r. jest promocja tych jednostek samorządu terytorialnego, które przyczyniają się do upowszechniania najwyższych standardów w sferze lokalnej polityki edukacyjnej, wdrażają nowoczesne i innowacyjne rozwiązania w dziedzinie zarządzania oświatą, a także posiadają szczególne osiągnięcia w dziedzinie szkolnictwa. Warto również dodać, że w 2020 r. Warszawski Instytut Bankowości zdecydował o przyznaniu wyróżnienia dla Urzędu Miasta Lublin za aktywną współpracę na rzecz edukacji ekonomicznej i cyberbezpieczeństwa dzieci, młodzieży, studentów i seniorów w ramach Programu „Bankowcy dla Edukacji”.

Wspierając nowoczesne rozwiązania w edukacji, miasto Lublin jako pierwsze w Polsce w skali całego miasta uruchomiło integrację dziennika elektronicznego z pakietem Office 365. Gmina Lublin uruchamiając plan licencyjny Office 365 A1 nie poniosła żadnych kosztów, kosztami nie zostaną również obciążone korzystające z rozwiązania jednostki oświatowe. Stało się to możliwe dzięki zaangażowaniu integratorów systemów, czyli firmy Microsoft, Vulcan i służb informatycznych miasta Lublin. Integracja dziennika elektronicznego UONET+ firmy VULCAN z usługą Office 365 firmy Microsoft jest rozwiązaniem wspomagającym pracę szkół i przedszkoli, które umożliwia m.in. zorganizowanie zdalnej pracy klasy i szkoły. Znaczenie rozwiązania nabrało szczególnej wagi w sytuacji pandemii. Dostęp do Office 365 A1 otrzymało prawie 100 szkół samodzielnych i zrzeszonych w zespołach szkół. System docelowo obejmie całą oświatę. W systemie utworzono 28 280 kont uczniowskich i 3 607 kont nauczycieli. Aktywność użytkowników stale rośnie – z platformy dziennie korzysta już ponad 17 000 osób. Uczniowie i nauczyciele otrzymali dostęp do usług i aplikacji Office 365 A1, takich jak: Office Online, poczta e-mail, Microsoft Teams, wirtualny dysk OneDrive, Sway, Forms, SharePoint. Firma Microsoft przygotowała również cykl bezpłatnych webinarów umożliwiających poznanie funkcjonalności poszczególnych aplikacji. Wydział Oświaty i Wychowania organizował spotkania informacyjne na ten temat. Wydział współpracuje również z 11 liderami Office 365, którymi są nauczyciele z różnych szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, poszukując nowoczesnych rozwiązań, które można wykorzystać w pracy nauczyciela/wychowawcy.

Miasto Lublin regularnie wymieniane jest w gronie najlepiej ocenianych samorządów w Polsce w dziedzinie oświaty. Lublinowi przyznawane są liczne wyróżnienia i certyfikaty. Doceniane są innowacje oświatowe, rozwój nowoczesnych form kształcenia, edukacja ukierunkowana na potrzeby rynku pracy, budowanie klimatu przyjaznego nauce i budowanie kapitału społecznego środowiska lokalnego.

Prezentowane projekty realizowane w omawianym okresie były ukierunkowane na osiągnięcie różnych celów. Pod względem wielkości wydatków dominowały nakłady na infrastrukturę techniczną, zwłaszcza w zakresie termomodernizacji i prac remontowych. Liczne projekty realizowały także inne cele o charakterze jakościowym, takie jak pomoc uczniom w trudnej sytuacji materialnej, wsparcie dla najbardziej uzdolnionych, wzrost bezpieczeństwa w szkołach, czy promowanie umiejętności praktycznych. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza aktywność Urzędu Miasta w składaniu propozycji projektów finansowanych ze środków europejskich. Wydaje się, że ważnymi wyzwaniami w zakresie edukacji w dalszym ciągu pozostają dostosowywanie lubelskich szkół do zmian demograficznych oraz wzmocnienie szkolnictwa zawodowego.

B.6. Partycypacja społeczna

Strategia definiuje partycypację społeczną, jako nową filozofię zarządzania miastem. W partycypacji wyrażają się bowiem najwyższe potrzeby mieszkańców związane z aktywnością obywatelską i współodpowiedzialnością za swoje miejsce życia. Partycypacja społeczna oznacza gotowość do wspólnego projektowania rozwiązań bez hierarchicznego podporządkowania się partnerów. Stworzenie mechanizmów działania i stałe włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne skutkuje tworzeniem zaufania w relacjach samorząd–obywatele. Wyższy poziom zaufania społecznego zwiększa natomiast komfort życia i zdolność do współdziałania na rzecz wspólnego dobra.

Analizując realizację celu *B.6. Partycypacja społeczna* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. W pierwszej kolejności zaprezentowano liczbę organizacji pozarządowych prowadzących działalność na terenie miasta. Następnie przeanalizowano współpracę organizacji pozarządowych z Urzędem Miasta, biorąc pod uwagę zarówno finansowe, jak i pozafinansowe formy współpracy. Kolejnym wskaźnikiem rozwoju partycypacji społecznej są informacje i statystyki związane z wdrażaniem budżetu partycypacyjnego w Lublinie. Dokonano także przeglądu innych, wybranych rozwiązań wspierających proces komunikacji z mieszkańcami, które funkcjonują w Lublinie. Wskazane zostały m.in.: Rady Dzielnic, społeczne ciała doradcze przy Prezydencie Miasta Lublin, procedura konsultacji społecznych, Skrzynka Dialogu, czy serwis naprawmyto.pl.

Jednym z przejawów społecznej aktywności mieszkańców jest **działalność organizacji pozarządowych**. Dane w tym zakresie zaprezentowano w tabeli 72. Łączna liczba organizacji pozarządowych w Lublinie w 2019 r. wyniosła 1 929. W porównaniu z 2018 r. jest to wzrost o 2,8%, w ciągu roku przybyło 27 fundacji, zaś liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych zwiększyła się o 26 podmiotów. W 2020 r. na terenie miasta Lublin działały 1 954 podmioty społeczne i względem roku wcześniejszego był to wzrost o 27,3%. Przybyło 25 fundacji, natomiast liczba stowarzyszeń pozostała bez zmian. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2019 r. wyniosła 57 (+3,6% w stosunku do roku poprzedzającego). W 2020 r. wskaźnik ten wyniósł 58 (+1,8% względem 2019 r.). Szczegółowe informacje o instytucjach pozarządowych prowadzących działalność na terenie Lublina można uzyskać za pośrednictwem bazy na portalu spis.ngo.pl.

Tabela 72. Liczba organizacji pozarządowych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Fundacje	376	409	471	531	588	645	621	648	673
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	1159	1197	1230	1273	1315	1353	1255	1281	1281
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	44	47	50	53	56	59	55	57	58

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Podstawową formą współpracy Urzędu Miasta z organizacjami pozarządowymi jest udzielanie dotacji na wykonywanie zadań publicznych. Łączna kwota dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym i innym podmiotom z budżetu miasta w 2019 r. wyniosła 50 091 615 zł. Była to kwota o 11,0% wyższa niż rok wcześniej. W 2020 r. było to 49 589 208 zł i jest to kwota niższa o 1,0% niż w 2019 r. W trybie przewidzianym w art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³⁶ w 2019 r. 47 organizacji trzeciego sektora złożyło 57 ofert. Dofinansowanie uzyskało 46 podmiotów, które miały zrealizować 55 projektów. Rok później (2020 r.) wpłynęło 36 ofert złożonych przez 26 organizacji. Dofinansowanie otrzymało 26 podmiotów, które zobowiązały się realizować 32 projekty³⁷. Warto w tym miejscu wspomnieć także o kwotach dotacji. W 2019 r. wzrosły one we wszystkich dziedzinach (poza kulturą), natomiast w trudnym z powodu na pandemii 2020 r., wysokość dotacji zmalała względem roku poprzedzającego o 1,0% (por. tabela 73). Należy pamiętać, że współpraca miasta z instytucjami pozarządowymi odbywa się także w formach pozafinansowych. Współpracujące organizacje uzyskują nieodpłatnie lokale na spotkania, sprzęt niezbędny do prowadzenia działalności statutowej, materiały promocyjne i informacyjne. Ponadto w omawianym okresie regularnie odbywały się spotkania konsultacyjne z przedstawicielami sektora non-profit, organizowane przez Kancelarię Prezydenta.

Tabela 73. Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe

	2019	2020
Ogółem, w tym:	50 091 615	49 589 208
<i>promocja i ochrona zdrowia</i>	386 000	399 018
<i>kultura</i>	5 212 410	3 021 580
<i>kultura fizyczna, sport, rekreacja</i>	16 328 697	15 162 309
<i>ochrona środowiska</i>	99 889	52 829
<i>osoby niepełnosprawne, pomoc społeczna</i>	28 064 619	30 953 472

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w roku 2019 i 2020*, Urząd Miasta Lublin.

Współpraca Urzędu Miasta Lublin z podmiotami trzeciego sektora jest wspierana przez **Radę Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin** (IV kadencja na lata 2019–2022) powołaną na podstawie Zarządzenia Prezydenta Miasta Lublin³⁸. Łącznie w 2019 r. odbyły się 4 posiedzenia Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin III kadencji oraz 1 posiedzenie Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin IV kadencji. W 2020 r. odbyły się 4 posiedzenia Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin (IV kadencji) w trybie online. W 2019 r. i 2020 r. członkowie Rady zajęli stanowisko m.in. w sprawie projektu Programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi, kandydatur do Komisji ds. nagród i Komisji ds. stypendiów w dziedzinie kultury, projektu uchwały w sprawie ustalenia sieci prowadzonych przez miasto Lublin publicznych przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w publicznych szkołach podstawowych, zmiany statutów dzielnic, ustalenia sieci prowadzonych przez miasto

³⁶ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. z 2022 r. poz. 1327.

³⁷ *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w roku 2019 i 2020*, Urząd Miasta Lublin.

³⁸ Zarządzenie nr 40/12/2019 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 16 grudnia 2019 w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.

Lublin publicznych szkół specjalnych, zmian statutów instytucji kultury, w sprawie rekomendacji kandydatury do Komitetu Rewitalizacji Miasta Lublin, projektu uchwały w sprawie szczegółowych zasad wnoszenia inicjatyw obywatelskich, tworzenia komitetów tych inicjatyw, wymogów formalnych, jakim muszą odpowiadać składane projekty oraz zasad ich promocji, projektu programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Przełomową inicjatywą w zakresie wzmocnienia partycypacji społecznej jest instytucja Budżetu Obywatelskiego w Lublinie. Budżet obywatelski, nazywany także budżetem partycypacyjnym, to demokratyczny proces dyskusji i podejmowania decyzji, w którym każdy mieszkaniec miasta może zdecydować, w jaki sposób lub na jaki cel zostaną wydane pieniądze stanowiące część budżetu miejskiego lub publicznego. Innymi słowy jest to instrument uczestnictwa obywateli w procesie decydowania o publicznych pieniądzach, gdzie prawo do podejmowania decyzji przysługuje wszystkim mieszkańcom, a nie tylko wybranej grupie w trakcie wyborów – tj. radnym miasta. Głównymi celami budżetu partycypacyjnego jest zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie ich bezpośredniego otoczenia, dostarczenie mieszkańcom informacji i wiedzy na temat sytuacji finansowej miasta oraz zagadnień związanych z planowaniem budżetu, a także włączenie jak najszerszych grup społecznych w proces planowania budżetu miasta. Przede wszystkim budżet partycypacyjny umożliwia dostarczenie decydentom informacji o potrzebach, oczekiwaniach i preferencjach mieszkańców.

Jednym z efektów Budżetu Obywatelskiego jest realizowanie konkretnych inwestycji wybranych przez mieszkańców poprzez głosowanie powszechne. Stosowanie tej techniki przynosi długofalowe rezultaty. Doświadczenie wielu miast pokazuje, że dzięki bezpośredniemu zaangażowaniu mieszkańców wzmocniło się społeczeństwo obywatelskie zauważające potrzeby innych, dbające o dobry wizerunek miasta, co z kolei zaowocowało poprawą jakości życia oraz rozwojem najbiedniejszych jego obszarów.

Budżet Obywatelski w Lublinie – jak już wspomniano – rozumiany jest jako demokratyczny proces konsultacji społecznych i podejmowania decyzji przez wszystkie osoby mieszkające w mieście, w zakresie corocznego wydatkowania wyodrębnionej na ten cel części środków z budżetu gminy. W 2014 r. decyzją Prezydenta Krzysztofa Żuka, Lublin jako jedno z pierwszych miast w Polsce wprowadził Budżet Obywatelski. W każdym kolejnym roku realizowany jest budżet zawierający w nazwie numerację tegoż roku (np. w 2020 r. BO 2020), jednak składanie projektów obywatelskich i głosowanie odbywa się w roku poprzedzającym (BO 2020 procedowany był w 2019 r.). Nabór wniosków rozpoczyna się marcu i kończy w kwietniu. Po ocenie formalnej, dokonywanej przez Zespół zadaniowy ds. Budżetu Obywatelskiego ogłoszone zostają propozycje projektów kwalifikowane do dalszego procedowania. Głosowanie w Budżecie Obywatelskim odbywa się między wrześniem a październikiem i jest poprzedzone kampanią społeczną zachęcającą do udziału w głosowaniu.

W V edycji Budżetu Obywatelskiego w Lublinie z 2019 r. zgłaszane były projekty małe (o wartości od 25 000 zł do 300 000 zł) oraz duże (o wartości od 300 000 zł do 1 200 000 zł). Następnie Zespół zadaniowy ds. Budżetu Obywatelskiego, złożony z pracowników merytorycznych z poszczególnych wydziałów i jednostek, przeanalizował każdą ze zgłoszonych propozycji. W trakcie oceny formalnej brano

pod uwagę czy pomysły należą do zadań własnych gminy albo powiatu, czy są możliwe do realizacji w trakcie jednego roku budżetowego oraz czy inwestycje są planowane na terenach należących do Gminy Lublin. Ostatecznie Zespół zweryfikował pozytywnie 165 z 233 zgłoszonych zadań. Wybór projektów w drodze powszechnego głosowania odbył się między 23 września a 10 października 2018 r. Każdy uprawniony mógł wybrać 2 projekty małe i 1 duży. Głosowanie odbywało się w formie papierowej (wymagane było osobiste dostarczenie do punktu głosowania swojego głosu – BOM, filie Miejskiej Biblioteki Publicznej, punkty mobilne) i elektronicznej. Zgodnie z regulaminem, głosować mogły osoby zameldowane w Lublinie, dopisane do spisu wyborców lub dopisane do listy mieszkańców głosujących w Budżecie Obywatelskim. Aby dołączyć do listy należało wypełnić specjalny formularz online na stronie www.obywatelski.lublin.eu, wydrukować go, podpisać i dostarczyć do Biura Partycypacji Społecznej Urzędu Miasta Lublin. Regulamin pozwalał dopisać się do listy głosujących w trakcie procedury głosowania poprzez osobiste stawienie się w punkcie do głosowania. Oddać głos mogli wszyscy mieszkańcy Lublina, niezależnie od wieku (osoby niepełnoletnie głosowały za zgodą rodziców/opiekunów prawnych). W V edycji Budżetu Obywatelskiego w Lublinie głosowało w sumie 25 318 osób, które do realizacji skierowały 44 projekty.

W VI edycji Budżetu Obywatelskiego w Lublinie z 2020 r. zgłaszane były projekty dzielnicowe (o wartości od 25 000 zł do 300 000 zł) oraz ogólnomiejskie (o wartości od 300 000 zł do 1 200 000 zł). Procedura oceny formalnej projektów była podobna jak rok wcześniej. Ostatecznie Zespół zweryfikował pozytywnie 149 (86 projektów dzielnicowych i 63 ogólnomiejskich) z 211 zgłoszonych. Wybór projektów w drodze powszechnego głosowania odbył się między 23 września a 10 października 2019 r. Każdy mieszkaniec miał tym razem możliwość wyboru 2 projektów dzielnicowych i 2 ogólnomiejskich. Głosowanie odbywało się ponownie w formie papierowej i elektronicznej. Zgodnie z regulaminem głosować mogły osoby zameldowane w Lublinie, dopisane do spisu wyborców lub dopisane do listy mieszkańców głosujących w Budżecie Obywatelskim. W VI edycji Budżetu Obywatelskiego głosowało w sumie 25 318 osób, które to do realizacji skierowały 40 projektów.

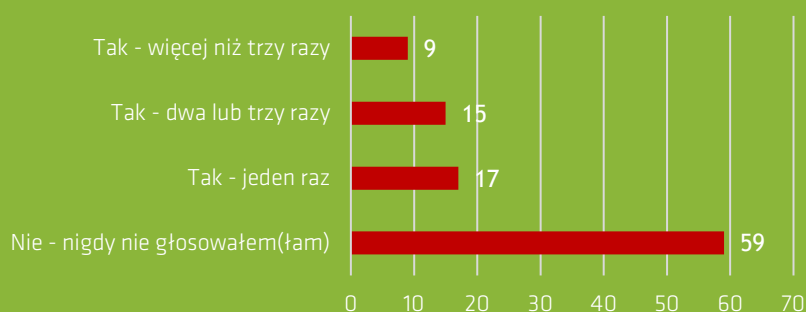
Warto w tym miejscu wspomnieć także o VII edycji Budżetu Obywatelskiego w Lublinie z 2021 r. ze względu na fakt, że głosowanie odbyło się w 2020 r. Zespół zweryfikował wówczas pozytywnie 91 ze 156 zgłoszonych projektów (w związku z wybuchem epidemii COVID-19 przesunięto terminy naboru i głosowania na projekty, a kwota budżetu została zmniejszona do 12 150 000 zł, natomiast realizacja części projektów zawieszona). Wybór zadań w drodze powszechnego głosowania odbył się między 15 października a 28 października 2020 r. W VII edycji Budżetu Obywatelskiego w Lublinie głosowały w sumie 18 243 osoby, które do realizacji skierowały 40 projektów.

Ramka 7. Czego potrzebuje Lublin? Budżet Obywatelski Lublina

Od września do listopada 2020 r. w ramach projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030” (realizowanego przez Gminę Lublin w ramach konkursu dotacji „Human Smart Cities. Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców”) przeprowadzono badania mieszkańców Lublina na próbie N=1 053, których przedmiotem było poznanie opinii mieszkańców Lublina na temat różnych obszarów funkcjonowania miasta oraz sformułowanie ich wizji Lublina w kolejnych latach³⁹

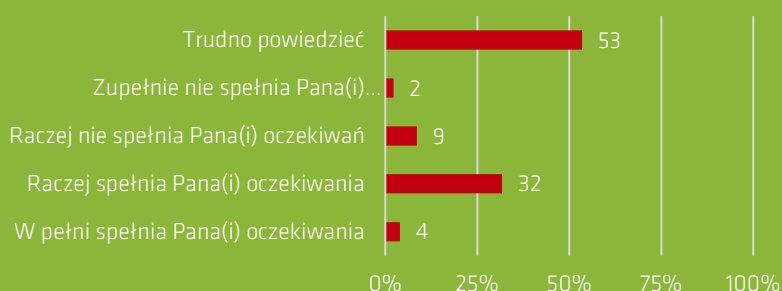
W badaniu respondenci wypowiadali się na temat partycypacji mieszkańców w formie Budżetu Obywatelskiego Lublina. Ich odpowiedzi na pytanie: *Czy głosował(a) Pan(i) kiedykolwiek w Budżecie Obywatelskim?* prezentuje wykres 4. Zdecydowana większość badanych (59%) przyznała, że nigdy nie brała udziału w głosowaniu. Pozostali respondenci (w sumie 41%) głosowali co najmniej raz, przy czym więcej niż 3 razy głosowało dziesiąty badany (9%). Co ciekawe, w głosowaniach do budżetu obywatelskiego częściej biorą udział kobiety niż mężczyźni – może to wskazywać na większą partycypację społeczną wśród lublinianek niż wśród lublinian.

Wykres 4. Budżet Obywatelski Lublina – *Czy głosował(a) Pan(i) kiedykolwiek w Budżecie Obywatelskim?*

Co drugi badany (53%) przyznaje, że ma trudność z jednoznaczną oceną Budżetu Obywatelskiego. W opinii co trzeciego respondenta (4% - „w pełni spełnia...”, 32% - „raczej spełnia...”) Budżet Obywatelski Lublina spełnia ich oczekiwania. Dla co dziesiątego (2% - „zupełnie nie spełnia...” i 9% - „raczej nie spełnia...”) wyraża swój sceptycyzm wobec takiej formy partycypacji obywatelskiej. Dane dotyczące pytania: *Czy Budżet Obywatelski spełnia Pani/Pana oczekiwania?* przedstawiono na wykresie 5.

Wykres 5. Ocena Budżetu Obywatelskiego Lublina – *Czy według Pana / Pani budżet ten...?*

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badań „Diagnoza Lublin 2030. Raport z badań ankietowych”.

³⁹ Więcej informacji na [stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin](#).

Najważniejsze dane liczbowe poczynszy od III edycji Budżetu Obywatelskiego opisujące poziom partycypacji społecznej przedstawiono w tabeli 74. Więcej informacji o budżecie i zwycięskich projektach można znaleźć na stronie internetowej Budżetu Obywatelskiego. Podsumowując, pomysł Budżetu Obywatelskiego w Lublinie został bardzo pozytywnie przyjęty przez mieszkańców i opinię publiczną. Jednak poczynszy od IV edycji nastąpił spadek liczby osób biorących udział w głosowaniu. Sytuacja ta wpisuje się w szerszy kontekst. Nie tylko w Lublinie, ale i kilku największych polskich miastach obserwuje się spadek zainteresowania wśród mieszkańców budżetami partycypacyjnymi. Szczyt popularności budżetów obywatelskich w Polsce przypada na lata 2013–2015 (w Lublinie 2015–2017), a obecny trend jest spadkowy, wykazując tendencję do stabilizacji.

Tabela 74. Wybrane informacje o Budżecie Obywatelskim

	2017	2018	2019	2020	2021
Wielkość Budżetu Obywatelskiego (w zł)	15 000 000	15 000 000	15 000 000	15 000 000	12 150 000
Liczba zgłoszonych projektów	171	157	223	211	156
Liczba projektów zaakceptowanych po ocenie formalnej	149	118	165	149	91
Liczba zwycięskich projektów	23	44	44	40	40
Liczba głosujących (w tys.)	73,5	38,7	25,3	25,8	18,2
Liczba uprawnionych (w tys.)	291 ¹	290 ¹	339	339	339
Frekwencja (w %)	25,3	13,3	7,5	7,6	5,4

¹ Szacunek własny Urzędu Miasta Lublin na podstawie danych GUS.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin oraz GUS – Bank Danych Lokalnych.

W 2016 r. decyzją Prezydenta Krzysztofa Żuka Lublin, jako pierwsze miasto w Polsce zdecydował o wdrożeniu **Zielonego Budżetu**, czyli dedykowanego zieleni, funduszu partycypacyjnego. Ideą Zielonego Budżetu w Lublinie jest zwiększenie powierzchni i atrakcyjności terenów zieleni oraz miejsc odpoczynku, a tym samym poprawienie jakości życia mieszkańców w mieście. Opiekę nad realizacją Zielonego Budżetu, sprawuje Biuro Miejskiego Architekta Zieleni, wspierane przez inne wydziały Urzędu Miasta Lublin oraz jednostki budżetowe Gminy Lublin. Jesienią każdego roku trwa nabór wniosków, które po weryfikacji (ocenie formalnej – jednostki Urzędu Miasta Lublin oraz ocenie merytorycznej – Zespół Ekspertów) są realizowane z budżetu miasta w następnym roku kalendarzowym⁴⁰.

W III edycji Zielonego Budżetu z 2019 r. wpłynęło w sumie 99 wniosków na łączną kwotę 24 042 522 zł. Zgłoszono szereg różnych propozycji, od dużych projektów po małe działania. Wnioskodawcami były Rady Dzielnic oraz indywidualni mieszkańcy. Wniesiono zarówno gotowe koncepcje, jak i same pomysły. Ocenę formalną przeszło 87 wniosków. Wybrane projekty przypisano do różnych kategorii jak: dokumentacja projektowa, skwery, nasadzenia przyuliczne, ochrona zieleni istniejącej, inne. Zespół Ekspertów dokonał oceny zakwalifikowanych do procedowania wniosków pod względem udziału zieleni, kontekstu otoczenia, innowacyjności oraz funkcjonalności zaproponowanych koncepcji. Ostatecznie zdecydowano, że zrealizowanych zostanie 26 wniosków. Łączny koszt realizacji wszystkich projektów w ramach III edycji Zielonego Budżetu wyniósł 1 700 000 zł.

⁴⁰ Zespół Ekspertów składa się ze specjalistów z zakresu architektury krajobrazu, architektury, gospodarki przestrzennej i krajobrazu, animatorów kultury oraz społeczników, a także urzędników z Biura Partycypacji Społecznej i Biura Miejskiego Architekta Zieleni.

W IV edycji Zielonego Budżetu z 2020 r., zgłoszonych zostało 145 wniosków na łączną kwotę ponad 13 000 000 zł. Wśród wskazanych pomysłów znalazło się wiele inicjatyw dotyczących skwerów, donic kwiatowych, nasadzeń roślin kwitnących, nasadzeń dużych drzew w centrum miasta. Kilka projektów dotyczyło działań edukacyjnych skierowanych do młodzieży i dzieci. Mieszkańcy złożyli także wnioski dotyczące utworzenia ogrodów deszczowych, łąk kwietnych, zielonych przystanków i elementów małej architektury czy np. bankomatu nasion miododajnych. Zgodnie z regulaminem projektu, w dalszej kolejności dokonano oceny formalnej wniosków biorąc pod uwagę wymogi legalności, gospodarności i celowości zgłoszeń. Po tym etapie pozostały 133 zgłoszenia. Ostatecznego wyboru projektów do realizacji dokonał Zespół Ekspertów. Ostatecznie zdecydowano, że w 2020 r. realizowanych będzie 38 propozycji. Niestety, pandemia wywołana przez koronawirusa COVID-19 znacząco ograniczyła planowane działania. Trudności wynikające ze stanu zagrożenia pandemicznego i jego konsekwencje gospodarcze oraz społeczne, odbiły się negatywnie na dochodach miasta i spowodowały konieczność poniesienia przez miasto dodatkowych wydatków związanych z sytuacją nadzwyczajną. Z tego powodu środki finansowe zaplanowane na realizację projektów zostały ograniczone. W konsekwencji niektóre zadania zrealizowane zostały częściowo, a realizację innych trzeba było odłożyć w czasie. Informacje szczegółowe o stanie realizacji poszczególnych zadań zawiera *Raport o stanie miasta Lublin za 2020 r.*

Najważniejsze dane liczbowe o drugiej edycji Zielonego Budżetu opisujące poziom partycypacji społecznej przedstawiono w tabeli 75. Więcej informacji o Zielonym Budżecie i zwycięskich projektach można znaleźć na stronie internetowej [Zielonego Budżetu](#).

Tabela 75. Wybrane informacje o Zielonym Budżecie

	2017	2018	2019	2020
Wielkość Zielonego Budżetu (w mln zł)	2,0	2,0	2,0	2,0
Wydatki budżetu miasta na zadania wykonane w ramach Zielonego Budżetu (w mln zł)	0,9	1,2	1,2	0,43
Liczba zgłoszonych projektów	107	74	99	145
Liczba projektów zaakceptowanych po ocenie formalnej	24	57	87	133
Liczba zwycięskich projektów	9	16	26	38
Projekty rezerwowe	15	3	3	0

Zródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

W tym miejscu należy wspomnieć o **Programie Estetyka**. Pomysł ten realizowany był jako jeden ze zwycięskich projektów Zielonego Budżetu 2019. Przedsięwzięcie to miało na celu budowanie świadomości obywatelskiej wśród mieszkańców miasta. Celem pośrednim Programu było przygotowanie mieszkańców do Zielonego Budżetu 2020. W ramach zadania, prowadzono kilkanaście spotkań dla poszczególnych dzielnic, wizji terenowych, konsultacji indywidualnych (rozmowy z ekspertami). Efektem programu jest rekordowa liczba projektów zgłoszonych do IV edycji Zielonego Budżetu, mianowicie 145. Program był realizowany przez Fundację Krajobrazy. Partnerem strategicznym projektu był Instytut Architektury Krajobrazu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

W 2019 r. zrealizowana została pierwsza edycja Młodzieżowego Budżetu Obywatelskiego Lublina. Pomysł ten był realizowany na podstawie w art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego

i o wolontariacie. W ramach otwartego konkursu ofert Prezydent Miasta Lublin przyjął do realizacji projekt złożony przez Fundację Twórczości, Edukacji i Animacji Młodzieży Teatrikon. Głównym celem pomysłu jest zwiększenie zaangażowania dzieci, młodzieży i studentów z Lublina w działania na rzecz społeczności lokalnej poprzez wsparcie w realizacji ich oddolnych inicjatyw społecznych. W 2019 r. najwięcej projektów zostało złożonych na działania skierowane do młodzieży (26 projektów na kwotę 62 600,00 zł, z czego dofinansowanie otrzymało 12 projektów na kwotę 34 000 zł) na drugim miejscu znalazły się projekty skierowane do dzieci (15 projektów na kwotę 49 000 zł z czego dofinansowanie otrzymało 11 projektów na kwotę 27 000 zł). Najmniej projektów adresowanych było do studentów (12 projektów na kwotę 48 000 zł z czego dofinansowanie otrzymało 10 projektów na kwotę 35 000 zł). W 2020 r. z uwagi na trudną sytuację związaną z wystąpieniem stanu epidemii wstrzymano realizację Młodzieżowego Budżetu Obywatelskiego. Ma być on kontynuowany w nieco zmienionej formie w kolejnych latach.

W latach 2019–2020 w ramach działań partycypacyjnych wykorzystywane było narzędzie do realizacji wspólnych przedsięwzięć mieszkańców oraz miasta Lublin – **Inicjatywa Lokalna**. Dnia 4 września 2014 r. Rada Miasta podjęła uchwałę w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach Inicjatywy Lokalnej⁴¹. Inicjatywa Lokalna jest narzędziem umożliwiającym realizację działań zgłaszanych przez mieszkańców w ich bezpośrednim otoczeniu, które uzupełniają już funkcjonujące instrumenty – rezerwę celową na zadania realizowane przez Rady Dzielnic oraz Budżet Obywatelski. W jej ramach mieszkańcy będą mogli nie tylko zgłaszać pomysły, ale także deklarować udział w ich realizacji, który może mieć formę wkładu rzeczowego, finansowego lub pracy społecznej.

W 2019 r. w ramach Inicjatywy Lokalnej z budżetu miasta na pomysły mieszkańców zaplanowano kwotę 1 705 000 zł (po korekcie ostatecznie przeznaczono 965 000 zł). Flagowym pomysłem był projekt Kibice Razem 2019. Jest to ogólnopolski program realizowany wspólnie przez Ministerstwo Sportu i samorządy. Sprowadza się do tworzenia miejsc spotkań kibiców (placówki Kibice Razem). Warunkiem udziału w projekcie jest zapewnienie przez samorząd wkładu finansowego w wysokości co najmniej 50% kosztów funkcjonowania ośrodka oraz przekazanie na rzecz kibiców odpowiednich pomieszczeń, które następnie są przez nich remontowane i dostosowywane do specyficznych potrzeb Programu. Ponadto z zaplanowanych funduszy sfinansowano projekty realizacji budowy ul. Korzeniowskiego, ul. Leszka i ul. Ziemowita oraz ul. Szafranowej. W 2020 r. na pomysły mieszkańców zarezerwowano 3 567 820 zł (plan po zmianach – 3 582 821,00 zł. Kwotę wydatkowano na rzecz remontu ul. Szafranowej, ul. Biskupińskiej, ul. Korzeniowskiego oraz ul. Leszka i ul. Ziemowita.

Kolejnym przejawem partycypacyjnego stylu zarządzania miastem jest działalność **Rad Dzielnic**. Dzielnice podejmują działania na rzecz ochrony środowiska, inicjują i organizują aktywność społeczną

⁴¹ Uchwała nr 1156/XLIII/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 4 września 2014 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

mieszkańców, rozwijają różnorodne formy życia kulturalnego oraz współpracują z Policją, Strażą Miejską i Strażą Pożarną, organizacjami społecznymi i innymi podmiotami działającymi na terenie dzielnic. Rady i Zarządy Dzielnic utrzymują stały kontakt z mieszkańcami, przyjmują wnioski i skargi mieszkańców oraz współuczestniczą w organizowaniu i przeprowadzaniu konsultacji społecznych. Ważnym zadaniem realizowanym przez Rady Dzielnic było uchwalenie propozycji realizacji zadań rzeczowych, które miałyby zostać finansowane z budżetu miasta na terenie poszczególnych dzielnic.

Ważnym zadaniem realizowanym przez Rady Dzielnic jest uchwalanie propozycji realizacji zadań rzeczowych, które miałyby zostać finansowane z budżetu miasta w kolejnym roku kalendarzowym na terenie poszczególnych dzielnic. Wnioski Rad Dzielnic z 2018 r. do projektu uchwały budżetowej na 2019 r. obejmowały łącznie 530 propozycji dotyczących głównie zadań inwestycyjnych i remontowych, a także zadań związanych z podnoszeniem poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz realizacją inicjatyw oświatowych, kulturalnych i sportowych na terenie dzielnic. W 2019 r. wnioski Rad Dzielnic do projektu uchwały budżetowej na 2020 r. obejmowały łącznie 604 propozycji dotyczących zadań inwestycyjnych remontowych, a także zadań związanych z podnoszeniem poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz realizacją inicjatyw oświatowych, kulturalnych i sportowych na terenie dzielnic.

Zarówno w 2019 r. jak i w 2020 r. każda z dzielnic dysponowała środkami z rezerwy celowej w wysokości 150 000 zł na zadania zgłaszane przez jednostki pomocnicze miasta. W ramach tych zadań wykonano szereg prac remontowo-modernizacyjnych w dzielnicach, m.in. budowa i doposażenie placów zabaw, siłowni zewnętrznych, budowa i remonty chodników, schodów oraz nowych miejsc parkingowych, montaż kamer monitoringu, remonty i modernizacje boisk oraz infrastruktury sportowej, nasadzenia i utrzymanie zieleni, zrealizowano również imprezy rekreacyjne i kulturalne dedykowane mieszkańcom dzielnic.

Przy Prezydencie Miasta Lublin w latach 2019–2020 funkcjonowało **17 społecznych ciał doradczych**, dzięki którym mieszkańcy – specjaliści z różnych dziedzin, mogli wyrażać swoje opinie na temat dokumentów strategicznych, zgłaszać wnioski oraz podejmować inicjatywy służące rozwojowi miasta⁴². Ciała doradcze obejmowały zróżnicowany zakres działalności, począwszy od spraw społecznych, przez sprawy gospodarcze, planowanie przestrzenne, po sport i kulturę. Niektóre – jak Rada Seniorów czy Forum Kobiet Lublina – reprezentowały interesy określonych grup społecznych.

Obok tradycyjnej korespondencji, petycji, elektronicznej skrzynki podawczej czy przyjęć interesantów przez Prezydenta Miasta, jego zastępców i członków Rady Miasta, w Lublinie funkcjonują również nowoczesne mechanizmy partycypacji wykorzystujące technologie teleinformatyczne, które pozwalają na zmniejszenie dystansu między władzami i administracją miasta a jego mieszkańcami. Narzędziem zapewniającym mieszkańcom możliwość wyrażania opinii jest **Skrzynka Dialogu**, uruchomiona w październiku 2011 r. Stanowi ona prosty formularz na stronie internetowej Urzędu Miasta, uzupełniony tradycyjnymi skrzynkami w Biurach Obsługi Mieszkańców, zapewniający mieszkańcom

⁴² Wykaz ciał doradczych wraz z informacjami o członkach i działalności tych organów znajdują się na stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin, w zakładce [Prezydent Miasta Lublin => Ciała doradcze](#).

oraz wszystkim zainteresowanym możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag oraz wyrażania opinii o sprawach dotyczących miasta pozostających w zakresie kompetencji Prezydenta. W 2019 r. do Skrzynki Dialogu wpłynęło 210 zgłoszeń i pytań. W 2020 r. nieco mniej, bo 180. Od początku działania serwisu wpłynęło około 4 400 zgłoszeń i każde z nich zostało obsłużone.

Tabela 76. Liczba pytań zgłoszonych do Skrzynki Dialogu

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba pytań	419	728	1 265	332	370	270	290	210	180

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Do zgłaszania służbom miejskim drobnych problemów w przestrzeni miejskiej, zaobserwowanych w najbliższym otoczeniu, służy serwis naprawmyto.pl. Serwis ten, administrowany przez organizację Homo Faber, został uruchomiony 13 września 2012 r. System jest darmowy dla swoich użytkowników i wykorzystuje nowoczesne i funkcjonalne narzędzia internetowe, w tym aplikację mobilną. Każdy użytkownik może zgłosić problem w jednej z 23 kategorii, zaznaczając lokalizację usterki na mapie, opisując problem i załączając zdjęcie. W 2019 r. zgłoszono łącznie 1 231 alertów (+390,4% w stosunku do roku poprzedzającego). Natomiast w 2020 r. zgłoszono 920 alertów (-25,3%).

Tabela 77. Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu naprawmyto.pl

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba alertów zgłoszonych (skumulowane na koniec roku)	273	278	248	296	269	280	251	1 231	920
Średnia liczba alertów zgłoszonych w miesiącu	23	23	21	25	22	23	21	102	76

Źródło: obliczenia własne na podstawie informacji przekazanych przez administratorów serwisu.

Najważniejsze zagadnienia dotyczące inwestycji i przestrzeni miasta są wypracowywane w ramach **konsultacji społecznych**. Procedura konsultacji społecznych została uaktualniona *Uchwałą nr 722/XXVIII/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 30 marca 2017 r. w sprawie trybu i zasad przeprowadzania konsultacji społecznych z Mieszkańcami Miasta Lublin*. Konsultacje mogą odbywać się w szczególności w trybie bezpośrednich spotkań z mieszkańcami, badań ankietowych, zgłaszania opinii i wniosków oraz internetowego forum dyskusyjnego z użyciem strony Urzędu Miasta Lublin.

W analizowanych latach przeprowadzono szereg procedur dotyczących **konsultacji społecznych**. W 2019 r. przeprowadzono 13 procedur, które dotyczyły m.in. kwestii takich jak:

- zagospodarowanie terenów zielonych;
- powołanie Komisji Dialogu Obywatelskiego;
- ochrony środowiska;
- rewitalizacji;
- Budżetu Obywatelskiego, Inicjatywy Obywatelskiej, Zielonego Budżetu;
- sektorowego programu ochrony zdrowia.

W 2020 r. kontynuowano proces konsultacyjny, przeprowadzając 17 procedur. Przeprowadzono konsultacje z mieszkańcami dotyczące:

- pomocy społecznej;
- lokalnego transportu zbiorowego;

- ochrony zdrowia;
- rewitalizacji;
- organizacji pozarządowych;
- partycypacji;
- sektorowego programu dla osób z niepełnosprawnościami;
- sektorowego programu dotyczącego elektromobilności;
- sektorowego programu dotyczącego seniorów.

Nowym pomysłem w obszarze partycypacji społecznej jest projekt Lokalnej Grupy UBACT (com.unity.lab). Jego celem było zapewnienie współpracy pomiędzy samorządem, organizacjami pozarządowymi, lokalnymi aktywistami i aktywistkami i osobami reprezentującymi różnorodne grupy społeczne. Była to próba przeniesienia lizbońskiego modelu rozwoju lokalnego na lubelski grunt. Wdrażanie partycypacyjnej praktyki z Lizbony skoncentrowane było na ulicy Zamojskiej i koncentrowało się głównie na działaniach rewitalizacyjnych. W latach 2019–2020 udało się zmapować teren (w tym m.in. przygotować Mapę sentymentalną ul. Zamojskiej i okolic), w dalszej kolejności podjęta była praca nad animacją lokalnej grupy działania (Task Force), odbyły się spacerzy przyrodnicze oraz przeprowadzono akcję pod nazwą Lubelska Wymiana Roślin.

W latach 2019–2020 w ramach projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030” zorganizowanych zostało kilkadziesiąt wydarzeń konsultacyjnych i spotkań. Zrealizowano także kilka projektów badawczych stanowiących materiał diagnostyczny na rzecz przygotowywanej *Strategia Lublin 2030*. Wśród całego wachlarza działań wymienić należy:

- konsultacje społeczne „Lublin dla wszystkich: cudzoziemcy i cudzoziemki w mieście” przeprowadzone w 3 językach (polskim, angielskim i ukraińskim);
- konsultacje społeczne „Lublin dla wszystkich: Miasto bez barier” przeprowadzone z tłumaczeniem na PJM i audiodeskrypcją;
- grę terenową „Moje miasto – list w słoiku” w ramach której młodzi ludzie (w wieku 10+) współtworzyli wizję Lublina przyszłości oraz pisali listy do siebie z przyszłości;
- warsztaty twórcze „Poczuj miasto” dla dzieci (w wieku przedszkolnym) z rodzicami, podczas którego dzieci budowały makietę Lublina, a dorośli konsultowali projekt ankiety dotyczącej wizji Lublina w 2030 r.;
- warsztaty z młodzieżą szkolną i studencką „Aktywni młodzi w mieście”, „Aktywność młodych ludzi w mieście”, „Studenci w mieście: synergia z miastem”, w ramach których młodzi ludzie określali obecne mocne i słabe strony Lublina oraz marzenia związane z rozwojem miasta;
- uruchomienie punktu konsultacyjnego stanowiącego miejsce spotkań, w którym podczas Festiwalu Fantastyki Falkon 2019 prowadzono dyskusje na temat wizji przyszłości Lublina;
- spotkania konsultacyjne z młodzieżą „Dialog międzypokoleniowy”, „Edukacja przyszłości”, Spotkania informacyjno-warsztatowe w ramach posiedzeń Zespołu ds. Dzieci i Młodzieży, będące forum dialogu z młodym pokoleniem lublinian.

W latach 2019–2020 zrealizowano także badania społeczne w związku z realizacją projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030”, których efektem końcowym były dokumenty analityczne w formie raportów z badań. Wśród nich warto wymienić:

- „Wymyślmy wspólnie Lublin 2030. Raport z analiz pytań otwartych ankiety internetowej”. Raport zawiera jakościowo-ilościowe analizy odpowiedzi na pytania otwarte umieszczone w ankiecie internetowej realizowanej wraz z głosowaniem na Budżet Obywatelski 2020. Badanie miało na celu zgromadzenie opinii mieszkańców o współczesnym Lublinie, związkach respondentów z miastem oraz pożądanego jego przyszłości, które mają pomóc przy tworzeniu Strategii Lublin 2030. Analizom poddano 3 153 odpowiedzi zgromadzonych w trakcie badania.
- „Diagnoza Lublin 2030. Raport z ankietowego badania warunków życia w dzielnicach”. Raport zawiera ilościowe analizy odpowiedzi na pytania umieszczone w ankiecie internetowej, realizowanej wraz z głosowaniem na Budżet Obywatelski 2020. Celem badania było bliższe poznanie opinii mieszkańców dotyczących warunków życia w dzielnicach Lublina oraz priorytetów inwestycyjnych w bliskim sąsiedztwie. Wyniki tego badania stanowią element diagnozy społecznej i przestrzennej wykorzystywanej w procesie tworzenia Strategii Lublin 2030. Analizom poddano 3 153 odpowiedzi zgromadzonych w trakcie badania.
- „Diagnoza Lublin 2030. Wnioski z jakościowej analizy materiałów zebranych podczas Punktów Mobilnych”. Przedmiotem raportu są wnioski uzyskane w efekcie jakościowej analizy materiałów wytworzonych w punktach mobilnych w ramach realizacji projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030”. Zebrane dane odpowiadają na trzy zasadnicze pytania: Jaki według mieszkańców jest Lublin dzisiaj? Jaki będzie w 2030 roku? Co możemy zrobić, żeby Lublin stał się miastem marzeń? Analizom poddano wypowiedzi zgromadzone w trakcie 464 wywiadów. Do analiz włączono również obserwacje terenowe badaczy dokonane w trakcie procesu badawczego oraz spontaniczne wypowiedzi pisemne uczestników punktów mobilnych gromadzone przy pomocy tablic, na których mogli oni zostawić swoje opinie (tzw. wiszące pytania).
- „Wymyślmy wspólnie Lublin 2030. Specjalizacje gospodarcze Lublina w nowym europejskim układzie współzależności ekonomicznych (w perspektywie do 2030 r.). Raport część I”. Opracowanie zawiera przegląd doświadczeń międzynarodowych, wyników badań empirycznych i prognoz w zakresie specjalizacji gospodarczych miast i regionów oraz syntetyczną diagnozę systemu wsparcia innowacji i rozwoju przedsiębiorczości w Lublinie.
- „Badania losów absolwentów szkół średnich w Lublinie. Rocznik 2018/2019. 4. edycja”. Raport prezentuje wyniki analiz informacji na temat losów 3 396 uczniów-absolwentów lubelskich liceów i techników z roku szkolnego 2018/2019. Dane zgromadzono za pomocą kwestionariuszy rozsyłanych do szkół. Zbierano informacje dotyczące podstawowych danych demograficznych oraz decyzji absolwentów związanych dalszymi wyborami edukacyjnymi lub zawodowymi.

Partycypacyjny model zarządzania znalazł swoje zastosowanie w przypadku pierwszego w historii miasta lokalnego referendum. W styczniu 2019 r. Rada Miasta Lublin zdecydowała o rozstrzygnięciu kwestii Górek Czechowskich na drodze referendum. Głosowanie przeprowadzone zostało 7 kwietnia 2019 r. Co prawda większość mieszkańców biorących w nim udział (68%) opowiedziała się przeciw zmianom w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, ale ze względu na frekwencję (13%) wyniki referendum w sensie formalnym okazało się niewiążące.

Partycypacja w Lublinie to także współpraca z Rodzinnymi Ogródkami Działkowymi. Ponad 2 000 000 zł miasto Lublin przeznaczyło na wsparcie remontów na terenie lubelskich Rodzinnych Ogródów Działkowych. W ramach ogłoszonego w 2020 r. przez Prezydenta Miasta Lublin konkursu, działkowcy wystąpili o wsparcie 37 inwestycji na terenie 25 lubelskich Rodzinnych Ogródów Działkowych. Ostatecznie dofinansowanie zyskało 37 projektów.

Istnienie wielu mechanizmów uzgadniania potrzeb mieszkańców Lublina w procesie zarządzania miastem stanowi mocną stroną Lublina. Niewątpliwie najważniejszym rozwiązaniem realizującym partycypacyjny model zarządzania jest Budżet Obywatelski. W latach 2019–2020 wielkość tego budżetu wynosiła rok rocznie 15 mln zł. Przejawem zaangażowania mieszkańców jest również duża i wciąż rosnąca liczba organizacji pozarządowych wspieranych w wieloraki sposób przez Urząd Miasta. W latach 2019–2020 przy Prezydencie Miasta Lublin działało 17 zespołów doradczych, oraz Rada Działalności Pożytku Publicznego zrzeszająca przedstawicieli trzeciego sektora. Realny wpływ mieszkańców na działania służb miejskich stwarza procedura konsultacji społecznych, a także wiele innych procedur i narzędzi, w tym Skrzynka Dialogu czy portal naprawmyto.pl.

Do istotnych działań partycypacyjnych realizowanych w latach 2019–2020 należy zaliczyć prace nad nową strategią rozwoju miasta. Dokument *Strategia Lublin 2030* opracowywany był w oparciu o możliwie jak największe zaangażowanie strony społecznej. Już na etapie tworzenia listy obszarów strategicznych określających ram strategii oraz definiowania ich zakresów tematycznych, w prace włączyło się 80 ekspertów branżowych reprezentujących rozmaite obszary wiedzy. W ramach działań partycypacyjnych, których celem było określenie społecznej wizji przyszłości Lublina odbyło się 15 spotkań otwartych w 13 dzielnicach Lublina, angażujących mieszkańców, lokalnych aktywistów oraz członków Rad Dzielnic. W ramach Kafejki Partycypacyjnej odbyło się 45 wydarzeń w postaci spotkań informacyjnych, warsztatów, paneli dyskusyjnych, warsztatów rodzinnych angażujących różnorodne środowiska, grup interesów oraz organizacji pozarządowych. Dodatkowo odbywały się tematyczne spacerunki po mieście i gry terenowe, jako formy niestandardowych działań angażujących mieszkańców. Równolegle w 14 dzielnicach miasta działało 17 partycypacyjnych Punktów Mobilnych. Jednym z kluczowych elementów procesu angażującego społeczność miasta były badania i oparta na nich diagnoza społeczna. Wykorzystano różnorodne uzupełniające się ilościowe i jakościowe metody badawcze, umożliwiające dotarcie do członków zróżnicowanych grup społecznych i środowisk miasta, ale też do osób niemieszkających w Lublinie (w różny sposób powiązanych z miastem i kształtujących opinie na jego temat).

W ramach diagnozy zgromadzono ponad 12 000 opinii. Cykl działań partycypacyjnych podsumują uczestnicy 12 Tematycznych Grup Roboczych (TGR), których zadaniem będzie przełożenie opinii i wizji przyszłości miasta zebranych w ramach spotkań z mieszkańcami oraz diagnozy społecznej na rekomendacje strategiczne w postaci konkretnych kierunków i działań określających przyszły sposób funkcjonowania Lublina. Prace TGR zaplanowane są na 2021 r.

C. Przedsiębiorczość

Naturalnym sposobem poprawy zamożności mieszkańców jest działalność gospodarcza. Jej celem nie jest skokowe osiągnięcie bogactwa, ale dążenie do dobrej sytuacji materialnej mającej stabilny i wzrostowy charakter, budującej nadzieję na przyszłość oraz poszerzanie kręgu silnej klasy średniej, której indywidualna zamożność przełoży się na bogactwo miasta. Lublin ma dobry punkt startu do wzrostu przedsiębiorczości – dysponuje zasobami poszukiwanej wiedzy, które wyznaczają główne kierunki rozwoju lubelskiej gospodarki: technologie informatyczne, nowoczesne usługi, branża motoryzacyjna, biotechnologia i farmacja oraz przetwórstwo żywności.

Przedsiębiorczość to obszar rozwojowy poruszający kwestie zarówno atrakcyjności Lublina dla inwestorów, jak i pobudzania aktywności gospodarczej mieszkańców, co w efekcie ma przyczynić się do dywersyfikacji i uelastyczenia gospodarki miasta. Obszar ten budowany jest przez cztery cele: rozwój sektora przemysłu, rozwój sektora usług, kulturę przedsiębiorczości oraz wspieranie przemysłów kreatywnych. Odpowiednio dobrany zestaw wskaźników ilościowych i opisowych umożliwi monitorowanie realizacji każdego z tych celów.

C.1. Rozwój sektora przemysłu

Przemysł to sektor wywierający znaczący wpływ na całokształt gospodarki. Przedsiębiorstwa przemysłowe są zarówno producentem dóbr inwestycyjnych dla pozostałych działów gospodarki (dostarczając maszyny i urządzenia dla rolnictwa, budownictwa, transportu, czy zaopatrując działy nieprodukcyjne), jak i producentem coraz większej gamy dóbr konsumpcyjnych, służących zaspokajaniu potrzeb ludności, a tym samym poprawianiu warunków bytowych. Ponadto rozwój sektora przemysłu pozytywnie wpływa na wymianę handlową – nie tylko ją intensyfikuje, lecz również oddziałuje na jej strukturę, przynosząc wymierne korzyści gospodarcze.

Oceniając postępy w zakresie rozwoju sektora przemysłu posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Najpierw przeanalizowano stan koniunktury w przemyśle oraz wartości wskaźników odnoszących się do całego sektora: inwestycji, środków trwałych brutto, produkcji sprzedanej i liczby pracujących. Uzupełnieniem statystyk GUS są dane pochodzące z monitoringu zatrudnienia w branżach priorytetowych, realizowanego przez Urząd Miasta. W dalszej części rozdziału dokonano przeglądu działań realizowanych w zakresie promocji gospodarczej oraz obsługi inwestorów, wraz z analizą zapytań zgłaszanych do Biura Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin. Tworzeniu warunków do inwestycji przemysłowych sprzyja również rozwój Specjalnej Strefy Ekonomicznej, której efekty zaprezentowano w dalszej części rozdziału.

Doświadczenia historyczne pokazują, że opieranie rozwoju gospodarczego na jednej branży może – w sytuacji wahań koniunktury lub przeobrażeń strukturalnych – prowadzić do niestabilności, a nawet zapaści lokalnej gospodarki. Z drugiej strony, każde miasto posiada określone zasoby, które nie są jednakowo atrakcyjne dla wszystkich branż. Rozwój przemysłu Lublina powinien, więc być oparty na wielu sektorach, a ich wybór – podyktowany aktywami miasta: tradycją, kadrami, kooperantami, zapleczem rynkowym, firmami istniejącymi i odnoszącymi już sukcesy na rynku. Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż, które mogą stanowić silny impuls rozwojowy dla Lublina. Spo-

śród branż przemysłowych są to: przemysł spożywczy, przemysł motoryzacyjny, sektor energii odnawialnej, biotechnologia oraz przemysł farmaceutyczny. Wybór kluczowych branż zgodnie ze strategią multispecjalizacji jest wyrazem realizmu przejawiającego się wyznaczaniem celów osiągalnych i bliskich lokalnej rzeczywistości, nie oznacza natomiast, że miasto nie zamierza sprzyjać rozwojowi innych branż przemysłu.

Wskaźnikiem koniunktury w przemyśle, który ukazuje zarówno obecną kondycję w sektorze, jak i pozwala przewidywać dynamikę rozwojową w najbliższym okresie, są **nakłady inwestycyjne**. W latach 2012–2015 miał miejsce stopniowy wzrost wydatków na inwestycje. W kolejnych trzech latach odnotowano spadek wskaźnika aż wreszcie jego rekordową wysokość w 2018 r. W analizowanym 2019 r., nakłady inwestycyjne osiągnęły poziom 725 360,00 mln zł, co stanowiło wartość niższą o 6,8% w porównaniu z rokiem poprzedzającym. W 2020 r. nakłady wzrosły do 773 759,00 mln zł (+6,7%).

Warto prześledzić w tym miejscu także zmianę wartości kolejnego wskaźnika uwzględnionego w analizie, jakim jest **wartość brutto środków trwałych**. Otóż od 2016 r. miał miejsce stały wzrost jego wolumenu. W 2019 r. wartość brutto środków trwałych wyniosła 10 996 244,00 zł i był to wzrost rok do roku o kolejne 7,6%. W 2020 r. środki trwałe osiągnęły wartość 11 452 093,00 zł, co stanowiło wzrost o 4,1% (por. tabela 78).

Tabela 78. Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysłu z budownictwem w Lublinie (mln zł)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nakłady inwestycyjne	472,8	555,2	641,8	877,3	763,2	691,5	778,0	725,4	773,8
Wartość brutto środków trwałych	8 570,0	7 603,6	7 657,3	8 338,1	8 419,4	9 281,4	10 222,2	10 996,2	11 452,1

Uwagi: dane wyrażone w cenach bieżących; dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 79. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Produkcja sprzedana przemysłu ogółem w cenach bieżących (mln zł)	9 019,0	9 644,9	9 585,0	10 912,3	11 192,1	11 702,6	12 819,5	13 211,7	13 488,2
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w cenach bieżących (zł)	25 908	27 796	27 933	31 966	32 846	34 396	37 725	38 884	39 724

Uwagi: dane dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób w przemyśle (sekcje B–E).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wartość **produkcji sprzedanej przemysłu** ogółem w cenach bieżących w Lublinie w 2019 r. wyniosła 13 211 764 zł i była wyższa o 3,1% niż w rok wcześniej. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wskaźnik ten zwiększył się wówczas o 3,1% i wyniósł 38 884 zł. W 2020 r. wartość ta wynosiła 13 488,2 mln zł i była wyższa o blisko 2,1% w stosunku do roku poprzedzającego i o 49,6% w zestawieniu z 2012 r. Największy wzrost tego wskaźnika miał miejsce w 2015 r. Produkcja sprzedana przemysłu w przeliczeniu na 1 mieszkańca w cenach bieżących w 2020 r. zbliżyła się do 40 tys. zł (por. tabela 79).

Liczba pracujących w przemyśle z budownictwem w 2019 r. w porównaniu do 2018 r., zwiększyła się o 393 osób (+1,6% w stosunku do roku poprzedzającego) i wyniosła 24 630 osób. W podziale

uwzględniającym płeć, liczba pracujących mężczyzn wyniosła 18 132 osób, natomiast kobiet 6 498. W 2020 r. odnotowano kolejny wzrost, tym razem o 332 osoby (+1,3%) do poziomu 24 962 osób. W podziale uwzględniającym płeć, liczba pracujących mężczyzn wyniosła 18 412 osób, natomiast kobiet 6 550 (por. tabela 80).

Tabela 80. Pracujący w sektorze przemysłu z budownictwem (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem, w tym:	23 342	22 804	22 391	22 277	22 617	24 095	24 237	24 630	24 962
mężczyźni	17 260	16 917	16 646	16 518	16 692	17 719	17 583	18 132	18 412
kobiety	6 082	5 887	5 745	5 759	5 925	6 376	6 654	6 498	6 550

Uwagi: bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Oceniając te dane należy pamiętać o nie uwzględnieniu tu osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, jak i zatrudnionych w innych formach niż umowa o pracę. Pełną ocenę tendencji rozwojowych w przemyśle umożliwia analiza danych o liczbie pracujących w poszczególnych sekcjach przemysłu, zaprezentowana w tabeli 81. Okazuje się, że analizowanym przedziale czasowym, tj. w latach 2019–2020 zwiększyło się zatrudnienie w budownictwie oraz górnictwie. Nieznacznie też wzrosła liczba pracujących w Sekcji E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz rekultywacja). W pozostałych branżach obserwujemy spore wahania liczby pracujących, spowodowany choćby trudnościami będącymi efektem pandemii.

Tabela 81. Liczba pracujących w wybranych sekcjach PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sekcja B (Górnictwo i wydobywanie)	-1	-1	43	39	84	43	35	74
Sekcja C (Przetwórstwo przemysłowe)	11 906	12 265	12 989	13 436	14 013	15 219	14 734	14 629
Sekcja D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę)	2 263	2 138	2 037	2 018	2 043	1 922	1 860	1 848
Sekcja E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz rekultywacja)	-1	1 444	1 419	1 405	1 559	1 371	1 551	1 596
Sekcja F (Budownictwo)	7 136	6 510	5 789	5 719	6 396	5 682	6 441	6 815

Uwagi: bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

¹ – tajemnica statystyczna.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Dodatkowym źródłem informacji o tendencjach rozwojowych w przemyśle mogą być dane Urzędu Miasta, który monitoruje **zatrudnienie w niektórych branżach przemysłu w Lublinie**. Analizowane są zarówno branże priorytetowe: spożywcza, motoryzacyjna, farmaceutyczna z biotechnologiczną⁴³, jak również inne: metalowa, maszynowa i elektromaszynowa, budowlana, meblarska, poligraficzna i chemiczna. Monitoring zatrudnienia obejmuje przede wszystkim średnie i duże przedsiębiorstwa, pozwalając na rozpoznanie tendencji rozwojowych. Wybrane informacje zostały przedstawione w tabeli 82.

⁴³ W bazie Urzędu Miasta Lublin nie znajdowała się żadna firma z branży odnawialnych źródeł energii.

Wzrastająca liczba przedsiębiorstw nie przekłada się wprost na liczebność pracowników. Wzrost liczby zatrudnionych w całym badanym okresie, tj. w latach 2019–2020 widoczny jest jedynie w przemyśle motoryzacyjnym. W pozostałych branżach po wzroście w 2019 r., zaobserwowano spadek zatrudnienia który nastąpił dotkniętym pandemią 2020 r.

Tabela 82. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba przedsiębiorstw przemysłowych w bazie	53	58	67	67	53	57	57	63	70
Zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłowych, w tym:	8 155	8 481	9 307	9 898	10 965	11 639	11 709	12 396	12 480
<i>przemysł spożywczy</i>	3 005	3 086	3 065	3 065	3 262	3 349	3 393	3 925	3 536
<i>przemysł motoryzacyjny</i>	973	1 206	1 417	1 417	1 711	1 726	1 649	1 708	1 967
<i>przemysł farmaceutyczny i biotechnologiczny</i>	1 543	1 565	1 568	1 568	2 249	2 094	2 144	2 418	2 354

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Prowadzenie przez miasto skutecznej polityki rozwoju wymaga podejmowania aktywnych działań w zakresie **promocji gospodarczej miasta**. Niektóre inicjatywy Urzędu Miasta były dedykowane określonym sektorom i branżom, oddziaływanie innych miało charakter wielosektorowy. W tej części raportu przedstawione zostaną działania ukierunkowane na rozwój przemysłu oraz te, których efekty oddziałują jednocześnie na wiele branż i sektorów. Do najważniejszych działań promocyjnych podejmowanych w latach 2019–2020 można zaliczyć:

- publikacje promocyjne i reklamy w 2019 r.:
 - Rzeczpospolita Życie Regionów – raport „Potencjał inwestycyjny polskich miast”;
 - Panorama Lubelska – cykl materiałów promujących strategiczne zadania Wydziału Strategii i Przedsiębiorczości Urzędu Miasta Lublin;
 - Studiu z głową – promocja potencjału akademickiego Lublina;
 - Rzeczpospolita Życie Regionów – raport specjalny „Potencjał inwestycyjny Lublina w nowych realiach gospodarki po pandemii”;
 - Biznes Lubelski – promocja gospodarcza w mediach regionalnych;
 - Magazyn Lubelskiego Klubu Biznesu – promocja potencjału gospodarczego miasta;
 - przeprowadzenie kampanii promocyjnej akademickiego wizerunku miasta Lublin;
 - projekt „Forum Miast Polskich” – publikacja pt. Cities in Poland. Ready for business;
 - Agora – promocja gospodarcza w mediach ogólnopolskich, usługa reklamowa w specjalnym dodatku ogólnopolskim „Dobry Adres–Lubelskie”.
- wsparcie wydarzeń w 2019 r.:
 - promocja potencjału gospodarczego miasta Lublin w ramach wydarzenia „Złota Setka 2018” Kuriera Lubelskiego;
 - promocja potencjału gospodarczego miasta w ramach wydarzenia „Ranking Najlepszych Firm Województwa Lubelskiego” Dziennika Wschodniego.

- własne wydarzenia organizowane przez Urząd Miasta Lublin w 2019 r.:
 - Gala Przedsiębiorczości i Konkurs o Nagrodę Gospodarczą Prezydenta Miasta Lublin;
 - Honorowy Patronat Prezydenta w związku z nagrodami przyznawanymi przez Lubelski Dom Mediowy Medialny24 Sp. z o.o.;
 - Przygotowanie kompleksowej strategii promocyjnej potencjału gospodarczego miasta Lublin.
- publikacje promocyjne i reklamy w 2020 r.:
 - Rzeczpospolita Życie Regionów – artykuł „Lublin stawia na nowe technologie”;
 - Panorama Lubelska – cykl materiałów promujących branżę IT oraz Strategię Lublina 2030;
 - Studium z głową – promocja potencjału akademickiego Lublina;
 - Rzeczpospolita Życie Regionów – raport specjalny Potencjał inwestycyjny Lublina w nowych realiach gospodarki po pandemii;
 - Biznes Lubelski – Promocja gospodarcza w mediach regionalnych.
- wsparcie wydarzeń w 2020 r.:
 - promocja potencjału gospodarczego miasta Lublin w ramach wydarzenia „Złota Setka 2019” Dziennika Wschodniego;
 - promocja potencjału gospodarczego miasta Lublin w ramach wydarzenia „Setka Kuriera Lubelskiego”.

Działania promocyjne mają także swój nowy wymiar w globalnej sieci. W 2016 r. utworzona została Platforma internetowa dla inwestorów www.invest-in-lublin.com, która powadzona jest w języku angielskim. Zamieszczane tam są publikacje z aktualnymi danymi o mieście dedykowane inwestorom, informacje o bieżących wydarzeniach, dokumenty i ciekawostki biznesowe. Od 2018 r. działa Platforma dla polskich przedsiębiorców www.gospordaczy.lublin.eu. Zamieszczane na niej informacje pomagają inwestorom w rozeznaniu lubelskiego rynku oraz możliwości kontaktu zarówno z przedsiębiorcami, jak i reprezentantami Urzędu Miasta Lublin. W 2018 r. powstała także strona internetowa www.praca.lublin.eu, dzięki której odwiedzający miał możliwość znalezienia informacji na temat prowadzonych procesów rekrutacyjnych przez firmy i instytucje działające na terenie miasta Lublin. W 2019 r. uruchomiona została strona www.biznes.lublin.eu, skupiająca wszystkie działania Wydziału Strategii i Przedsiębiorczości Urzędu Miasta Lublin.

Istotnym elementem systemu wspierającego inwestycje i rozwój nie tylko sektora przemysłu, jest **obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta**. Zgodnie z koncepcją *one-stop-shop*, Biuro Obsługi Inwestorów⁴⁴ oferowało kompleksową obsługę całego procesu inwestycyjnego w jednym miejscu. Każde zapytanie było przekazywane do osoby odpowiedzialnej za obsługę danej branży, który w ciągu 24 godzin potwierdza przyjęcie zgłoszenia, odpowiada na podstawowe pytania i przedstawia siebie, jako osobę do dalszego kontaktu. Kolejne działania są ściśle uzależnione od treści zapytań inwestorów i mogą obejmować m.in.: przedstawienie podstawowych informacji inwestycyjnych, przygotowanie

⁴⁴ Od 2019 r. Biuro Obsługi Inwestorów funkcjonuje w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta Lublin jako samodzielna komórka organizacyjna (wcześniej w ramach Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów).

spersonalizowanej oferty inwestycyjnej, przygotowanie informacji zawierającej specjalistyczne informacje o uwarunkowaniach inwestycyjnych w mieście (np. zasoby ludzkie, system sieci technicznych, powierzchnie biurowe, granty unijne i rządowe, programy miejskie itp.), czy przygotowanie wizyty studyjnej, obejmującej prezentację miasta i spotkania z władzami miasta, przedstawicielami uczelni, deweloperów. Informacje o liczbie zapytań wpływających do Biura Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przedstawiono w tabeli 83.

W 2019 r. inwestorzy bądź podmioty reprezentujące inwestorów skierowały do Urzędu Miasta Lublin w sumie 55 zapytań (w tym 11 usługowych) z takich branż, jak: maszynowa, motoryzacyjna, poligraficzna, chemiczna, metalowa, BPO/SSC/IT, biotechnologia, farmacja, logistyka, B+R i hotelowa. W 2020 r. pracownicy Biura Obsługi Inwestorów obsłużyli łącznie 56 zapytań inwestycyjnych (w tym 12 usługowych), pochodzących od przedsiębiorców z tych samych branż co rok wcześniej.

Tabela 83. Liczba zapytań wpływających do Biura Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem, w tym:	73	86	150	146	96	76	55	56
<i>podmioty z sektora przemysłu (z budownictwem)</i>	31	33	52	51	62	51	44	44

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

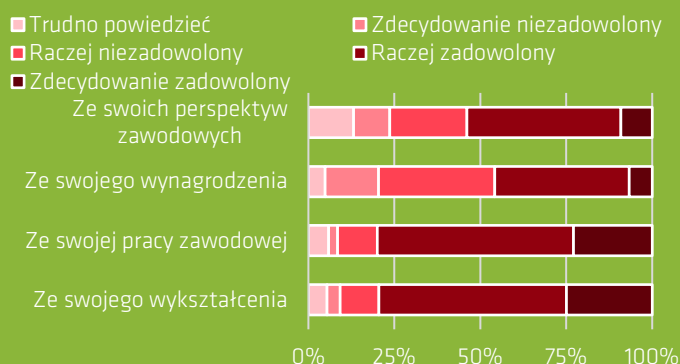
Jednym z rozwiązań sprzyjających realizacji inwestycji przemysłowych jest **Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK Mielec Podstrefa Lublin**. Głównym celem jej utworzenia w 2007 r. było przyspieszenie rozwoju gospodarczego Lublina, zmniejszenie bezrobocia, a także zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw otwartych na innowacje.

Ramka 8. Rynek pracy w Lublinie

Od września do listopada 2020 r. w ramach projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030” (realizowanego przez Gminę Lublin w ramach konkursu dotacji „Human Smart Cities. Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców”) przeprowadzono badania mieszkańców Lublina na próbie N=1 053, których przedmiotem było poznanie opinii mieszkańców Lublina na temat różnych obszarów funkcjonowania miasta oraz sformułowanie ich wizji Lublina w kolejnych latach⁴⁵.

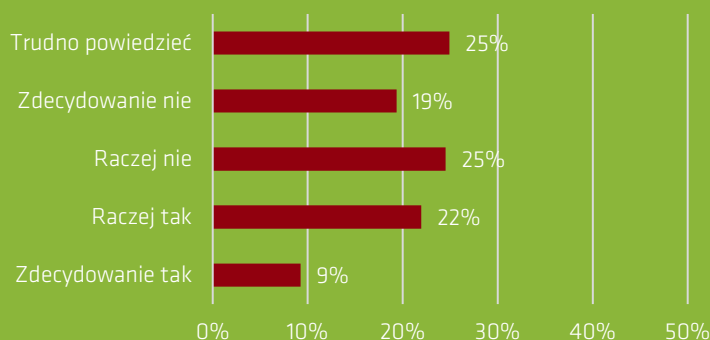
Niemal jedna czwarta badanych mieszkańców Lublina jest przekonana o tym, że jeśli stracą pracę, to łatwo znajdą inną (20% respondentów „raczej tak” uważa, a 4% „zdecydowanie” się z tym zgadza). Nieco więcej respondentów (28%) wyraża sceptycyzm w tej sprawie – tyle samo też osób uważa, że nie byłoby to ani łatwe, ani trudne wyzwanie. Może to świadczyć o mało stabilnej sytuacji na rynku pracy. Należy pamiętać, że badanie realizowane było w trakcie trwania pandemii Covid-19.

Wykres 6. W jakim stopniu jest Pan(i) zadowolony(a) lub niezadowolony(a):

Potwierdzeniem wyżej zawartych rozważań jest analiza wyników uzyskanych w odpowiedzi na pytanie o to, czy w Lublinie łatwo jest znaleźć pracę pozwalającą utrzymać rodzinę, przedstawionych na poniższym wykresie. Wyraźnie pokazuje on, że zdaniem mieszkańców tego miasta trudno jest w nim o dobrze płatną pracę, która pozwalałaby na utrzymanie gospodarstwa domowego – taką opinię wyraziło aż 65% lublinianek i lublinian.

Wykres 7. Czy uważa Pan(i), że w Lublinie łatwo czy trudno jest znaleźć pracę, która pozwalałaby utrzymać się Pana(i) rodzinie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badań „Diagnoza Lublin 2030. Raport z badań ankietowych”.

⁴⁵ Więcej informacji na [stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin](#).

Według stanu na koniec 2019 r. na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec Podstrefa Lublin działalność prowadziło 71 przedsiębiorstw, z których 35 korzystało z pomocy publicznej w związku z posiadaniem aktywnego zezwolenia⁴⁶ (oraz 2 decyzje o wsparciu). Deklarowane inwestycje (skumulowane) wyniosły 1 136 147 330,00 zł, przy czym inwestycje już zrealizowane stanowiły 57,4% tej kwoty. W ulokowanych w strefie przedsiębiorstwach łącznie stworzono 4 738 miejsc pracy, z których 3 608 były to miejsca nowo utworzone. Natomiast w 2020 r. na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec Podstrefa Lublin działalność prowadziły 72 przedsiębiorstwa, z których 35 korzystało z pomocy publicznej (oraz 3 decyzje o wsparciu). Deklarowane skumulowane inwestycje wyniosły 1 240 062 330,00 zł, przy czym inwestycje już zrealizowane stanowiły 57,1% tej kwoty. W ulokowanych w strefie przedsiębiorstwach łącznie istniało 5 618 miejsc pracy, z których 4 325 to miejsca nowo utworzone. Na koniec 2020 r. (ostatni rok objęty monitoringiem w niniejszym opracowaniu) na Podstrefę Lublin składała się 128 ha powierzchni w całości pokrytej miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, przeznaczonych jako teren techniczno-produkcyjny. W ostatnich latach w Specjalnej Strefie Ekonomicznej EURO-PARK Mielec Podstrefa Lublin pojawiały się kolejne nowe przedsiębiorstwa, które były reprezentantami różnych branż.

Tabela 84. Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec Podstrefa Lublin (dane na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba inwestorów na terenie SSE	19	24	28	40	55	65	70	71	72
Liczba działających przedsiębiorstw na koniec roku	10	10	15	22	39	51	57	62	66
Liczba obowiązujących zezwoleń	19	23	22	28	32	37	37	35	35
Liczba wydanych zezwoleń	4	7	5	7	6	6	3	0	0
Deklarowane inwestycje wg zezwolenia (skumulowane, w mln zł)	629,4	682,1	817,6	878,4	951,5	1 139,5	1 143,7	1 136,1	1 240,1
Inwestycje zrealizowane (skumulowane, w mln zł)	456,0	498,2	561,9	864,7	1 276,3	1 541,6	1 818,6	1 978,6	2 170,1
Deklarowane nowe miejsca pracy (skumulowane)	841	842	1 095	1 238	1 521	1 609	1 169	2 171	2 183
Nowe (utworzone) miejsca pracy (skumulowane)	567	684	1 048	1 449	2 293	2 940	3 221	3 607	4 325
Utrzymane miejsca pracy (skumulowane)	402	451	740	1 089	1 217	1 148	1 169	1 131	1 293
Łącznie miejsca pracy na terenie SSE (skumulowane)	969	1 135	1 788	2 538	3 510	4 088	4 390	4 738	5 618

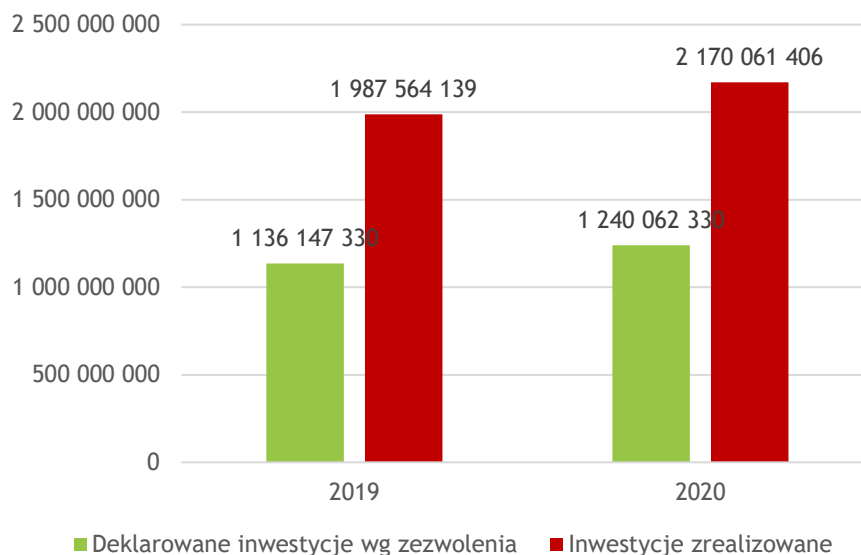
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności SSE Euro-Park Mielec.

Na wykresach 8 i 9 zaprezentowano dane o wielkości inwestycji i liczbie miejsc pracy, które są kluczowymi miernikami efektów gospodarczych funkcjonowania Podstrefy Lublin. Z wykresów wynika, że w badanym okresie rok rocznie wzrastają zarówno deklarowane, jak i zrealizowane inwestycje podmiotów gospodarczych funkcjonujących w Specjalnej Strefie Ekonomicznej EURO-PARK Mielec Podstrefa Lublin. W 2019 r. inwestycje deklarowane były niższe o 0,2% niż rok wcześniej. W 2020 r. miał miejsce wzrost w porównaniu z rokiem poprzedzającym o 9,1%. Warto dodać, że wartość inwestycji

⁴⁶ Zezwolenie wydane na podstawie ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz. U. z 2020 r. poz. 1670 oraz z 2021 r. poz. 2105. Natomiast 24 września 2007 r. Prezes Rady Ministrów RP podpisał rozporządzenie rozszerzające granice Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec Podstrefa Lublin (Dz. U. z 2007 r. poz. 1299). Tym samym utworzona została Podstrefa Lublin Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec.

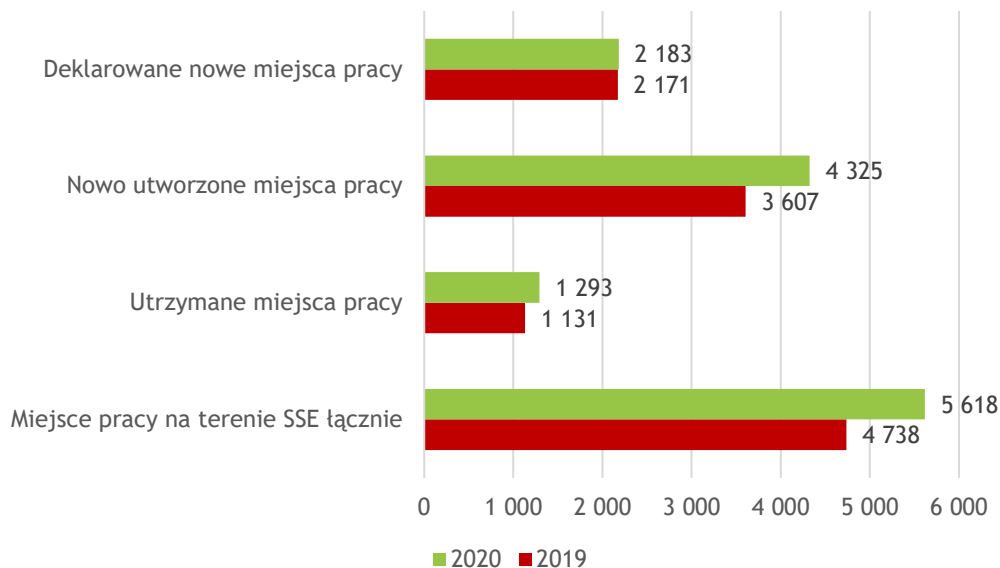
każdego roku przekroczyła wartość inwestycji deklarowanych. Z kolei łączna ilość miejsc pracy w 2019 r. na terenie Podstrefy Lublin wzrosła o 10,2% w porównaniu do 2018 r. W kolejnym roku kalendarzowym wzrost wyniósł aż 18,6%. Wskaźnik mówiący o liczbie nowo utworzonych miejsc pracy dowodzi dobrej koniunktury gospodarczej w mieście.

Wykres 8. Inwestycje skumulowane podmiotów działających w Podstrefie Lublin SSE Euro-Park Mielec

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.

Wykres 9. Miejsca pracy na terenie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.

Znowelizowane przepisy o pomocy publicznej umożliwiają przedsiębiorcom na skorzystanie z pomocy publicznej w formie zwolnienia z podatku dochodowego z tytułu realizacji nowego projektu inwestycyjnego na dowolnej nieruchomości zlokalizowanej na terytorium Polski. Tym samym wprowadzona w życie została Polska Strefa Inwestycji.

Podobnie jak w przypadku poprzednich przepisów dotyczących specjalnych stref ekonomicznych, pomoc publiczną udziela się przedsiębiorcy z tytułu:

- kosztów nowej inwestycji – wielkość pomocy liczona jest jako iloczyn maksymalnej intensywności pomocy publicznej dla danego obszaru i kosztów inwestycji kwalifikujących się do objęcia pomocą;
- tworzenia nowych miejsc pracy – dwuletnich kosztów pracy nowo zatrudnionych pracowników, obejmujących koszty płacy brutto tych pracowników, powiększone o składki obowiązkowe, takie jak składki na ubezpieczenie społeczne, ponoszone przez przedsiębiorcę od dnia zatrudnienia tych pracowników.

Zgodnie z mapą regionalnej pomocy publicznej maksymalna intensywność pomocy publicznej dla miasta Lublin wynosi:

- 50% dla dużych przedsiębiorstw;
- 60% dla średnich przedsiębiorstw;
- 70% dla mikro i małych przedsiębiorstw.

Znowelizowane przepisy wprowadziły również dodatkowe kryteria, które spełnić musi projekt inwestycyjny, aby możliwe było objęcie przedsięwzięcia pomocą publiczną. Wyróżnia się:

- Kryterium ilościowe, tj. koszty kwalifikowane nowej inwestycji muszą być proporcjonalne do stopy bezrobocia w powiecie docelowej inwestycji oraz do wielkości przedsiębiorstwa – istotna jest relacja przeciętnej stopy bezrobocia w powiecie docelowej inwestycji do przeciętnej stopy bezrobocia w kraju. Progi dla dużych firm wynoszą od 10 do 100 mln zł. W przypadku Lublina, próg wynosi 80 mln zł.

Kryterium ilościowe jest obniżane o 98% dla mikroprzedsiębiorstw, 95% dla projektów z sektora usługowego, których kody PKWiU są wyszczególnione w Rozporządzeniu z dnia 28 sierpnia 2018 r. w sprawie pomocy publicznej udzielanej niektórym przedsiębiorcom na realizację nowych inwestycji jak również działalności badawczo-rozwojowej odpowiednio w rozumieniu art. 5a pkt 38 Ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz art. 4a pkt 26 Ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, ponadto małych przedsiębiorstw oraz 80% dla średnich przedsiębiorstw.

W przypadku Lublina aktualne progi inwestycyjne wynoszą:

- 80 mln zł dla dużych przedsiębiorstw;
- 16 mln zł na średnich przedsiębiorstw;
- 4 mln zł dla małych przedsiębiorstw oraz inwestycji w sektorze usług oraz w działalność B+R (zgodnie z akapitem powyżej);
- 1,6 mln zł dla mikroprzedsiębiorstw.
- Kryterium jakościowe (szczegółowy opis kryteriów znajduje się w Rozporządzeniu z dnia 28 sierpnia 2018 r. w sprawie pomocy publicznej udzielanej niektórym przedsiębiorcom na realizację nowych inwestycji otwiera się w nowej karcie – oddzielne tabelki przygotowane zostały dla projektu z sektora usług oraz z sektora przemysłowego. W przypadku inwestycji w Lublinie, projekt musi zdobyć minimum 4 punkty, w tym co najmniej po 1 punkcie z każdego kryterium.
- Kryterium zrównoważonego rozwoju gospodarczego oraz Kryterium zrównoważonego rozwoju społecznego. Decyzja, dla inwestycji na terenie miasta Lublin, przyznawana będzie na 15 lat. Procedura uzyskania decyzji, zgodnie z Kodeksem Postępowania Administracyjnego, nie powinna trwać dłużej niż 30 dni od dnia wpłynięcia zgłoszenia inwestora.

Jednostką, która zarządza nowym systemem wsparcia w Lublinie jest Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Mielcu – dotychczasowy zarządzający Specjalną Strefą Ekonomiczną Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Ramka 9. Polska Strefa Inwestycji

Do końca 2020 r. decyzje o wsparciu na terenie Podstrefy otrzymały następujące firmy:

- MW Lublin sp. z o.o.;
- „GORBI” Piotr Garbacz sp. z o.o.;
- MEDISEPT sp. z o.o.

Jednym z czynników zapewniających rozwój przedsiębiorstw, w tym szczególnie wzrost ich innowacyjności i zwiększenie eksportu, są **powiązania kooperacyjne**: zarówno w ramach sektora przedsiębiorstw, jak i z podmiotami w sferze nauki i administracji samorządowej. Narzędziem tworzenia i rozwoju tych powiązań są inicjatywy klastrowe. Potencjał tkwiący w Lublinie pozwala na zaprojektowanie jasnej i wróżącej powodzenie strategii rozwoju gospodarczego. Tradycje przemysłowe, zasoby ludzkie kształcone przez prężnie działające ośrodki uniwersyteckie, a także zaangażowanie instytucji samorządowych i okołobiznesowych miasta stały się motorem do stworzenia Lubelskich Wyżyn Gospodarczych, do których należą w sektorze produkcyjnym:

- Lubelska Wyżyna Biotechnologiczna (od 2015 r.) – kluczową rolę w zapewnianiu rozwoju przemysłu bio- i całego sektora biotechnologicznego odgrywają platformy łączące środowiska akademickie, przemysł, struktury samorządowe i inwestorów, zachęcających je do nawiązywania kontaktów i współpracy;
- Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa (od 2018 r.) – kluczowym elementem ekosystemu jest Lubelski Klaster Motoryzacyjny i Maszynowy, koordynowany przez Fundację Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa;
- Lubelska Wyżyna Lotnicza (od 2015 r.) – dotychczas Urząd Miasta Lublin w ramach podejmowanych inicjatyw zrealizował następujące działania przyczyniające się do budowy Lubelskiej Wyżyny Lotniczej, tj. tworzenie Lubelskiego Klastra Zaawansowanych Technologii Lotniczych; działania te są możliwe dzięki współpracy z takimi instytucjami, tj. Centrum Innowacji i Zaawansowanych Technologii Politechniki Lubelskiej, Lubelskie Centrum Transferu Technologii Politechniki Lubelskiej, Centrum Transferu Wiedzy KUL, Centrum Nanomateriałów Funkcjonalnych UMCS, ECOTECH – COMPLEX, Lubelski Park Naukowo-Technologiczny;
- dodatkowo w sektorze usług: Lubelska Wyżyna IT i Lubelska Wyżyna Medyczna, opisane w *części C.2.*

Lublin jest miastem **atrakcyjnym dla inwestorów**. Potwierdza to m.in. raport „Business Environment Assesment Study BEAS”, w którym Lublin został liderem w 7 kategoriach – m.in. Nieruchomość, Infrastruktura, Potencjał biznesowy, Potencjał edukacyjny, Potencjał zatrudnienia i inne.

Pozostają przy temacie nagród gospodarczych i wyróżnień należy dodać, że miasto Lublin zostało w 2020 r. najwyżej ocenione w kategorii „Wsparcie administracji publicznej” w rankingu przygotowanym przez firmę Antal we współpracy z Cushman & Wakefield i Vastint. Zestawienie zostało sporządzone na podstawie badania opinii inwestorów prowadzących działalność w takich miastach jak Warszawa, Wrocław, Poznań, Łódź, Trójmiasto, Kraków, Szczecin oraz Lublin.

W tym samym roku Lublin został uznany za jednego z liderów miast Europy Środkowej i Wschodniej, tzw. rynków wschodzących, zajmując 5. miejsce w kategorii „Puła talentów”, 5. miejsce w kategorii „Wsparcie władz lokalnych”, 8. miejsce w kategorii „Potencjał gospodarczy” oraz 9. miejsce w kategorii „Klimat biznesowy” w badaniu Emerging Europe „Postrzegania Przyjazności Miast dla Biznesu”.

W 2019 r. Lublin znalazł się w zestawieniu „Super 60 T2 Cities” (fDI Magazine) europejskich miast drugiego poziomu na podstawie ich populacji, aktywności biznesowej w mieście i klimatu do przyjmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Z kolei w 2020 r. firma doradcza Colliers, przygotowująca cykl raportów o rozwoju miast „Przyszłość zaczyna się tu...” uznała, że Lublin jest najprężniej rozwijającą się metropolią Polski Wschodniej. Raporty Colliers obrazują polskie miasta – ich rozwój gospodarczy, zaplecze gastronomiczne i handlowe, a także ofertę dla inwestorów i mieszkańców. Lublin był drugą metropolią, którą firma wzięła pod uwagę w swojej analizie. W raporcie ujęto zarówno specyfikę lubelskiej gospodarki, jak i ofertę inwestycyjną miasta, włączając dostępne powierzchnie biurowe i magazynowe, a także zaplecze akademickie. Lublin, to siódmy pod względem podaży regionalny rynek biurowym w Polsce oraz największe „zagłębienie” nowoczesnych biur we wschodniej części kraju. Autorzy raportu zwrócili także uwagę na rozwijającą się w Lublinie branżę turystyczną, a wraz z nią na ofertę sportowo-rekreacyjną, a także dynamiczny rynek budownictwa mieszkalnego.

W 2019 r. na lubelski rynek weszły firmy Onet i Pakke Deko, działające w branży BPO/SSC. Lublin, przyciąga właścicieli firm nie tylko lokalnych, ale również działających na skalę krajową czy ogólnosiwiatową. Świadczy o tym powiększająca się liczba przedsiębiorców Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec. Branża motoryzacyjna zwiększyła się dzięki firmom Borg Automotive, Data Modul i Turck. Przemysł lotniczy w tym samym roku powiększył się dzięki firmie Avioirec.

W 2020 r. rozpoczęła się budowa zespołu hal magazynowo-logistycznych „Panattoni Park Lublin III” z docelową powierzchnią 53 000 m². Zamiar budowy nowoczesnej gorzelni przy ul. Spółdzielczej 6 ogłosiła firma Stock. Trwały przygotowania do budowy pięciu hal magazynowo-produkcyjnych wraz z zapleczami socjalno-biurowymi przez firmę 7R z docelową powierzchnią 116 000 m². Rozbudowę swoich zakładów zapowiedziały i kontynuowały takie firmy jak: Agram, Aliplast, Medisept. Ponadto w 2020 r. oddano do użytkowania nową siedzibę firmy Parys. Lubelska firma Noyen wprowadziła na rynek wirusobójczy preparat „Noyen Protect +” oraz ukończyła fazę projektowania urządzenia, które w sposób automatyczny i bezobsługowy posłuży do dezynfekcji przestrzeni produkcyjnych, hal magazynowych czy traktów komunikacyjnych. BioMaxima wprowadziła do swojej oferty test genetyczny do wykrywania SARS-CoV-2. Firma Biomed Lublin S.A. rozpoczęła produkcję leku na COVID-19. Laboratoria Natury, producent kontraktowy działający na rynku farmaceutycznym, oficjalnie otworzył nowy zakład produkcyjny.

Sektor przemysłowy doceniany jest przez miasto dzięki corocznym nominacjom do Nagrody Gospodarczej Prezydenta Miasta Lublin. W ubiegłym roku tytuł Top Menadżer został przyznany Spółdzielni Mleczarnia Spomlek z Radzyna Podlaskiego. Laureatem nagrody w branży usługowej w kategorii „Obecność na rynku globalnym” została spółka Modern-Expo, która specjalizuje się w produkcji i sprzedaży wyposażenia dla sklepów i magazynów. Firma została doceniona za obecność na różnych rynkach zbytu, umiejętność wykonania nawet najbardziej skomplikowanych zamówień i stały wzrost zatrudnienia. Wyróżnienie w tej kategorii otrzymała także firma Lactex, eksportująca nabiał na odległe kontynenty. Nagrodę „Duże Firmy – Lokomotywy Gospodarcze Miasta” w 2019 r. otrzymała spółka

Bury, zajmująca się dystrybucją owoców i warzyw. Doceniona została za „realizację nowoczesnych i innowacyjnych projektów inwestycyjnych, pozytywny wpływ na lubelski rynek pracy oraz aktywne działanie na rzecz rozwoju gospodarczego miasta Lublin. Wyróżnienie w kategorii „Młode Firmy” otrzymała spółka Chemnovatic. W 2020 r. Konkurs o Nagrodę Gospodarczą Prezydenta Miasta Lublin został odwołany z uwagi na trwającą pandemię COVID-19.

Kolejne lata realizacji *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* są przykładem utrzymywania się koniunktury w przemyśle. Pomimo spadku nakładów inwestycyjnych w 2019 r. stabilna wydaje się sytuacja na rynku pracy w Lublinie. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach indeksowanych w bazie Urzędu Miasta Lublin zwiększyło się, natomiast w branżach priorytetowych przemysłu w Lublinie nie odnotowano zmian. Zarówno promocja gospodarcza miasta, jak i poziom obsługi inwestorów w Urzędzie Miasta Lublin przyczyniły się do poprawy wizerunku Lublina, jako atrakcyjnej destynacji inwestycyjnej. Rozwojowi dobrej sytuacji w przemyśle sprzyja także Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec, w której w dwóch analizowanych latach wzrosła liczba działających podmiotów, a zatrudnienie zwiększyło się o 1 228 osób.

C.2. Rozwój sektora usług

Cechą gospodarek rozwiniętych jest duży udział usług w produkcie krajowym brutto. W gospodarce opartej na wiedzy szczególnego znaczenia nabiera tzw. sektor usług opartych na zaawansowanej wiedzy (*Knowledge-Intensive Services – KIS*). Rozwój sektora usług można uznać za drugi filar rozwoju gospodarczego Lublina. Sprzyja mu rozbudowana baza akademicka, dostarczająca wykwalifikowanych kadr wraz z możliwościami badawczymi i innowacyjnymi.

Tabela 85. Pracujący w wybranych sekcjach usług (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pracujący w sektorze usług ogółem, w tym:	94 986	95 284	97 015	99 046	99 944	103 400	10 1907	101 034
<i>Sekcja G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle)</i>	18 724	19 533	19 674	20 352	20 338	20 134	2 0134	19 399
<i>Sekcja H (Transport i gospodarka magazynowa)</i>	6 049	5 403	6 070	6 357	7 085	7 112	7 193	7 163
<i>Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)</i>	1 612	1 609	1 762	1 821	1 897	2 128	2 368	1 920
<i>Sekcja J (Informacja i komunikacja)</i>	3 491	3 544	3 638	4 193	4 480	4 740	4 948	4 888
<i>Sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa)</i>	6 105	6 223	6 223	6 356	5 652	5 453	5 251	5 170
<i>Sekcja L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości)</i>	2 479	2 445	2 501	2 487	2 508	2 481	2 426	2 524
<i>Sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)</i>	2 350	1 919	2 027	2 203	2 150	2 341	2 444	2 551
<i>Sekcja N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca)</i>	6 066	5 787	5 728	5 082	4 781	5 813	5 375	5 820
<i>Sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)</i>	10 435	10 557	10 707	10 806	11 082	11 769	11 959	11 896
<i>Sekcja P (Edukacja)</i>	20 469	20 607	20 586	20 740	21 085	21 428	21 007	21 170
<i>Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna)</i>	13 531	13 773	13 936	14 563	15 113	15 618	16 085	15 912

Uwagi: bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Ocena realizacji celu rozwoju sektora usług dokonana została przy użyciu wskaźników opisowych i ilościowych. O rozwoju usług może świadczyć zarówno zwiększająca się liczba pracujących w nich osób, jak i rozwój infrastruktury dedykowanej temu sektorowi: nowoczesnej powierzchni biurowej, handlowej i magazynowej. Ponadto, dokonano przeglądu działań podejmowanych na rzecz promocji gospodarczej Lublina, jako miasta sprzyjającego inwestycjom usługowym, zaprezentowano analizę zapytań zgłaszanych do Biura Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta oraz wskazano najważniejsze nagrody przyznane Lublinowi za strategię pozyskiwania inwestorów. Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż usług, które mogą stanowić mocny impuls rozwojowy dla Lublina. Spośród branż usługowych są to: outsourcing biznesowy (*BPO – Business Process Outsourcing*), ze szczególnym naciskiem na outsourcing kompetencyjny (*KPO – Knowledge Process Outsourcing*), technologie informacyjne (*ICT –*

information and communication technologies), transport–spedycja–logistyka (TSL) oraz usługi medyczne.

Liczba osób pracujących w usługach w 2019 r. w porównaniu do 2018 r. zmniejszyła się o 1,4% i wyniosła 10 1907, zaś w 2020 r. liczba osób pracujących w usługach po raz kolejny zmalała o 0,9% względem roku poprzedniego i wyniosła 101 034 (por. tabela 85). Systematyczny przyrost odnotowano wyłącznie w obszarze „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”. Jednoroczny spadek i następnie wzrost odnotowano w obszarach „Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości” i „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca”. Pozostałe zanotowały spadek.

Urząd Miasta Lublin monitoruje **zatrudnienie w wybranych branżach usług w Lublinie**, uzupełniając braki informacyjne w statystyce GUS. Monitorowane są przede wszystkim branże priorytetowe: BPO/SSC, ICT oraz TSL⁴⁷. Monitoring zatrudnienia obejmuje głównie średnie i duże przedsiębiorstwa, pozwalając na rozpoznanie tendencji rozwojowych zarówno w branżach priorytetowych, jak i w usługach ogółem. Wybrane informacje zostały przedstawione w tabeli 86.

Tabela 86. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BPO/SSC									
Liczba firm w bazie	11	12	13	16	25	27	31	34	36
Zatrudnienie	2 858	2 904	3 502	3 956	4 494	4 632	5 059	4 949	5 114
Informatyka i telekomunikacja									
Liczba firm w bazie	27	31	39	40	48	53	56	66	67
Zatrudnienie	1 505	1 892	2 301	2 301	3 117	3 469	4 038	4 329	4 990
Logistyka i transport									
Liczba firm w bazie	7	7	7	7	9	9	11	15	16
Zatrudnienie	1 595	1 652	1 747	1 738	1 983	2 309	2 368	2 241	2 701
Pozostałe branże									
Liczba firm w bazie	52	52	52	52	33	35	33	b.d.	b.d.
Zatrudnienie	10 438	10 710	11 062	12 542	4 958	6 166	b.d.	b.d.	b.d.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

W latach 2019–2020 zatrudnienie w przedsiębiorstwach usługowych indeksowanych w bazie Urzędu Miasta systematycznie rośnie. Przyczyniło się do tego zarówno zwiększanie zatrudnienia w istniejących podmiotach, jak i napływ nowych inwestorów. W branży BPO/SSC zatrudnienie w 2019 r. zmalało by osiągnąć swój rekord w 2020 r. Natomiast w branżach informatyka i telekomunikacja wzrastało systematycznie. Taki wzrost świadczy o silnej pozycji Lublina, jako destynacji inwestycyjnej dla sektora nowoczesnych usług biznesowych.

W 2019 r. na rynku lubelskim zainwestowały Akanza, Netkata, Onwelo, Enterpol, Lingaro, Predica, Proacta, PWC, Sagitum, Spark IT, Venture Devs. Natomiast w 2020 r. firmy Onet, Pakke Deka, Venture Devs.

Rozwój branży usługowej w Lublinie wymaga zapewnienia odpowiedniej **podażi nowoczesnej powierzchni biurowej**. Jeszcze w 2005 r. w Lublinie było zaledwie 28 tys. m² nowoczesnej powierzchni

⁴⁷ Ze względu na niewielką liczbę podmiotów w bazie Urzędu Miasta i zjawisko wieloletowości, w raporcie zrezygnowano z prezentowania danych o zatrudnieniu w usługach medycznych.

biurowej. Wraz z rozwojem sektora usług w mieście sukcesywnie powstawały kolejne obiekty, budowane głównie przez lokalnych deweloperów.

Tabela 87. Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie (stan na koniec roku, w tys. m²)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nowoczesna powierzchnia biurowa	93,7	123,8	137,2	140,2	147,1	177,9	205,0	207,8	209,3

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Na koniec 2020 r., czyli na koniec monitorowanego przedziału czasowego, w mieście funkcjonowały 53 obiekty o powierzchni, co najmniej 1 000 m². Wybrane informacje o lubelskich biurowcach zaprezentowano w tabeli 88. Inwestycje planowane do oddania po 2020 r. dostarczą kolejnych 24,0 tys. m² powierzchni. Obiekty w realizacji to Wojciechowska 9a, CZ Office Park D (al. Kraśnicka), G7 G7 inter office (ul. Gęsia 7), Metalurgiczna.

Tabela 88. Obiekty dysponujące powierzchnią biurową powyżej 1 000 m² w Lublinie w 2020 r. (stan na koniec roku)

Lp.	Obiekty istniejące	Lokalizacja	Klasa	Rok budowy	Powierzchnia (w m ²)
1.	Centrum ZANA	ul. T. Zana 39	B	2001	5 449
2.	Dalimex	ul. Lubartowska 74a	B	2003	2 700
3.	Corner House	ul. Krakowskie Przedmieście 54	B	2004	1 500
4.	Parys II	ul. Hanki Ordonówny 3a	B	2004	2 000
5.	Zana Office I	ul. Wallenroda 2e	B	2004	2 950
6.	Centrum Zana II	ul. T. Zana 39a	B	2005	4 560
7.	Zana Office II	ul. Wallenroda 2f	B	2005	2 838
8.	Związkowa 21	ul. Związkowa 21	B	2005	1 960
9.	HANESCO ZANA Z43	ul. T. Zana 43	B	2006	998
10.	Grey Office Park C	ul. Wallenroda 4c	A	2007	7 000
11.	Grey Office Park D	ul. Wallenroda 4d	A	2007	8 700
12.	BZWBK (d. Kredyt Bank)	ul. Krakowskie Przedmieście 37	B	2007	2 900
13.	Czechowska 19	ul. Czechowska 19	B	2007	1 750
14.	Warta	ul. Wieniawska 12	B	2007	1 213
15.	Witosa I	al. W. Witosa 18	B	2008	2 315
16.	Zana House	ul. Jana Sawy 2	B	2008	1 320
17.	Gray Office Park B	ul. T. Zana 32b	A	2009	3 798
18.	Batory	al. Kraśnicka 31	B	2009	3 200
19.	Walentynowicz 10	ul. Walentynowicz 10	B	2009	1 914
20.	Narutowicza 55b	ul. Narutowicza 55b	B	2009	1 450
21.	Orion, Stefczyka	ul. Stefczyka 3b	B	2009	3 000
22.	W9 Investment	ul. Wojciechowska 9a	B	2010	2 716
23.	Witosa 16	al. W. Witosa 16	B	2010	2 830
24.	Gray Office Park A	ul. T. Zana 32	A	2011	13 156
25.	Związkowa Centre	ul. Związkowa 26	B	2011	1 600
26.	Rupes	Al. Raclawickie 8	A	2012	5 000
27.	Nord Office Park (budynek A, B I C)	ul. Szeligowskiego 6	A	2013	13 500
28.	Bursaki Grey Office	ul. Ceramiczna 1	B	2013	4 400
29.	Dalimex	ul. Obywatelska 4, 6, 8	B	2013	3 000
30.	CB Kaskada	ul. Chodźki 27	B	2013	2 400
31.	HanESCO Nieruchomości LC3	ul. Leszka Czarnego 3	B	2013	1 000
32.	HanESCO Nieruchomości P13	ul. Peowiaków 13	B	2013	1 800
33.	TBV Office Center	ul. Chodźki 17	B	2013	2 536
34.	Zana 11a	ul. T. Zana 11a	B	2013	2 500
35.	Warta	ul. Wieniawska 12	B	2013	1 213
36.	MTK18	ul. Matki Teresy z Kalkuty 18	B	2014	1 200
37.	DK-MED	ul. Lipowa 4a	B	2014	1 700
38.	Jana Pawła II 13	ul. Jana Pawła II 13	B	2014	2 000
39.	JPBC	ul. Jana Pawła II 17	B	2014	4 713
40.	Skłodowska Point	ul. Skłodowskiej 3	B	2014	1 950
41.	W9 Investment	ul. Skromna 3	B	2014	3 000
42.	Centrum Park	ul. Leszczyńskiego 60	A	2015	3 000
43.	Technic Park	ul. Dobrzańskiego 7	B	2016	6 900

Lp.	Obiekty istniejące	Lokalizacja	Klasa	Rok budowy	Powierzchnia (w m ²)
44.	CZ Office Park A	ul. Nałęczowska 14	A	2017	20 900
45.	G5	ul. Gęsia 5	A	2017	5 600
46.	Makrochem	ul. Rapackiego 2	A	2017	3 678
47.	Center Office	ul. Czechowska 19a	B	2017	1 800
48.	CZ Office Park C	ul. Nałęczowska 16	A	2018	3 500
49.	Piont 75	al. Spółdzielczości Pracy 75	A	2018	1 831
50.	Spokojna 2	ul. Spokojna 2	A	2018	18 490
51.	Północna 5	ul. Północna 5	B	2018	2 692
52.	Orkana 7	ul. Orkana 7	B	2018	2 667
53.	Hvile Park Business Area	ul. Nałęczowska 185	B	2020	1 437

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Analizując rozmieszczenie nowoczesnej powierzchni biurowej w Lublinie można zaobserwować koncentrację biurowców wzdłuż ulic: Nałęczowskiej, Zana-Wallenroda, Orkana i Gęsiej oraz okolic ul. Szeligowskiego i ul. Północnej. Pozostałe budynki są zlokalizowane przede wszystkim wzdłuż ulic: W. Witosa, Wojciechowskiej, Lubartowskiej, Lucyny Herc czy Związkowej. Warto podkreślić, że najbardziej poszukiwaną lokalizacją biurową, szczególnie dla oddziałów banków, czy też kancelarii prawnych, są okolice ul. Krakowskie Przedmieście i przylegających do niej ulic: Chopina, Jasnej, Krótkiej czy Lipowej, gdzie znajdują się kamienice oferujące powierzchnie do około 200 m². Biorąc pod uwagę wysokość czynszów w polskich miastach, Lublin zalicza się do najbardziej atrakcyjnych lokalizacji w kraju. Średnie czynsze w latach 2019–2020 wyniosły od 10 do 13,5 euro za m². Natomiast wskaźnik pustostanów wahał się od 8,0% w 2019 r. do 12,0% w 2020 r.

Rozwój branży handlowej jest powiązany z wielkością **podaży powierzchni handlowych**⁴⁸. W Lublinie w 2019 r. działało 14 centrów handlowych o łącznej powierzchni ponad 386 000 m². Biorąc pod uwagę populację miasta, nasycenie powierzchni handlowej plasuje się na poziomie 1 139 m² na 1 000 osób. W 2020 r. działało 14 centrów, zmniejszyła się jednak powierzchnia handlowa i wynosiła 369 830 m². Na jedno centrum handlowe w Lublinie w 2019 r. i 2020 r. przypadało średnio 26 200 osób. Największym obiektem handlowym w mieście było Atrium Felicity (75 000 m², ponad 100 lokali). Należy pamiętać, że rynek centrów handlowych w miastach regionalnych takich jak Lublin, zmienia się pod wpływem dynamicznego rozwoju e-commerce. Dowodem na to jest otwarcie w 2019 r. pierwszego w mieście salonu e-obuwie.pl (w Centrum Handlowym VIVO Lublin). Należy spodziewać się, że możliwość zakupów off-line i on-line będzie w przyszłości oddziaływać na rozwój centrów handlowych w Polsce.

Tabela 89. Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba obiektów	9	9	11	13	13	14	14	14	14
Powierzchnia handlowa (w tys. m ²)	166,4	183,3	268,8	321,8	326,0	383,5	383,5	386,0	369,8
Powierzchnia handlowa na tys. mieszkańców	474	517	772	944	959	1 128	1 137	1 139	1 252
Wskaźnik wolnych powierzchni (w %)	1	3,6	1,9	1,6	5,7	4,6	3,3	3,1	b.d.

Źródło: raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata.

⁴⁸ Zob. Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2020 r., Narodowy Bank Polski, Warszawa 2021, s. 171–181.

Lublin staje się również ważnym ośrodkiem dla firm z branży transport–spedycja–logistyka. W Lublinie zainwestowały firmy FedEx, TNT Express, Tedi Dystrybucja, reprezentujące logistykę i transport.

W 2019 r. na terenie miasta zlokalizowanych było 7 nowoczesnych powierzchni magazynowych, a cztery obiekty były w fazie realizacji. Nowoczesna powierzchnia magazynowa liczyła wówczas 208 400 m². Czynsze wywoławcze za powierzchnię magazynową wynosiły 3,2–4,5 euro/m²/miesiąc. W 2020 r. w Lublinie zlokalizowanych było 7 nowoczesnych powierzchni magazynowych, cztery zaś pozostały w fazie realizacji. Nowoczesna powierzchnia magazynowa liczyła w omawianym roku 208 417 m², w realizacji pozostawało 160 561 m². Czynsze wywoławcze za powierzchnię magazynową 3,2–4,5 euro/m²/miesiąc.

Tabela 90. Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba komercyjnych centrów magazynowych	1	1	1	3	6	7	7	7	7
Całkowita powierzchnia magazynowa (w tys. m ²)	15	15	15	85,7	110,0	160,6	172,8	191,1	208,4

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Omawiane powyżej powierzchnie magazynowe to: Centrum Logistyczne Mełgiewska, Goodman Lublin Logistic Centre, Lubelskie Centrum Logistyczne Go East, Centrum Logistyczne Vetterów, MLP Lublin, Panattoni Park Lublin, Raben Logistics Polska.

Rozwojowi usług sprzyja podejmowanie aktywnych działań w zakresie **promocji gospodarczej Lublina**. Wiele inicjatyw o wielosektorowym oddziaływaniu zostało przedstawionych w poprzedniej części raportu *C.1. Rozwój sektora przemysłu*.

Do rozwoju gospodarczego Lublina w ostatniej dekadzie w dużej mierze przyczynił się dynamiczny wzrost branży IT. Lubelska Wyżyna IT jest rozwijaną od 2011 r. inicjatywą Urzędu Miasta Lublin, której celem jest wspieranie i rozwój lubelskiego ekosystemu informatycznego. Realizowana jest poprzez identyfikację zasobów i potrzeb lubelskiego środowiska IT oraz akumulowanie i inwentaryzowanie wiedzy na jego temat. Działania w ramach inicjatywy opierają się na ścisłej współpracy władz samorządowych, przedsiębiorstw, środowiska naukowego i instytucji otoczenia biznesu w celu podniesienia konkurencyjności branży informatycznej w Lublinie. Lubelska Wyżyna IT to również marka, przy pomocy której promowany jest potencjał lubelskiego rynku IT na zewnątrz.

Działania realizowane w ramach programu zmirzają do osiągnięcia takich celów, jak: wzmocnienie współpracy z lubelskimi uczelniami wyższymi, zwiększanie liczby studentów kierunków informatycznych w Lublinie, zachęcanie absolwentów do podejmowania pracy w branży informatycznej w mieście, zacieśnianie relacji pomiędzy środowiskiem akademickim i lokalnym biznesem IT. Dodatkowo LWIT ma na celu inicjowanie i propagowanie ciekawych inicjatyw informatycznych, promowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych oraz wsparcie rozwoju lokalnego biznesu i organizacji informatycznych.

W Lublinie działa 9 uczelni wyższych, z których 5 kształci na kierunku informatyka i kierunkach jej pokrewnych. Rocznie informatykę studiuje ok. 2 500 osób, a na rynek pracy każdego roku wchodzi ponad 500 absolwentów. Część z nich decyduje się zostać w Lublinie. Nierzadko powodem jest to, co przyciąga również seniorów IT i kadrę menedżerską przeprowadzającą się do Lublina z innych miast – jakość życia.

Lubelski ekosystem IT tworzą zarówno duże korporacje, jak i małe i średnie firmy. Oferują usługi dla biznesu w zakresie tworzenia dedykowanych aplikacji mobilnych, big data, data science, eCommerce czy Internet of Things, wykorzystując narzędzia takie jak sztuczna inteligencja, Machine Learning, Business Intelligence czy rozwiązania w chmurze. Lublin to także jeden z krajowych liderów

ekosystemu startupowego. Znaczna część tych młodych firm realizuje swoje projekty właśnie w obszarze IT.

W ramach Lubelskiej Wyżyny IT organizowane są coroczne spotkania i warsztaty. Firmy wymieniają się doświadczeniami, a nawet prowadzą własne wspólne projekty. Przykładem może być konferencja J-Santa organizowana przez DataArt ze współudziałem sześciu innych lubelskich firm. Duże zaangażowanie ze strony branży IT widać także w przypadku wydarzeń organizowanych w ramach samej Lubelskiej Wyżyny IT. Odbывający się wiosną każdego roku „Check IT” to multimodalne wydarzenie, złożone ze szkoleń, warsztatów, wykładów i prezentacji najnowocześniejszych technologii. Z kolei „Uczeń na Wyżynie IT” to seria warsztatów odbywających się w siedzibach firm, partnerów wydarzenia. Odbiorcami imprez są uczniowie szkół ponadpodstawowych z miasta i regionu, ale sława wydarzeń sięga nawet województw ościennych.

Ramka 10.
Lubelska Wyżyna IT

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

Newralgicznym elementem systemu wspierania inwestycji i rozwoju sektora usług jest **obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta**⁴⁹. Informacje o liczbie zapytań zgłaszanych do Biura Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przedstawiono w tabeli 91.

Tabela 91. Liczba zapytań zgłoszonych do Biura Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem, w tym:	73	86	150	116	96	76	55	56
<i>podmioty z sektora usług</i>	37	53	98	56	34	25	11	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W 2019 r. inwestorzy bądź podmioty reprezentujące inwestorów z sektora usług zgłosili 11 zapytań. W kolejnym roku liczba zapytań wyniosła 12.

O wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej Lublina dla sektora usług świadczą **nagrody przyznane miastu Lublin i Prezydentowi**. W 2019 r. Lublin otrzymał tytuł „City Leader supporting the Business Services Sector” za znaczący wkład w rozwój sektora BSS i tworzenie przyjaznego środowiska biznesowego. Lublin był jednym z 15 wyróżnionych miast w Polsce. W tym samym roku w ramach projektu „Badanie Postrzegania Przyjazności Miast dla Biznesu” autorstwa Emerging Europe, Lublin został sklasyfikowany jako jeden z liderów miast Europy Środkowej i Wschodniej, tzw. rynków wschodzących, zajmując 5. miejsce w kategorii „Pula talentów”, 5. miejsce w kategorii „Wsparcie władz lokalnych”, 8. miejsce w kategorii „Potencjał gospodarczy” oraz 9. miejsce w kategorii „Klimat biznesowy”. Warto również wspomnieć o zakwalifikowaniu Lublina w 2019 r. do prestiżowego wykazu „Super 60 T2 Cities” (fDI Magazine) – zestawieniu europejskich miast drugiego poziomu na podstawie ich populacji, aktywności biznesowej w mieście i klimatu do przyjmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Ponadto Lublin w „Raportie o stanie polskich metropolii” (PwC) został sklasyfikowany na 7. miejscu wśród dwunastu polskich miast pod względem średniej ocen, na którą składa się 7 kapitałów (kapitał instytucjonalno-demokratyczny, techniczny i infrastrukturalny, kultury i wizerunku, jakości życia, źródeł finansowania, atrakcyjności inwestycyjnej, ludzki i społeczny). Przed Lublinem uplasowały się metropolie takie jak Warszawa, Kraków, Poznań, Wrocław, Gdańsk i Katowice.

W 2020 r. Firma doradcza Colliers, przygotowująca cykl raportów o rozwoju miast „Przyszłość zaczyna się tu...” uznała, że Lublin jest najprężniej rozwijającą się metropolią Polski wschodniej. Raporty Colliers obrazują polskie miasta – ich rozwój gospodarczy, zaplecze gastronomiczne i handlowe,

⁴⁹ Standardy obsługi zostały zaprezentowane w części C.1. opisującej rozwój przemysłu.

a także ofertę dla inwestorów i mieszkańców. Lublin był drugą metropolią, którą firma wzięła pod uwagę w swojej analizie. W raporcie ujęto zarówno specyfikę lubelskiej gospodarki, jak i ofertę inwestycyjną miasta, włączając dostępne powierzchnie biurowe i magazynowe, a także zaplecze akademickie. Lublin, to siódmy pod względem podaży regionalny rynek biurowym w Polsce oraz największe „zagłębienie” nowoczesnych biur we wschodniej części kraju. Autorzy raportu zwrócili także uwagę na rozwijającą się w Lublinie branżę turystyczną, a wraz z nią na ofertę sportowo-rekreacyjną, a także dynamiczny rynek budownictwa mieszkalnego. Miasto Lublin od lat pojawia się także w czołówce polskich miast według rankingu fDi Magazine. Badanie z 2020 r. poświęcone zostało sytuacji wywołanej pandemią koronawirusa SARS-CoV-2. W corocznym rankingu „Polskie miasta przyszłości 2019/2020” zajęł 2. miejsce w kategorii „Efektywność kosztowa”, udowadniając tym samym, że jest miastem, które oferuje optymalną proporcję między zarobkami a cenami produktów i usług.

W kolejnych latach obowiązywania *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* można było zaobserwować wzrost liczby pracujących w sektorze usług, przy wyraźnym zwiększeniu się zatrudnienia w branży Logistyka i Transport oraz Informatyka i Telekomunikacja. W analizowanym przedziale czasowym można było również zaobserwować niewielki spadek powierzchni handlowych i wzrost magazynowych w mieście. Dzięki przygotowywanym inwestycjom, w kolejnych latach zwiększy się zarówno podaż nowoczesnych powierzchni biurowych, jak i handlowych czy magazynowych. Rozwojowi sektora usług sprzyjają również działania realizowane przez Urząd Miasta Lublin, w tym różne formy promocji gospodarczej, obsługa inwestorów z sektora usług, a także projekt Lubelskiej Wyżyny IT, stanowiący przykład praktycznego wdrożenia modelu potrójnej helisy. Dowodem na skuteczność działań w zakresie promocji sektora usług jest wysoka pozycja w prestiżowych rankingach najważniejszych lokalizacji dla branży nowoczesnych usług dla biznesu, samorządów sprzyjających biznesowi. 2020 r. to czas kluczowych zmian w globalnej gospodarce, a jednocześnie wyzwań związanych z pandemią. W okresie od kwietnia do maja 2020 r. pracownicy Urzędu Miasta Lublin w kontakcie z lubelskimi firmami omawiali aktualną sytuację przedsiębiorstw, pytając o wpływ pandemii na ich działalność oraz plany rozwojowe. Pandemia wymusiła w lubelskich firmach wprowadzenie zmian organizacyjnych lub nawet brak możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w pełnym zakresie. Odpowiedzią Urzędu Miasta Lublin na tę sytuację było podjęcie szeregu działań pomocowych dla biznesu i organizacji społecznych w ramach Lubelskiego Pakietu Wsparcia dla Lokalnych Przedsiębiorców i Organizacji Pozarządowych. Dla niektórych firm ten trudny czas stworzył szansę realizacji nowych projektów i inwestycji w odpowiedzi na nową sytuację rynkową (nowe rozwiązania procesowe). Czas pandemii był impulsem do rozwoju sektora nowoczesnych usług w biznesie. Większość firm pracowała w trybie pracy zdalnej. Rozpoczął się także proces rekrutacji na nowe stanowiska pracy.

C.3. Kultura przedsiębiorczości

Warunkiem rozwoju przedsiębiorczości jest aktywność miasta w zakresie wspierania procesu powstawania firm oraz tworzenia warunków do ich rozwoju. Aktywność ta powinna polegać przede wszystkim na dostarczaniu spójnej, systemowej informacji na każdym etapie rozwoju przedsiębiorstwa. Rolą miasta będzie w szczególności wspieranie tworzenia ekosystemu przedsiębiorczości w Lublinie, opartego na lokalnych przedsiębiorstwach i kreatywnej przedsiębiorczości, wspieranie transferu wiedzy do sektora biznesu oraz promocja potencjału gospodarczego Lublina i jego obszarów funkcjonalnych. Dla rozwoju gospodarczego miasta pożądanym zjawiskiem będzie dynamiczny proces kreacji nowych przedsiębiorstw, szczególnie w branżach o wysokiej produktywności i innowacyjności, a także budowanie więzi kooperacyjnych z innymi podmiotami (m.in. przedsiębiorstwami, uczelniami czy instytucjami otoczenia biznesu), co umożliwi poprawę konkurencyjności i innowacyjności sektora przedsiębiorstw.

Oceniając kulturę przedsiębiorczości w Lublinie posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Potencjał gospodarczy miasta najpierw mierzono liczbą podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, po czym dokonano analizy struktury sektora przedsiębiorstw pod względem wielkości, dominującego sektora własności, form prawnych oraz sekcji PKD. Dokonano również analizy zmian zachodzących w sektorze – powstawania nowych oraz wyrejestrowywania dotychczas istniejących firm. Mając na uwadze, że konkurencyjność sektora przedsiębiorstw może być wzmocniana poprzez animowanie i wspieranie inicjatyw klastrowych, w dalszej kolejności przedstawiono klastry funkcjonujące w Lublinie w latach 2019–2020. Dokonano również analizy wybranych działań w zakresie wspierania rozwoju przedsiębiorczości realizowanych przez władze samorządowe, jak i aktywności funkcjonujących w mieście i regionie instytucji otoczenia biznesu: ośrodków przedsiębiorczości, inkubatorów przedsiębiorczości i ośrodków innowacji.

Analizując potencjał przedsiębiorczy Lublina należy wskazać, że liczba **podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do urzędowego rejestru REGON** w 2019 r. wyniosła 46 180 – o 1,8% więcej niż w 2018 r., natomiast w 2020 r. było to 48 082, co oznacza wzrost o 4,1%. Zwiększenie liczby podmiotów dotyczyło jednak wyłącznie mikro podmiotów gospodarczych, co oznacza, że liczba podmiotów małych, średnich i dużych zmniejszyła się. Sektor przedsiębiorstw w Lublinie pozostaje silnie rozdrobniony, gdyż ponad 96% podmiotów zalicza się do grupy mikro- i małych przedsiębiorstw (por. tabela 92). Odnosząc dane o podmiotach do liczby mieszkańców można stwierdzić, że liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności wyniosła 1 359, zwiększając się o 1,8% w stosunku do 2018 r., co należy uznać za zjawisko pozytywne. W 2020 r. wskaźnik ten wyniósł 1 420 i był to wzrost o 4,5% względem roku poprzedzającego.

Tabela 92. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014 ^m	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podmioty wpisane do rejestru REGON ogółem, w tym:	42 310	43 334	43 450	43 922	44 474	45 386	45 348	46 180	48 082
0-9	40 604	41 625	41 722	42 201	42 739	43 649	43 673	44 577	46 490
10-49	1 291	1 303	1 316	1 327	1 345	1 352	1 299	1 240	1 233
50-249	346	338	345	333	330	324	317	305	302
250-999	50	50	51	47	46	46	44	43	42
1 000 i więcej	19	18	16	14	14	15	15	15	15
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	1 217	1 261	1 272	1 289	1 306	1 335	1 335	1 359	1 420

Uwagi: m - zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Zmiany liczby podmiotów w rejestrze REGON nie oddają w pełni dynamiki zmian w sektorze przedsiębiorstw. Charakterystyczny dla gospodarki wolnorynkowej proces twórczej destrukcji przejawia się zarówno w procesie powstawania nowych firm, jak również zamykania działalności gospodarczej, dlatego warto zwrócić uwagę na liczbę podmiotów rejestrowanych oraz wykreślanych z rejestru REGON. Liczba podmiotów zarejestrowanych w 2019 r. wyniosła 4 134, natomiast liczba podmiotów wyrejestrowanych 3 115. Wskaźnik liczby jednostek zarejestrowanych na 1 tys. ludności w 2019 r. wyniósł 136, a dla jednostek wykreślonych z rejestru REGON wyniósł 92 podmiotów. W 2020 r. liczba podmiotów zarejestrowanych wyniosła 4 016, wskaźnik na 1 tys. ludności wynosi 142. W omawianym roku wyrejestrowanych zostało 2 006 podmiotów, co wskaźnikowo oznacza 59 (por. tabela 93).

Tabela 93. Podmioty gospodarki narodowej wpisane i wyrejestrowane z rejestru REGON w danym roku kalendarzowym

	2012	2013	2014 ^m	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON									
Ogółem	4 032	4 167	3 616	3 812	3 886	3 957	4 202	4 134	4 016
Jednostki zarejestrowane w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1 tys. ludności	116	120	105	112	114	116	124	136	142
Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON									
Ogółem	2 715	2 976	3 373	3 222	3 253	2 938	4 118	3 115	2 006
Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 1 tys. ludności	78	86	98	94	95	86	121	92	59

Uwagi: m - zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Analizując strukturę podmiotów w rejestrze REGON według kryterium własności środków produkcji można zauważyć, że liczba podmiotów sektora publicznego zarówno w 2019 r. jak i 2020 r. wyniosła 737, natomiast liczba podmiotów sektora prywatnego odpowiednio 44 031 i 45 722. W ostatnich latach największy udział miały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, następnie spółki handlowe. Szczegółowe informacje na ten temat form prawnych podmiotów zostały przedstawione w tabeli 94.

Tabela 94. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014 ^m	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sektor publiczny - ogółem, w tym:	769	775	768	774	773	761	752	737	737
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	433	437	433	433	423	409	407	390	391
przedsiębiorstwa państwowe	2	2	2	2	2	2	2	2	1
spółki handlowe, w tym:	40	40	39	44	51	52	42	43	42
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Sektor prywatny - ogółem, w tym:	41 541	42 559	42 656	42 624	42 909	43 676	43 384	44 031	45 722
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	30 582	30 980	30 571	30 341	29 966	30 273	31 236	31 645	32 903
spółki handlowe, w tym:	4 701	5 150	5 543	5 742	6 308	6 694	5 754	6 014	6 419
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	551	617	693	748	874	975	880	990	1 110
spółki cywilne	2 900	2 856	2 820	2 772	2 762	2 726	2 686	2 642	2 622
spółdzielnie	191	189	190	187	185	184	110	114	114
fundacje	376	409	471	531	588	645	621	648	673
stowarzyszenia i organizacje społeczne	1 159	1 197	1 230	1 273	1 315	1 353	1 255	1 281	1 281

Uwagi: m - zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Interesujących informacji o sektorze przedsiębiorstw może dostarczyć analiza struktury podmiotów gospodarczych według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności. Dane o liczbie podmiotów w poszczególnych sekcjach przedstawiono w tabeli 95. Analizując lata 2019–2020, zauważa się, że najwięcej podmiotów prowadziło działalność w sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle”, następnie w sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, sekcji F „Budownictwo”, sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”.

W okresie obowiązywania *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* największą dynamiką charakteryzowała się sekcja J „Informacja i komunikacja” (+109,0% w stosunku do roku wyjściowego), sekcja L „Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości” (+47,0% w stosunku do roku wyjściowego) oraz sekcji N „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca” (+42,0%). Warto zwrócić uwagę również na znaczący wzrost liczby podmiotów w sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, oraz sekcji I „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi”. Świadczą one o rozwoju usług opartych na wiedzy i turystyki. Zmniejszenie liczby podmiotów odnotowano w sekcjach: G, K i O. Zmiany strukturalne charakteryzuje rosnący udział sekcji o wysokiej produktywności, co należy uznać za zjawisko pozytywne.

Tabela 95. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014 ^m	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	42 310	43 334	43 450	43 922	44 474	45 386	45 348	45 757	47 711
Sekcja A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	160	173	166	167	168	173	168	171	172
Sekcja B-E (Przemysł)	3 248	3 276	3 231	3 232	3 287	3 307	3 215	3 213	3 377
Sekcja F (Budownictwo)	3 968	3 982	3 939	3 978	3 953	4 021	4 044	4 333	4 669
Sekcja G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle)	11 386	11 449	11 198	10 881	10 549	10 280	9 698	9 213	9 376
Sekcja H (Transport i gospodarka magazynowa)	2 859	2 867	2 808	2 722	2 738	2 796	2 829	2 899	2 897
Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)	1 005	1 035	1 028	1 047	1 064	1 100	1 107	1 132	1 213
Sekcja J (Informacja i komunikacja)	1 378	1 480	1 541	1 692	1 918	2 050	2 261	2 551	2 880
Sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa)	1 760	1 775	1 755	1 716	1 662	1 681	1 685	1 699	1 692
Sekcja L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości)	1 704	1 807	1 888	2 010	2 082	2 172	2 259	2 390	2 505
Sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)	4 839	5 102	5 260	5 472	5 709	5 926	6 037	6 244	6 497
Sekcja N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca)	1 041	1 110	1 132	1 191	1 208	1 305	1 328	1 326	1 479
Sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)	85	84	83	80	79	78	79	81	80
Sekcja P (Edukacja)	1 645	1 775	1 794	1 831	1 870	1 943	1 971	1 965	2 073
Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna)	3 456	3 579	3 688	3 816	3 966	4 124	4 310	4 472	4 632
Sekcja R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją)	697	708	711	740	757	781	756	784	800
Sekcje S i T (Pozostała działalność usługowa)	3 076	3 129	3 222	3 220	3 250	3 352	3 244	3 280	3 365
Sekcja U (Organizacje i zespoły eksterytorialne)	-	3	3	3	3	3	3	4	4

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Z perspektywy rozwoju gospodarczego Lublina szczególnie istotne wydaje się pytanie o rozwój **podmiotów gospodarczych w branżach priorytetowych i wspierających**. Zmiany metodologiczne utrudniają precyzyjny pomiar długookresowych tendencji. Wydaje się jednak, że są wystarczające do wskazania tych sekcji i działów związanych z branżami priorytetowymi, które rozwijają się najszybciej. Informacje o liczbie podmiotów w sekcjach PKD przedstawiono w tabeli 96. Relatywnie duży wzrost liczby przedsiębiorstw nastąpił w 2020 r. w sekcji J „Informacja i komunikacja” w dziale J.62 „Działalność związana z oprogramowaniem”, wzrost o 14,6% w stosunku do 2019 r. oraz o 35,7% w porównaniu do

2018 r. Działalności prowadzone w centrach BPO/ITO oraz SSC, ze względu na swoją specyfikę, są zaliczane do kilku sekcji PKD. Większość przedsiębiorstw prowadzi działalność zgodną z charakterystyką sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, która należy do szybko rozwijających się sekcji. Procesy biznesowe realizowane w pozostałych centrach klasyfikowane są w sekcji K „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa” (Dział K.66 „Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne” – do 2016 r. następował spadek, natomiast od 2017 r. wartości wykazywały niewielką tendencję rosnącą). Działalność finansowa charakteryzuje rosnącą koncentracją, przejawiająca się w malejącej liczbie mniejszych podmiotów i w rezultacie zmniejszeniem liczby podmiotów ogółem. Sekcja J charakteryzuje się, jak już wspomniano, dynamicznym wzrostem liczby podmiotów. Ponadto procesy realizowane w call i contact centrach zaliczono do sekcji N.82 „Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej”, w której odnotowano wyraźny wzrost liczby podmiotów.

Tabela 96. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych działach PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014 ^m	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	42 310	43 334	43 450	43 922	44 474	45 386	45 348	4 140	4 438
C.10 Produkcja artykułów spożywczych	226	228	229	230	237	257	234	244	249
C.29 Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep	30	32	31	34	38	38	36	37	34
C.21 Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	17	16	15	21	23	20	17	17	22
H.52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	240	276	274	271	301	329	323	343	332
J.62 Działalność związana z oprogramowaniem	658	730	806	956	1 131	1 276	1 500	1 775	2 036
K.66 Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	1 431	1 414	1 388	1 359	1 311	1 314	1 316	1 327	1 334
N.82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	270	314	328	350	352	376	389	397	431

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

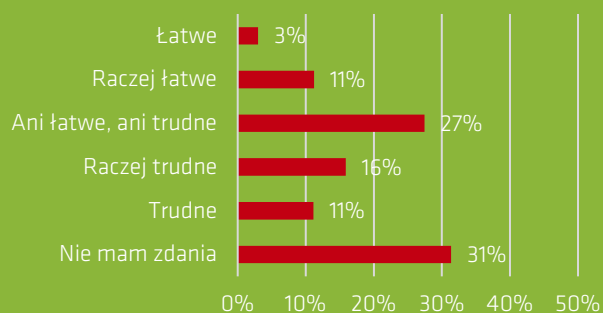
W przypadku pozostałych sekcji, charakteryzujących się stabilną lub malejącą liczbą podmiotów, nie jest możliwe rozstrzygnięcie, czy zmniejszenie faktycznie wynikało z przewagi likwidacji podmiotów.

Ramka 11. Czego potrzebuje Lublin? Działalność gospodarcza

Od września do listopada 2020 r. w ramach projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030” (realizowanego przez Gminę Lublin w ramach konkursu dotacji „Human Smart Cities. Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców”) przeprowadzono badania mieszkańców Lublina na próbie N=1 053, których przedmiotem było poznanie opinii mieszkańców Lublina na temat różnych obszarów funkcjonowania miasta oraz sformułowanie ich wizji Lublina w kolejnych latach⁵⁰.

Na wykresie zaprezentowany został rozkład odpowiedzi na pytanie: *W przypadku chęci rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, byłoby to w Lublinie...* Wskazania badanych koncentrują się w środku skali (ani łatwe, ani trudne – 27%). W dalszej kolejności przewagę zyskują opinie, że rozpoczęcie własnej działalności w Lublinie byłoby raczej trudne (16%) lub trudne (11%). Tylko dla 3% badanych wydaje się to być łatwym przedsięwzięciem, dla kolejnych 11% zaś raczej łatwym.

Wykres 10. Przedsiębiorczość Lublina – *W przypadku chęci rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, byłoby to w Lublinie...*

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badań „Diagnoza Lublin 2030. Raport z badań ankietowych”.

Konkurencyjność sektora przedsiębiorstw można wzmacniać poprzez **inicjatywy klastrowe oraz wspieranie istniejących klastrów**. Nawiązując do słynnej definicji M. Portera można stwierdzić, że mianem klastrów określa się geograficzne skupisko niezależnych, lecz współpracujących ze sobą podmiotów, reprezentujących określoną specjalizację gospodarczą. Klaster stanowi źródło korzyści i tworzy nową wartość dla wszystkich typów podmiotów w nim uczestniczących, takich jak przedsiębiorstwa, uczelnie i inne jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu oraz pozostałe organizacje wspierające⁵¹. Wartością tą mogą być innowacje, rozszerzenie skali działania, podnoszenie jakości w łańcuchu dostaw, zawężenie specjalizacji, wymiana informacji o sytuacji na rynku, o potrzebach klientów i nowych rynkach zbytu, dostęp do wysoko kwalifikowanych pracowników, czy obniżenie kosztów działalności, zwłaszcza w zakresie wdrażania nowych technologii oraz marketingu i promocji⁵². Z kolei pod pojęciem inicjatywy klastrowej najczęściej rozumie się zorganizowane działania zainteresowanych podmiotów (firm, administracji oraz środowiska naukowego) mające na celu zainicjowanie i przyspieszenie wzrostu klastra na jego początkowym etapie rozwoju.

W 2020 r. w Lublinie funkcjonowało 15 aktywnie działających klastrów. Ich listę zaprezentowano w tabeli 97, natomiast krótkie opisy można znaleźć w ramce 12. Klastry są jednym z kluczowych narzędzi

⁵⁰ Więcej informacji na [stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin](#).

⁵¹ Por. M. E. Porter, *O konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.

⁵² Por. *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrów Kluczowych Część I: Charakterystyka krajowego klastra kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*, PARP, Warszawa 2014 r., s. 9–10.

rozwoju gospodarczego miast i regionów. Wydział Strategii i Przedsiębiorczości Urzędu Miasta Lublin wspiera klastry działające w mieście. W 2020 r. liczba aktywnych klastrów wynosiła 15. Największą liczbę członków (159, w tym 128 przedsiębiorstw) posiadał Klaster Usług Prozdrowotnych – Lubelska Medycyna, założony w 2014 r.

Tabela 97. Klastry funkcjonujące w Lublinie w 2020 r.

Rok utworzenia	Nazwa
2006	Klaster Restauratorów i Hotelarzy
2007	Wschodni Klaster ICT
2007	Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie
2008	Lubelski Klaster Teleinformatyczny
2008	Lubelski Klaster Przedsiębiorstw
2009	Wschodni Klaster Obróbki Metali
2011	Lubelski Klaster Ekoenergetyczny
2011	Klaster-Group.pl
2012	Klaster Fotoniki i Światłowodów
2013	Klaster Designu Innowacji i Mody
2014	Lubelska Medycyna – Klaster Usług Prozdrowotnych
2014	Lubelski Klaster Instytucji Otoczenia Biznesu
2015	Lubelski Klaster Zaawansowanych Technologii Lotniczych
2015	Lubelski Klaster Biotechnologiczny
2018	Klaster Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Klaster Restauratorów i Hotelarzy zajmuje się integracją środowiska restauratorów i hotelarzy w województwie lubelskim, promocją kuchni regionalnej, organizacją konkursów kulinarnych oraz szkoleń. Dodatkowo prowadzi szkolenia w zakresie HACAP.

Wschodni Klaster ICT zrzesza firmy sektora MŚP, uczelnie i IOB, które dzięki członkostwu w ramach porozumienia mogą realizować innowacyjne projekty w zakresie technologii informatycznych i telekomunikacyjnych oraz smart grid – inteligentnych sieci elektroenergetycznych. Klaster aktywnie uczestniczy w międzynarodowych wydarzeniach promujących branżę technologii informacyjnych i komunikacyjnych – m.in. CeBIT (Niemcy), NASSCOM (Indie), IT&BPO Days (USA), angażuje się również w kreowanie innowacyjnych przedsięwzięć na styku kultury oraz technologii IT/ICT.

Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie jest organizacją pozarządową powołaną w 2007 r. w ramach projektu 2.6 ZPORR Innowacyjna Sieć Współpracy Rzemiosła w celu wykorzystania zrębów współpracy przedsiębiorstw, pomocy przedsiębiorcom i ich wzajemnej kooperacji oraz podwyższenia atrakcyjności regionu. Klaster zrzesza przedsiębiorstwa i instytucje związane z budownictwem domów drewnianych. Prowadzi również współpracę z ośrodkami badawczymi, uczelniami wyższymi (Politechnika Lubelska), władzami województwa (Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie), a także realizuje projekty europejskie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Ideą powołania **Lubelskiego Klastra Teleinformatycznego** jest rozpowszechnianie informacji na rynku regionalnym, krajowym oraz zagranicznym o rozwiązaniach spełniających najwyższe standardy techniczne, charakteryzujących się wysokim stopniem innowacyjności. Głównym zadaniem jest zrzeszenie przedsiębiorstw prowadzących działalność branżową i powiązanych z nimi instytucji w celu wspierania innowacyjności, promowania firm, instytucji, urzędów, produktów, usług i inwestycji w kadry.

Lubelski Klaster Przedsiębiorstw powstał w wyniku podjęcia współpracy przez grupę lubelskich Przedsiębiorstw (m.in. SEBRUK, PTB TRAKT). Cele Lubelskiego Klastra Przedsiębiorstw, to m.in. rozwój współpracy Klastra z firmami, uczelniami, instytucjami, urzędami, organizacjami rządowymi z Lubelszczyzny, ułatwienie transferu wiedzy wewnątrz Klastra, realizacja wspólnych projektów biznesowych, edukacyjnych, szkoleniowych i badawczych w celu obniżenia kosztów, pozy-

skanie zewnętrznych źródeł finansowania (m.in. dotacje z Unii Europejskiej), wzrost innowacyjności podmiotów klastra poprzez wprowadzenie innowacyjnych produktów i usług, uzyskanie przewagi konkurencyjnej w gospodarce lokalnej i krajowej.

Wschodni Klaster Obróbki Metali to powiązanie ponad 60 przedsiębiorstw z branży metalowej działających w województwach: lubelskim, świętokrzyskim i podkarpackim. Główne cele Klastra to: podniesienie konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wspólne działania członków Klastra, zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw branży obróbki metali, tworzenie powiązań gospodarczych między przedsiębiorstwami oraz przedsiębiorstwami a sferą badawczo-rozwojową, uzyskanie efektu synergii.

Misją **Lubelskiego Klastra Ekoenergetycznego** jest wspieranie wszelkich działań związanych ze zrównoważonym wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii w oparciu o potencjał województwa lubelskiego poprzez opracowywanie i wdrażanie innowacji technologicznych, produkcyjnych i procesowych oraz popularyzacja odnawialnych źródeł energii w regionie. Koordynatorem jest Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny. Klaster proponuje specjalistyczne usługi kompleksowego przygotowania i realizacji inwestycji w branży OZE. Oferuje wsparcie w zakresie opracowania analiz potencjału OZE, wstępnej koncepcji inwestycji, opracowania logistyki surowca dla biogazowni, a także szkolenia z zakresu OZE, poprawy efektywności energetycznej oraz projektowania i eksploatacji instalacji OZE.

Klaster-Group.pl powstał 14 stycznia 2011 r. w wyniku umowy partnerskiej pomiędzy spółkami Netrix Group Sp. z o.o., BASoft Sp. z o.o. oraz ICT Solutions Cezary Sieńczyk. Klaster integruje mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa działające na rynku informatycznym i teleinformatycznym, bądź świadczące usługi dla podmiotów z tego sektora. Misją Klaster-Group.pl jest wzmocnienie potencjału innowacyjnego i dynamiki przedsiębiorstw branży informatycznej i teleinformatycznej dzięki wzajemnej współpracy oraz szybki i efektywny transfer wiedzy i technologii poprzez współdziałanie i kooperację z jednostkami badawczo-naukowymi.

Klaster Fotoniki i Światłowodów zrzesza firmy, jednostki naukowe oraz organizacje otoczenia biznesu funkcjonujące na tym samym lub pokrewnych rynkach. Klaster powstał w wyniku potrzeby zacieśnienia współpracy między przedsiębiorcami, naukowcami i inżynierami działającymi w obszarze fotoniki światłowodowej oraz wyraźnej chęci dołączenia do tej grupy kolejnych podmiotów. Atutami działalności prowadzonej w ramach Klastra są: wspólne projekty, realizacja wspólnych celów, dostęp do szerszej bazy kontaktów, łączenie sił w celu budowania trwałych relacji poza Klasterem oraz stworzenia silnego polskiego sektora fonicznego.

Klaster Designu Innowacji i Mody powstał z inicjatywy Towarzystwa Mediów Lokalnych i Stowarzyszenia Inicjatyw Samorządowych. Misją Klastra jest stworzenie warunków rozwoju innowacji m.in. szeroko pojętego wzornictwa przemysłowego oraz branży odzieżowej, która stanowi istotny segment przemysłu w regionie. Klaster jest platformą szeroko rozumianej współpracy lubelskiego środowiska naukowego, projektantów i producentów oraz promocji lubelskich marek, mającej na celu budowanie powiązań pomiędzy nimi dla zwiększenia ich innowacyjności, efektywności oraz promocji i rozwoju mierzonego wzrostem konkurencyjności i ekspansji na nowe rynki. Klaster zaangażował się także we współpracę przy tworzeniu nowego kierunku na UMCS w Lublinie – wzornictwo. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa.

Klaster **Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych** jest zintegrowanym, silnym i innowacyjnym środowiskiem podmiotów działających i współpracujących w branży medycznej i prozdrowotnej, wpisującym się w koncepcję Krajowego Klastra Kluczowego. Misją Klastra jest budowanie sieci wzajemnych powiązań, wymiany informacji, wiedzy i doświadczeń, mających na celu wsparcie rozwoju branży medycznej i prozdrowotnej w Lublinie i województwie lubelskim. Współpraca w ramach Klastra przyczynia się do wzrostu innowacyjności firm i instytucji oraz jakości usług świadczonych w obszarze ochrony zdrowia. Jego działalność tworzy przestrzeń do rozwoju badań naukowych i ich komercjalizacji, a także rozwoju przedsiębiorczości i turystyki medycznej.

Celem działania **Lubelskiego Klastra Instytucji Otoczenia Biznesu** jest poprawa warunków do inicjowania i rozwoju innowacyjnej przedsiębiorczości w województwie lubelskim. Uczestnicy Klastra zamierzają opracowywać wspólne projekty, wymieniać się informacjami, realizować wspólne akcje promocyjne oraz uzupełniać ofertę i podnosić jakość świadczonych usług. Klaster prowadzi będzie współpracę międzynarodową promując lubelskie rozwiązania technologiczne oraz poszukiwać kooperantów dla lokalnych przedsiębiorców. Zamiarem inicjatorów Klastra jest również skuteczne lobbowanie o interesy środowiska innowacyjnych przedsiębiorstw wobec administracji samorządowej.

Misją **Lubelskiego Klastra Zaawansowanych Technologii Lotniczych** jest wymiana wiedzy, intensyfikacja współpracy pomiędzy członkami, wzrost innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw oraz całego regionu. Jako jeden z głównych celów działania przyjęto integrację środowiska dużych firm oraz MŚP ze sferą badawczo-rozwojową w branży lotniczej, jak również stymulowanie rozwoju nowych technologii oraz rozwój zaplecza analityczno-badawczego. Celem Klastra jest także transfer nowych rozwiązań technicznych i technologicznych do procesów produkcji oraz wzrost liczby przedsiębiorstw branży lotniczej województwa lubelskiego.

Celem **Lubelskiego Klastra Biotechnologicznego** jest stymulowanie międzysektorowej współpracy na rzecz rozwoju lubelskich badań biotechnologicznych. Główne działania mają skupić się na inicjowaniu i realizacji wspólnych przedsięwzięć naukowych oraz gospodarczych z zakresu biotechnologii, a także pozyskiwaniu w ramach unijnych lub krajowych funduszy i programów dofinansowania na realizację przedsięwzięć o charakterze naukowo-badawczym, szkoleniowym i inwestycyjnym.

Klaster **Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa** został powołany jako dobrowolne porozumienie jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu oraz przedsiębiorców wyrażających wolę współpracy na rzecz rozwoju branży motoryzacyjnej i maszynowej oraz branż pokrewnych, a także zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności regionów w kluczowym obszarze, jakim jest przemysł. Klaster obejmuje: 16 przedsiębiorstw, 5 podmiotów z kapitałem publicznym oraz 3 uczelnie wyższe. Koordynatorem Klastra jest Fundacja Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa z siedzibą w Lublinie. W ramach Klastra wyznaczone zostały 3 grupy zadaniowe – mobilność miejska, motoryzacja oraz maszyny rolnicze.

Źródło: opracowanie własne.

Ramka 12.
Klasy funkcjonujące w Lublinie

Urząd Miasta Lublin uznaje klastry za ważnego partnera we współpracy ze środowiskiem biznesu i nauki. W ramach wspierania procesów kreacji i rozwoju klastrów pracownicy Urzędu Miasta Lublin prowadzą promocję lubelskich klastrów, uczestniczą w spotkaniach organizowanych przez klastry oraz podejmują własne inicjatywy mające na celu wsparcie istniejących oraz inicjowanie nowych struktur klastrowych w ważnych dla rozwoju gospodarczego branżach.

Funkcjonowanie i rozwój ekosystemów przedsiębiorczości wymaga aktywności władz samorządowych. Wiele działań Urzędu Miasta Lublin, szczególnie tych dedykowanych określonym branżom i sektorom, zostało już zaprezentowanych w innych częściach raportu poświęconych rozwojowi przemysłu (C.1), usług (C.2) czy branż kreatywnych (C.4). Instrumentem wspierania rozwoju dojrzałych przedsiębiorstw jest Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec, zaprezentowana w części C.1. Opisując działania Urzędu Miasta w zakresie budowania kultury przedsiębiorczości szczególną uwagę warto

zwrócić na narzędzia dostarczania informacji i innego wsparcia osobom zakładającym działalność w fazie preinkubacji i na początkowym etapie funkcjonowania, jak również na działania adresowane do lokalnych przedsiębiorstw.

Formą aktywizowania przedsiębiorczości w Lublinie są **inicjatywy konkursowe**. Interesującym przykładem jest „Nagroda Gospodarcza Prezydenta Miasta Lublin”. Laureaci nagrody w poszczególnych kategoriach wyłaniani są przez Kapitułę Konkursową, w skład której wchodzi przedstawiciele środowiska biznesu, świata nauki, mediów i samorządu. Konkurs został podzielony na następujące kategorie: młode firmy, innowacyjność, obecność na rynku globalnym, firmy duże – lokomotywy gospodarcze miasta, nagroda specjalna. Rozwój gospodarczy miasta podyktowany jest obecnością dużych inwestorów i małych przedsiębiorstw. Na rzecz mikro przedsiębiorstw miasto Lublin podjęło działania wspierające mały lokalny biznes, aby mogły rozwijać się tzw. przemysły kreatywne, a także lokalne rzemiosło. Warto wspomnieć, że w 2019 r. Kapituła Konkursowa zdecydowała się na przyznanie wyróżnień w nowej kategorii – przemysły kreatywne. W 2020 r. Konkurs o Nagrodę Gospodarczą Prezydenta Miasta Lublin został odwołany z uwagi na trwającą pandemię COVID-19.

Miasto Lublin jest Partnerem Krajowym konkursu Creative Business Cup. Jest to konkurs dla startupów, którego światowy finał co roku odbywa się w Kopenhadze. W sieci Creative Business Cup zrzeszonych jest ponad 70 krajów. Miasto Lublin od 2017 r. corocznie organizuje finał krajowy, którego zwycięzca w nagrodę otrzymuje w pełni opłacony wyjazd na światowe finały. Uczestnictwo w wydarzeniu w Kopenhadze stanowi dla startupów możliwość zaprezentowania się przed inwestorami zainteresowanymi zarówno światowym, regionalnym, jak i lokalnym rynkiem kreatywnym. W 2019 r. konkurs lokalny wygrał startup Prevlly, który był związany z branżą medyczną. Edycja 2020 ze względu na pandemię została przeniesiona na 2021 r.

Miasto Lublin realizuje także projekt „Lubelska Dzielnica Kreatywna”. W jego ramach ogłaszany jest konkurs „Kreatywne przemiany”, którego pilotażowa edycja była realizowana przed czterema laty. Konkurs jest inicjatywą Wydziału Strategii i Przedsiębiorczości Urzędu Miasta Lublin. Projekt jest finansowany z budżetu miasta, a przedsiębiorcy zobowiązani są do wniesienia około 10% wkładu własnego. Uczestnicy konkursu składają propozycje strategii rozwoju swojej działalności. Autorzy najlepszych prac konkursowych biorą udział w warsztatach wykańczania i dekoracji wnętrz zorganizowanych na terenie ich lokalu. Zmiana wizerunku lokalu jest trwałym i widocznym rezultatem warsztatów. Dodatkowo osoby realizujące warsztaty sugerują i wspierają działania, które pomogą w dalszym prowadzeniu działalności i odnoszeniu w niej sukcesów. W 2019 r. metamorfozę przeszły dwa lokale z ulicy Lubartowskiej 35: sklep z odzieżą ciężową Mami oraz sklep Ola, który oferuje wyprawki do chrztu oraz ubrania dla dzieci. W konkursie „Kreatywne przemiany” ogłoszonym w 2020 r., metamorfozę przeszły dwa lokale: Butik NieBanalna oraz sklep z koszulami męskimi (firma Oliver), mieszczące się przy ul. Lubartowskiej 37. Firma Oliver zajmuje się projektowaniem, szyciem oraz sprzedają koszul męskich, a także Butik NieBanalna to sklep z odzieżą dla kobiet. W ramach projektu wymieniono również 11 sztyków firm prowadzonych przez przedsiębiorców z ul. Lubartowskiej oraz ul. Kowalskiej.

W Lublinie realizowany jest też projekt „Przedsiębiorcze Dzieciaki”. Pomysł ten skierowany jest do dzieci w wieku 6–10 lat, ich rodziców oraz nauczycieli. Mogą brać w nim udział placówki oświatowe z terenu miasta Lublin. W 2019 r. w ramach projektu przeprowadzono cykl 15 bezpłatnych warsztatów dla 400 dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych z terenu miasta Lublin. Każdy cykl składał się z pięciu tematycznych spotkań:

- zapoznanie z Koziołkiem Biznesmenem;
- trudne pojęcie – przedsiębiorczość;
- moja pasja, talent;
- wizyta w firmie;
- zakładamy własną firmę – eksperyment.

W 2020 r. w ramach tego projektu podpisano umowę na dofinansowanie działań ze środków NBP. W tej edycji zrekrutowano 15 placówek oświatowych oraz 23 przedstawicieli firmy i kreatywnych osób. Przeprowadzono szkolenie dla nauczycieli dotyczące tematyki projektu oraz gospodarczego Lublina. Złożono raport z monitoringu projektu do NBP. Przygotowano i rozesłano materiały promocyjne. Dalejsze zaplanowane w tej edycji działania zostały zawieszono z powodu pandemii koronawirusa SARS-CoV-2. Realizacja projektu została przełożona na 2021 r. Podpisano w związku z tym aneks do umowy z Narodowym Bankiem Polskim.

Kolejnym przedsięwzięciem realizowanym przez miasto Lublin we współpracy z przedstawicielami lubelskich firm z branży IT, to warsztaty „Uczeń na Wyżynie IT”. W 2019 r. przeprowadzono cykl spotkań, których merytorycznymi partnerami były takie firmy z branży IT jak: Bottega IT Minds, DataArt Poland Sp. z o.o., Edge One Solutions Sp. z o.o., EMBIQ Sp. z o.o., intive SA, Lingaro Sp. z o.o., Mobica Limited Sp. z o.o., Onwelo SA, Predica Sp. z o.o. oraz Sollers Consulting Sp. z o.o. Warto dodać, że projekt jest kontynuacją bardzo popularnego przed laty działania jakim była konferencja informatyczna organizowana przez miasto Lublin pt. „Check IT”. W 2020 r. w ramach projektu także odbył się cykl warsztatów i prelekcji w których wzięło udział niemal 1 000 uczniów szkół ponadpodstawowych z Lublina i województwa lubelskiego. Głównym tematem spotkań było przybliżenie specyfiki i dorobku lubelskiej branży IT.

W 2019 r. odbyła się kolejna edycja konferencji „Inżynierowie dla Lublina”. Organizatorem tego przedsięwzięcia był Wydział Strategii i Przedsiębiorczości Urzędu Miasta Lublin wraz z Fundacją Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa, Stowarzyszeniem Klaster Zaawansowanych Technologii Lotniczych oraz Uniwersytetem Przyrodniczym w Lublinie. Celem konferencji była promocja szkolnictwa zawodowego oraz technicznych kierunków kształcenia oraz popularyzowanie pracy zawodowej w lubelskim przemyśle. Podczas konferencji uczniowie bali udział w seminariach tematycznych oraz warsztatach. Zarówno w 2019 r., jak i 2020 r., zgromadziła prawie 450 uczestników.

Pomocą dla rozwijających się firm są **misje gospodarcze i targi wystawiennicze** organizowane przez różne instytucje. W analizowanych latach odbyło się kilkadziesiąt takich wydarzeń, koordynowanych głównie przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Państwową Agencję

Informacji i Handlu, Enterprise Europe Network czy Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Informacje o tych inicjatywach Urząd Miasta przekazuje m.in. za pośrednictwem strony internetowej lublin.eu, w zakładce „Biznes i nauka”. Elementem infrastruktury biznesowej w Lublinie zapewniającym możliwość organizowania dużych imprez wystawienniczych są Targi Lublin S.A. Targi Lublin wspierają przedsiębiorstwa w budowaniu relacji biznesowych z partnerami krajowymi i zagranicznymi, przyczyniając się do wzrostu firm i umiędzynarodowienia ich działalności.

Lokalnych przedsiębiorców wspiera również **Miejski Urząd Pracy w Lublinie**, dysponujący środkami Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Miejski Urząd Pracy w Lublinie podejmował działania umożliwiające bezrobotnym nawiązanie kontaktu z pracodawcami. W tym celu świadczył usługę pośrednictwa pracy. W 2019 r. w ramach działań marketingowych zainicjowane zostały 2 032 kontakty z pracodawcami i innymi instytucjami rynku pracy, promujące usługi urzędu. W wyniku wizyt marketingowych w siedzibach pracodawców, które miały na celu pozyskanie miejsc pracy dla bezrobotnych, pozyskano do realizacji 7 818 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy z terenu Lublina. W 2019 r. aż 14 004 osoby bezrobotne zostały wyłączone z ewidencji z tytułu podjęcia pracy, w tym bezrobotni którzy znaleźli pracę we własnym zakresie.

W 2020 r. w ramach działań marketingowych zainicjowano 1 891 kontaktów z pracodawcami i innymi instytucjami rynku pracy, promując usługi Urzędu. W wyniku wizyt marketingowych w siedzibach pracodawców, które miały na celu pozyskanie miejsc pracy dla bezrobotnych, pozyskano do realizacji 2 318 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy z terenu miasta Lublin. W 2020 r. 8 869 osób bezrobotnych zostało wyłączonych z ewidencji z tytułu podjęcia pracy, w tym bezrobotni, którzy znaleźli pracę we własnym zakresie.

Z perspektywy rozwoju przedsiębiorstw, do najważniejszych instrumentów wsparcia na rynku pracy należały⁵³:

- dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej – w 2019 r. zawarto 310 umów o przyznanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym 7 091 900 zł na finansowanie z Funduszu Pracy i Europejskiego Funduszu Społecznego, zaś w 2020 r. były to 403 umowy, na kwotę 20 173 430,00;
- dofinansowanie wyposażenia miejsca pracy – w 2019 r. do MUP w Lublinie wpłynęło 175 wniosków od pracodawców, umowy zawarto z 109 pracodawcami, natomiast w 2020 r. wpłynęły 204 wnioski, natomiast umowy zawarto z 123 pracodawcami;
- staże – w 2019 r. staż rozpoczęło 1 213 osób, zaś w 2020 r. 723 osoby;
- prace interwencyjne – w 2019 r. zawarto 127 umów z pracodawcami, w ramach których utworzono 178 miejsc pracy, natomiast w 2020 r. zawarto 139 umów z pracodawcami, w ramach których utworzono 163 miejsc pracy.

⁵³ Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

Miejski Urząd Pracy w Lublinie był także zaangażowany w działania o charakterze informacyjno-doradczym, które przyczyniały się do budowania ekosystemu przedsiębiorczości. Przedsiębiorcy mogli korzystać z możliwości ogłoszenia informacji o wolnym miejscu pracy w MUP, usług doradczych w zakresie doboru kandydatów do pracy spośród zarejestrowanych bezrobotnych, uczestniczenia w organizowanych lub współorganizowanych przez Urząd targach i giełdach pracy.

W latach 2019–2020 działalność kontynuował Klub Pracodawców przy Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie, zrzeszając 55 pracodawców. Celem Klubu jest budowanie sieci partnerstwa, współpracy i wsparcia na lokalnym rynku pracy pomiędzy MUP a światem biznesu, jak również inicjowanie tworzenia nowych miejsc pracy poprzez promowanie przedsiębiorczości oraz zachęcanie pracodawców do zatrudniania osób bezrobotnych. W siedzibie MUP odbywały się także bezpłatne porady eksperckie z zakresu m.in. ubezpieczeń społecznych, prawa pracy, praw i obowiązków ubezpieczonych oraz dostępnych ofert wsparcia dla osób bezrobotnych, realizowane m.in. przez pracowników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Państwowej Inspekcji Pracy, Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie czy Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Miejski Urząd Pracy realizował również *Program Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Rynku Pracy Miasta Lublin na lata 2014–2020*⁵⁴. Głównym celem Programu jest „Wzmocnienie lokalnego rynku pracy poprzez promocję zatrudnienia, przedsiębiorczości oraz wsparcie procesu aktywizacji zawodowej mieszkańców Lublina poszukujących pracy”. Dodatkowo w latach 2016–2018 MUP realizował projekty własne, jak i partnerskie, których uczestnikami były osoby bezrobotne. MUP realizował również projekty ukierunkowane na podniesienie jakości świadczonych usług na rzecz osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz dwa programy specjalne, 6 programów finansowanych z rezerwy Ministra Pracy i Polityki Społecznej dla osób bezrobotnych i Program Aktywizacja i Integracja.

Dla rozwoju ekosystemu przedsiębiorczości kluczowe znaczenie ma także działalność **instytucji otoczenia biznesu**. Instytucje te wykorzystują swoją bazę materialną i techniczną, zasoby ludzkie i kompetencyjne w celu świadczenia usług na rzecz sektora przedsiębiorstw. Ze względu na ich funkcje, zazwyczaj wyróżnia się trzy grupy tych instytucji: ośrodki przedsiębiorczości, ośrodki innowacji oraz instytucje finansowe. Do najczęściej wymienianych podmiotów zalicza się: ośrodki szkoleniowo-doradcze, organizacje reprezentujące przedsiębiorców, instytucje proinnowacyjne, centra transferu technologii, instytuty i ośrodki badawczo-rozwojowe, inkubatory przedsiębiorczości i inkubatory technologiczne, parki naukowo-technologiczne czy fundusze pożyczkowe i poręczeniowe⁵⁵.

W Lublinie działa wiele **ośrodków przedsiębiorczości**, które wspomagają rozwój lokalnych firm. Ośrodki reprezentują interesy przedsiębiorstw, oferują usługi doradcze, promocyjne, kojarzą oferty współpracy gospodarczej, organizują seminaria, szkolenia i misje gospodarcze. Do najważniejszych należą:

- BNI;

⁵⁴ Więcej na [stronie internetowej Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie](#).

⁵⁵ Zob. np.: A. Bąkowski, M. Mażewska, *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.

- Business Centre Club;
- Fundacja Centrum Rozwoju Lokalnego;
- Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny;
- Izba Przemysłowo Handlowa Lublinie;
- Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie;
- Klub Sponsora;
- Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości;
- Lubelska Fundacja Rozwoju;
- Lubelska Izba Rzemieśnicza;
- Lubelski Park Naukowo-Technologiczny;
- Lubelski Sejmik Gospodarczy;
- Lubelskie Forum Pracodawców;
- Organizacja Pracodawcy Lubelszczyzny „Lewiatan”;
- Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”;
- Pracodawcy Ziemi Lubelskiej;
- Rada Przedsiębiorczości Lubelszczyzny;
- Regionalna Izba Gospodarcza;
- Stowarzyszenie Lubelski Klub Biznesu.

Do ośrodków wspomagania przedsiębiorczości należy także zaliczyć **inkubatory przedsiębiorczości**, które zasługują na szczególną uwagę ze względu na ich rolę w procesie tworzenia przedsiębiorstw. W 2020 r. w Lublinie funkcjonowało 20 inkubatorów (por. tabela 98).

Tabela 98. Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie w 2020 r.

Nazwa	Adres	Strona internetowa	Rok powstania
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości WSEI	ul. Mełgiewskiej 7/9	aip.wsei.lublin.pl	2006
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości KUL	ul. Droga Męczenników Majdanka 70	aiplublin.inkubatory.pl	2007
Inkubator LPNT	ul. Dobrzańskiego 1	inkubator.lpnt.pl	2012
Inkubator Innowacyjności + UMCS	ul. J. Sowińskiego 35	inkubator.biz.pl	2007
Lubelski Inkubator Przedsiębiorczości Politechniki Lubelskiej	ul. Nadbystrzycka 36 C	inkubator.pollub.pl	2007
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy WSPiA	ul. Bursaki 12	aiplublin.inkubatory.pl	2011
Polski Inkubator Technologii i Biznesu	ul. Puławska 15/19	inkubator.pitb.pl	2011
Inkubator Progress	ul. Sowińskiego 7/6	inkubatorprogress.pl	2013
Lubelski Inkubator Technologii Informatycznych Netrix	ul. Związkowa 26	it-inkubator.pl	2014
Software Camp	ul. T. Zana 11a	softwarecamp.pl	2014
Alter Sp. Z o.o.	al. Warszawska 102	alter.info.pl	2015
Inkubator Przedsiębiorczości Rozwoju Lubelszczyzny	ul. Droga Męczenników Majdanka 181-183	inkubator-lublin.pl	2015
Inkubator Technologiczny MarKiz	ul. Frezerów 3	inkubator.lublin.pl	2015
eduLAB	Szeligowskiego 6b	edulab.io	2017
Platforma Startowa Unicorn Hub	Gospodarczej 26	unicornhub.pl	2018
Platforma Startowa IDEALIST	ul. Frezerów 3	idealist.pl	2018
Smart Foodies Accelerator	Makowa 6b	amerpharma.com	2019
Laboratorium Innowacji KUL	Spokojna 1	b.d.	2019
Business Link	Lipowa 4a	aip.business.link	2020

Źródło: opracowanie własne.

Ośrodki innowacji zajmują się transferem technologii i dostarczaniem usług proinnowacyjnych oraz współpracą z biznesem. Zakładanym efektem ich działalności jest rozwijanie innowacji w aspekcie produktowym i procesowym. W ramach ośrodków innowacji można wyróżnić określone co do sposobu i zakresu funkcjonowania instytucje wsparcia, tj.: parki technologiczne, naukowe, naukowo-technologiczne, przemysłowo-technologiczne, techno-park, inkubatory technologiczne, centra transferu technologii, centra innowacji, huby innowacji cyfrowych. Wskazując podmioty zlokalizowane w Lublinie kierowano się przede wszystkim kryterium pełnionych przez nie funkcji, dlatego niejednokrotnie stanowią one powiązane bądź zależne od siebie jednostki organizacyjne. Do ośrodków działających w latach 2019–2020 można zaliczyć:

- Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.;
- Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego Sp. z o.o.;
- Centrum Innowacji i Transferu Technologii Politechniki Lubelskiej;
- Centrum Innowacji i Zaawansowanych Technologii Politechniki Lubelskiej;
- Centrum Transferu Wiedzy i Technologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej;
- Centrum Transferu Wiedzy Uniwersytetu Medycznego w Lublinie;
- Centrum Wdrożeń i Innowacji Uniwersytetu Medycznego w Lublinie Sp. z o.o.;
- Naczelna Organizacja Techniczna;

- Wojewódzki Klub Techniki i Racjonalizacji w Lublinie;
- ECOTECH-COMPLEX Centrum Analityczno-Programowe dla Zaawansowanych Technologii Przyjaznych Środowisku;
- Innowacyjne Centrum Patologii i Terapii Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie;
- Centrum Innowacyjno-Wdrożeniowe Nowych Techniki i Technologii w Inżynierii Rolniczej;
- Centrum Badawczo-Innowacyjne Instytutu Agrofizyki PAN w Lublinie.

W 2016 r. uruchomiono ECOTECH-COMPLEX. Nowoczesny obiekt był wspólną inicjatywą pięciu jednostek naukowo-badawczych: Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, Instytutu Agrofizyki PAN z siedzibą w Lublinie, Politechniki Rzeszowskiej i Uniwersytetu Rzeszowskiego. Centrum badawcze ECOTECH-COMPLEX dysponuje nowoczesnym sprzętem badawczym oraz powierzchnią laboratoryjną, które mają służyć współpracy sektora nauki z przemysłem w oparciu o środki finansowe, które mają wspierać innowacyjność przedsiębiorstw. W Centrum badania koncentrują na następujących obszarach:

- rolnictwo,
- żywność,
- ochrona środowiska,
- biomedycyna.

W latach 2019–2020 Centrum ECOTECH-COMPLEX odbyły się liczne sympozja, seminaria i konferencje.

Niektóre instytucje otoczenia biznesu umożliwiają pozyskanie środków na finansowanie działalności gospodarczej. Z reguły nie stanowią one odrębnych instytucji otoczenia biznesu, ale należą do struktur istniejących podmiotów szkoleniowo-doradczych, wspomagających rozwój przedsiębiorczości, a zasilane są środkami z Unii Europejskiej oraz ze źródeł prywatnych. Do najważniejszych pozabankowych instytucji otoczenia biznesu, działających w Lublinie w analizowanych latach, można zaliczyć Lubelską Fundację Rozwoju (mechanizm finansowy Fundusz Pożyczkowy) oraz wchodzące w skład jej struktury holdingowej: Polski Fundusz Gwarancyjny Sp. z o.o. oraz Lubelski Fundusz Kapitałowy Sp. z o.o. Fundusz pożyczkowy posiadała także Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”. Platformą współpracy służącą nawiązywaniu kontaktów pomiędzy inwestorami a projektodawcami (pomysłodawcami) była Wschodnia Sieć Aniołów Biznesu.

Elementem instytucjonalnego otoczenia przedsiębiorstw jest również Centrum Arbitrażu i Mediacji w Lublinie, założone w listopadzie 2014 r. Misją tej instytucji jest wspieranie i pomoc przedsiębiorcom w rozwiązywaniu sporów związanych z wszelką ich aktywnością przy wykorzystaniu metod polubownych. Mechanizmy funkcjonowania Centrum oparto o międzynarodowe standardy. Instytucja oferuje szereg rozwiązań pozwalających na zarządzanie sytuacjami spornymi w celu ich wyeliminowania, obniżając koszty konfliktów i to zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio, będące następstwem powstałego sporu. W działalność centrum aktywnie zaangażowani są również studenci, którzy od 2016 r. zdobywają doświadczenie w ramach kliniki mediacji, uczestnicząc w pracach Centrum oraz szkoleniach

mających na celu przygotowanie ich do pełnienia funkcji mediatora, jak też zdobycia umiejętności rozwiązywania sporów, stanowiących uzupełnienie edukacji prawniczej.

Analiza danych z rejestru REGON potwierdza, że lata 2019–2020 były kolejnymi latami poprawy sytuacji w sektorze przedsiębiorstw w Lublinie, zwłaszcza w sekcji związanej z administrowaniem, informatyką i telekomunikacją oraz sprzedażą nieruchomości. Przejawem rozwoju kultury przedsiębiorczości w Lublinie jest także działalność 15 klastrów, a także wielu różnych instytucji otoczenia biznesu: inkubatorów i ośrodków przedsiębiorczości czy ośrodków innowacji.

Aktywność władz Lublina we wspieraniu przedsiębiorczości obejmowała wielorakie działania. Miasto odegrało wiodącą rolę przy utworzeniu nowych klastrów, promowało także najlepsze inicjatywy startupowe poprzez różnego rodzaju konkursy, realizowane były również liczne projekty i cykliczne wydarzenia w tym konferencje.

Ważną rolę w kontekście wspierania przedsiębiorczości zajmuje także Miejski Urząd Pracy w Lublinie, oferujący środki na założenie działalności gospodarczej czy subsydiowanie zatrudnienia, a także usługi doradcze dla osób prowadzących działalność gospodarczą.

C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych

Przemysły kreatywne to działania, które biorą się z indywidualnej kreatywności i talentu, i które mają zarazem potencjał kreowania bogactwa oraz zatrudnienia poprzez wytwarzanie i wykorzystywanie praw własności intelektualnej⁵⁶. Rozwijanie przemysłów kreatywnych w Lublinie jest możliwe ze względu na odpowiedni potencjał wynikający z akademickiego i kulturalnego charakteru miasta sprzyjającego edukowaniu twórców produktów kreatywnych i wysokiemu popytowi na nie. Rozwój tego sektora jest dla miasta korzystny, bo bez wielkich inwestycji kreuje nowe miejsca pracy, zatrzymując utalentowanych absolwentów i pomagając w rewitalizacji miasta. Ponadto angażuje twórcze jednostki z wielu środowisk, wspierając integrację społeczną i podnosząc ogólną jakość życia przez wskazywanie rozwiązań uwzględniających potrzeby różnych grup.

Oceniając postępy w zakresie wspierania przemysłów kreatywnych posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Dokonano analizy działań podejmowanych na rzecz wspierania przemysłów kreatywnych w mieście przez władze samorządowe. Oceniając perspektywy rozwojowe przemysłów kreatywnych warto zwrócić uwagę również na synergie z innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*. Sprzyjającym uwarunkowaniem rozwoju branż kreatywnych jest bogactwo kulturowe Lublina, zaprezentowane w części *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*, a także akademickość miasta, w tym wydarzenia i inicjatywy wpisujące się w cel *D.3. Genius loci miasta uniwersyteckiego*.

Przemysły kreatywne dotyczą wielu rodzajów twórczej działalności w sferze produkcji dóbr i usług, a ich zakres nie jest precyzyjnie zdefiniowany. Próba zdiagnozowania potencjału oraz dynamiki rozwojowej przemysłów kreatywnych za pomocą klasyfikacji działalności gospodarczej (PKD 2007) jest o tyle utrudniona, że musi objąć wiele sekcji, działów i grup działalności o twórczym charakterze. Sama przynależność do działu czy grupy także nie jest jeszcze jednoznaczna z prowadzeniem działalności kreatywnej. Na potrzeby opracowania został dokonany wybór rodzajów działalności oddających istotę sektora kreatywnego, zaprezentowany w tabeli 99.

Tabela 99. Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007

Film, wideo, muzyka
59.11 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.12 Działalność postprodukcyjna związana z filmami, nagraniami wideo i programami telewizyjnymi
59.13 Działalność związana z dystrybucją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.14 Działalność związana z projekcją filmów
59.2 Działalność w zakresie nagrań dźwiękowych i muzycznych
Wzornictwo (design)
13.20 Produkcja tkanin
14.11 Produkcja odzieży skórzanej
14.13 Produkcja pozostałej odzieży wierzchniej
14.19 Produkcja pozostałej odzieży i dodatków do odzieży
15.12 Produkcja toreb bagażowych, toreb ręcznych i podobnych wyrobów kaletniczych; produkcja wyrobów rymarskich
15.20 Produkcja obuwia
23.41 Produkcja ceramicznych wyrobów i ozdobnych
31.02 Produkcja mebli kuchennych
31.04 Produkcja pozostałych mebli
32.12 Produkcja wyrobów jubilerskich i podobnych

⁵⁶ Jest to definicja wprowadzona w Wielkiej Brytanii przez Zespół ds. Przemysłów Kreatywnych (*Creative Industries Taskforce*).

32.13 Produkcja sztucznej biżuterii i wyrobów podobnych
32.40 Produkcja gier i zabawek
74.10 Działalność w zakresie specjalistycznego projektowania
Architektura
71.11 Działalność w zakresie architektury
Reklama
73.11 Działalność agencji reklamowych
Oprogramowanie, gry komputerowe
58.2 Działalność wydawnicza w zakresie oprogramowania
58.21 Działalność wydawnicza w zakresie gier komputerowych
58.29 Działalność wydawnicza w zakresie pozostałego oprogramowania
62.01 Działalność związana z oprogramowaniem
62.02 Działalność związana z doradztwem w zakresie informatyki
62.03 Działalność związana z zarządzaniem urządzeniami informatycznymi
62.09 Pozostała działalność usługowa w zakresie technologii informatycznych i komputerowych
Rynek wydawniczy
58.11 Wydawanie książek
58.19 Pozostała działalność wydawnicza
Media
60.10 Nadawanie programów radiofonicznych
60.20 Nadawanie programów telewizyjnych ogólnodostępnych i abonamentowych
58.13 Wydawanie gazet
58.14 Wydawanie czasopism i pozostałych periodyków
Działalność artystyczna, twórcza, kulturalna
74.20 Działalność fotograficzna
74.90 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana
90.01 Działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych
90.03 Artystyczna i literacka działalność twórcza
90.04 Działalność obiektów kulturalnych
91.01 Działalność bibliotek i archiwów
91.02 Działalność muzeów
Sprzedaż detaliczna dóbr kultury
47.61 Sprzedaż detaliczna książek prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.63 Sprzedaż detaliczna nagrań dźwiękowych i audiowizualnych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.78 Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach

Źródło: *Wsparcie przemysłów kreatywnych w Lublinie. Analiza potencjału i kierunki rozwoju*, Lubelskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Lublin 2012.

Całkowita liczba **podmiotów przyporządkowanych do sektora kreatywnego** w 2019 r. wyniosła 3 364 i była niższa niż w 2018 r. o 23,9%. W 2020 liczbę takich podmiotów szacuje się na 4 016, co stanowi wzrost o 19,4% względem roku poprzedzającego (por. tabela 100).

Tabela 100. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON z terenu Lublina w wybranych klasach i grupach PKD (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	3 852	3 890 ^m	4 035	4 447	4 432	4 418	3 364	4 016

Uwagi: m – zmiana metodologii. Brak danych za 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Dotychczas prezentowane dane dotyczyły wyłącznie okresu 2012–2020 i jak już wskazano, powinny być interpretowane z dużą ostrożnością. Warto jednak zadać pytanie o **tendencje rozwojowe przemysłów kreatywnych w Lublinie** występujące w nieco dłuższym okresie: Czy sektor ten rozwija się, a jeśli tak – to, jakie jest tempo jego wzrostu na tle kraju? Przynajmniej częściowo odpowiedź na tak sformułowane pytanie może dostarczyć analiza danych o udziale nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (por. tabela 101).

Okazuje się, że zarówno w latach dynamicznego rozwoju sektora (lata 2012–2014), jak i stabilizacji wzrostu (2014–2015), udział tego sektora w całkowitej liczbie podmiotów gospodarczych oraz jego dynamika przekraczały wartości dla kraju ogółem. W przypadku lat 2016–2017 odnotowano wzrost nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw, zarówno w Lublinie jak i w kraju. W 2018 r. w Lublinie wskaźnik ten zmalał o 1,2 p.p., osiągając tym samym wartość 7,57% – o 0,64 p.p. wyższą niż wskaźnik krajowy. W 2019. Wzrósł do 7,69%, natomiast rok później osiągnął pułap 7,70%.

Tabela 101. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (w %, stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lublin	6,10	7,01	7,83 ^m	7,82	7,46	8,77	7,57	7,69	7,70
Polska	5,94	6,20	6,66 ^m	6,47	6,63	6,84	6,93	6,73	6,47

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Szacuje się, że sektor kreatywny wzrasta średnio 8% każdego roku na terenie LOF, co przy wzroście 1,7% dla wszystkich podmiotów jest bardzo dobrym wynikiem⁵⁷.

Wzmocnieniu potencjału rozwoju branż kreatywnych w Lublinie w latach 2019–2020 służyły również działania Urzędu Miasta Lublin. Wśród nich flagowymi projektami były te realizowane od 2017 r., do których należały: *CreArt. Sieć miast na rzecz twórczości artystycznej*, *Regional Creative Industry Alliance. Od europejskich rekomendacji do regionalnych strategii na rzecz wzrostu konkurencyjności przemysłów kreatywnych i przemysłów kultury*. Szczegółowe informacje o projektach znajdują się w ramach 13 i 14. Należy też wspomnieć o pilotażowym projekcie *INCREAS – innowacje i kreatywne rozwiązania dla dziedzictwa kulturowego realizowanym w obszarze kultury i sektorze kreatywnym*. Szczegółowe informacje o projektach znajdują się w ramce 15.

Ramka 13.
CreArt. Sieć miast na rzecz twórczości artystycznej 2017–2021

Projekt realizowany był w ramach programu Kreatywna Europa. Został wybrany przez Komisję Europejską ze 111 wniosków, a jego liderem mianowano hiszpańskie miasto Valladolid. Miasto Lublin jest jednym z 12 uczestników projektu, wśród których znalazły się również Genua (Włochy), Clermont-Ferrand (Francja), Katowice (Polska), Rouen (Francja), Lecce (Włochy), Liverpool (Wielka Brytania), Kowno (Litwa), Aveiro (Portugalia), Zagrzeb (Chorwacja), Skopje (Macedonia), a także wspomniany partner wiodący – miasto Valladolid.

Celem projektu było wspieranie działalności twórczej poprzez wymianę doświadczeń i dobrych praktyk oraz współpracę środowisk artystycznych z różnych państw i o różnych tradycjach kulturowych w zakresie opracowywania wspólnych metod kształcenia poszczególnych grup odbiorców i ustanowienia stałego i profesjonalnego systemu wymiany i współpracy artystów i kuratorów sztuki.

To pierwszy projekt w ramach programu Kreatywna Europa, w którym udział wzięło miasto Lublin. Korzyści płynące z uczestnictwa to m.in. podniesienie kompetencji lubelskich artystów i kuratorów sztuki, możliwość zaprezentowania twórczości i osiągnięć twórców lokalnych na arenie międzynarodowej, transfer wiedzy, a także nawiązywanie kontaktów w europejskim środowisku artystycznym.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin

Zadaniem europejskiego projektu RCIA jest podniesienie jakości i skuteczności tych narzędzi, które związane są z konkurencyjnością przedsiębiorstw z sektora MŚP. Wsparcie poprzez wymianę wiedzy polega m.in. na pozycjonowaniu przemysłów kreatywnych i przemysłów kultury (CCI), jako przestrzeni pomiędzy sektorami oraz dziedzinami dotyczącymi innowacji i konkurencyjności,

⁵⁷ R. Mącik, M. Ratajczyk, O. Smalej, *Analiza Stanu Przemysłów Kreatywnych w Lublinie*, Lublin 2018.

Ramka 14. Regional Creative Industry Alliance. Od europejskich rekomendacji do regionalnych strategii na rzecz wzrostu konkurencyjności przemysłów kreatywnych i przemysłów kultury 2017-2021

zwiększaniu atrakcyjności i wizerunku miasta/regionu/kraju jako obszaru innowacyjnego, przyciąganiu talentów, tworzeniu i utrzymywaniu miejsc pracy oraz pozycjonowaniu przemysłów kreatywnych i przemysłów jako filaru polityki konkurencyjności.

Poprzez wymianę ponad 20 dobrych praktyk pomiędzy grupami interesariuszy, zainteresowanych kształtowaniem polityk regionalnych, a także wdrażaniem zdobytych doświadczeń zapisanych w 9 regionalnych planach działania zakłada się zwiększenie współpracy pomiędzy kreatywnymi MŚP a firmami z pozostałych sektorów gospodarki. Doprowadzi to do większej konkurencyjności obu typów MŚP, a w konsekwencji do tworzenia nowych produktów i rozwiązań opracowanych dzięki współpracy międzysektorowej.

We współpracy z Wydziałem Artystycznym UMCS oraz lubelskimi przedsiębiorcami rozpoczęto działania w ramach Inicjatywy MATCH polegającej na umożliwieniu studentom kierunków artystycznych/kreatywnych aktywnej współpracy z przedsiębiorcami. Taka forma relacji pozwoli na zdobycie przez studentów cennego doświadczenia niezbędnego na rynku pracy.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin

Ramka 15. INCREAS – innowacje i kreatywne rozwiązania dla dziedzictwa kulturowego 2020-2022

Projekt pilotażowy dla sektora kultury i sektora kreatywnego współfinansowany przez Komisję Europejską – Generalną Dyрекcję ds. Edukacji, Młodzieży, Sportu i Kultury. Ogólnym celem tego działania pilotażowego jest zdefiniowanie i przetestowanie polityk, a także działań na rzecz nie tylko utrzymania, ale również rozwoju sektora kreatywnego i kulturalnego oraz stworzenie współpracy międzysektorowej w różnych obszarach i sektorach, z którymi sektor kreatywny i kultury mają kontakt. Głównym celem projektu jest zbadanie działań, które mają na celu zbudowanie połączeń pomiędzy z jednej strony edukacją dziedzictwa kulturowego i rozwojem umiejętności z nim związanych, a z drugiej strony rynkiem pracy, a zwłaszcza zachęcanie do nawiązywania kontaktów z branżami kreatywnymi i instytucjami trzecimi takimi jak: jako centra kreatywne, brudne pracownie, prototypownie, majsterkowanie, centra kultury, czy centra aktywności lokalnych.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin

Realizacja wyżej wymienionych projektów ma realny wpływ na rozwój kreatywności w mieście. Kapitał ludzki w postaci osób kreatywnych stanowi siłę napędową innowacyjnej gospodarki Lublina, a prace tych osób są dobrą, rynkową praktyką inspirującą innych. Projekty wspierają przyciąganie talentów, rozwijanie technologii i budowanie reputacji Lublina, jako miejsca przyjaznego do prowadzenia biznesu.

Wydarzeniem przygotowanym przy wsparciu miasta jest organizowana corocznie od 2015 r. konferencja dla branż kreatywnych **Lubelski Wzór**. Jest to największa konferencja kreatywna po wschodniej stronie Wisły, która łączy branżę kreatywną z biznesem oraz otwiera możliwości współpracy między projektantami a przedsiębiorcami. Głównym celem wydarzenia jest integracja środowisk twórczych i biznesowych. Program konferencji bogaty był w prelekcje inspirujących osób kreatywnych, warsztaty, networking, a zwieńczeniem wydarzenia było wręczenie Statuetki Lubelski Wzór. Wyróżnienie to honoruje wyjątkowych projektantów i przedsiębiorców związanych z Lubelszczyzną. To oni torują drogę nowej rzeczywistości. Do tej pory statuetkę otrzymali: Radek Nowakowski (2015 r.), Kabo&Pydo, Avant (2016 r.), Bartłomiej Pniewski – Nagroda Specjalna za całokształt twórczości (2017 r.), Kolektyw Kilku i Drukarnia Petit (2018 r.), Motyw Studio i HempLab (2019 r.)⁵⁸.

Jednym z rodzajów twórczej działalności gospodarczej o wysokim potencjale rozwojowym są niektóre segmenty przemysłu odzieżowego, charakteryzujące się wąską specjalizacją i nastawieniem na indywidualne preferencje konsumentów. Przejawem aktywności podmiotów w tym segmencie jest

⁵⁸ W 2020 r. ze względu na pandemię COVID-19 nie przyznano statuetek.

działalność **Klastra Designu Innowacji i Mody**, założonego w 2013 r. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje, otoczenie biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa.

Ze względu na bogactwo kulturowe oraz akademicki charakter miasta, rozwój przemysłów kreatywnych w Lublinie znajduje podatny grunt dla dynamicznego rozwoju. W mieście na co dzień działa ponad 3 tys. podmiotów z sektora kreatywnego, a ich liczba stale rośnie. Głównymi atutami miasta wskazywanymi podczas badań jest wielkość, koszty życia, inspiracja płynąca z otoczenia, chętni do działania ludzie, korzystne zmiany, działalność wielu międzynarodowych organizacji oraz inicjatyw, a także duży potencjał akademicki. Wspieraniu tego segmentu przedsiębiorstw służą m.in. dedykowane mu miejskie projekty, warsztaty i szkolenia. Przemysły kreatywne wspierane są również przez inne instytucje, np. Centrum Kultury w Lublinie, czy funkcjonujący w Lublinie Klaster Designu Innowacji i Mody. Dalszy rozwój tych przemysłów wpływa pozytywnie na rozwój przedsiębiorczości, prowadząc do uelastycznienia i dywersyfikacji gospodarki miasta.

D. Akademickość

Trudno sobie wyobrazić rozwój Lublina bez wymiaru akademickiego. Wynika to z faktu, że co piąty mieszkaniec miasta jest studentem, a kadra nauczycieli akademickich liczy blisko 6 tysięcy osób. Opisuując akademicki charakter miasta często jednak nie umiemy wyjść poza argumenty czysto statystyczne. Współczesny etos akademicki powstaje na styku uniwersytetu i miasta, jego mieszkańców, biznesu, kultury i innych partnerów. Powinniśmy do niego dążyć zarówno w sensie idei, jak i pragmatycznych efektów wynikających z synergicznego i symbiotycznego modelu współpracy i wzajemnych relacji. Osiągnięcie tego celu jest możliwe tylko przez zbudowanie prawdziwego partnerstwa między miastem a uczelniami oraz przez konsolidację środowiska akademickiego.

Poszczególne aspekty rozwoju Lublina akademickiego tworzą czytelną strukturę. Umiędzynarodowienie uczelni oraz ich symbioza z otoczeniem dotyczą intensyfikacji relacji uniwersytetów z ich dalszym i bliższym sąsiedztwem. Pozostałe dwa cele skupiają się na przepływie przez uczelnie młodych ludzi. Budowanie akademickiego „ducha miejsca” dotyczy okresu studiów, a troska o młodych ludzi przed i po studiach – okresu, kiedy wybierają miejsce swojego zamieszkania, którym może, ale nie musi być Lublin.

D.1. Umiędzynarodowienie uczelni

Międzynarodowa ranga uczelni wyraża się w wielu wymiarach, m.in. w atrakcyjności studiów wśród zagranicznych kandydatów (a więc i w odsetku zagranicznych studentów), w obecności uczelni w międzynarodowych badaniach i sieciach współpracy czy też w podejmowaniu tematów badawczych o znaczeniu międzynarodowym. Aktywność uczelni na arenie międzynarodowej przynosi im – obok prestiżu – także inspiracje do pozytywnych zmian, które w obszarze szkolnictwa wyższego często przycho-
dzą z zewnątrz. Równie ważna jest obecność zagranicznych naukowców na lubelskich uczelniach, która jest czynnikiem budującym rangę tak uczelni, jak i miasta. Osiągnięcie tych celów wymaga przede wszystkim aktywnych działań samych uczelni wyższych, jednak miasto również deklaruje swoje zaangażowanie w tym obszarze. Warto także zwrócić uwagę na synergię z działaniami instytucji miasta realizujących inne cele *Strategii Lublin 2020*, zwłaszcza A.2. *Rozwój relacji zewnętrznych* i A.3. *Wzmacnianie otwartości kulturowej*.

Analizując realizację celu D.1. *Umiędzynarodowienie uczelni* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. W pierwszej kolejności przybliżone zostały dane o liczbie studentów zagranicznych i ich strukturze według kraju pochodzenia, następnie o liczbie kierunków prowadzonych w językach obcych oraz o liczbie studentów i pracowników naukowych korzystających z programów wymiany międzynarodowej. Interesującym tłem dla tych danych są wyniki lubelskich uniwersytetów w rankingu „Perspektywy” w części dotyczącej umiędzynarodowienia. W dalszej części rozdziału zaprezentowano informacje o liczbie pracowników naukowo-dydaktycznych pochodzących spoza naszego kraju oraz ilość międzynarodowych projektów badawczych. W części opisowej przedstawiono przykłady współpracy uczelni z zagranicznymi ośrodkami akademickimi oraz projekty realizowane z inicjatywy Urzędu Miasta

Lublin. Analizę zamyka zestawienie korzyści, jakie niesie ze sobą rosnąca liczba studentów zagranicznych. Dane prezentowane w tej części opracowania dotyczą głównie 2019 r., czyli roku akademickiego 2019/2020. Informacje na temat 2020 r. będą gromadzone dopiero po zakończeniu roku akademickiego 2020/2021.

Lublin jest największym ośrodkiem akademickim we wschodniej Polsce, coraz chętniej wybieranym przez **studentów zagranicznych**. W raporcie „Akademickość polskich miast 2020” mówiącym o roku akademickim 2019/2020, Lublin zajął 5. miejsce w kraju w zestawieniu ilościowym studentów zagranicznych.

Tabela 102. Wybrane informacje o studentach zagranicznych

	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Liczba studentów zagranicznych	2 385	3 082	4 474	5 662	6 172	6 272	6 352	6 707	7 305
Liczba studentów ogółem	77 173	71 913	69 658	67 315	64 330	62 977	60 988	60 315	60 364
Stosunek liczby studentów zagranicznych do liczby studentów ogółem (w %)	3,1	4,3	6,4	8,4	9,6	10,0	10,4	11,1	12,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W roku akademickim 2019/2020 w Lublinie studiowało 6 707 studentów zagranicznych, zaś w roku akademickim 2020/2021 studiowało 7 305. W 2019 r. wskaźnik umiędzynarodowienia studentów osiągnął wartość równą 11,1%, natomiast rok później 12,1% (por. tabela 102). Studenci zagraniczni studiujący na lubelskich uczelniach pochodzili z ponad 90 krajów, przy czym dla blisko 2/3 osób, krajem pochodzenia była Ukraina.

Tabela 103. Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych

	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	0	1	3	5	6	11	9	10
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2	5	5	10	8	9	13	14
Politechnika Lubelska	0	0	0	5	4	5	8	8
Uniwersytet Medyczny	2	2	2	2	2	2	2	2
Uniwersytet Przyrodniczy	0	0	0	1	2	13	18	9
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	1	0	3	7	7	5	7	7
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	0	0	3	10	10	9	2	3
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	0	0	0	b.d.	0	b.d.	0	0
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	b.d.	3	0	7	8	8	9	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

W związku z obecnością studentów zagranicznych modelowana jest oferta edukacyjna na lubelskich uczelniach. W roku akademickim 2019/2020 liczba prowadzonych kierunków w języku innym niż

polski wynosiła 68. Rok później, tj. rok akademicki 2020/2021, było to 60 kierunków. Informacje o liczbie kierunków realizowanych w języku obcym znajdują się w tabeli 103.

Obecnie najbogatszą ofertę w tym zakresie ma Katolicki Uniwersytet Lubelski. Uczelnia prowadzi w języku angielskim takie kierunki jak: Applied Antropology, Cognitive Science, Philosophy, European Studies, Biotechnology, Informatics, Mathematics, European Union Law, Theology. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w języku obcym prowadzi następujące kierunki: Biology – Medical Biology, Chemistry, Education and therapy, Graphic Arts, Intercultural communication in education and the workplace, International Relations oraz Tourism Management. W roku akademickim 2019/2020 podjęte zostały na UMCS kroki zmierzające do utworzenia interdyscyplinarnego kierunku IT Cyber Security, realizowanego przez Wydział Matematyki, Fizyki i Informatyki oraz Wydział Politologii i Dziennikarstwa, a także kierunku Data Science realizowanego przez Wydział Ekonomiczny. Uniwersytet Przyrodniczy, który oprócz kierunków I i II stopnia, przygotował dla obcokrajowców 7 programów doktoranckich. W ofercie edukacyjnej znalazły się takie kierunki jak: Environmental Engineering, Agriculture, Management and Production Engineering, Global Manager in Agribusiness, Animal Science and Dairy Production, Landscape Architecture, Food Technology and Human Nutrition, Equine management and care, Horticulture, Veterinary medicine, Green Urban Planning, Horticulture, Landscape Architecture, Plant Protection and Phytosanitary Control, Agriculture, Management and Production Engineering. Politechnika Lubelska uruchomiła w języku angielskim takie kierunki jak: Civil Engineering, Computer Science. Electrical Engineering (także w języku rosyjskim), Entrepreneurship and Marketing, Architecture. Uniwersytet Medyczny przez lata utrzymuje 2 kierunki dla studentów zagranicznych poszerzane o nowe specjalizacje oraz języki, są to: Doctor of Dental Medicine oraz Medicine. Ponadto władze Uczelni przygotowują się do poszerzenia swojej oferty kierunków prowadzonych w językach obcych o Pielęgniarstwo I stopnia i Położnictwo I stopnia. W języku obcym w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji wykładane są takie kierunki jak: Logistics, Management, Nursing, Computer Science Economics, Architecture, Computer Science, Transport, Interior Design, Sociology i Management. WSPiA planuje uruchomić kierunek Informatyka II stopnia. Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji także realizowała kierunki w języku obcym i są to: Logistics, Management, Nursing, Computer Science, Economics. Na Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej aktywnymi kierunkami są: Nursing, Beauty Science, International tourism, International business, English philology, Physiotherapy, Public health, Sport Science, Tourism and Hospitality Management.

Zwiększeniu umiędzynarodowienia uczelni służą **międzynarodowe programy wymiany studenckiej**. Międzynarodowe programy wymiany studenckiej przyczyniają się do budowania międzykulturowości na uczelniach oraz w mieście. Do najczęściej wybieranych programów należał program Erasmus+, a także programy Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej.

Najważniejszymi programami wymiany wśród lubelskich studentów były Erasmus oraz jego kontynuacja – Erasmus+, z którego skorzystało ponad 80% wyjeżdżających. Pełne informacje o liczbie wyjeżdżających i przyjeżdżających uczestników wymiany studenckiej przedstawiono w tabelach 104 i 105. Pandemia koronawirusa znacznie utrudniła realizację zaplanowanych mobilności.

Tabela 104. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr)

	Wyjeżdżający						
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	158	125	113	116	115	93	46
Katolicki Uniwersytet Lubelski	114	130	93	91	108	72	25
Politechnika Lubelska	175	53	27	46	37	37	15
Uniwersytet Medyczny	31	16	13	18	15	13	16
Uniwersytet Przyrodniczy	53	31	28	11	23	26	35
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	9	6	7	2	b.d.	0	b.d.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	12	b.d.	20	b.d.	b.d.	8	0

Uwagi: b.d. – brak danych, brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej i Wyższej Szkoły Nauk Społecznych.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 105. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr)

	Przyjeżdżający						
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	176	87	87	132	119	164	66
Katolicki Uniwersytet Lubelski	84	103	115	95	126	110	57
Politechnika Lubelska	294	320	403	427	428	319	170
Uniwersytet Medyczny	264	327	37	57	69	59	30
Uniwersytet Przyrodniczy	27	32	17	21	37	26	25
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	12	6	0	13	b.d.	1	b.d.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	0	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	11	0

Uwagi: b.d. – brak danych, brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej i Wyższej Szkoły Nauk Społecznych.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Z programów wymiany międzynarodowej mogą korzystać nie tylko studenci, ale także pracownicy naukowcy lubelskich uczelni. Nauczyciele akademicy wyjeżdżają w celach naukowych, dydaktycznych, szkoleniowych i edukacyjnych, jak również w celu nawiązania kontaktów do realizacji wspólnych projektów międzynarodowych. W tabelach 106 i 107 przedstawiono informacje o wyjazdach zagranicznych w ramach programów Erasmus i Erasmus+. Największą aktywność pod tym względem wykazywała Politechnika Lubelska i Uniwersytet Przyrodniczy, w dalszej kolejności Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Tabela 106. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+ – nauczyciele wyjeżdżający

	Wyjeżdżający						
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	3	33	39	60	53	17	6
Katolicki Uniwersytet Lubelski	49	57	52	59	111	31	24
Politechnika Lubelska	91	83	109	72	90	45	57
Uniwersytet Medyczny	6	5	11	13	13	3	0
Uniwersytet Przyrodniczy	30	46	116	102	132	45	33
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	6	4	7	3	b.d.	2	b.d.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	26	b.d.	11	b.d.	b.d.	6	5

Uwagi: b.d. – brak danych, brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej i Wyższej Szkoły Nauk Społecznych.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 107. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+ – nauczyciele przyjeżdżający

	Przyjeżdżający						
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	10	25	27	42	35	4	0
Katolicki Uniwersytet Lubelski	16	12	43	28	49	10	5
Politechnika Lubelska	30	45	79	74	73	5	4
Uniwersytet Medyczny	4	11	7	10	9	3	0
Uniwersytet Przyrodniczy	7	9	10	14	25	10	2
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	4	2	0	2	0	0	b.d.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	0	b.d.	b.d.	4	b.d.	19	6

Uwagi: b.d. – brak danych, brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej i Wyższej Szkoły Nauk Społecznych.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Warto wspomnieć, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w latach 2019–2020 realizuje przy wsparciu Urzędu Miasta Lublin program „Research in Lublin”, w ramach którego pozyskuje i zatrudnia wybitnych w swojej dyscyplinie naukowej nauczycieli akademickich z zagranicy. Do tej pory został zatrudniony prof. Jean Poesen (uczelnia macierzysta – KU Leuven), prof. Jaco Vangronsveld (Haaselt University) oraz prof. Stefaan Poetz (KU Leuven), którzy w ogromnej mierze przyczynili się do rozwoju naukowego jednostek, w których są zatrudnieni na UMCS poprzez wspólne publikacje naukowe w wysoko punktowanych czasopismach naukowych oraz pozyskanie grantów naukowych z najbardziej prestiżowego programu finansowania badań naukowych Horyzont Europa. W 2020 r. Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej (NAWA) rozstrzygnęła pierwszą edycję programu „Profesura Gościnna”. Jest to program, w ramach którego wybitni naukowcy zagraniczni mają możliwość przyjazdu na polskie uczelnie i prowadzenia badań podstawowych oraz działalności akademickiej. Dzięki staraniom prof. dr. hab. Marka Pietrasia oraz prof. dr. hab. Walentego Baluka na UMCS przyjechał prof. Georgiy Kasianov z Instytutu Historii i Polityki Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie i Akademii Kijowsko-Mohylańskiej. Należy on do najwybitniejszych ukraińskich historyków podejmujących także tematykę politologiczną, w ostatnich latach polityki historycznej.

Syntetycznych informacji o współpracy międzynarodowej lubelskich uczelni wyższych dostarcza ranking „Perspektywy” w części dotyczącej umiędzynarodowienia. W kalkulacji wskaźnika brane pod uwagę są takie kryteria jak: liczba programów studiów w językach obcych, liczba studiujących w językach obcych, liczba studentów cudzoziemców, liczba nauczycieli akademickich z zagranicy, popularność programów wymiany studenckiej oraz wielokulturowość środowiska studenckiego. Szczegółowe informacje o metodologii tej części rankingu zaprezentowano w ramce 24.

Ranking „Perspektywy 2021” obejmował uczelnie akademickie (publiczne oraz niepubliczne), które posiadają co najmniej jedno uprawnienie do nadawania stopnia doktora oraz posiadają min. 200 studentów studiów stacjonarnych. W Rankingu Uczelni Akademickich uwzględniono uczelnie, które miały minimum dwa roczniki absolwentów. Podobnie jak w ubiegłych latach, wskaźnik w rankingach uczelni wyliczony został z dokładnością do jednej dziesiątej procenta. Uczelnie o zbliżonych wynikach (różniących się nie więcej niż 0,5%) zostały sklasyfikowane na pozycjach ex aequo.

Wynik najlepszy w ramach danego kryterium to 100 punktów. Pozostałe wyniki są wartościami względnymi odniesionymi do najlepszego wyniku w danym kryterium (np. wartość 64,5 oznacza, że dana uczelnia w tym kryterium wypracowała 64,5% wyniku najlepszej uczelni w danym kryterium).

W części „Umiędzynarodowienie” brane były pod uwagę następujące kryteria (w nawiasie podano wagę kryterium zastosowaną w kalkulacji subindeksu „Umiędzynarodowienie studiów”):

- **Programy studiów w językach obcych** – parametr liczony jako suma programów studiów prowadzonych w językach obcych w roku akademickim 2020/2021.
- **Studiujący w językach obcych** – parametr mierzony liczbą studiujących w j. obcych w roku akademickim 2020/2021 w odniesieniu do ogółu studentów.
- **Studenci cudzoziemcy** – liczba studentów obcokrajowców w proporcji do ogólnej liczby studentów.
- **ICI (Collaboration Impact)** – wskaźnik mierzony średnią liczbą cytowań otrzymanych przez publikacje posiadające współautora z zagranicy w latach 2015-2020.
- **Nauczyciele akademicki z zagranicy** – liczba nauczycieli akademickich cudzoziemców w stosunku do ogólnej liczby nauczycieli akademickich.
- **Wymiana studencka (wyjazdy)** – liczba studentów wyjeżdżających w ramach wymiany zagranicznej, na co najmniej 3 miesiące jeden semestr, w ostatnim roku sprawozdawczym do POL-on, w proporcji do ogólnej liczby studentów.
- **Wymiana studencka (przyjazdy)** – liczba studentów przyjeżdżających w ramach wymiany zagranicznej na co najmniej 3 miesiące, w roku akademickim 2019/2020, w proporcji do ogólnej liczby studentów.
- **Wielokulturowość środowiska studenckiego** – liczba z krajów z których pochodzi m.in. 10 studentów cudzoziemców.

Źródło: Portal Perspektywy. Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych 2021.

Ramka 16.
Metodologia
Rankingu
Akademickiego
Szkół Wyższych
„Perspektywy 2021”
– Umiędzynarodowienie

W rankingu „Perspektywy 2020”, w którym wykorzystano dane za rok akademicki 2019/2020, w pierwszej pięćdziesiątce krajowych uczelni znalazł się: Uniwersytet Medyczny (miejsce 9.) oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (miejsce 49.). Informacja o wynikach uczelni w poprzednich edycjach rankingu znajduje się w tabeli 108. W kolejnym zestawieniu analizującym dane za rok akademicki 2020/2021, w pierwszej pięćdziesiątce krajowych uczelni znalazł się: Uniwersytet Medyczny (miejsce 15.), Politechnika Lubelska (miejsce 38.) oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (miejsce 47.). Informacja o wynikach uczelni w poprzednich edycjach rankingu znajduje się w tabeli 108.

Tabela 108. Pozycja lubelskich uczelni w rankingu „Perspektywy” według kryterium umiędzynarodowienia

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Uniwersytet Medyczny	12	7	9	13	9	9	9	15
Katolicki Uniwersytet Lubelski	40	38	39	37	37	40	nk	nk
Politechnika Lubelska	41	46	35	44	nk	nk	nk	38
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	nk	nk	nk	nk	nk	47	49	47

Uwagi: nk – nie klasyfikowany.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu „Perspektywy”.

Tabela 109. Zatrudnienie nauczycieli akademiach – cudzoziemców na lubelskich uczelniach

	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	77	55	50	30	38	34	27
Katolicki Uniwersytet Lubelski	53	50	37	45	48	57	42
Politechnika Lubelska	6	6	27	37	43	7	7
Uniwersytet Medyczny	7	8	19	11	2	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy	6	6	5	3	2	6	6
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	3	3	3	3	b.d.	6	b.d.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	4	b.d.	0	b.d.	b.d.	0	4

Uwagi: b.d. – brak danych, brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej i Wyższej Szkoły Nauk Społecznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Umiędzynarodowienie lubelskich uczelni można osiągnąć poprzez zatrudnianie nauczycieli akademickich (cudzoziemców). Właściwa polityka kadrowa w tym zakresie będzie owocowała wzmocnieniem transferu wiedzy, wymianą dobrych praktyk w zakresie badań i innowacji oraz podniesieniem potencjału naukowego uczelni. Najwięcej nauczycieli akademickich (cudzoziemców) zatrudniały: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski. W większości cudzoziemcy byli zatrudniani w formie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Na podstawie danych otrzymanych od uczelni można szacować, że w roku akademickim 2019/2020 na lubelskich uczelniach pracowało co najmniej 110 zagranicznych nauczycieli akademickich, zaś w roku akademickim 2020/2021 co najmniej 86. Podstawowe informacje o liczbie zatrudnionych nauczycieli akademiach w poszczególnych uczelniach zaprezentowano w tabeli 109.

Rozwoju lubelskich uczelni dokonano dzięki kontaktom międzynarodowym nie można mierzyć jedynie liczbą porozumień, gdyż osiągnięte korzyści zależą przede wszystkim od potencjału partnera oraz jakości realizowanej współpracy. Gromadząc informacje na potrzeby monitorowania realizacji *Strategii Lublin 2020* poproszono lubelskie uczelnie o wybranie pięciu partnerów – uznanych zagranicznych jednostek naukowych – oraz krótki opis zakresu współpracy. Zgromadzone informacje zaprezentowano w tabeli 110. Można wśród nich odnaleźć przykłady efektywnej współpracy badawczej, jak i szereg atrakcyjnych destynacji dla członków środowiska akademickiego korzystających z wymiany międzynarodowej. Uzasadniony wydaje się więc wniosek, że umiędzynarodowienie uczelni nie jest celem samym w sobie, lecz przynosi wiele korzyści lubelskim uczelniom i studiującej młodzieży.

Tabela 110. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2019 r.

Partner	Zakres współpracy
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Zhejiang University of Technology, Chiny	Współpraca w ramach porozumienia dotyczącego utworzenia Polsko-Chińskiego Centrum Badawczego Green Pharmaceuticals, którego celem jest prowadzenie wspólnych badań w zakresie otrzymywania, separacji i oczyszczania substancji aktywnych pochodzenia roślinnego z ekstraktów roślinnych, mogących znaleźć zastosowanie w medycynie. Podpisane zostały umowy konsorcjum: Polish-Chinese Green Pharmaceuticals Collaborative Project; BioLac, Chinese Green Pharmaceuticals Collaborative Project; MolBioCom, Polish-Chinese Green Pharmaceuticals Collaborative Project; HMControl oraz Polish-Chinese Green Pharmaceuticals Collaborative Project; BiotCom.
Uniwersytet w Strasburgu, Francja	Współpraca Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki UMCS z Wydziałem Fizyki i Inżynierii Uniwersytetu w Strasburgu (m.in. gościnne wykłady prof. dr hab. Jerzego Dudka z Uniwersytetu w Strasburgu dla studentów i doktorantów Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki oraz Wydziału Chemii UMCS).
National Chiao Tung University (NCTU), Tajwan	Umowa o wymianie studenckiej pomiędzy UMCS, a Państwowym Uniwersytetem Chiao Tung na Tajwanie. Współpraca obejmuje następujące aktywności: <ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie wspólnej pracy badawczej i/ lub dydaktycznej. 2. Realizacja wspólnych programów kulturalnych. 3. Wymiana pracowników administracyjnych. 4. Wymiana informacji, materiałów i publikacji naukowych. 5. Wymiana studentów.
Uniwersytet Lotaryński w Nancy, Francja	Na mocy porozumienia z 2018 r. pomiędzy Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetem Lotaryńskim, Uniwersyteckim Centrum Europejskim w Nancy (CEU), Instytutem Stosunków Międzynarodowych Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki, Czerniowieckim Uniwersytetem Narodowym im. Jurija Fed'kowycza w Czerniowcach, Przykarpaccim Uniwersytetem Narodowym im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku oraz Gminą Lublin i Miastem Nancy (dotyczącego utworzenia w Lublinie Centrum Europejskiego prowadzącego działalność badawczą i dydaktyczną w zakresie problematyki integracji europejskiej w perspektywie interdyscyplinarnej) w 2019 r. 27 pracowników UMCS wzięło udział w wizycie studyjnej na Uniwersytecie w Nancy (projekt finansowany z projektu „Zintegrowany UMCS”).
Państwowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Lwów, Ukraina	Współorganizacja polsko-ukraińskich seminariów terenowych w ramach cyklu „Stratygraficzna korelacja lessów i osadów lodowcowych Ukrainy i Polski”. Partnerami projektu były: Zakład Geologii i Paleografii Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS oraz Wydział Geografii Państwowego Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki.
Katolicki Uniwersytet Lubelski	
Universita Cattolica del Sacro Cure Milano, Włochy	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Katholieke Universiteit Leuven, Belgia	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Yangtze Normal University, Chiny	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Xi'an International Studies University, Chiny	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Universidad de Navarra, Hiszpania	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Politechnika Lubelska	
Leuphana University of Lüneburg, Niemcy	Wspólne badania naukowe i edukacja, kalibrowanie sensorów dla potrzeb naukowych; wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych/dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji.
Univeristé de Lille, Francja	Wspólne badania naukowe i edukacja, wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych oraz dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji, wspólne projekty naukowo-badawcze Komisji Europejskiej.
Bhalea Halakatti College of Engineering and	Wspólne badania naukowe i edukacja, wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych oraz

Technology, Vijayapur, Indie	dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji, międzynarodowe projekty Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
Tadżycki Uniwersytet Technologiczny w Duszanbe, Tadżykistan	Wspólne badania naukowe i edukacja, wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych oraz dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji, realizacja międzynarodowych projektów naukowo-dydaktycznych Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej.
Charkowski Narodowy Uniwersytet Techniczny – Politechnika Charkowska, Ukraina	Wspólne badania naukowe i edukacja, wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych oraz dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji, wspólne prowadzenie studiów II stopnia.
Uniwersytet Medyczny	
KU Lueven, Belgia	Wymiana studentów i pracowników, współpraca naukowa.
University of Catania, Włochy	Współpraca naukowa w zakresie okulistyki, wymiana studentów i pracowników.
Tbilisi State Univeristy, Gruzja	Wymiana naukowa, wymiana doktorantów na wydziałach farmaceutycznym, lekarskim pielęgniarstwa i nauk o zdrowiu, współpraca pomiędzy Katedrą i Klinikami Neurologii, Katedrami i Klinikami Stomatologii oraz Katedrami i Zakładami Farmakognozji.
University of Rostock, Niemcy	Współpraca naukowa w zakresie okulistyki.
Rutgers University, USA	Współpraca naukowa w zakresie okulistyki.
Heidelberg University, Niemcy	Współpraca w ramach projektu „PolFinGerS – efektywny model współpracy wiodących międzynarodowych grup badawczych w obszarze onkologii spersonalizowanej” na podstawie umowy PPI/APM/2019/1/00089/U/0001.
University of Helsinki, Finlandia	Współpraca w ramach projektu „PolFinGerS – efektywny model współpracy wiodących międzynarodowych grup badawczych w obszarze onkologii spersonalizowanej” na podstawie umowy PPI/APM/2019/1/00089/U/0001.
Luxembourg Institute of Science and Technology, Luxemburg	Umowa konsorcjum, realizacja projektu badawczego w ramach programu M-ERA.NET „Zaprojektowanie nanowektorów do pracy z plazmą w celu wzmocnienia teranostyki w medycynie regeneracyjnej / Nanovectors engineered for plasma enhanced theranostics in regenerative medicine”.
Faculty of Medicine, University of Ljubljana, Słowenia	Umowa konsorcjum, realizacja projektu badawczego w ramach programu TRANS-CAN-2 „Biomarkery w diagnostyce i prognozowaniu raka błony śluzowej trzonu macicy u kobiet / Biomarkers for diagnosis and prognosis of endometrial carcinoma”.
Universite Lyon 1 Claude Bernard, Francja	Współpraca w ramach projektu Joint Action on Dementia 2015–2018 mającego na celu promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
Uniwersytet Przyrodniczy	
University of Naples Federico II, Włochy	Współpraca w zakresie weterynarii.
University of Veterinary Medicine and Pharmacy in Kosice, Słowacja	Współpraca w zakresie weterynarii.
Pisa University	Współpraca w zakresie weterynarii i nauk rolniczych.
Instituto Politecnico de Beja	Współpraca w zakresie technologii ochrony środowiska.
Slovak University of Agriculture in Nitra, Słowacja	Współpraca w zakresie takich dziedzin jak rolnictwo, ogrodnictwo, przetwórstwo żywności, nauki inżynierskie, biznes i administracja.
Kharkiv Petro Vasilenko National Technical University of Agriculture, Ukraina	Prowadzenie wspólnych badań naukowych zgodnych z celami realizowanymi przez obie strony, prowadzenie wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i prowadzenie konsultacji naukowych, wymiana kadry dydaktycznej i studentów, uruchomienie programu stażów.
Dairy Research Institute Prague, Czechy	Prowadzenie wspólnych badań naukowych zgodnych z celami realizowanymi przez obie strony, prowadzenie wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i prowadzenie konsultacji naukowych, wymiana kadry dydaktycznej i studentów, uruchomienie programu stażów.
Lithuanian University of Health Sciences, Litwa	Prowadzenie wspólnych badań naukowych zgodnych z celami realizowanymi przez obie strony, prowadzenie wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i prowadzenie konsultacji naukowych, wymiana kadry dydaktycznej

	i studentów, uruchomienie programu stażów. W roku akademickim 2019/2020 5 pracowników naukowych UP wyjechało w ramach współpracy.
Vytautas Magnus University Agriculture Academy, Litwa	Prowadzenie wspólnych badań naukowych zgodnych z celami realizowanymi przez obie strony, prowadzenie wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i prowadzenie konsultacji naukowych, wymiana kadry dydaktycznej i studentów, uruchomienie programu stażów. W 2019 r. 1 pracownik naukowy odbył trzymiesięczny staż naukowy w ramach współpracy.
Vietnam National University – Hanoi University of Science, Wietnam	Prowadzenie wspólnych badań naukowych zgodnych z celami realizowanymi przez obie strony, prowadzenie wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i prowadzenie konsultacji naukowych, wymiana kadry dydaktycznej i studentów, uruchomienie programu stażów. W ramach współpracy naukowej w 2019 r. wyjechał 1 pracownik badawczo-dydaktyczny UP.
University of Barcelona, Faculty of Medicine and Health Sciences, Hiszpania	Prowadzenie wspólnych badań naukowych zgodnych z celami realizowanymi przez obie strony, prowadzenie wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i prowadzenie konsultacji naukowych, wymiana kadry dydaktycznej i studentów, uruchomienie programu stażów.
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	
Maxhouse ehf. (Goðglow), Islandia	Umowa bilateralna obejmująca wymianę studentów, staże dla wykładowców.
Klaipeda State University of Applied Sciences, Kłajpeda, Litwa	Umowa bilateralna obejmująca wymianę studentów (semestr i krótsze); wymianę nauczycieli; badania naukowe.
Medical University Sofia, Sofia, Bułgaria	Umowa bilateralna obejmująca wymianę studentów, staże dla wykładowców, współorganizację konferencji naukowych.
Titu Maiorescu University, Bukareszt, Rumunia	Umowa bilateralna obejmująca wymianę studentów, staże dla wykładowców.
Iniversity of Transport, Bułgaria	Umowa bilateralna obejmująca wymianę studentów, staże dla wykładowców.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	
Frederict Univeristy, Cypr	Wspólna realizacja projektów w ramach programu Erasmus+.
School of Education and School of Technology of the Poly-technic Institute of Setúbal, Portugalia	Wspólna realizacja projektów w ramach programu Erasmus+.
International School for Social and Business Studies, Słowenia	Wspólna realizacja projektów w ramach programu Erasmus+.
Deggendorf Institute of Technology from University of Applied Sciences, Niemcy	Wspólna realizacja projektów w ramach programu Erasmus+.
University of Tirana, Albania	Współpraca w 4 edycjach Programu Erasmus +.

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 111. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2020 r.

Partner	Zakres współpracy
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Zhejiang University of Technology, Chiny	Współpraca w ramach porozumienia dotyczącego utworzenia Polsko-Chińskiego Centrum Badawczego Green Pharmaceuticals, którego celem jest prowadzenie wspólnych badań w zakresie otrzymywania, separacji i oczyszczania substancji aktywnych pochodzenia roślinnego z ekstraktów roślinnych, mogących znaleźć zastosowanie w medycynie. Podpisane zostały umowy konsorcjum: Polish-Chinese Green Pharmaceuticals Collaborative Project: BioLac, Chinese Green Pharmaceuticals Collaborative Project; MolBioCom, Polish-Chinese Green Pharmaceuticals Collaborative Project; HMControl oraz Polish-Chinese Green Pharmaceuticals Collaborative Project; BiotCom.
Uniwersytet Pałackiego w Ołomuńcu, Czechy	Umowa o współpracy akademickiej została podpisana w 2001 r. odnowiona zaś w 2021 r. Współpraca odbywa się zarówno w sferze badań, jak i dydaktyki. W najbliższym czasie

	planowane jest rozszerzenie współpracy o wypracowanie wspólnych priorytetów badawczych oraz, w ramach zespołów, aplikowanie o fundusze na prowadzenie badań naukowych.
National Chiao Tung University (NCTU), Tajwan	Umowa o wymianie studenckiej pomiędzy UMCS, a Państwowym Uniwersytem Chiao Tung na Tajwanie. Współpraca obejmuje następujące aktywności: <ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie wspólnej pracy badawczej i/ lub dydaktycznej. 2. Realizacja wspólnych programów kulturalnych. 3. Wymiana pracowników administracyjnych. 4. Wymiana informacji, materiałów i publikacji naukowych. 5. Wymiana studentów.
Uniwersytet Lotaryński w Nancy, Francja	Na mocy porozumienia z 2018 r. pomiędzy Uniwersytem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytem Lotaryńskim, Uniwersyteckim Centrum Europejskim w Nancy (CEU), Instytutem Stosunków Międzynarodowych Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki, Czerniowieckim Uniwersytem Narodowym im. Jurija Fed'kowycza w Czerniowcach, Przykarpaccim Uniwersytem Narodowym im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku oraz Gminą Lublin i Miastem Nancy (dotyczącego utworzenia w Lublinie Centrum Europejskiego prowadzącego działalność badawczą i dydaktyczną w zakresie problematyki integracji europejskiej w perspektywie interdyscyplinarnej).
Państwowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Lwów, Ukraina	Współorganizacja polsko-ukraińskich seminariów terenowych w ramach cyklu „Stratygraficzna korelacja lessów i osadów lodowcowych Ukrainy i Polski”. Partnera mi projektu były: Zakład Geologii i Paleografii Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS oraz Wydział Geografii Państwowego Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki.
Katolicki Uniwersytet Lubelski	
Czerniowiecki Uniwersytet Narodowy im. Jurija Fedkowycza, Ukraina	Wymiana bilateralna studentów oraz pracowników badawczo-dydaktycznych.
Katholieke Universiteit Leuven, Belgia	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Uniwersytet Sulchan-Saba Orbeliani, Gruzja.	Wymiana bilateralna pracowników badawczo-dydaktycznych.
Xi'an International Studies University, Chiny	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Universidad de Navarra, Hiszpania	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Politechnika Lubelska	
Indian Institute of Technology Madras w Chennai, Indie	Wspólne projekty badawcze, seminaria naukowe i wykłady gościnne, wymiana kadry naukowej i studentów; udział we wspólnych programach doktorskich, komisjach naukowych, wymiana materiałów akademickich/szkoleniowych, realizacja projektu badawczo-naukowego ehDialog.
Narodowy Uniwersytet Uzbekistanu w Tashkencie, Uzbekistan	Wspólne badania naukowe i edukacja, wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne, wymiana kadry naukowej i studentów, wymiana materiałów naukowych/dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji, realizacja projektu naukowo-dydaktycznego KATAMARAN.
Hunan University of Science and Technology w Hunan, China	Wspólne badania naukowe i edukacja, wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne, wymiana kadry naukowej i studentów, wymiana materiałów naukowych/dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji, prowadzenie wspólnych przewodów doktorskich.
University Of Pisa, Włochy	Wspólne badania naukowe, wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne, wymiana kadry naukowej i studentów, wymiana materiałów naukowych/dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji, bilateralne studia doktoranckie.
Aalto University w Aalto, Finlandia	Wymiana pracowników naukowych, administracyjnych, wymiana informacji naukowej do celów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji, seminariów, sympozjów, staży, współpraca w ramach wspólnych projektów badawczych – „Lider”.
Uniwersytet Medyczny	
European School for Advanced Studies in Ophthalmology Foundation ESASO, Szwajcaria	Wspieranie międzynarodowych działań i projektów kładąc nacisk na umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego.

University of Catania, Włochy	Współpraca naukowa w zakresie okulistyki, wymiana studentów i pracowników.
Tbilisi State Univeristy, Gruzja	Wymiana naukowa, wymiana doktorantów na wydziałach farmaceutycznym, lekarskim pielęgniarstwa i nauk o zdrowiu, współpraca pomiędzy Katedrą i Klinikami Neurologii, Katedrami i Klinikami Stomatologii oraz Katedrami i Zakładami Farmakognozji.
Blizard Institute, Barts and The London School of Medicine and Dentistry, Queen Mary University London	Wspólna realizacja niekomercyjnego badania klinicznego prowadzonego w ramach projektu finansowanego ze środków budżetu państwa od Agencji Badań Medycznych, którego celem jest ocena skuteczności i bezpieczeństwa dodania kładrybiny do leczenia modyfikującego przebieg seropozytywnej miastonii rzekomoporażnej.
University of Turku, Finlandia	Współpraca w ramach projektu „PolFinGerS – efektywny model współpracy wiodących międzynarodowych grup badawczych w obszarze onkologii spersonalizowanej” na podstawie umowy PPI/APM/2019/1/00089/U/0001.
Heidelberg University, Niemcy	Współpraca w ramach projektu „PolFinGerS – efektywny model współpracy wiodących międzynarodowych grup badawczych w obszarze onkologii spersonalizowanej” na podstawie umowy PPI/APM/2019/1/00089/U/0001.
University of Helsinki, Finlandia	Współpraca w ramach projektu „PolFinGerS – efektywny model współpracy wiodących międzynarodowych grup badawczych w obszarze onkologii spersonalizowanej” na podstawie umowy PPI/APM/2019/1/00089/U/0001.
Luxembourg Institute of Science and Technology, Luxemburg	Umowa konsorcjum, realizacja projektu badawczego w ramach programu M-ERA.NET „Zaprojektowanie nanowektorów do pracy z plazmą w celu wzmocnienia teranostyki w medycynie regeneracyjnej / Nanovectors engineered for plasma enhanced theranostics in regenerative medicine”.
Faculty of Medicine, University of Ljubljana, Słowenia	Umowa konsorcjum, realizacja projektu badawczego w ramach programu TRANS-CAN-2 „Biomarkery w diagnostyce i prognozowaniu raka błony śluzowej trzonu macicy u kobiet / Biomarkers for diagnosis and prognosis of endometrial carcinoma”.
Katholieke Universiteit Leuven, Belgia	Współpraca naukowa.
Hamamatsu University School of Medicine, Japonia	Wymiana informacji naukowych.
Uniwersytet Przyrodniczy	
Uniwersytet w Barcelonie, Hiszpania	Prowadzenie wspólnych badań naukowych, wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych, seminariów, konsultacji, wymiana kadry naukowej, transfer usług edukacyjnych.
Akademia Rolnicza w Nitrze, Słowacja	Prowadzenie wspólnych badań naukowych, wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych, seminariów, konsultacji, wymiana kadry naukowej, transfer usług edukacyjnych.
Uniwersytet w Gujarat, Indie	Prowadzenie wspólnych badań naukowych, wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych, seminariów, konsultacji, wymiana kadry naukowej, transfer usług edukacyjnych.
Lwowski Narodowy Uniwersytet Rolniczy w Dublanach, Ukraina	Prowadzenie wspólnych badań naukowych, wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych, seminariów, konsultacji, wymiana kadry naukowej, transfer usług edukacyjnych.
Uniwersytet Vytautas Magnus, Litwa	Prowadzenie wspólnych badań naukowych, wspólnych projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji naukowych, seminariów, konsultacji, wymiana kadry naukowej, transfer usług edukacyjnych.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	
Frederict Univeristy, Cypr	Realizacja projektów wielostronnej współpracy międzynarodowej w ramach programu Erasmus+, opracowywanie innowacyjnych rezultatów intelektualnych w ramach projektów partnerstw strategicznych.
Technische Hochschule Deggendorf, Niemcy	Realizacja projektów wielostronnej współpracy międzynarodowej w ramach programu Erasmus+, opracowywanie innowacyjnych rezultatów intelektualnych w ramach projektów partnerstw strategicznych.
University of Tirana, Albania	Współpraca w 4 edycjach Programu Erasmus +.
Instituto Politécnico de Setúbal, Portugalia	Realizacja projektów wielostronnej współpracy międzynarodowej w ramach programu Erasmus+, opracowywanie innowacyjnych rezultatów intelektualnych w ramach projektów partnerstw strategicznych.

Singidunum University,
Serbia

Współpraca w 5 edycjach Programu Erasmus +

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej i Wyższej Szkoły Nauk Społecznych.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Analizując międzynarodową aktywność naukową lubelskich uczelni można stwierdzić, że nawiązywane współprace między uczelniami dzielą się na krótko- i długotrwałe. Zależne jest to przede wszystkim od określonego czasu trwania projektu oraz jego finansowania. Niemniej jednak, każda współpraca przekłada się na tworzenie sieci partnerskich oraz jakość tworzonych projektów przez wymianę doświadczeń. Z wymienionych przykładów współpracy między jednostkami naukowymi wynika, że międzynarodowy charakter uczelni przyczynia się do rozwoju nie tylko samych studentów, ale również nauczycieli akademickich.

Konkretną, a zarazem najbardziej wartościową formą współpracy międzynarodowej, są **projekty badawcze realizowane wspólnie z zagranicznymi jednostkami naukowymi** (w tym z uczelniami). Ich realizacja stwarza możliwość nawiązania kontaktów z najlepszymi naukowcami i uczelniami na świecie, daje okazję do wymiany doświadczeń i zapoznania się z dobrymi praktykami (np. w zarządzaniu projektami, budowaniu zespołów badawczych czy komercjalizacji wyników badań), umożliwia przeniesienie na krajowy grunt innowacyjnych rozwiązań i wyników prac badawczych, a także buduje prestiż i uznanie uczelni na forum krajowym i międzynarodowym.

Tabela 112. Liczba międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez lubelskie uczelnie

	2016		2017		2018		2019		2020	
	Projekty realizowane	Projekty rozpoczęte	Projekty realizowane	Projekty rozpoczęte	Projekty realizowane	Projekty rozpoczęte	Projekty realizowane	Projekty rozpoczęte	Projekty realizowane	Projekty rozpoczęte
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	16	2	16	5	10	1	11	5	14	4
Katolicki Uniwersytet Lubelski	8	2	1	0	2	1	1	1	1	1
Politechnika Lubelska	7	0	3	3	3	0	9	6	47	3
Uniwersytet Medyczny	6	2	9	4	7	1	5	2	6	2
Uniwersytet Przyrodniczy	-	-	0	0	0	b.d.	b.d.	0	3	3
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	3	0	-	-	b.d.	b.d.	7	6	b.d.	b.d.
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	b.d.	b.d.	0	0	0	0	b.d.	b.d.	4	2

Uwagi: b.d. – brak danych, brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej i Wyższej Szkoły Nauk Społecznych.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Wzmocnieniu pozycji Lublina jako atrakcyjnego ośrodka kształcenia dla studentów zagranicznych służy także współpraca Urzędu Miasta Lublin z lubelskimi uczelniami. Odpowiedzią na rosnącą mobilność akademicką jest projekt *Study in Lublin*, który jest ukierunkowany na wspieranie lubelskich uczelni w pozyskiwaniu studentów spoza naszego kraju. Projekt jest połączony z portalem informacyjnym, na którym potencjalni studenci mogą znaleźć wszystkie interesujące ich informacje: od oferty edukacyjnej, przez programy stypendialne, po praktyczne porady dotyczące niezbędnych formalności

i organizacji pobytu. Informacje te zamieszczane są w czterech językach: polskim, angielskim, ukraińskim i rosyjskim. W ramach projektu kilka razy w roku organizowane są spotkania z młodymi ludźmi w Polsce i za granicą. W 2019 r. w ramach programu lubelskie uczelnie były prezentowane na targach edukacyjnych w Mińsku (Białoruś), Taszkencie (Uzbekistan), Kijowie (Ukraina), Waszyngtonie (USA), Sumach, Charkowie (Ukraina) oraz w Nur-sułtanie, Szymkencie, Almacie (Kazachstan). W ramach programu organizowana jest również konferencja międzynarodowa o integracji studentów zagranicznych z perspektywy miasta, uczelni, organizacji pozarządowych i biznesu, która odbywa się co dwa lata. W 2019 r. zainicjowano spotkania z działem HR lokalnych firm zatrudniających studentów i absolwentów zagranicznych w ramach wsparcia w procesie rekrutacji zagranicznych studentów i absolwentów lubelskich uczelni. Działania podejmowane w projekcie służą także wyjściu naprzeciw potrzebom studentów zagranicznych, którzy znaleźli się już w Lublinie. Działania polegały m.in. na udzielaniu pomocy w legalizacji pobytu i procedurze meldunkowej, w wyszukaniu stancji studenckich lub miejsca w akademikach, czy prowadzeniu spacerów „Lublin z duszą” dla studentów zagranicznych. W 2020 r. odbyły się spotkania oraz targi promujące potencjał akademickiego Lublina: targi edukacyjne w Mińsku, Hong Kongu (online), Ready, Study, Go! Poland/Virtual education fairs by NAWA w Gruzji i Armenii (online), w Kazachstanie i Uzbekistanie (online), Wietnamie, na subkontynencie indyjskim, w Etiopii, Indonezji, w Ukrainie, w Azji Centralnej, w Malezji i na Tajwanie, w Ameryce Łacińskiej. Program jest także skierowana na tych, którzy już rozpoczęli naukę, pomagając im w załatwieniu formalności związanych z pobytym. Efektem działań programu jest zwiększająca się liczba studentów zagranicznych w mieście, która w 2019 r. wynosiła ponad 6 352, a w 2020 r. wynosiła 6 707.

Program partnerski o którym należy wspomnieć, to „Login:Lublin”. W jego ramach oferowane są zniżki, specjalne oferty, promocje u Partnerów programu przy użyciu darmowej karty. „Login:Lublin” współfinansowany jest z Programu Krajowego Funduszu Azylu, Migracji i Integracji oraz budżetu Państwa. Pozostałe działania programu to: poradnictwo prawne, legalizacyjne i integracyjne, doradztwo legalizacyjne i integracyjne, seminaria dla cudzoziemców, Newsletter „Login:Lublin” oraz Biblioteka Migracyjna.

Kolejnym działaniem w tym obszarze jest Punkt Obsługi Cudzoziemców. Świadczy on bezpłatną, codzienną, informacyjną pomoc mieszkającym w Lublinie cudzoziemcom. W punkcie udzielane są informacje dotyczące usług świadczonych w Urzędzie Miasta Lublin oraz podstawowe informacje dotyczące danych teleadresowych, zadań i procedur realizowanych przez inne podmioty (instytucje administracji publicznej oraz podmioty działające na rzecz cudzoziemców). Usługi świadczone są w językach: polskim, angielskim i ukraińskim.

W 2019 r. Lublin został przyjęty do organizacji XARXA FP. Jest to europejskie stowarzyszenie non-profit zrzeszające 33 miasta z 15 krajów Unii Europejskiej, które współpracuje z miastami w zakresie mobilności i innowacji VET (Vocational Education and Training). XARXA FP organizuje praktyki zawodowe dla studentów VET i szkolenia dla nauczycieli VET w europejskich miastach będących członkami sieci. Każdego roku około 400 młodych europejskich studentów i setki nauczycieli VET bierze udział w szkoleniach.

Najnowszym programem, który wpisuje się w umiędzynarodowienie miasta jest *Projekt Europejski Pakt na rzecz Integracji* (EPI). Ma na celu poprawę jakości lub stworzenie pilotażowych lokalnych strategii na rzecz integracji migrantów. Poprzez szereg działań pilotażowych zostaną opracowane i wdrożone Strategie na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich w 7 europejskich miastach, takich jak: Kartagena, Kluż-Napoka, Dietzenbach, Linköping, Lublin, Rawenna, Ryga. Realizacja projektu trwa od 1 stycznia 2020 do 30 czerwca 2022 r.

Obecność studentów zagranicznych w Lublinie daje wiele korzyści. Jedną z nich są dochody uczelni ze względu na podejmowane przez nich studia. Studenci generują także popyt na wiele dóbr i usług – wynajmują mieszkania, korzystają z przejazdów komunikacją miejską i taksówkami, są klientami punktów xero, sklepów, punktów gastronomicznych, kin, teatrów czy centrów kultury. Obok efektów finansowych należy także dostrzegać korzyści niematerialne: rywalizowanie o zagranicznych studentów wpływa na podnoszenie jakości edukacji akademickiej, a studenci polscy dzięki obcokrajowcom poznają inne kultury i style życia.

Podsumowując realizację celu *D.1. Umiędzynarodowienie uczelni* należy podkreślić znaczący potencjał lubelskich ośrodków akademickich w tym zakresie, co pozytywnie oddziałuje na rozwój całego miasta. O istnieniu tego potencjału świadczy zarówno najwyższy odsetek studentów zagranicznych wśród polskich miast, jak i bliskość Ukrainy, predestynująca Lublin do roli najważniejszego centrum akademickiego dla osób tej narodowości. Rosnące umiędzynarodowienie jest osiąganę również dzięki wykorzystaniu przez studentów i pracowników uczelni różnych form wymiany międzynarodowej, przede wszystkim w ramach programów Erasmus i Erasmus+. Rosnący napływ studentów zagranicznych jest efektem nie tylko aktywności poszczególnych uczelni, ale także projektu Urzędu Miasta *Study in Lublin*, który pozwolił na skoordynowanie działań promocyjnych wielu interesariuszy. Lubelskie uczelnie starają się wykorzystać szanse wynikające z rosnącego umiędzynarodowienia, o czym świadczy nie tylko rosnąca liczba studentów zagranicznych, ale także zawieranie kolejnych porozumień o współpracy z zagranicznymi jednostkami naukowymi. Na umiędzynarodowienie lubelskich uczelni składa się zatrudnianie ponad 110 nauczycieli akademickich – cudzoziemców i udział w ok. 40 międzynarodowych projektach badawczych.

Kierunkiem dalszych działań w tym zakresie powinno być przede wszystkim zwiększenie liczby międzynarodowych projektów badawczych. Rosnącemu umiędzynarodowieniu będzie sprzyjało również kontynuowanie działań promujących Lublin i lubelskie szkoły wyższe, rozszerzanie oferty uczelni w językach obcych oraz dalsze umiędzynarodowienie kadry akademickiej. Ponadto, specyficzne potrzeby studentów – cudzoziemców powinny wpływać na funkcjonowanie nie tylko samych uczelni, ale również różnych instytucji miejskich. Odpowiednie działania w tym zakresie stwarzają szansę zatrzymania w mieście utalentowanych młodych ludzi kończących studia i pozyskania wartościowych pracowników i mieszkańców miasta.

D.2. Symbioza z otoczeniem

Ustawa o szkolnictwie wyższym⁵⁹ czyni współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym formalnym zadaniem uczelni. Przedsiębiorczość i aktywne działania na rzecz komercjalizacji wiedzy stały się kolejnym, po edukacji i badaniach, elementem misji uniwersytetów, ponieważ współczesne rezerwy rozwojowe kryją się w kontaktach międzysektorowych i interdyscyplinarnych. Chęć współpracy z uczelniami wyraża wielu interesariuszy z takich kręgów, jak samorząd, oświata, biznes czy kultura. Dzięki wzmocnieniu i rozszerzaniu tej współpracy, akademicki charakter Lublina może wejść w konkretny, społecznie użyteczny wymiar, gdyż w budowaniu dobrobytu społeczności lokalnej miasta ważna rola przypada nie tylko społecznie odpowiedzialnemu biznesowi, ale także społecznie odpowiedzialnym uczelniom. Analizując realizację celu D.2. *Symbioza z otoczeniem* posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Zasadniczą treścią rozdziału jest analiza współpracy uczelni z biznesem, miastem i innymi lubelskimi uczelniami, ze wskazaniem głównych obszarów kooperacji i przykładów dobrych praktyk w tym zakresie. Zaprezentowano również liczbę zgłoszeń uczelni do Urzędu Patentowego oraz liczbę uzyskanych patentów i praw ochronnych.

Podstawą oceny stopnia rozwoju współpracy na płaszczyźnie **uczelnie–biznes** może być analiza projektów realizowanych między tymi podmiotami. Na podstawie danych nadesłanych przez lubelskie uczelnie można stwierdzić, że najwięcej projektów we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2019/2020 oraz roku akademickim 2020/2021 realizował Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Gromadząc informacje na potrzeby monitorowania realizacji *Strategii Lublin 2020* poproszono lubelskie uczelnie o zaprezentowanie do trzech najważniejszych ich zdaniem projektów w zakresie współpracy nauka–biznes. Zgromadzone informacje zostały zaprezentowane w tabeli 113 i 114. Dokumentują one, że lubelskie uczelnie mają potencjał do realizacji badań stosowanych i wdrożeniowych, które przyczyniają się nie tylko do rozwoju samych szkół wyższych, ale również do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw z Lublina i regionu.

Tabela 113. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2019/2020

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Katolicki Uniwersytet Lubelski	
Współpraca z Instytutem Biotechnologii i Szczepionek BIOMED S.A. w Krakowie	Usługa badawcza wykonana przez KUL na rzecz Instytutu Biotechnologii Surowic i Szczepionek BIOMED S.A. - Oznaczenie formy D/L kwasu mlekowego dla próbek w określonych układach wzrostowych.
Współpraca z firmą MAGOFARM S.C., Elizówka.	Usługa badawcza wykonana przez KUL na rzecz firmy MAGORAFM S.C. - Ocena cytotoksyczności podstawowej surowca farmaceutycznego.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
ACTPHAST 4.0 – Horyzont 2020	Projekt jest inkubatorem one-stop-shop dla europejskich przedsiębiorstw (szczególnie MŚP), nastawiony na szybkie wprowadzanie na rynek innowacji fotonicznych przy wykorzystaniu wsparcia finansowego z programu Horyzont 2020. Platforma oferuje sprawny dostęp do 200 ekspertów z dziedziny fotoniki i technologii z 24 wiodących jednostek badawczych w Europie, zapewniając pokrycie całego procesu wprowadzania innowacji na rynek – od pomysłu przez prototyp, aż do masowej produkcji. Strategicznym zadaniem projektu jest obniżenie barier wprowadzania innowacji fotonicznych dla MŚP, co umożliwi rozwój nowych produktów i skróci czas wprowadzania ich na rynek, a w efekcie będzie stymulować

⁵⁹ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2022 r. poz. 574, 655, 1010, 1079 i 1117.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
	rozwój firmy zarówno pod względem udziału w rynku, konkurencyjności, jak i wzrostu zatrudnienia. Jest to działanie wspierające jednostkę Centrum Transferu Wiedzy i Technologii z przedsiębiorcami.
Platformy startowe dla nowych pomysłów – Wschodni Akcelerator Biznesu	Platformy startowe to program akceleracyjny adresowany do pomysłodawców, którzy chcą rozwijać swój biznes w jednym z pięciu województw makroregionu Polski Wschodniej (podkarpackim, świętokrzyskim, lubelskim, podlaskim, warmińsko-mazurskim). Celem programu jest pomoc w budowie innowacyjnego produktu lub usługi oraz opracowaniu skalowalnego modelu biznesowego. UMCS w ramach projektu świadczy specjalistyczne usługi doradcze młodym firmom m.in. z zakresu zarządzania, finansów, marketingu, chemii, biotechnologii czy ochrony własności intelektualnej i transferu technologii.
Inkubator Innowacyjności 2.0	Celem projektu jest wzmocnienie procesu zarządzania wynikami badań w zakresie komercjalizacji, poprzez objęcie szczególnym wsparciem gospodarczo-użytecznych wyników badań naukowych i prac rozwojowych. Realizacja programu ma przyczynić się do promocji osiągnięć naukowych, zwiększenia ich wpływu na rozwój innowacyjności oraz wzmocnienia współpracy między środowiskiem naukowym a otoczeniem gospodarczym.
Politechnika Lubelska	
Układ ładowania pojazdów elektrycznych zintegrowany z infrastrukturą oświetleniową	Celem projektu jest zaprojektowanie i zbudowanie prototypu w pełni funkcjonalnej ładowarki do pojazdów elektrycznych zintegrowanej ze słupem oświetleniowym.
Sposób wytwarzania mieszanek mineralno-asfaltowych	Celem projektu jest wdrożenie nowego typu mieszanek do produkcji nawierzchni drogowych w przedsiębiorstwie (umowa licencyjna).
Opracowanie innowacyjnego układu optoelektronicznego do pomiaru wybranych parametrów napowietrznych linii elektroenergetycznych	Celem projektu jest wykorzystanie światłowodów do produkcji nowoczesnych czujników.
Uniwersytet Medyczny	
BIOmagic – Bioprodukty z biomasy lignocelulozowej pozyskanej z gruntów marginalnych w celu wypełnienia luki obecnej w narodowej biogospodarce, w ramach programu „Środowisko naturalne, rolnictwo i leśnictwo” BIOSTRATEG, współfinansowane przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju	<p>Głównym celem projektu o akronimie „BIOmagic” jest wytworzenie bioproduktów zawierającego substancje bioaktywne, z biomasy lignocelulozowej Wieloletnich Roślin Przemysłowych (WRP) uprawianych na gruntach marginalnych. W obecnej sytuacji uprawa Wieloletnich Roślin Przemysłowych (WRP) postrzegana jest jako konkurencja (zajmowanie dobrych jakościowo gruntów) dla roślin żywnościowych i paszowych a wykorzystanie biomasy WRP jest jednokierunkowe, głównie jako surowiec do wytwarzania energii. Zadaniem naukowców z Uniwersytetu Medycznego w Lublinie są badania nad wykorzystaniem produktów ekstrakcji na cele farmaceutyczne i weterynaryjne BIOmagic, to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ most pomiędzy produkcją WRP na gruntach marginalnych, a przemysłowym wykorzystaniem biomasy; ▪ wiele rodzajów biomasy nieżywnościowej (11 gatunków roślin), zintegrowanie całego łańcucha jej produkcji i logistyki; ▪ wiele procesów konwersji, przetwórstwa biomasy (termofizyczne, chemiczne, biochemiczne, biologiczne, termochemiczne); ▪ wiele ekstraktów, substancji bioaktywnych, bioproduktów mogących mieć zastosowanie w przemyśle, np. farmaceutycznym, kosmetycznym, chemicznym, żywnościowym, paszowym, energetycznym; ▪ nowe i strategiczne podejście do pozyskiwania i kaskadowego wykorzystania biomasy lignocelulozowej WRP, w pierwszej kolejności surowiec do wytwarzania ekstraktów i bioproduktów, a pozostałości poprodukcyjne na cele energetyczne; ▪ nowoczesny rozwój badań i firm w obszarze biogospodarki. <p>Projekt realizowany jest w ramach konsorcjum.</p>
Uniwersytet Przyrodniczy	
Strategia przeciwdziałania uodparnianiu się chwastów na herbicydy jako istotny	Projekt ma na celu opracowanie strategii, która będzie przeciwdziałała uodparnianiu się chwastów na herbicydy.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
czynnik zapewnienia zrównoważonego rozwoju agroekosystemu	
Zintegrowana strategia dla reaktywacji polskiej hodowli pszenicy heterozyjnej	Projekt zakłada możliwość reaktywacji hodowli pszenicy heterozyjnej na obszarze Polski.
Opracowanie innowacyjnej metody oczyszczania powietrza w suszarniach ziarna zbóż i nasion z ograniczeniem emisji zanieczyszczeń	Projekt ma na celu stworzenie nowatorskiej metody oczyszczania powietrza w budynkach przeznaczonych do suszenia ziaren zbóż i nasion, tak aby było możliwe ograniczenie zanieczyszczeń.
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	
Studia dualne szansą na praktyczną edukację i znalezienie zatrudnienia	Osoba ucząca się na studiach dualnych część zajęć odbywa na Uczelni przyswajając niezbędną wiedzę akademicką, a równolegle zdobywa wiedzę praktyczną bezpośrednio u pracodawcy. Studenci spędzają na praktykach zawodowych u pracodawców w okresie 3 lat od 6 do 9 miesięcy. W realizacji projektu z Uczelnią współpracuje kilkudziesięciu pracodawców z województwa lubelskiego.
Innowacyjne badania elementów infrastruktury kolejowej	Celem projektu są badania laboratoryjne oraz symulacyjne wad szyn oraz łapek sprężystych stosowanych do ich przytwierdzenia, wraz z ich analizą, przy wykorzystaniu aparatury laboratoryjnej i oprogramowania dostępnego na WSEI. Udział w projekcie biorą lubelskie przedsiębiorstwa kolejowe np. PKP PLK SA oddział w Lublinie.
Drukowanie 3D w kształceniu i szkoleniu zawodowym	Celem projektu „Drukowanie 3D w kształceniu i szkoleniu zawodowym” jest wprowadzenie zastosowania drukarek 3D w kształceniu zawodowym i szkoleniu w Europie. W celu wprowadzenia drukarek 3D w szkołach zawodowych lub instytucjach edukacyjnych konsorcjum projektu przygotowuje analizę istniejących programów szkoleniowych w różnych krajach, a na ich podstawie opracuje innowacyjny, międzynarodowo konkurencyjny program szkoleniowy na temat wykorzystania druku 3D.
Wyższa Szkoła przedsiębiorczości i Administracji	
Wyspa Kwalifikacji i umiejętności – Zintegrowany Program Rozwoju Uczelni	W ramach projektu prowadzone jest świadczenie wysokiej jakości usług dla studentów przez Akademickie Biuro Karier, pomoc w rozpoczęciu aktywności zawodowej na rynku pracy, monitoring karier, a także poradnictwo w zakresie zakładania działalności gospodarczej i kreowania postaw przedsiębiorczych, oraz monitorowanie losów absolwentów. W ramach projektu odbywają się również spotkania z pracodawcami z województwa lubelskiego, z różnych branż i sektorów w projekcie zaplanowano 12 spotkań w ciągu całego okresu realizacji.
Polski Instytut Rozwoju sp. z o. o. sp.k	Studia podyplomowe z zakresu konsultacji publicznych.
Krajowa Szkoła Skarbowości – Białołęka	Studia podyplomowe z zakresu konsultacji publicznych.

Uwaga: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 114. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2020/2021

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	
INNOVATIONS FOR PEOPLE SP. z o.o., Warszawa	Wykonanie usługi badawczej: osadzenia warstw metalicznych metodą rozpylania magnetronowego na próbkach PTFE dostarczonych przez Zamawiającego.
ACI 510 Abfallwirtschaft;	Wykonanie usługi badawczej: Analiza zawartości wskazanych pierwiastków w próbkach dostarczonych przez Zamawiającego wykonanych metodą niedestrukcyjną z wykorzystaniem mikrofluorescencji rentgenowskiej (XRF).
SDS Opics S.A., Lublin	Wykonanie usługi liofilizacji.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Inkubator Innowacyjności 4.0 – projekt pozakonkursowy „Wsparcie zarządzania badaniami naukowymi i	Program pn. „Inkubator Innowacyjności 4.0” wzmacnia działania promujące osiągnięcia naukowe, zwiększa ich wpływu na rozwój innowacyjności oraz intensyfikuje współpracę między środowiskiem naukowym a otoczeniem gospodarczym. Tym samym zapewnia realizację jednego z głównych celów polityki naukowej i innowacyjnej w Polsce, jakim jest rozwój

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
komercjalizacja wyników prac B+R w jednostkach naukowych i przedsiębiorstwach”	umiejętności zarządzania badaniami naukowymi, współpracy z przedsiębiorstwami w zakresie najnowszych osiągnięć naukowych oraz komercjalizacji wyników prac B+R, co zostało wskazane m.in. w Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”. Potrzeba rozwoju wspomnianych umiejętności jest także podnoszona przez Komisję Europejską w ramach rekomendacji do Krajowych Programów Reform, a także przez Komitet Polityki Naukowej, Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich oraz organizacje zrzeszające pracodawców w Polsce. Działania ukierunkowane na rozwój umiejętności pracowników jednostek naukowych i przedsiębiorstw w zakresie zarządzania badaniami naukowymi, współpracy z przedsiębiorstwami oraz komercjalizacji wyników prac B+R są więc strategiczne z punktu widzenia społeczno-gospodarczego rozwoju kraju.
Wschodni Akcelerator Biznesu – Platformy startowe dla nowych pomysłów	Wschodni Akcelerator Biznesu to Platforma startowa, która zapewnia profesjonalne wsparcie przyszłym przedsiębiorcom w ramach programu realizowanego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Animatorem WAB jest Puławski Park Naukowo-Technologiczny Sp. z o.o., który razem z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Grupą Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” S.A., Instytutem Nowych Syntezy Chemicznych, Netrix Ventures Sp. z o.o., Netrix Group Sp. z o.o., Rebels Valley Sp. z o.o., Software Camp Sp. z o.o. oraz INNOFI Sp. z o.o. stworzył ekosystem gotowy pomóc każdemu, kto chce rozwinąć innowacyjny pomysł w rentowny biznes.
Autonomiczny system światłowodowego quasi rozłożonego czujnika temperatury służącego do pomiaru temperatury gruntu (SPILOD)	Projekt polega na opracowaniu unikalnego autonomicznego światłowodowego systemu rozłożonego pomiaru temperatury gruntu, który pozwoli na zdalne badanie tego kluczowego parametru z niedostępnymi dotychczas dokładnością i zakresem. Celem projektu jest stworzenie i weryfikacja technologii pomiaru temperatury gruntu za pomocą dedykowanego urządzenia, składającego się z interrogatora optycznego oraz światłowodu specjalnego jako elementu czujnikowego. Innowacyjny projekt włókna światłowodowego pozwoli uzyskać lepszą charakterystykę czułości na temperaturę oraz zwiększyć pewność pomiaru. Planowane prace obejmą także projektowanie i weryfikację sposobu instalacji, osłon i zabezpieczenia przed warunkami środowiskowymi oraz opracowanie metodyki pomiarowej i analizy danych dotyczących dynamiki termicznej gruntu.
Politechnika Lubelska	
Wdrożenie elementów monitoringu sieci wodno-kanalizacyjnej	Wykorzystanie wyników prac B+R realizowanych w Wydziale Inżynierii Środowiska w Wodociągach Puławskich.
Badania możliwości wykonywania przyłączeń źródeł OZE do sieci elektroenergetycznej	Bliska współpraca ze spółkami energetycznymi w zakresie przyłączeń nowych źródeł OZE.
Zaprojektowanie i badania silników prądu stałego i prądnic LMB	Badania związane z nowym typem silników prądu stałego, opartych na zjawisku oddziaływania przewodnika z prądem na linię międzybiegunową LMB magnezu trwałego, eksperymentalnych prac rozwojowych dla prądnic i silników prądu stałego LMB oraz prac przedwdrożeniowych związanych z przygotowaniem silników i prądnic LMB o ustalonym typoszeregu do produkcji.
Uniwersytet Medyczny	
Opracowanie analizatora umożliwiającego wykrywanie i identyfikację gatunków mięs i olei jadalnych	Celem projektu jest opracowanie analizatora umożliwiającego wykrywanie i identyfikację gatunków mięs i dodatków roślinnych w produktach mięsnych oraz gatunków roślin w olejach jadalnych, wykorzystujący do detekcji gatunków spektrometrię mas i specyficzne dla gatunku markery peptydomiczne i metabolomiczne.
„ŻYJ BEZ STRESU, ŻYJ BEZ BÓLU” – Uniwersytecki Program Edukacyjny	Celem projektu jest rozwój kompetencji poznawczych i osobistych u min. 550 osób żyjących w przewlekłym stresie i/lub cierpiących na przewlekły ból poprzez uczestnictwo w programie kształcenia dla niestandardowych odbiorów uczelni.
Utworzenie sieci biobanków w Polsce w obrębie Infrastruktury Badawczej Biobanków i Zasobów Biomolekularnych BBMRI-ERIC	Cele projektu: zidentyfikowanie i charakterystyka podmiotów zainteresowanych wejściem do sieci biobanków polskich. Wyznaczenie standardów biobankowania materiału biologicznego do celów naukowych, wcielenie wspólnych rozwiązań. Wprowadzenie jednolitego systemu kontroli jakości wszystkich etapów funkcjonowania krajowych biobanków. Analiza aspektów etycznych, prawnych i społecznych biobankowania ludzkiego materiału biologicznego w Polsce.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Personalizacja leczenia ostrej białaczki limfoblastycznej u dzieci w Polsce	Projekt (akronim PersonALL) obejmuje badania nad molekularnym rozpoznawaniem ostrej białaczki limfoblastycznej (ALL), najczęstszego nowotworu złośliwego u dzieci, pod kątem personalizacji leczenia. Planowane ultranowoczesne badania molekularne będą miały na celu identyfikację nowych czynników prognostycznych.
Opracowanie zoptymalizowanych metod leczenia uszkodzeń tkankowych w oparciu o innowacyjne kompozyty oraz mezenchymalne komórki macierzyste i ich pochodne u pacjentów z chorobami cywilizacyjnymi	Choroby cywilizacyjne oraz towarzyszące im między innymi schorzenia narządu ruchu stanowią wyzwanie współczesnej medycyny regeneracyjnej. Projekt badawczy zakłada wykorzystanie biozgodnych materiałów jako rusztowań dla mezenchymalnych komórek macierzystych (MSCs) oraz ich wykorzystania w regeneracji tkanki chrzęstnej i kostnej u pacjentów cierpiących na choroby cywilizacyjne, takie jak otyłość i cukrzyca typu 2. Opracowanie innowacyjnych rusztowań dla komórek o potencjale regeneracyjnym będą przedmiotem badań podstawowych, przemysłowych oraz prac rozwojowych. Międzydziedzinowa współpraca pomiędzy poszczególnymi ośrodkami naukowo-badawczymi i partnerem biznesowym daje szansę na poznanie mechanizmów regeneracji oraz opracowanie nowych metod leczenia, w tym uszkodzeń tkanki kostnej i chrzęstnej u pacjentów z chorobami cywilizacyjnymi.
Uniwersytet Przyrodniczy	
Strategia przeciwdziałania uodparnianiu się chwastów na herbicydy jako istotny czynnik zapewnienia zrównoważonego rozwoju agroekosystemu	Projekt badawczy W ramach programu BIOSTRATEG . Realizowany w ramach konsorcjum: lider Instytut Ochrony Roślin R – Państwowy Instytut Badawczy.
Zintegrowana strategia dla reaktywacji polskiej hodowli pszenicy heterozyjnej	Projekt badawczy W ramach programu BIOSTRATEG . Realizowany w ramach konsorcjum: lider Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego.
Opracowanie innowacyjnej metody oczyszczania powietrza w suszarniach ziarna zbóż i nasion z ograniczeniem emisji zanieczyszczeń	Projekt badawczy W ramach programu BIOSTRATEG . Realizowany w ramach konsorcjum: lider Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.
Wyższa Szkoła przedsiębiorczości i Administracji	
Studia dualne na WySPIE	W ramach projektu utworzono nową ścieżkę kształcenia na kierunku Informatyka „Tworzenie innowacji i zarządzanie projektami”. W ramach dualnego systemu kształcenia studenci (30 osób) część programu kształcenia realizowało w przedsiębiorstwach pracujących w branży IT, gdzie odbywali staże dualne.
Wyspa Kwalifikacji i umiejętności – Zintegrowany Program Rozwoju Uczelni”	W ramach projektu prowadzone jest świadczenie wysokiej jakości usług dla studentów przez Akademickie Biuro Karier, pomoc w rozpoczęciu aktywności zawodowej na rynku pracy, monitoring karier, a także poradnictwo w zakresie zakładania działalności gospodarczej i kreowania postaw przedsiębiorczych, oraz monitorowanie losów absolwentów. W ramach projektu odbyły się również spotkania z pracodawcami z województwa lubelskiego, z różnych branż i sektorów w projekcie zrealizowano 12 spotkań w ciągu całego okresu realizacji projektu.

Uwaga: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Dla rozwoju ekonomicznego i społecznego Lublina istotną rolę odgrywa również **współpraca między uczelniami a władzami samorządowymi**. Najważniejsze projekty charakteryzujące się występowaniem sformalizowanej współpracy uczelni z samorządem zostały zaprezentowane w tabeli 115. Symbioza uczelni z otoczeniem przejawia się również aktywnościami o charakterze społecznym – organizowaniem różnych akcji charytatywnych, pomocy w ramach uniwersyteckiej studenckiej poradni prawnej czy logopedycznej, a także organizacji wydarzeń kulturalnych i sportowych. Współpraca uczelni

z samorządami często ma także mniej formalny charakter, a nierzadko dotyczy obszarów innych powiatów województwa. Nie należy również zapominać o indywidualnym zaangażowaniu pracowników lubelskich uczelni w różne projekty realizowane przez miasto Lublin.

Tabela 115. Najważniejsze projekty realizowane wspólnie przez samorząd i lubelskie uczelnie w roku akademickim 2019/2020 oraz 2021/2021

Tytuł projektu	Uczestnicy i krótki opis/efekty projektu
Study in Lublin	Projekt Study in Lublin jest realizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z ośmioma lubelskimi uczelniami. Szerszy opis projektu znajduje się w części <i>D.1. Umiejdzynarodowienie uczelni.</i>
Lubelska Wyżyna IT	Celem Lubelskiej Wyżyny IT jest aktywizacja wszystkich interesariuszy branżowych poprzez integrację środowiska, budowanie marki LWIT, promocję miasta i regionu wśród inwestorów branżowych oraz tworzenie warunków dla młodych i zdolnych absolwentów lubelskich uczelni do realizacji swoich zainteresowań i pasji w Lublinie. Podejmowane działania mają mieć charakter wielopłaszczyznowy – ukierunkowany na uczniów szkół ponadgimnazjalnych, studentów, specjalistów IT/ITC oraz przedsiębiorców i inwestorów. Szerszy opis projektu znajduje się w części <i>C.2. Rozwój sektora usług.</i>
Centra Komerccjalizacji Uczelni	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Centrum Transferu Wiedzy i Technologii UMCS – wspomaga naukowców we współpracy z biznesem. Oferujemy pomoc w pozyskiwaniu partnerów biznesowych oraz obsługę formalno-prawną w realizacji usług zleconych przez podmioty zewnętrzne. W 2019 r. zostały przeprowadzone liczne opracowania patentowe w dziedzinach: rozwój regionalny, chemia, biotechnologia, nauki o ziemi, biologia medyczna i farmacja i inne. ▪ Centrum Transferu Technologii UP – w 2019 r. realizowany był projekt ELISE (European Life Science Ecosystems) z Instytutem Le Studium (Francja) oraz Urzędem Marszałkowskim w Lublinie oraz konkurs w ramach EIT Food Innovation Prizes. ▪ Centrum Transferu Wiedzy UM – integruje środowisko akademickie ze środowiskiem biznesowym. Centrum jest pośrednikiem pomiędzy pracownikami naukowymi a przedsiębiorcami, którzy wdrażają do praktyki gospodarczej wyniki badań prowadzonych przez naukowców. Zajmuje się również zarządzaniem własnością intelektualną uniwersytetu. Transferuje do otoczenia społeczno-gospodarczego wiedzę realizując usługi badawcze, wystawiając opinie o innowacyjności, organizując specjalistyczne usługi szkoleniowo-doradcze. W 2019 r. została zorganizowana konferencja „Innowacyjna medycyna. Rozwijanie startupów medycznych w Polsce Wschodniej”, VI Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Innowacje w praktyce” i inne. ▪ Dział Komerccjalizacji Wiedzy KUL – zajmuje się transferem wyników badań naukowych oraz prac rozwojowych prowadzonych w KUL. Do jej zadań należą m.in. identyfikowanie projektów posiadających potencjał komercjalizacyjny, wspieranie pracowników naukowych w zakresie opracowania oferty badawczo-rozwojowej, budowanie sieci kontaktów z przemysłem, realizacja procesu komercjalizacji wyników badań naukowych posiadających potencjał wdrożeniowy, koordynowanie całości procesu komercjalizacji oraz ustalanie strategicznych warunków transferu wiedzy i technologii.
Konkurs na najlepszą pracę dyplomową poświęconą tematyce rozwoju gospodarczego miasta	Jest to konkurs cyklicznie organizowany przez miasto, w którym przewidziane są dwie kategorie: jedna dla autorów prac licencjackich, magisterskich i inżynierskich oraz druga dla autorów prac doktoranckich. W każdej z kategorii przyznawana jest nagroda główna oraz maksymalnie trzy wyróżnienia. Dodatkowo dla autorów najlepszych projektów przewidziane są staże w Urzędzie Miasta Lublin. Zwycięskie prace mają szansę dotrzeć do szerokiego grona odbiorców oraz wpłynąć na rozwój miasta i działania samorządu. Uroczyste ogłoszenie zwycięzców odbywa się podczas corocznej Gali Przedsiębiorczości.
Program wspierania laureatów i finalistów zawodów stopnia centralnego olimpiad oraz turniejów, studiujących na terenie miasta Lublin	Program wspierania laureatów i finalistów zawodów stopnia centralnego olimpiad oraz turniejów, studiujących na terenie miasta Lublin
Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów	Stypendium przyznawane jest wybitnie uzdolnionym studentom studiów stacjonarnych oraz doktorantów stacjonarnych studiów doktoranckich lub szkół doktorskich zamieszkałym na terenie Lublina, których działalność może przyczynić się do rozwoju Lublina i wnieść wkład w rozwój nauki, w szczególności jeśli efekty działalności mogą być wdrożone lub wykorzystane w praktyce przez miasto, środowisko naukowe oraz przedsię-

Tytuł projektu	Uczestnicy i krótki opis/efekty projektu
	biorstwa prowadzące działalność na lokalnym rynku, wpływając na rozwój gospodarczy Lublina.
Związek Uczelni Lublina	Porozumienie zostało podpisane w 2017 r. celu poprawy współpracy międzyuczelnianej poprzez: wspólne wykorzystanie bazy, sprzętu i laboratoriów, połączenie sił w zabieganiu o studentów czy stworzenie jednego międzyuczelnianego biura karier. Do związku należą 3 lubelskie uczelnie wyższe: Uniwersytet Marie Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Przyrodniczy i Politechnika Lubelska. W ramach związku utworzono projekt Strategii funkcjonowania Związku Uczelni Lubelskich na lata 2018–2020.
Lubelski Festiwal Nauki	Lubelski Festiwal Nauki to wydarzenie tworzone przez lubelskie uczelnie – Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Przyrodniczy, Politechnikę Lubelską oraz Urząd Miasta Lublin, a także przez inne uczelnie, instytuty naukowe i instytucje miasta i regionu. W 2019 r. festiwal odbył się pod hasłem „Nauka, technika, innowacje”. Kolejny ze względu na pandemię odbył się online, a motywem przewodnim, było motto „Człowiek inspiracją nauki”.
Wschodni Akcelerator Biznesu	Platforma startowa, która zapewnia profesjonalne wsparcie przyszłym przedsiębiorcom w ramach programu realizowanego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej wraz z Puławskim Parkiem Naukowo-Technologicznym oraz lokalnym spółkami lub przedsiębiorstwami stworzyły ekosystem gotowy pomóc każdemu, kto chce rozwinąć innowacyjny pomysł w rentowny biznes.
Inkubator Innowacyjności+	Projekt został zainicjowany przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w 2017 r. Jego celem jest wzmocnienie procesu zarządzania wynikami badań w zakresie komercjalizacji, poprzez objęcie szczególnym wsparciem gospodarczo-użytecznych wyników badań naukowych i prac rozwojowych. Realizacja programu ma przyczynić się do promocji osiągnięć naukowych, zwiększenia ich wpływu na rozwój innowacyjności oraz wzmocnienia współpracy między środowiskiem naukowym a otoczeniem gospodarczym. Kontynuacją Inkubatora Innowacyjności+ jest Inkubator Innowacyjności 2.0.
Lubelska Wyżyna Lotnicza	W 2014 r. z inicjatywy Urzędu Miasta Lublin, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego oraz PZL Świdnik został podpisany list intencyjny w sprawie utworzenia Lubelskiego Klastra Zaawansowanych Technologii Lotniczych. Klastr zaczął funkcjonować z początkiem 2015 r. Jego działalność koncentruje się na 4 zasadniczych filarach: kooperacji, czyli współpracy dostawców i kooperantów, szkoleniu lotniczym poprzez zaangażowanie aeroklubów i instytucji zajmujących się szkoleniem pilotów, współpracą B+R realizowaną przez uczelnie i instytucje naukowe na rzecz członków klastra i innych firm zewnętrznych, rozwój funkcji cargo w celu wykorzystania obecnego potencjału i znalezienia globalnego operatora.
Lubelska Wyżyna Medyczna	Budowana jest wokół Klastra Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych, który stanowi platformę współpracy w zakresie praktyki i nauk medycznych między uczelniami wyższymi, jednostkami naukowo-badawczymi, podmiotami leczniczymi, przedsiębiorcami, instytucjami otoczenia biznesu oraz jednostkami samorządu terytorialnego. Inicjatywę powołania Klastra podjęły Urząd Miasta Lublin i Uniwersytet Medyczny w Lublinie w styczniu 2014 r.
Lubelska Wyżyna Biotechnologiczna/Lubelska Wyżyna Biogospodarki	Kluczową rolę w zapewnianiu rozwoju przemysłu bio- i całego sektora biotechnologicznego odgrywają platformy łączące środowiska akademickie, przemysł, struktury samorządowe i inwestorów, zachęcających je do nawiązywania kontaktów i współpracy.
Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa	Klastr Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa został powołany jako dobrowolne porozumienie jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu oraz przedsiębiorców wyrażających wolę współpracy na rzecz rozwoju branży motoryzacyjnej i maszynowej oraz branż pokrewnych, a także zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności regionów w kluczowym obszarze, jakim jest przemysł. Koordynatorem Klastra jest Fundacja Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa z siedzibą w Lublinie. W ramach Klastra wyznaczone zostały 3 grupy zadaniowe – mobilność miejska, motoryzacja oraz maszyny rolnicze.

Uwaga: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta oraz informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Kolejnym obszarem analizy jest **wzajemna współpraca lubelskich uczelni**. Niektóre z projektów inicjowanych przez władze samorządowe – jak Study in Lublin, Lubelska Wyżyna IT, Lubelska Biblioteka Wirtualna czy Europejski Uniwersytet Wschodni, pozwoliły na wzmocnienie kooperacji między poszczególnymi uczelniami dla osiągnięcia wspólnych korzyści. Choć wspólne projekty lubelskich uczelni wciąż nie są liczne, kilka inicjatyw zasługuje na szczególną uwagę.

Pierwszą z nich jest współpraca w ramach Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego, powstałego w 2005 r. z inicjatywy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie oraz Uniwersytetu Przyrodniczego. Partnerami Parku są także pozostałe uczelnie: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Politechnika Lubelska, a także Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji oraz Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji. Misją Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego jest wspieranie rozwoju województwa lubelskiego poprzez stworzenie zinstytucjonalizowanej platformy dla współpracy lubelskich uczelni i biznesu. Realizując swoją misję LPNT współpracuje na wielu płaszczyznach z pracownikami naukowymi lubelskich uczelni, organizując przedsięwzięcia związane m.in. z popularyzacją takich zagadnień jak: komercjalizacja badań naukowych, przedsiębiorczość akademicka, spółki typu spin off i spin out.

Kolejnym przykładem współpracy lubelskich uczelni jest Lubelski Festiwal Nauki. W 2019 r. odbył się pod hasłem Nauka–Technika–Innowacje. Głównym organizatorem wydarzenia była Politechnika Lubelska. W ubiegłorocznej edycji zostało zgłoszonych i zrealizowanych ponad 1 400 projektów festiwalowych, z tego 130 w ramach pikniku naukowego, a pokazy odwiedziło niemal 33 tysiące osób. Było to możliwe dzięki wspólnemu wysiłkowi lubelskich uczelni – Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytetu Medycznego, Uniwersytetu Przyrodniczego, Politechniki Lubelskiej oraz Urzędu Miasta Lublin, a także niemal trzydziestu innych uczelni, instytutów naukowych i instytucji miasta i regionu. W 2020 r. ze względu na obecną, trudną sytuację epidemiczną, w trosce o zdrowie i bezpieczeństwo społeczne, a także zachowanie obowiązujących standardów bezpieczeństwa, uczelnie publiczne Lublina wspólnie z Urzędem Miasta Lublin zorganizowały wspólną, innowacyjną formułę festiwalu online pod nazwą Lubelskie Wirtualne Dni Nauki. Inicjatywa pozwala na zachowanie ciągłości w upowszechnianiu, promowaniu oraz popularyzowaniu nauki i badań naukowych w społeczeństwie i stanowi jednocześnie doskonały przykład wzajemnej, bardzo dobrej współpracy w celu realizacji misji i wizji Lubelskiego Festiwalu Nauki. Wydarzenie było transmitowane online na portalu Lubelskiego Uniwersytetu Inspiracji www.lui.lublin.eu. Celem Lubelskich Wirtualnych Dni Nauki było ukazanie znaczenia nauki i odkryć naukowych dla rozwoju gospodarki regionu, kraju i świata oraz poprawy życia mieszkańców, integracja i współpraca społeczności lokalnej ze środowiskiem naukowym i twórczym Lubelszczyzny, rozbudzanie ciekawości poznawczej i rozwijanie zainteresowania nauką wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, a także ukazanie osiągnięć i działań poszczególnych uczelni na polu walki z wirusem SARS-CoV-2.

Wśród przykładów współpracy lubelskich uczelni warto wskazać także na realizację projektu Eco-tech-Complex przez konsorcjum uczelni z województwa lubelskiego i podkarpackiego (koordynatorem

projektu jest UMCS). Współpraca np. w prowadzeniu badań naukowych czy organizacji konferencji odbywa się na szczeblu poszczególnych wydziałów, katedr czy indywidualnych pracowników lubelskich uczelni.

Dobrym wskaźnikiem efektów współpracy podejmowanej przez uczelnie z innymi instytucjami i podmiotami gospodarczymi byłaby liczba wdrożeń dostarczonych przez naukę. Niestety uczelnie nie gromadzą kompletnych i porównywalnych danych o liczbie wdrożeń, dysponując jedynie informacjami o liczbie **zgłoszeń do Urzędu Patentowego** (wynałazków, wzorów użytkowych, znaków towarowych i produktów leczniczych), a także o **uprawnieniach udzielonych przez Urząd Patentowy**. Informacje o osiągnięciach lubelskich uczelni zaprezentowano w tabelach: 116, 117, 118 i 119.

Tabela 116. Liczba wynalazków zgłoszonych przez lubelskie uczelnie

	Wynałazki						
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	8	8	8	7	11	12	18
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2	1	1	1	1	0	1
Politechnika Lubelska	68	86	30	93	123	107	137
Uniwersytet Medyczny	21	15	11	0	0	29	25
Uniwersytet Przyrodniczy	20	15	28	14	28	11	13

Uwaga: brak informacji od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji, Wyższej szkoły Ekonomii i Innowacji, Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej szkoły Nauk społecznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 117. Liczba wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie

	Wzory użytkowe/znaki towarowe/produkty lecznicze lub środki ochrony roślin						
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	2	1	1	1	1	1	2
Katolicki Uniwersytet Lubelski	0	0	b.d.	10	4	0	0
Politechnika Lubelska	36	25	1	4	3	8	3
Uniwersytet Medyczny	0	0	0	0	0	1	0
Uniwersytet Przyrodniczy	10	9	2	1	7	1	8

Uwaga: brak informacji od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji, Wyższej szkoły Ekonomii i Innowacji, Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej szkoły Nauk społecznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 118. Liczba patentów uzyskanych przez lubelskie uczelnie

	Patenty						
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	3	6	6	11	5	12	6
Katolicki Uniwersytet Lubelski	1	0	0	0	0	1	0
Politechnika Lubelska	82	89	88	71	66	116	72
Uniwersytet Medyczny	19	15	22	0	0	15	17
Uniwersytet Przyrodniczy	10	4	10	12	39	27	17

Uwaga: brak informacji od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji, Wyższej szkoły Ekonomii i Innowacji, Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej szkoły Nauk społecznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 119. Liczba praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie

	Prawa ochronne						
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	4	2	2	1	1	1	0
Katolicki Uniwersytet Lubelski	0	0	0	1	3	0	0
Politechnika Lubelska	29	25	4	8	3	8	2
Uniwersytet Medyczny	0	0	0	0	0	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy	1	6	11	4	2	3	6

Uwaga: brak informacji od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji, Wyższej szkoły Ekonomii i Innowacji, Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej szkoły Nauk społecznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Największe dokonania w analizowanym obszarze ma Politechnika Lubelska. Na tle lubelskich uczelni pozytywnie wyróżnia się także Uniwersytet Medyczny. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że w zestawieniu opracowywanym przez Urząd Patentowy RP, Politechnika w 2019 r. była 2. podmiotem w kraju pod względem liczby zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych. W przypadku uzyskanych patentów i praw ochronnych w 2019 r. Politechnika Lubelska znalazła się na 5. miejscu w rankingu krajowym. Ponadto, w 2019 r. w rankingu zawierającym podmioty zgłaszające wynalazki i wzory użytkowe znalazł się także Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie (pozycja 14.) oraz Uniwersytet Medyczny w Lublinie (pozycja 25.)⁶⁰. Natomiast w 2020 r. Politechnika Lubelska była 4. podmiotem w kraju pod względem liczby zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych. W przypadku uzyskanych patentów i praw ochronnych w 2020 r. Politechnika Lubelska znalazła się na 7. miejscu w rankingu krajowym.

Warto też wspomnieć, że Politechnika Lubelska została sklasyfikowana na 2. miejscu wśród uczelni krajowych w Rankingu Perspektywy (rok akademicki 2019/2020) w kategorii „Innowacyjność”, w której pod uwagę brano zarówno uzyskane patenty i prawa ochronne, jak i wielkość pozyskanych środków z UE, wartość sprzedanych licencji oraz liczbę utworzonych firm typu spin-off i spin-out. W tym samym rankingu Uniwersytet Przyrodniczy zajął 30. Miejsce, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej 43. Natomiast Uniwersytet Medyczny 44. miejsce. Zestawienie lubelskich uczelni, które wyróżniały się w kategorii innowacyjności przedstawiono na poniżej tabeli 120.

Tabela 120. Miejsca w Rankingu Szkół Wyższych Perspektywy uwzględniające lubelskie uczelnie w kategorii innowacyjność

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Politechnika Lubelska	6	3	1	3	1	2	2
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	20	30	24	49	48	-	43
Katolicki Uniwersytet Lubelski	40	48	44	-	-	-	-
Uniwersytet Przyrodniczy	26	26	18	43	50	27	30
Uniwersytet Medyczny	50	28	14	27	40	50	44

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rankingów Szkół Wyższych Perspektywy.

⁶⁰ Zob. *Raport roczny 2019*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020, s. 58, 90 oraz *Raport roczny 2020*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2021, s. 67-68.

Analiza uzyskanych informacji skłania do wniosku, że lubelskie uczelnie aktywnie współpracują zarówno z przedsiębiorstwami, jak i samorządem. Niemal w każdej uczelni można już wskazać wiele przykładów dobrych praktyk w tym zakresie, jednak – ze względu na skalę potencjalnych korzyści płynących z kooperacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym – współpracę tą należy w dalszym ciągu wzmocniać. Czynnikiem korzystnie wpływającym na intensywność współpracy, zwłaszcza z sektorem przedsiębiorstw i innymi uczelniami, będzie rozwój infrastruktury badawczej i naukowej uczelni. Warto zwrócić uwagę, że już teraz lubelskie uczelnie mają znaczące osiągnięcia w obszarze innowacyjności. Wyzwaniem na przyszłość z pewnością pozostaje maksymalizacja korzyści z uzyskiwanych patentów i praw ochronnych poprzez zwiększenie udziału badań rozwojowych, celowych i zamawianych, a także poprzez wdrożenie jak największej liczby opatentowanych wynalazków. Wyzwaniem pozostaje wciąż wzmocnienie współpracy między lubelskimi uczelniami, konkurującymi o studentów w warunkach pogłębiającego się niżu demograficznego.

D.3. *Genius loci* miasta uniwersyteckiego

Połączenie studiów z aktywnością kulturalną, społeczną i zawodową jest sposobem na odnalezienie się młodych ludzi w otaczającej rzeczywistości i wzbogacenie przyszłych kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji społecznych i komunikacyjnych, nawyków uczestnictwa w kulturze. Przede wszystkim jednak takie zaangażowanie kształtuje charakter i pozytywne cechy relacji z innymi ludźmi – lojalność, szacunek i umiejętność współpracy. Elementy te pozwalają kształtować postawę obywatelską, ułatwiając zakorzenienie studentów i absolwentów w Lublinie, a także rozwijając ich osobiste długotrwałe fascynacje. To właśnie studenci zachęcają mieszkańców do aktywnego udziału w życiu kulturalnym miasta oraz wspierają społeczność lokalną. *Genius loci*⁶¹ miasta uniwersyteckiego stanowi więc pożądany wymiar miasta i powinien na trwałe wpisać się w charakter Lublina, stanowiąc inspirację dla mieszkańców, biznesu, turystów – nie tylko dla studentów.

Oceniając realizację celu D.3. *Genius loci* miasta uniwersyteckiego posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi. Wychodząc od relacji liczby studentów do liczby mieszkańców ogółem oraz liczbie studentów na poszczególnych uczelniach, analizie poddano najpierw ofertę praktyk i wolontariatu, a następnie ofertę kulturalno-edukacyjną w mieście dedykowaną lub organizowaną przez studentów.

O akademickim charakterze Lublina przesądza duża **liczba studentów w relacji do liczby mieszkańców**. Według stanu na koniec 2019 r., młodzież studiująca w Lublinie stanowiła 17,8% mieszkańców, podobnie jak na koniec 2020 r. (por. tabela 121). Zmniejszenie liczby studentów jest ogólnopolskim trendem wynikającym z wchodzenia w wiek studiowania kolejnych roczników niżej demograficznego (ludności w wieku 19–24) odczuwalnym także w innych miastach.

Tabela 121. Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba studentów	77 173	71 913	69 658	67 315	64 330	62 977	60 988	60 315	60 364
Liczba mieszkańców	347 678	343 598	341 722	340 727	340 466	339 850	339 682	339 784	338 586
Stosunek liczby studentów do liczby mieszkańców (w %)	22,2	20,9	20,4	19,7	18,9	18,5	18,0	17,8	17,8

Uwagi: dane o liczbie studentów według stanu na dzień na 30 listopada, a o liczbie mieszkańców – według stanu na 31 grudnia. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W roku akademickim 2019/2020 najwięcej młodych ludzi (30,1%) studiowało na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (por. tabela 122). Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim uczyło się 14,3% studentów, na Politechnice – 12,9%, Uniwersytecie Przyrodniczym – 12,1%, a Uniwersytecie Medycznym – 11,5%. Na prywatnych uczelniach naukę pobierało 10,5% – najwięcej w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji. W porównaniu z poprzednim rokiem akademickim liczba studentów zwiększyła się głównie w prywatnych placówkach. W pozostałych uczelniach liczba studentów zmniejszyła się. Największy

⁶¹ *Genius loci* (wym. genius loci, łac. duch opiekuńczy miejsca) – metafora całości czynników, które sprawiają, że subiektywnie dana przestrzeń, miejsce, wydaje się jedyna w swoim rodzaju (najczęściej w sensie pozytywnym). Termin ten bywa definiowany też jako synteza znaczeń i wartości kojarzonych z danym miejscem. Potrzeba użycia tego określenia w *Strategii Lublin 2020* wynika stąd, że czynniki decydujące o wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce, są wyjątkowo trudne do zdefiniowania i heterogeniczne, natomiast ich skutki mają bardzo wymierny charakter, przekładając się na wizerunek, opinie, wybory życiowe (jeśli chodzi o wybór uniwersytetu) itd.

spadek był zauważalny na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej i w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz Politechnice Lubelskiej.

Tabela 122. Liczba studentów studiujących na lubelskich uczelniach

	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	21 794	21 984	21 874	21 486	21 216	20 255	18 266
Katolicki Uniwersytet Lubelski	13 567	12 389	11 799	10 438	9 617	9 054	8 716
Politechnika Lubelska	10 640	10 341	10 095	9 302	8 805	8 032	7 818
Uniwersytet Medyczny	6 935	6 886	6 696	6 815	6 925	7 059	7 017
Uniwersytet Przyrodniczy	9 560	9 103	8 682	8 419	7 960	7 574	7 359
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	7 051	6 487	5 564	5 115	5 442	5 799	6 396
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	1 746	1 672	1 604	1 499	1 668	1 581	2 044
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	2 228	1 979	1 809	2 000*	2 000*	1 604	2 245
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	405	430	478	490	579	630	888

Uwagi: *dane szacunkowe

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Uchwycenie akademickiego *genius loci* jakimikolwiek obiektywnymi miernikami, zwłaszcza o charakterze ilościowym, jest zadaniem niemożliwym do zrealizowania. Takie stanowisko zostało wyrażone w samej Strategii: poprzez przyjęcie metafory *genius loci* zaakcentowano istotną rolę wyjątkowo trudnych do zdefiniowania czynników, decydujących o subiektywnym wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce. Wzmacnianiu akademickiego „ducha miejsca” może sprzyjać wiele różnorodnych działań zadeklarowanych w wielu obszarach *Strategii Lublin 2020*: od tworzenia infrastruktury przyjaznej studentom, np. rozwijania sieci transportu rowerowego, przez wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego z ofertą uwzględniającą akademicki charakter miasta, po działania samych uczelni, np. w zakresie tworzenia oferty pozadydaktycznej zapewniającej możliwość rozwoju pasji i zainteresowań. W tej części raportu zwrócono uwagę na dwa rodzaje działań związanych z akademickim *genius loci*: ofertę praktyk i wolontariatu (w szczególności w Urzędzie Miasta Lublin) oraz ofertę kulturalną i edukacyjną tworzoną przez środowisko akademickie lub dedykowane dla tej grupy odbiorców.

Naturalnym działaniem władz Lublina w mieście akademickim jest stworzenie możliwości odbywania **praktyk i wolontariatu**, które umożliwią studentom zdobywanie praktycznych umiejętności. Urząd Miasta oferuje praktyki dla uczniów i studentów uczelni wyższych zgodne z profilem kształcenia. Liczba praktykantów i wolontariuszy, którzy zdobywają umiejętności zawodowe w Urzędzie Miasta Lublin, została przedstawiona w tabeli 123. Największą grupę praktykantów stanowili studenci UMCS. Ponadto, praktyki realizowane są także w innych instytucjach miejskich takich jak: Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie czy miejskie instytucje kultury.

Tabela 123. Liczba praktykantów, stażystów i wolontariuszy w Urzędzie Miasta Lublin

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba praktykantów	226	245	200	225	211	245	146	60
Liczba staży	b.d.	b.d.	106	106	101	68	53	43
Liczba wolontariuszy	20	28	15	25	24	15	11	5

Uwagi: b.d. – brak danych.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Integracji studentów z otoczeniem społecznym i gospodarczym sprzyja **działalność uczelnianych biur karier**. Przekazane przez uczelnie informacje o liczbie ofert praktyk, stażu i wolontariatu w latach 2014–2020 znajdują się w tabeli 124, 125, 126. Łącznie w 2019 r. do biur karier zgłoszono blisko 671 ofert praktyk, ponad 415 ofert staży i około 122 propozycji wolontariatu. W 2020 r. było to odpowiednio 325, 233 i 52 ofert⁶². Warto zauważyć, że są to propozycje dodatkowe względem obowiązkowych praktyk, koordynowanych na wydziałach poszczególnych uczelni.

Tabela 124. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni

	Praktyki						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
UMCS	252	380	390	789	749	277	b.d.
KUL	684	696	946	987	132	78	83
PL	220	b.d.	158	116	70	64	94
UM	26	22	2	4	2	0	38
UP	250	232	241	313	93	72	87
WSEI	51	62	46	54	b.d.	64	b.d.
WSPiA	80	b.d.	131	b.d.	b.d.	36	23
WSNS	b.d.	b.d.	b.d.	5	b.d.	80	b.d.
Razem	1 563	1 392	1 914	2 268	1 046	671	325

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 125. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni

	Stáže						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
UMCS	116	171	174	350	360	149	b.d.
KUL	107	105	103	185	71	28	50
PL	193	b.d.	191	143	136	107	109
UM	15	16	10	5	12	23	12
UP	98	114	98	185	43	47	36
WSEI	24	26	15	37	b.d.	36	b.d.
WSPiA	40	b.d.	30	b.d.	b.d.	15	26
WSNS	b.d.	b.d.	b.d.	2	b.d.	10	b.d.
Razem	593	432	621	907	622	415	233

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

⁶² Należy jednak mieć świadomość, że niektórzy pracodawcy mogli zgłaszać tą samą ofertę do więcej niż jednego biura karier, dlatego rzeczywista liczba oferowanych miejsc będzie niższa.

Tabela 126. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni

	Wolontariat						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
UMCS	50	50	50	70	57	25	b.d.
KUL	65	71	68	52	14	7	7
PL	12	b.d.	10	5	3	5	0
UM	18	11	19	1	3	50	8
UP	44	52	34	26	25	28	17
WSEI	5	5	3	5	b.d.	2	b.d.
WSPiA	40	b.d.	8	b.d.	b.d.	5	20
WSNS	b.d.	b.d.	b.d.	1	b.d.	0	b.d.
Razem	234	189	192	160	99	122	52

Uwagi brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Analizując różne dodatkowe formy wspierania studentów w zdobywaniu praktycznych doświadczeń zawodowych warto przedstawić **wybrane działania uczelni**. W 2019 r. Biuro Rozwoju Kompetencji UMCS posiadał umowę z 74. pracodawcami na realizację dodatkowych praktyk, nieobjętych programem studiów. W roku akademickim 2019/2020 realizowane były dwa projekty: „Bądź kompetentny i atrakcyjny na rynku pracy” i „Zintegrowany UMCS”. W ramach pierwszego z nich zorganizowano staże dla 170 studentów (logistyka, bezpieczeństwo wewnętrzne, prawo) w blisko 20 urzędach i instytucjach państwowych, samorządowych, policji, wojsku, straży pożarnej, sądów, prokuraturze oraz firmach komercyjnych. W ramach drugiego projektu 111 studentów (dziennikarstwo i komunikacja społeczna, produkcja medialna) odbyło staże podwyższające ich kompetencje na rynku pracy. W roku akademickim 2019/2020 Biuro Karier KUL posiadało 38 umów dotyczących nadobowiązkowych praktyk odbywanych przez swoich studentów. Działania w tym zakresie realizowane były w ramach programu „Ambasador Biura Karier KUL”. Studenci zdobywali doświadczenie i nowe kompetencje z takich obszarów jak Public Relations, marketing oraz szeroko rozumianych kompetencji społecznych. Ponadto Biuro Karier KUL współpracowało z Działem Projektów Akademickich KUL, gdzie realizowany był Program „Staż Kariery” skierowany do Studentów/ek z konkretnych kierunków, którzy w roku akademickim 2020/2021 byli na ostatnim roku studiów. Biuro Karier i Współpracy z Otoczeniem Społeczno-Gospodarczym Politechniki Lubelskiej w roku akademickim 2019/2020 związane było umowami z 490 podmiotami w zakresie organizacji praktyk. W omawianym roku realizowane były projekty: „Zintegrowany Program Rozwoju Politechniki Lubelskiej” – część pierwsza i – część druga”. W ramach tych działań odbywały się trzymiesięczne staże dla studentów (elektrotechnika, inżynieria biomedyczna, mechatronika, inżynieria środowiska, mechanika i budowa maszyn) oraz miesięczne staże dla studentów studiów (finanse i rachunkowość, inżynieria logistyki, marketing i komunikacja rynkowa, zarządzanie, budownictwo i architektura, budownictwo i architektura). Ponadto zorganizowano cykl spotkań mających na celu zainspirowanie i zachęcenie studentów do udziału w wolontariacie społecznym/sportowym/kulturowym oraz wyjazdów w ramach programu Erasmus+, Work&Travel oraz na wolontariat międzynarodowy. W 2020 r. administracja Politechniki Lubelskiej nadmienia o współpracy z przedsiębiorstwami poprzez organizację dwa razy do roku targów pracy – jesienna edycja targów ogólnoinżynierskich „Inżynier na rynku pracy”, realizacji warsztatów oraz spotkań przedsiębiorców ze studentami i absolwentami, zarówno w formie stacjonarnej, jak i zdalnej (jeśli nauka jest w formie zdalnej). Ponadto udostępniano oferty

pracy, praktyk i staży przesyłanych przez przedsiębiorców poprzez portal Biura (www.biurokarier.pol-lub.pl). W 2020 r. łącznie otrzymano 834 oferty (praca stała w branży IT – 138, praca stała dla inżynierów – 173, praca stała ogólna – 335, praca dodatkowa – 39, praca za granicą – 32, praktyki – 52, staże – 62, wolontariat – 3). W 2019 r. Uniwersytet Medyczny posiadał umowę z 50 pracodawcami. Warto pamiętać, że studenci Uniwersytetu Medycznego co do zasady odbywają obowiązkowe praktyki w szpitalach klinicznych, aptekach i innych podmiotach, których działalność pozwala na sprawdzenie umiejętności nabytych podczas procesu kształcenia. W roku akademickim 2019/2020 Biuro Kształcenia Praktycznego i Rozwoju Kompetencji Uniwersytetu Przyrodniczego posiadało 1 205 umów z pracodawcami w sprawie praktyk studenckich. W ankiecie omawiającej 2020 r. administracja uczelni mówi o intensywnym poszukiwaniu atrakcyjnych, nowych miejsc praktyk dla studentów. W tym celu pracownicy Biura Kształcenia Praktycznego i Rozwoju Kompetencji spotykali się z pracodawcami na terenie całej Polski. Zorganizowano spotkania ze studentami każdego kierunku studiów oddzielnie w celu udzielenia informacji o szczegółach realizacji praktyk zawodowych. Pracownicy Biura Kształcenia Praktycznego i Rozwoju Kompetencji kontrolowali wybrane miejsca praktyk w celu sprawdzenia obecności studentów oraz warunków, w których mają miejsce praktyki. W celu zaliczenia praktyk zawodowych przeprowadzono egzaminy mające na celu weryfikację wiedzy studentów o wykonywanych zadaniach podczas realizacji praktyk zawodowych. Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w sposób ciągły nawiązuje współpracę z przedsiębiorstwami instytucjami i firmami z Lublina oraz województwa lubelskiego dotyczącą współpracy w zakresie organizacji zawodowych praktyk studenckich. Do końca 2019 r. szkoła podpisała 99 umów o współpracy. Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji na koniec 2019 r. mogła się pochwalić podpisaniem 30 umów z pracodawcami w zakresie organizacji praktyk. Uczelnia realizowała projekt „Wyspa kwalifikacji i umiejętności”, w ramach którego zorganizowane zostały Targi Pracy oraz Ogólnopolski Tydzień Kariery WSPA 2019. W ramach Tygodnia Kariery studenci WSPA w siedzibie uczelni odbywały się spotkania studentów z przedstawicielami lubelskich firm, warsztaty oraz szkolenia (np. z zakładania działalności gospodarczej). W ramach Targów Pracy zaprezentowało się ponad 50 wystawców, a w Tragach wzięło udział ponad 230 osób odwiedzających. Jeśli zaś chodzi o 2020 r. kontynuowany jest projekt „Wyspa kwalifikacji i umiejętności”. W ramach Tygodnia Kariery studenci mieli okazję wziąć udział w warsztacie dziennikarskim, panelu dotyczącym idei przedsiębiorczości – gośćmi uczestniczącymi w spotkaniu byli pracodawcy oraz eksperci z obszaru biznesu, kreowania postaw przedsiębiorczych oraz pozyskiwania środków na działalność gospodarczą. Obywały się również spotkania z pracodawcami obszaru transportu i logistyki, IT, Biznesu międzynarodowego, Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, a także webinary dotyczące pisania dokumentów aplikacyjnych oraz dotyczący form architektonicznych/trendów w architekturze na terenie Lublina. W ramach projektu „Wyspa kwalifikacji i umiejętności” Akademickie Biuro Karier prowadzi bieżącą aktualizację strony internetowej Biura Karier dotyczącą: oferty pracy, staży, praktyk, inicjatyw skierowanych do studentów. Prowadzone jest doradztwo edukacyjno-zawodowe wraz z dokumentacją. W roku akademickim 2019/2020 Wyższa Szkoła Nauk Społecznych mogła pochwalić się 1 205 umowami zawartymi z pracodawcami w sprawie praktyk nadobowiązkowych odbywanych przez studentów.

Akademicki charakter miasta przejawia się także istnieniem wielu innych możliwości osobistego rozwoju dzięki istniejącej **ofercie kulturalnej i edukacyjnej**. Warto zwrócić uwagę na synergię z zawartym w *Strategii Lublin 2020* celem B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Duża liczba studentów, aktywnie uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych i sportowych miasta i wnoszących bogactwo swoich gustów i upodobań, sprzyja podejmowaniu i rozwijaniu wielu działań opisanych już w obszarze B. *Przyjazność*. W części raportu poświęconej *genius loci* miasta akademickiego szczególną uwagę warto zwrócić na projekty organizowane przez środowisko akademickie (zwłaszcza samych studentów) oraz te dedykowane głównie studentom, dające im szansę wszechstronnego rozwoju również poza murami uczelni.

Spośród przedsięwzięć naukowych, w których organizację zaangażowali się studenci lubelskich uczelni, warto wskazać na „Noc Biologów”, która corocznie organizowana jest przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski. W ramach VIII edycji imprezy pod hasłem „Biologia dla Zdrowia” w 2019 r. na Wydziale Biologii i Biotechnologii oraz w Ogrodzie Botanicznym odbył się cykl wykładów, warsztatów, ćwiczeń laboratoryjnych oraz spotkań. W 2020 r. pod hasłem „Globalne zmiany środowiska” odbyła się IX edycja wydarzenia, na którą złożyły się wykłady, warsztaty i ćwiczenia laboratoryjne, przybliżające wszystkim zainteresowanym wiedzę biologiczną oraz warsztat pracy biologa.

Spotkania z ludźmi z pasją inspirującymi innych odbywają się corocznie w ramach imprezy pn. TEDx w Lublinie. Jako prelegenci zapraszani są ludzie, którzy w ciekawy sposób potrafią opowiadać o swojej pracy, pasjach czy otaczającym ich świecie. Są to najczęściej ludzie nauki, pasjonaci, działacze, przedsiębiorcy. Każdy mówca ma na swoje wystąpienie kilkanaście minut. Potem nagrania z prelekcji można obejrzeć w internecie. TEDxLublin 2019 odbyło się w przestrzeni Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego. Podczas prezentacji przedstawione zostały idee przygotowane przez Artura Małka, Agnieszkę Dudę-Jastrzębską, Sławomira Bartoszcze, Andrzeja Dragana, Jana Kundziołkę, Jana Kamińskiego, Irenę Dawid-Olczyk, Krzysztofa Rutkowskiego oraz Ewę Hajduk-Kasprowicz. TEDxLublin 2020 zaplanowany na 2020 r. ze względu na sytuację epidemiologiczną został odwołany. Edycja 2020 odbędzie się dopiero w 2021 r.

W latach 2019–2020 pod patronatem honorowym wszystkich rektorów uniwersytetów lubelskich corocznie odbywały się Interdyscyplinarne Konferencje Naukowe TYGIEL pod hasłem „Interdyscyplinarność kluczem do rozwoju”, których celem była integracja studentów oraz motywacja do tworzenia zespołów badawczych o charakterze wieloaspektowym. W 2019 r. odbyła się XI, a rok później XII edycja przedsięwzięcia, podczas których zaprezentowano interdyscyplinarne wyniki badań z wielu obszarów wiedzy w tym: nauk medycznych i nauk o zdrowiu, nauk przyrodniczych, nauk ścisłych, nauk technicznych, nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, nauk humanistycznych, nauk społecznych, sztuki. Konferencja Naukowa TYGIEL to okazja do spotkań najznakomitszych naukowców z całej Polski. Wydarzenie to również na celu integrację środowisk studentów, doktorantów oraz naukowców reprezentujących różne dziedziny nauki.

Okazją do poznania języka polskiego wraz z elementami kultury polskiej są Letnie szkoły języka polskiego, organizowane od wielu lat przez lubelskie uczelnie. Oprócz zajęć dydaktycznych, uczestnicy mają okazję do poznania polskiej kultury oraz walorów turystyczno-krajoznawczych Lubelszczyzny.

Ważnym wydarzeniem dla miasta są „Lubelskie Dni Kultury Studenckiej”, integrujące studentów wszystkich uczelni wraz z mieszkańcami miasta, którzy chętnie włączają się w wydarzenia mające miejsce podczas trwania imprezy. W 2019 r. impreza odbyła się zgodnie z planem, natomiast w 2020 r. kulturalne święto lubelskich żaków zostało odwołane z powodu pandemii. Kulturowy wymiar akademickości Lublina przejawiał się także w wydarzeniach teatralnych, filmowych, spotkaniach z muzyką.

Wielokulturowy wymiar Lublina unaocznia się podczas wydarzeń poświęconych innym kulturom. Przykładami tego typu spotkań są „Spotkanie z Gruzją” oraz cykl spotkań o kulturach wschodu pt. „Culture Night” zorganizowane przez UMCS, a także skierowane na przybliżenie kultury irlandzkiej i walijskiej „Celtic Day”, zorganizowane przez KUL. Spotkania te mają na celu przybliżyć i zaciekawić uczestników kulturą innych krajów, poprzez pokazy taneczne, filmy, poznanie języka, jak również degustację regionalnych potraw.

Imprezą cykliczną są Studenckie Konfrontacje Filmowe. Jest to przegląd najciekawszych osiągnięć światowego kina odbywający się w sali widowiskowej Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”. Jego ideą jest prezentacja filmów nagrodzonych na najważniejszych światowych festiwalach, zdobywców Złotych Globów, Złotych Palm w Cannes czy Oscarów. W 2019 r. odbyła się 26. edycja (16 projekcji) zaś rok później 27. edycja festiwalu (16 projekcji).

Ważne w kontekście środowiska akademickiego są przedsięwzięcia artystyczne odbywające się w mieście. Wśród nich wymienić należy Edycja Chatka Blues Festival (w 2019 r. odbyła się 10. edycja imprezy, rok później festiwal został odwołany), Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej „BAKCYNALIA” (przy czym 34. edycja festiwalu w 2020 r. z powodu epidemii koronawirusa w całości przeprowadzona została online), Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody” (w 2019 r. odbyła się 8. edycja festiwalu, w 2020 r. festiwal z powodu pandemii festiwal został odwołany).

Podsumowując wydarzenia z udziałem społeczności akademickiej w latach 2019–2020, po raz kolejny, można było się przekonać, że Lublin jest miastem spotkania kultur, miastem nauki, miastem inspiracji, miastem zabaw i rozrywki, miastem otwartym na rozwijanie pasji i realizację inicjatyw studenckich. Wyrażone to zostało przez ilość zorganizowanych wydarzeń, jak i liczbę osób, która w nich uczestniczyła.

Ocena realizacji celu *D.3. Genius loci miasta akademickiego* jest zadaniem niezwykle trudnym ze względu na jego niemierzalny charakter. Fakt, że co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem sprawia, że lubelscy żacy są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Analiza najważniejszych informacji o praktykach zawodowych potwierdza, że zapewnienie oferty praktyk dopasowanej do kierunku studiów, wraz z działalnością wyspecjalizowanych w tym zakresie biur karier, stało się obecnie stan-

dardem na lubelskich uczelniach. Wydaje się jednak, że wykształcenie akademickiego *genius loci* Lublina jest obecnie przede wszystkim efektem niezwykle bogatej oferty kulturalnej dla studentów i wieloaspektowej aktywności samych studentów, z której czerpią także pozostali mieszkańcy. Atrakcyjność Lublina jako miejsca studiowania jest determinowana także przez wiele innych czynników wskazanych i opisanych w pozostałych częściach *Strategii Lublin 2020*, przede wszystkim w obszarze *B. Przyjazność*.

D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie

Społeczna odpowiedzialność miasta akademickiego (czyli wspólnie miasta i uczelni) przejawia się troską o młodych ludzi, którzy dopiero pójdą na studia i o tych, którzy studia już kończą. Chodzi zarówno o dobro tych osób, jak i o dobro miasta i uczelni, aby najbardziej wartościowi ludzie nie chcieli opuszczać miasta ani przed studiami, ani po ich zakończeniu. Abiturienti i absolwenci to bowiem najbardziej mobilne grupy mieszkańców miasta, w których kryją się przyszłe elity. Kluczem do sukcesu w przyciąganiu i zatrzymywaniu ich w Lublinie jest wieloletnia i długofalowa praca u podstaw, obejmująca tworzenie kapitału społecznego między młodzieżą a Lublinem i jego uczelniami. Obejmuje ona takie obszary, jak zakorzenianie ucznia w przestrzeni „małej ojczyzny”, wspieranie wszelkiej aktywności i sukcesów licealistów, rozwijanie partnerskich i twórczych kontaktów uczniów ze studentami i naukowcami, czy wspieranie absolwentów uczelni podczas startu na rynku pracy. Warunkiem koniecznym przyciągnięcia i zatrzymania talentów jest także rozwój gospodarczy, dzięki któremu młodzi ludzie będą mogli znaleźć atrakcyjne miejsca pracy lub rozpocząć własną działalność gospodarczą. Na tym tle należy dostrzegać istniejące synergie między przyciąganiem i zatrzymywaniem talentów a innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*, jak B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*, B.5. *Podniesienie jakości edukacji*, B.6. *Partycypacja społeczna*, C. *Przedsiębiorczość* czy D.1. *Umiędzynarodowienie uczelni*.

Analizując realizację celu D.4. *Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Punktem wyjścia analizy jest prezentacja danych o liczbie absolwentów szkół średnich i wyższych, następnie przedstawiono dostępne informacje dotyczące migracji młodych osób kończących kolejne etapy edukacji. W dalszej części przeanalizowano wybrane czynniki wpływające na decyzje młodzieży o pozostaniu lub opuszczeniu Lublina: ofertę edukacyjną lubelskich uczelni, miejsca zajmowane przez uczelnie w różnych rankingach (uzupełniając rozważania także o wyniki oceny parametrycznej poszczególnych wydziałów), a następnie istniejące programy wsparcia studentów i absolwentów. Ważnym uwarunkowaniem decyzji absolwentów są perspektywy na rynku pracy, które można ocenić na podstawie danych o liczbie osób bezrobotnych poniżej 25 roku życia. Przeanalizowano także sytuację na rynku pracy absolwentów lubelskich uczelni – najpierw za pomocą danych o absolwentach gromadzonych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, a następnie z wykorzystaniem informacji pochodzących z centralnego monitoringu prowadzonego na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Pierwszym momentem w cyklu życia, w którym wiele osób decyduje o zmianie miejsca zamieszkania, jest czas po ukończeniu szkoły średniej. **Liczbę absolwentów szkół średnich** w Lublinie, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości, przedstawiono w tabeli 127. W 2019 r. świadectwo dojrzałości otrzymały 3 663 osoby uczące się w Lublinie, tj. o 4,3% mniej w stosunku do 2018 r. W 2020 r. liczba ta wynosiła 3 562 i była o 2,6% mniejsza niż rok wcześniej⁶³. Drugim momentem istotnym pod względem

⁶³ Warto zauważyć, że liczba wszystkich uczniów lubelskich szkół otrzymujących świadectwo dojrzałości była wyższa ze względu na coraz większy odsetek młodych ludzi pochodzących spoza obszaru miasta.

ruchów migracyjnych jest czas po zakończeniu studiów. **Liczba absolwentów szkół wyższych** w Lublinie w 2019 r. wyniosła 15 116 (-7,4%), zaś w 2020 r. 15 009 (-0,7%). Malejący trend liczby absolwentów wynika przede wszystkim z wchodzenia w analizowane okresy edukacji kolejnych roczników niżej demograficznego.

Tabela 127. Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych oraz absolwenci szkół wyższych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości ¹	4 357	4 067	3 734	3 604	3 585	3 782	3 828	3 663	3 562
Liczba absolwentów szkół wyższych ²	23 646	22 448	20 469	19 222	17 579	18 203	16 323	15 116	15 009

Uwagi: ¹wraz ze szkołami specjalnymi, bez szkół dla dorosłych, ²dotyczy studiów jednolitych magisterskich oraz studiów I i II stopnia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Dane ze statystyki publicznej niestety nie pozwalają na uzyskanie odpowiedzi na kluczowe pytanie: Jaka część młodych ludzi kończących dany etap edukacji zostaje w Lublinie, a jaka wyjeżdża? Urząd Statystyczny monitoruje jedynie migracje międzywojewódzkie, które wiążą się ze zmianą stałego miejsca zameldowania. Wycinkowych informacji o skali wyjazdów młodych ludzi mogą natomiast dostarczać **badania losów absolwentów** przeprowadzane przez zainteresowane szkoły średnie lub mające do niedawna taki obowiązek szkoły wyższe.

Lublin jest największym ośrodkiem akademickim w Polsce Wschodniej, dlatego corocznie duża grupa młodzieży przybywa do Lublinie w związku z podjęciem studiów na uczelniach wyższych. W swoich wyborach edukacyjnych absolwenci szkół średnich kierują się wieloma różnymi kryteriami, starając się wybrać najlepszą, spełniającą ich oczekiwania uczelnię i kierunek studiów. Dostarczenie obiektywnej informacji o pozycji uczelni umożliwiają różne **rankingi szkół wyższych**. Najbardziej rozbudowanym, a zarazem najpopularniejszym zestawieniem uczelni akademickich, jest ranking publikowany przez portal Perspektywy. Stanowi on syntetyczną ocenę ponad 80 uczelni akademickich w ośmiu obszarach: efektywność naukowa, prestiż akademicki, innowacyjność, publikacje naukowe, potencjał naukowy, umiędzynarodowienie, preferencje pracodawców oraz warunki kształcenia⁶⁴.

Ranking Perspektywy 2020 opracowano na podstawie danych za rok akademicki 2019/2020. W tej edycji najwyższą sklasyfikowaną lubelską uczelnią był Uniwersytet Medyczny (znalazł się na 15. miejscu w rankingu), następnie Politechnika Lubelska na 31. miejscu oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej na 34. pozycji (por. tabela 128). Warto zwrócić uwagę także na fakt, że większość lubelskich uczelni w ostatnich latach utrzymywała lub poprawiała swoją pozycję w rankingu.

⁶⁴ Szczegółowe informacje o kryteriach branych pod uwagę w poszczególnych obszarach, a także miejsca lubelskich uczelni w rankingach w grupach kryteriów, można znaleźć na [portalu Perspektywy](https://www.perspektywy.pl/).

Tabela 128. Pozycja lubelskich uczelni w kolejnych edycjach rankingu Perspektywy

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Uczelnie akademickie								
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	30	29	26	26	27	29	33	34
Katolicki Uniwersytet Lubelski	28	30	32	31	27	32	39	45
Politechnika Lubelska	51	46	41	33	35	34	33	31
Uniwersytet Medyczny	27	27	25	24	24	21	23	15
Uniwersytet Przyrodniczy	nk	44	43	47	49	51-60	42	34
Niepubliczne uczelnie magisterskie								
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	27	28	24	37	nk	nk	nk	nk
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	nk	nk	nk	nk	nk	nk	nk	nk
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	69	nk	nk	51-60	nk	nk	nk	nk
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	nk	nk	nk	nk	nk	nk	nk	nk

Uwagi: nk – uczelnie nie została sklasyfikowana w rankingu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na portalu Perspektywy.

W tabeli 129 zamieszczono dodatkowe informacje przekazane przez same uczelnie o ich pozycjach w różnych rankingach, uzyskanych certyfikatach oraz nagrodach. One także dokumentują osiągnięcia uczelni w obszarze jakości kształcenia.

Tabela 129. Miejsca lubelskich uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie oraz uzyskane certyfikaty

Uczelnie	Rankingi
UMCS	Miejsce 1469. w światowym rankingu CWUR – The Center for World University Rankings 2020/2021 (20 tysięcy szkół wyższych z całego świata, 23. miejsce wśród uczelni polskich, najwyższa nota spośród uczelni z Polski Wschodniej).
	Miejsce 6. w kategorii najlepszych wydziałów prawa w Polsce uczelni publicznych, w rankingu „Dziennik Gazeta Prawna”.
	W omawianym roku 15 naukowców UMCS znalazło się w prestiżowym rankingu najbardziej wpływowych na świecie ludzi nauki, których publikacje są najczęściej cytowane przez innych autorów. Na 5. pozycji rankingu w dyscyplinie „geografia” oraz na 1. pozycji w dyscyplinie „geografia fizyczna” znalazł się prof. Jean Poesen. Miejsce 257. w dyscyplinie „biofizyka” zajął prof. Wiesław I. Gruszecki. Pozycja 586. w dyscyplinie „inżynieria chemiczna” przypadło prof. Dorocie Kołodyńskiej. Miejsce 269. w dyscyplinie „nauki o środowisku” zostało przyznane prof. Patrykowi Oleszczukowi. Na miejscu 455. w dyscyplinie „nauki o środowisku” znalazł się prof. Jaco Vangronsveld. Prof. Zbigniewowi Hubickiemu przyznane zostało 726. miejsce w dyscyplinie „inżynieria chemiczna”.
	Uczelnia została sklasyfikowana jako jeden z dziesięciu uniwersyteckich liderów w aplikowaniu o patenty oraz liderów w ilości udzielonych patentów na wynalazki biotechnologiczne w rankingu przygotowanym przez Urząd Patentowy RP.
	Miejsce 501-600 w rankingu szanghajskim w dziedzinie „inżynieria chemiczna”.
	Ambasador Województwa Lubelskiego 2020.
	Certyfikat akredytacyjny kierunków: Kognitywistyka, Produkcja medialna, Społeczeństwo informacyjne w V edycji Ogólnopolskiego Konkursu „Studia z Przyszłością” Fundacji Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego.
	Certyfikat Doskonałości Kształcenia przyznany Polską Komisję Akredytacyjną w kategorii „Partner dla rozwoju – doskonałość we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym” kierunkowi Chemia prowadzonemu na Wydziale Chemii UMCS (studia I i II stopnia).
	Certyfikat akredytacyjny kierunków Technologie cyfrowe w animacji kultury i Lingwistyka stosowana w VI edycji Ogólnopolskiego Konkursu „Studia z Przyszłością” Fundacji Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego.
	W 2020 r. Uniwersytetowi Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie został przyznany prestiżowy tytuł Ambasadora Województwa Lubelskiego. Kapituła honorowa zdecydowała się przyznać uczelni nagrodę w kategorii instytucja, doceniając jednocześnie ogromny, wieloletni wkład w wielopłaszczyznowy rozwój regionu.

Uczelnia	Rankingi
	<p>W 2020 r. 15 naukowców z UMCS znalazło się w prestiżowym rankingu najbardziej wpływowych ludzi nauki na świecie World's Top 2% Scientists. Lista TOP 2% zawiera nazwiska naukowców z całego świata, których publikacje są najczęściej cytowane przez innych autorów.</p> <p>UMCS uplasował się w światowym rankingu CWUR – Center for World University Rankings 2021–2022. W klasyfikacji uwzględniono blisko 20 tysięcy szkół wyższych z całego świata, spośród których CWUR wybrało 2 000 najlepszych. W tej klasyfikacji UMCS uzyskał 1 496. pozycję, zajmując jednocześnie 25. miejsce wśród uczelni polskich oraz najwyższą notę spośród uczelni z Polski Wschodniej.</p> <p>W 2021 r. uczelnia po raz pierwszy została sklasyfikowana w rankingu Times Higher Education World University Ranking (THE WUR). UMCS uplasował się na 1 201. pozycji rankingowej, a w ogólnym zestawieniu polskich uczelni wyższych nasz uniwersytet uzyskał 9. pozycję spośród wszystkich 23 notowanych instytucji. UMCS uzyskał wysokie noty we wskaźniku pn. „badania”, który odnosi się do strategicznego obszaru działania uczelni.</p>
KUL	<p>Miejsce 39. w rankingu liczby studentów zagranicznych, miejsce 4. w rankingu Uczelnie o największym udziale cudzoziemców w Lublinie, miejsce 2. w rankingu Uczelnie o największym liczbie krajów pochodzenia cudzoziemców w Lublinie wg. Raportu Programu „Study in Poland 2019”.</p> <p>W 2020 r. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II był obecny tylko w rankingu Uczelni Akademickich Fundacji Edukacyjnej „Perspektywy” – zajęł 45 miejsce.</p> <p>W 2020 r. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II był obecny w Rankingu Webometrycznym Światowych Uniwersytetów (Ranking Web lub Ranking Webometrics). Zajął odpowiednio: 2 235. miejsce w zestawieniu z innymi uniwersytetami na świecie, 35. miejsce w zestawieniu z innymi polskimi uniwersytetami.</p>
PL	<p>Miejsce 1. pod względem liczby zgłoszeń patentowych za 2019 r. i miejsce 2. pod względem liczby udzielonych przez Urząd Patentowy RP patentów na wynalazki i prawa ochronne w Rankingu Urzędu Patentowego RP opublikowanym w 2019.</p> <p>Nagroda Elsevier Research Impact Leaders Award 2019 w dyscyplinie Engineering and Technology, przyznawana uczelniom, których badania wnoszą największy wkład w postrzeganie polskiej nauki na świecie. Nagroda ta promuje wysoką jakość badań naukowych i ich umiędzynarodowienie.</p> <p>Wpis strategicznej infrastruktury badawczą Politechniki Lubelskiej dokonany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (obecnie Ministerstwo Edukacji i Nauki) na tzw. Polską Mapę Infrastruktury Badawczej. Na liście znajduje się 70 jednostek, które znacząco wpływają na wzrost doskonałości badań naukowych.</p> <p>Przedłużenie przez Komisję Europejską prawa do posługiwania się wyróżnieniem HR Excellence in Research na następne trzy lata. Realizacja Strategii HR4R PG przez Uczelnię, uznana została za systematyczną i zgodną z opisem w planie działań.</p> <p>W Rankingu Urzędu Patentowego RP (opublikowany w Raporcie rocznym Urzędu Patentowego RP 2020) Politechnika Lubelska zajęła 4. miejsce biorąc pod uwagę liczbę udzielonych przez Urząd Patentowy RP patentów na wynalazki i praw ochronnych. Pierwsze pięć miejsc listy rankingowej w tej kategorii przedstawiało się następująco: 1. Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie (85 patentów), 2. Politechnika Łódzka (73 patenty), 3. Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie (70 patentów), 4. Politechnika Lubelska (68 patentów), 5. Politechnika Wrocławska (64 patenty);</p> <p>W 2020 r. Politechnika Lubelska otrzymała nagrodę Elsevier Research Impact Leaders Award 2020 w dyscyplinie Engineering and Technology. Tym samym uczelnia obroniła ubiegłoroczną pozycję lidera w swojej kategorii. W tej edycji lubelska Uczelnia konkurowała z Politechniką Gdańską i Uniwersytetem Śląskim w Katowicach. Nagroda promuje wysoką jakość badań naukowych i ich umiędzynarodowienie. Przyznawana jest uczelniom, których badania wnoszą największy wkład w postrzeganie polskiej nauki na świecie. Kapituła Nagrody brała pod uwagę wzrost liczby publikacji w uznanych czasopiśmie naukowych, publikacje z udziałem zagranicznych współautorów oraz wskaźnik cytowań w danej dziedzinie.</p>
UM	<p>Dr hab. Agata Przekora-Kuśmierz została finalistką 20. edycji Nagród Naukowych POLITYKI.</p> <p>Publikacje pracowników naukowych uczelni w czasopiśmie „Nature”.</p> <p>Centrum Transferu Wiedzy Uniwersytetu Medycznego w Lublinie zgłosiło 4 wynalazki na „XIII Międzynarodowe Targi i Konkurs Wynalazków i Innowacji INTARG Online 2020” zostały uhonorowane medalami i nagrodami podczas „Międzynarodowego Konkursu Wynalazków i Innowacji Intarg 2020”.</p> <p>Biomateriał kośćcozastępczy FlexiOss uzyskał znak CE, co umożliwia jego sprzedaż i stosowanie medyczne w całej Europie.</p> <p>Dr hab. Tomasz Mroczek został stypendystą Programu im. M. Bekkera Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej.</p> <p>Odznaczenie honorowe „Zasłużony dla Lubelskiego Środowiska Naukowego” otrzymał prof. Janusz Kocki.</p>

Uczelnia	Rankingi
	<p>W ramach XVII edycji Nagrody Gospodarczej Prezydenta RP spółka Medical Inventi S.A. założona w 2011 r. jako inicjatywa środowiska akademickiego Uniwersytetu Medycznego w Lublinie oraz prywatnego kapitału, w celu komercjalizacji badań naukowych wdrażanych na potrzeby profilaktyki i ochrony zdrowia ludzkiego, otrzymała wyróżnienie w kategorii „Badania i rozwój”.</p> <p>Ocena programowa PKA w 2020 r. na kierunku kosmetologia prowadzonym na Uniwersytecie Medycznym w Lublinie na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia o profilu ogólnoakademickim.</p> <p>Ocena programowa PKA w 2020 r. na kierunku analityka medyczna prowadzonym na Uniwersytecie Medycznym w Lublinie na poziomie jednolitych studiów magisterskich o profilu praktycznym.</p> <p>Ocena programowa PKA w 2020 r. na kierunku farmacja prowadzonym na Uniwersytecie Medycznym w Lublinie na poziomie jednolitych studiów magisterskich o profilu ogólnoakademickim</p>
UP	<p>Uczelnia zakwalifikowała się do Ogólnoświatowego Rankingu Uczelni Wyższych – The Center of World University Rankings 2019 CWUR. Ranking składa się 2 tyś. najlepszych uczelni świata.</p> <p>Wyróżnienie w Global Ranking of Academic Subjects 2019 GRAS, czyli tzw. Rankingu Szanghajskim dla Nauk weterynaryjnych oraz Nauk o żywności i technologii żywienia.</p> <p>Miejsce 31. oraz miejsce 3. w Lublinie w światowym ranking uczelni wyższych SCImago 2020.</p> <p>W Rankingu TOP 2% najlepszych naukowców na świecie 2020 opracowanym przez Uniwersytet Stanforda we współpracy z wydawnictwem Elsevier i przedsiębiorstwem SciTech Strategies zostało sklasyfikowanych 12 pracowników naukowych Uczelni. Wśród laureatów znaleźli się: prof. dr hab. Urszula Gawlik-Dziki, prof. dr hab. Marta Kankofer, prof. dr hab. Joanna Matysiak oraz dr Jacek Gawroński, prof. dr hab. Dariusz Dziki, prof. dr hab. Eugeniusz R. Grela, prof. dr hab. Joanna Matysiak, prof. dr hab. Katarzyna Ognik, prof. dr hab. Ewa Tomaszewska, dr hab. Justyna Bohacz, prof. uczelni, dr hab. Adam Bownik, prof. uczelni, dr hab. Barbara Hawrylak-Nowak, prof. uczelni, dr hab. Michał Świeca.</p> <p>Uczelnia otrzymała Akredytację EAEVE – Europejskiego Stowarzyszenia Wydziałów Medycyny Weterynaryjnej.</p> <p>W 2020 r. SCIMAGO Institutions Ranking – miejsce 47. wśród Uczelni w Polsce; 4261 na świecie (wśród 7 533 Uczelni).</p> <p>W 2020 r. Europejska Akredytacja EAEVE Europejskiego Stowarzyszenia Wydziałów Medycyny Weterynaryjnej 2016–2021.</p>
WSEI	<p>Miejsce 8. wśród najpopularniejszych niepublicznych szkół wyższych w Polsce w kategorii Wyniki rekrutacji na studia w roku akademickim 2019\2020 (MNiSW).</p> <p>Przyznanie tytułu „Symbol Nowoczesnego Kształcenia 2019” jako wyraz docenienia dotychczasowych działań i osiągnięć organizacji. W programie wyróżniane są te firmy i instytucje, których marka stała się reprezentatywna i tożsama z działalnością całej branży.</p> <p>Certyfikat dla najlepszych firm i instytucji EUROPEAN QUALITY CERTIFICATE® 2019, które przez swoją działalność stają się wzorem do naśladowania w stosowaniu dostępnych na rynku jakościowych rozwiązań i wysokich standardów w działalności gospodarczej.</p> <p>Wyróżnienie „Uczelnia Liderów 2019” za aktywność linii uczelnia-gospodarka/gospodarka-uczelnia.</p> <p>Nominacja do Polskiej Nagrody Inteligentnego Rozwoju 2019, w dwóch kategoriach: Inspirująca kobieta na czele organizacji i Uczelnia przyszłości.</p>
WSPiA	<p>Wyróżnienie „Uczelnia Liderów” w ramach Primus XX Edycji Ogólnopolskiego Konkursu i Programu Certyfikacji Szkół Wyższych.</p> <p>Certyfikat Uczelnia Liderów uzyskany w 2020 r.</p> <p>„Uczelnia Liderów 2020” jest to wyróżnienie dla najlepszych polskich uczelni, a także ich jednostek organizacyjnych, kształcących LIDERÓW SPOŁECZNYCH – absolwentów wyposażonych w umiejętności i kompetencje liderskie, przywódcze, menedżerskie.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie oraz informacji dostępnych na portalu [Perspektywy](#).

Informacji o pozycji oraz możliwościach rozwojowych poszczególnych wydziałów lubelskich uczelni może dostarczyć także analiza wyników **oceny parametrycznej jednostek naukowych** z 2017 r. sporządzonej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁶⁵. Ocena jakości prowadzenia badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych MNiSW została dokonana przez Komitet Ewaluacji Jednostek

⁶⁵ Źródło: [strona internetowa Ministerstwa Edukacji i Nauki](#)

Naukowych na podstawie analizy dorobku naukowego wydziałów, instytutów naukowych i badawczych. Oceny poszczególnych wydziałów znajdują się w tabeli 130.

Tabela 130. Ocena parametryczna wydziałów lubelskich uczelni Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Uczelnia	Wydział	Kategoria
Nauki humanistyczne i społeczne		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Ekonomiczny	B
	Wydział Humanistyczny	B
	Wydział Prawa i Administracji	B
	Wydział Filozofii i Socjologii	B
	Wydział Politologii	B
Katolicki Uniwersytet Lubelski	Wydział Pedagogiki i Psychologii	B
	Wydział Nauk Humanistycznych	B
	Wydział Filozofii	A
	Wydział Teologii	A
	Wydział Nauk Społecznych	A
Politechnika Lubelska	Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji	B
	Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Gospodarce w Stalowej Woli	C
Nauki o życiu		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Biologii i Biotechnologii	B
	Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej	B
	Wydział Chemii	A
Katolicki Uniwersytet Lubelski	Wydział Biotechnologii i Nauk o Środowisku	C
Uniwersytet Medyczny	Wydział Farmaceutyczny z Oddziałem Analityki Medycznej	A+
	II Wydział Lekarski z Oddziałem Anglojęzycznym	A
	Wydział Nauk o Zdrowiu	C
Uniwersytet Przyrodniczy	I Wydział Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym	B
	Wydział Nauk o Żywności i Biotechnologii	A
	Wydział Medycyny Weterynaryjnej	B
	Wydział Inżynierii Produkcji	B
	Wydział Biologii, Nauk o Zwierzętach i Biogospodarki	B
Wydział Agrobiotechnologii	B	
Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu	B	
Nauki ścisłe i inżynierskie		
Politechnika Lubelska	Wydział Budownictwa i Architektury	A
	Wydział Elektrotechniki i Informatyki	A
	Wydział Inżynierii Środowiska	A
	Wydział Mechaniczny	A
	Wydział Podstaw Techniki	B
Katolicki Uniwersytet Lubelski	Wydział Matematyki, Informatyki i Architektury Krajobrazu	C
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Matematyki, Fizyki i Informatyki	B
Nauki o sztuce i twórczości artystycznej		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Artystyczny	B

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 lipca 2014 r. o przyznanych kategoriach naukowych jednostkom naukowym.

W Lublinie funkcjonują liczne **programy wsparcia uczniów i studentów**. Wiele z nich to inicjatywy oddolne, powstające na styku współpracy szkół, fundacji i stowarzyszeń czy nawet aktywnych jednostek, ze szkołami i uczelniami oraz z samymi młodymi ludźmi. Zapewniają one młodzieży nowe możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań, pomoc w wypełnianiu obowiązków

szkolnych, a nierzadko także wsparcie materialne. Ich dodatkowym efektem jest zakorzenianie młodych ludzi w przestrzeni „małej ojczyzny”, z której czerpią pozytywne i twórcze doświadczenia.

Władze miasta podejmują **działania** przyczyniające się do przyciągania i zatrzymania młodych talentów. Inicjatywą pozwalającą na włączenie młodych ludzi w pracę na rzecz miasta i zarazem „zakorzenianie” ich w Lublinie jest Młodzieżowa Rada Miasta Lublin. Rada została utworzona 26 maja 2006 r. jako przedstawicielstwo młodzieży – uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Lublina. Ma charakter opiniotwórczo-doradczy, a jej celem jest reprezentowanie interesów młodzieży wobec władz miasta oraz wspieranie rozwoju i aktywności młodych ludzi. W każdej kadencji przewidziane były minimum 4 posiedzenia sesji Młodzieżowej Rady Miasta. Młodzieżowa Rada oprócz zaangażowania w opiniowanie uchwał podejmowanych przez Radnych, włączała się także w różnego rodzaju projekty, między innymi we współorganizację Lubelskiej konferencji samorządów uczniowskich oraz Dni Młodzieży. Młodzież wielokrotnie odbywała delegacje do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w celu wymiany doświadczeń z innymi osobami zaangażowanymi w życie polityczne. Wybory do Młodzieżowej Rady Miasta Lublin przeprowadzane są w lubelskich szkołach ponadpodstawowych co roku we wrześniu i opierają się na tych samych zasadach, na jakich funkcjonują wybory do parlamentu czy samorządu. Kadencja Młodzieżowej Rady trwa rok. W 2019 r. rozpoczęła się XIV kadencja, a w 2020 r. XV kadencja. Do tej pory w Radzie zasiadało łącznie 965 Radnych, którzy przez 15 lat podjęli blisko 700 uchwał.

Z innych działań warto wskazać na wyróżnienia i jednorazowe stypendia Prezydenta Miasta Lublin dla najzdolniejszych uczniów – laureatów w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich, a także na *Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów*. Więcej informacji o tych działaniach znajduje się w części B.5. *Podnoszenie jakości edukacji*.

Wsparcie materialne dla studentów jest oferowane przede wszystkim przez lubelskie uczelnie. W roku akademickim 2019/2020 oraz 2020/2021 studenci mogli korzystać z różnych form wsparcia finansowego: własnych funduszy stypendialnych, stypendiów socjalnych, stypendiów rektora dla najlepszych studentów lub zapomóg w sytuacjach losowych, a także zwolnień z czesnego dla wyróżniających się żaków. Wymierne korzyści materialne wiązało się ze studiowaniem na kierunkach lub specjalnościach zamawianych przez ministerstwo. Uczelnie oferowały także możliwość zakwaterowania w domach studenckich. Ponadto, standardem uczelnianym są od lat biura karier, oferujące pomoc w znalezieniu pracy, miejsc odbywania praktyk i staży oraz prowadzących doradztwo zawodowe i szkolenia w zakresie poszukiwania pracy.

Szczególną pomocą są objęci **studenci niepełnosprawni**. Ich sprawami zajmują się pełnomocnicy rektora ds. osób niepełnosprawnych, pełniący rolę „centrum” wsparcia edukacyjnego dla tej grupy studentów. Standardem w tym zakresie staje się dostosowanie obiektów dydaktycznych do potrzeb osób z niepełnosprawnością oraz przyznawanie stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych finansowanego z dotacji przedmiotowej z MEiN.

Jednym z czynników wpływających na nasilenie zjawiska migracji, w tym zwłaszcza osób młodych, jest sytuacja na rynku pracy. **Liczbę bezrobotnych poniżej 25 roku życia** zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie i jej relację do ogółu osób w tej grupie wiekowej przedstawiono w tabeli 131. Dane te wskazują na poprawę sytuacji na rynku pracy – liczba młodych bezrobotnych w stosunku do 2012 r. zmniejszyła się o blisko 58,2%. W 2019 r. sytuacja na rynku znacząco się poprawiła, a liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się aż o 10,5% w stosunku do roku poprzedzającego. Odsetek bezrobotnych do 25 r.ż. wyniósł 8,0%, zmniejszając się tym samym o 0,1 p.p. W ostatnim analizowanym roku liczba bezrobotnych wzrosła o 28,5%, a stosunek bezrobotnych do osób pełnoletnich poniżej 25 r.ż. zwiększył się o 1,0 p.p. Należy pamiętać, że 2020 r. był szczególnym momentem nasilenia występowania zachorowań na COVID-19 i związanych z tym lockdownów.

Tabela 131. Wybrane informacje o bezrobotnych poniżej 25 r.ż. zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba bezrobotnych poniżej 25 r.ż. (stan na 31 XII)	2 211	2 040	1 444	1 193	1 075	854	803	719	924
Odsetek bezrobotnych w grupie osób w wieku 18–24 (w %)	12,9	11,7	9,8	8,6	8,4	7,6	8,1	8,0	9,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

Jednym z rozwiązań mających na celu wzmocnić powiązanie kształcenia uczelni z oczekiwaniami stawianymi młodym ludziom na rynku pracy jest **badanie losów zawodowych absolwentów**, do którego realizacji uczelnie zostały zobowiązane przepisami Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Brak jednoznacznych wytycznych co do sposobu realizacji badania, a przede wszystkim niskie stopy zwrotów z badań internetowych spowodowały, że jakość informacji dostarczanych w badaniu była bardzo niska⁶⁶. Z tych powodów w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego zapadła decyzja, aby po 1 października 2014 r. monitorować losy absolwentów na szczeblu centralnym z wykorzystaniem danych ZUS (tzw. „monitoring centralny”). Badania realizowane przez same uczelnie stały się nieobowiązkowe, dlatego szkoły wyższe stopniowo rezygnowały lub ograniczały realizację tych badań.

Wydział Strategii i Przedsiębiorczości Urzędu Miasta Lublin monitoruje losy lubelskich absolwentów. W 5. edycji badania zgromadzono informacje o dalszych losach 3 284 uczniów absolwentów lubelskich liceów i techników roku szkolnego 2020/2021. Najważniejsze wnioski jakie sformułowani badacze, brzmią następująco:

- 46,9% uczniów liceów i techników pochodzi spoza Lublina;
- 80,1% absolwentów szkół średnich kontynuuje edukację;
- 4,9% absolwentów (spośród tych, których losy znamy) nie kontynuuje edukacji ani nie pracuje;
- w Lublinie zostało 71,2% absolwentów kontynuujących kształcenie, którzy w trakcie nauki mieszkali w Lublinie, a 76,6% absolwentów lubelskich szkół kontynuuje edukację w regionie;
- 3,1% absolwentów mieszkających w Lublinie i 3,1% wszystkich uczniów lubelskich o znanych losach szkół wyjechało za granicę – zarówno w celach edukacyjnych, jak i zarobkowych;

⁶⁶ Zob. więcej: *Badanie losów absolwentów szkół średnich w Lublinie, Rocznik 2020/2021, 5 edycja*, Urząd miasta Lublin 2021.

- w porównaniu do poprzednich edycji badania (2016–2019) odsetek absolwentów pozostających w regionie zmniejszył się nieznacznie (o 1,8 p.p.), natomiast relatywnie silny spadek dotyczył absolwentów mieszkających w Lublinie kontynuujących edukację (o 7,3 p.p.). Migracje zagraniczne okazały się najmniejsze od początku realizacji badania w 2016 r.;
- migracje młodzieży poza region okazują się być coraz bardziej selektywne – tzn. nasila się odpływ najbardziej utalentowanej młodzieży. Spośród 10% absolwentów z najwyższymi wynikami naukę poza regionem podjęło aż 63,0% – znacznie więcej niż w poprzednich latach. Na tym tle można zarekomendować podjęcie działań mających na celu zarówno zatrzymanie młodzieży w regionie (np. promocja lubelskich uczelni, promowanie aktywności młodych i ich zakorzenienie w społeczności lokalnej, wzmocnienie promocji gospodarczej miasta), jak i przyciągania talentów (np. programy przyciągania wybitnych absolwentów do Lublina, zwł. z zagranicy). Warto również rozważyć podjęcie działań samorządu w kierunku instytucjonalizacji diaspory z Lublina i kreowania ich jako ambasadorów miasta.

Podsumowując rozważania warto zwrócić uwagę, że obecność uczelni wyższych w mieście prowadzi do silnych migracji. Rokrocznie do Lublina napływają tysiące młodych ludzi, przede wszystkim z województwa lubelskiego, a wielu z nich po edukacji wraca do swoich domów lub migruje do innych miast. Większość absolwentów szkół średnich – także tych kończących najlepsze licea – zostaje w Lublinie. Co więcej, wielu absolwentów studiów pochodzących spoza miasta pozostaje w Lublinie, co oddziałuje w kierunku odmładzania struktury wiekowej miasta.

Jednym z najważniejszych czynników zachęcających młodych ludzi do pozostania lub przyjazdu do Lublina jest oferta kształcenia. Analiza prowadzi do wniosku, że bogata oferta kształcenia stanowi atut lubelskich uczelni. W rankingu Perspektywy Uniwersytet Medyczny uplasował się w drugiej dziesiątce, Politechnika Lubelska, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Uniwersytet Przyrodniczy znalazły się w czwartej. Kategorię „A” w ocenie parametrycznej MNiSW, wskazującą na wysoką jakość badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych, otrzymało 11 wydziałów lubelskich uczelni.

Wskazując kierunki dalszych kroków warto zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia systemowych działań w zakresie szeroko rozumianej edukacji regionalnej i promocji Lublina wśród młodych ludzi. Zaprezentowanie rzetelnej wiedzy o mieście z wykorzystaniem atrakcyjnych form przekazu może pomóc zmienić wiele stereotypowych, negatywnych przekonań o perspektywach stojących przed osobami pozostającymi w Lublinie. Kolejnym postulatem może być stworzenie programu promującego Lublin wśród osób, które wyjechały z Lublina. Warto rozważyć także wzmocnienie doradztwa zawodowego w szkołach, co pozwoli na dokonywanie bardziej trafnych (z punktu widzenia zapotrzebowania na rynku pracy) wyborów edukacyjnych przez młodych ludzi. Zachętą do osiedlania się w Lublinie będą także działania realizowane w Obszarach Rozwojowych *B. Przyjazność* oraz *C. Przedsiębiorczość*, podnoszące jakość życia mieszkańców i poprawiające perspektywy zawodowe w mieście.

Podsumowanie

Monitorowanie realizacji celów zapisanych w dokumencie strategicznym jest elementem koniecznym w procesie spójnego planowania działań i zarządzania strategicznego. Informuje realizatorów Strategii oraz innych interesariuszy o dokonywanych postępach we wdrażaniu Strategii. Pozwala zidentyfikować zachodzące procesy wewnątrz urzędu oraz w jego otoczeniu zewnętrznym, tym samym ułatwiając korygowanie odstępstw od planu działania i wprowadzenie modyfikacji w przyszłych latach. Podobnie jak w poprzednim dokumencie autorom raportu monitorującego chodziło o dostarczenie informacji użytecznych w strategicznym programowaniu rozwoju gminy, ale także stworzenie swoistego kompendium wiedzy o rozwoju miasta. Kolejny już *Raport monitoringowy z realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* to ważna publikacja w tak wieloaspektowy i wyczerpujący sposób odpowiadająca na pytanie „Jak rozwija się Lublin”, postawione w tytule niniejszego dokumentu.

Metropolitalny Lublin to długofalowy zrównoważony rozwój, rozwiązywanie problemów miasta jako całości, jak i problemów pojedynczych mieszkańców wynikające z ich indywidualnych potrzeb. To spójny system, w ramach którego funkcjonują i wzajemnie przenikają się sieci usług, infrastruktury, bezpieczeństwa publicznego, administracji, edukacji i kultury. Autorzy niniejszego raportu dokonali szczegółowej analizy działań, jakie zostały podjęte w latach 2019–2020 na rzecz realizacji celów *Strategii Lublin 2020* skupionych w 4 Obszarach Rozwojowych: *A. Otwartość, B. Przyjazność, C. Przedsiębiorczość i D. Akademickość*. Analiza 111 wskaźników ilościowych i opisowych generalnie potwierdza, że Lublin znajduje się w fazie dynamicznego rozwoju, a Strategia jest sukcesywnie realizowana.

Pomimo uszczuplenia dochodów budżetu miasta i pandemii koronawirusa Lublinowi udało się w latach 2019–2020 utrzymać wieloletnie wysokie tempo rozwoju inwestycyjnego. Walka z pandemią wymusiła konieczność podjęcia działań oszczędnościowych we wszystkich możliwych obszarach działalności miasta, w celu minimalizacji negatywnych konsekwencji finansowych. W pierwszej kolejności ponoszone były wydatki obligatoryjne i związane z zapewnieniem ciągłości funkcjonowania miasta w zakresie usług dla mieszkańców, zaś wstrzymywane lub przesuwane w czasie zadania nowe czy fakultatywne. W odniesieniu do zadań inwestycyjnych realizowane były zadania, z których miasto nie mogło zrezygnować lub przesunąć w czasie, tj. projektów finansowanych z udziałem środków europejskich, w przypadku których podpisano już umowy o dofinansowanie, a rezygnacja oznaczałaby konieczność zwrotu dofinansowania europejskiego, czy też zadania realizowane ze środków własnych, których wykonanie było w toku lub w przypadku, których rezygnacja wiązałaby się z negatywnymi konsekwencjami finansowymi w postaci kar za rozwiązanie umów z wykonawcami. Realizacja niektórych zadań bieżących była niemożliwa do przeprowadzenia ze względu na szereg zakazów i obostrzeń. W związku z powyższym część wydatków nie została zrealizowana lub zrealizowana została w ograniczonym zakresie, zaś w przypadku niektórych pozycji dokonano zmniejszenia planowanych wydatków.

Warto podkreślić że na 2019 r. przypadł Wielki Jubileusz 450-lecia zawarcia Unii Polsko-Litewskiej. Tę wyjątkową rocznicę Lublin świętował pod hasłem „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej”.

Całoroczny program obchodów obfitował w działania naukowe i edukacyjne, projekty historyczno-kulturalne i tematyczne odsłony miejskich festiwali. W przestrzeni Lublina odbywały się liczne inscenizacje historyczne oraz happeningi nawiązujące do wydarzeń sprzed wieków i zapraszające Mieszkańców do wspólnego świętowania. Kolejny jubileusz, tj. 15-lecie wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, także obchodzono podczas Święta Dwóch Unii, a jednym z kluczowych wydarzeń roku jubileuszowego był Kongres Dwóch Unii – spotkanie historyków i intelektualistów, biorących udział w kształtowaniu obrazu współczesnej Europy.

W analizie obszaru **Otwartość** za kluczowe inwestycje realizujące ten cel, a ukończone w 2019 r. zaliczyć należy przebudowę kluczowych węzłów komunikacyjnych, rondo Lubelskiego Lipca '80, ul. Fabryczną z mostem na rzece Czerniejówce i odcinkami Al. Zygmuntowskich, łącznik ul. Kunickiego z ul. Wrotkowską, a także bezkolizyjne skrzyżowanie z bocznicą kolejową. Ponadto jest to budowa skrzyżowania ul. Diamentowej z projektowanym przedłużeniem ul. Lubelskiego Lipca '80 oraz z ul. Krochmalnej. Ważną dla Lublina była rozbudowa ul. Abramowickiej na odcinku od ul. Sadowej do granicy miasta, a także w ul. Choiny wraz z trakcją na Czechów i węzłem komunikacyjnym oraz pierwszym parkingiem P&R. W tym roku zakończono także budowę dwujezdniowej drogi ul. Grygowej wraz z 4 wiaduktami nad terenami PKP. Ważne dla mieszkańców były budowy i przebudowy dróg w dzielnicach: przebudowa ul. Balladyny, ul. Firlejowskiej, ul. Halickiego i ul. Barcickiego, budowa ul. Kaskadowej, ul. Kasztanowej, ul. Boya-Żeleńskiego, ul. Chabrowej i ul. Rozmarynowej, przebudowa ul. Kalinowszczyzna, ul. Piaskowej i ul. Pawiej wraz z mostem, rozbudowa ul. Pana Tadeusza. Powstały też węzły przesiadkowe wraz z parkingiem P&R powstały przy ul. Abramowickiej oraz przy ul. Choiny. W 2019 r. trwały przygotowania do realizacji priorytetowej dla miasta i regionu inwestycji, takiej jak Dworzec Metropolitalny. Co ważne, zakończyła się inwestycja rozbudowy terminala Portu Lotniczego Lublin S.A. Po oddaniu budynku do użytkowania jego przepustowość zwiększyła się do ok. 2 mln pasażerów rocznie. W 2020 r. realizowane były takie inwestycje jak przebudowa skrzyżowania ul. Jantarowej z ul. Jana Pawła II, budowa ulic Biskupińskiej i Szafranowej, remonty ulic Nałęczowskiej. Remont przeszły również ul. Bema, ul. Nadrzeczna na odcinku od ul. Rejtana do ul. Tuwima oraz ul. Robotnicza na odcinku od ul. Wilczej do ul. Mickiewicza.

Otwartość rozumiana jako współpraca ponadlokalna wyraziła się zorganizowanym w październiku 2020 r. Kongresie Współpracy Transgranicznej. Ze względu na sytuację epidemiczną przyjął on formułę online, a poświęcony był wyzwaniom, jakie przed lokalnymi wspólnotami w całej Europie postawiła pandemia COVID-19.

W obszarze **Przyjazność** na plan pierwszy w 2019 r. wybija się rozpoczęcie rewitalizacji przyrodniczej 22 ha Parku Ludowego i zakończenie rozbudowy Parku Jana Pawła II – w kierunku ul. Poznańskiej, a także po stronie os. Górki, powstanie ogrodów kieszonkowych przy ul. Kunickiego, wykonanie łąk kwietnych na większych obszarach przy ul. Głębokiej, ul. Nałęczowskiej, al. Unii Lubelskiej na rondzie Mokrskiego, w parku Rury, nad Zalewem Zembrzyckim. Miasto wdrożyło ustalenia panelu obywatelskiego dotyczące walki ze smogiem. Co najmniej 1 mln zł rocznie przeznaczono zostało na wymianę pieców. W ramach dotacji Programu Ograniczania Niskiej Emisji w 2019 r. Lublin podpisał ponad 140

umów na kwotę blisko 1 mln zł. W 2019 r. miasto prowadziło działania w celu pozyskania kolejnych gruntów pod budownictwo mieszkaniowe rozwiązując problemy gruntowe, które do tej pory blokowały możliwość rozpoczęcia budowy kolejnych mieszkań komunalnych. Działalność rozpoczął nowy punkt konsultacyjno-doradczy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie, dzięki któremu osoby zagrożone wykluczeniem społecznym mogą uzyskać bezpłatne poradnictwo prawne, psychologiczne i pedagogiczne. Powstało też 20 nowych miejsc w placówce wsparcia dziennego. Powstało 8 nowych klubów seniora (6 przy Domach Pomocy Społecznej, 2 przy Zespole Ośrodków Wsparcia). W 2019 r. seniorzy otrzymali możliwość korzystania z bezpłatnej komunikacji miejskiej. Miasto realizowało pilotażowy program opieki wytchnieniowej. Nowe miejsca powstały w Ośrodku Wsparcia Benjamin przy ul. Zbożowej. Od 2019 r. funkcjonują kolejne dwa mieszkania wspomagane przeznaczone dla 6 osób z niepełnosprawnością. DPS uruchomił w 2019 r. przy ul. Kosmonautów bezpłatną wypożyczalnię sprzętu pielęgnacyjnego i wspomagającego. Działalność rozpoczął nowy ośrodek wsparcia o charakterze rodzinnych domów pomocy przy ul. Kalinowszczyzna, posiadający dwa domy po 8 miejsc całodobowego pobytu dla osób starszych i po 10 miejsc pobytu dziennego każdy. W 2019 r. zlikwidowanych zostało 56 barier architektonicznych. Na terenie miasta powstało blisko 600 nowych miejsc opieki nad dziećmi w 14 niepublicznych żłobkach oraz klubach dziecięcych. Lublin zyskał też miano krajowego centrum elektromobilności, spełniając najwyższy, 25% próg udziału autobusów zeroemisyjnych we flocie pojazdów komunikacji miejskiej. Warto wspomnieć, że na terenie Lublina w 2019 r. działało 20 ogólnodostępnych punktów ładowania pojazdów elektrycznych.

W 2020 r. ogłoszony oraz rozstrzygnięty został przetarg na budowę Dworca Metropolitalnego. Inwestycja o wartości ponad 231 mln zł. Pomiędzy ulicami Młyńską, Gazową i Dworcową powstanie nowoczesny dworzec na miarę XXI wieku, który będzie obsługiwał autobusy komunikacji miejskiej, pozamiejskiej i dalekobieżnej, stając się centrum komunikacyjnym nie tylko dla Lublina, ale również dla całego regionu. Kluczową inwestycją drogową w 2020 r. była przebudowa Al. Racławickich z rondem Honorowych Krwiodawców, ul. Lipową i ul. Poniatowskiego wraz z niezbędną infrastrukturą: buspasami, chodnikami i ścieżkami rowerowymi, oświetleniem, przebudową trakcji trolejbusowej i zatok autobusowych, sygnalizacją świetlną oraz przebudową instalacji podziemnych i kanalizacji deszczowej. Wraz z końcem 2020 r. zakończyły się prace związane z kompleksową rewitalizacją 22-hektarowego Parku Ludowego. Lublin kontynuował projekt modernizacji infrastruktury przystankowej. W 2020 r. zakończono budowę zespołów przystanków przesiadkowych. Nowe miejsca przesiadkowe powstały przy ul. Związkowej, w rejonie ronda Dmowskiego, na ul. Turystycznej – w rejonie przystanku kolejowego Lublin – Zadębie, przy Dworcu Głównym PKP na ul. Kunickiego oraz w rejonie ul. Mickiewicza. Ostatni zespół objął rejon skrzyżowania al. Kraśnickiej i ul. Bohaterów Monte Cassino. Całkowity koszt tego zadania wyniósł 11 mln zł, z czego 85% stanowiły środki europejskie. Poza inwestycjami współfinansowanymi z funduszy europejskich miasto zrealizowało również zadania ze środków własnych. Jedną z ważniejszych inwestycji drogowych było zakończenie przebudowy ul. Kalinowszczyzna. Na długości 1 200 m wykonano nową nawierzchnię mineralno-asfaltową wraz z chodnikami. Powstała rów-

niez ścieżka rowerowa o łącznej długości ponad 2,4 km. Prace drogowe objęły również kanalizację deszczową, sieć wodociągową, branżę elektryczną i teletechniczną. Ulica zyskała również nowe oświetlenie. Wartość zrealizowanej inwestycji to blisko 14,5 mln zł.

Dwa lata realizacji działań w obszarze **Przedsiębiorczość** są dowodem na pozostawanie miasta na ścieżce stabilnego rozwoju gospodarczego. Firmy, które w 2019 r. pojawiły się w Lublinie, zapowiedziały utworzenie 700 nowych miejsc pracy. W Lublinie pojawili się nowi inwestorzy – 3 w sektorze produkcyjnym: Borg Automotive, Turck, Data Modul, a także 10 w sektorze nowoczesnych usług dla biznesu: Predica, Pakke.dk, Onwelo, Castille Resources, Lingaro, Venture Devs, Capgemini, Cheepro, firma doradcza PwC. W dalszym ciągu rozwija się Podstrefa Lublin Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec, swoje zakłady otworzyły w niej 4 nowe firmy: Cewar, Elpes, Gorbi oraz Lift Service. W tym samym czasie Aliplast zakończył budowę nowego zakładu produkcyjnego o powierzchni 6 tys. m² oraz uruchomił nową linię produkcyjną, a MLP Lublin ukończył rozbudowę parku produkcyjno-logistycznego przy ul. Plewińskiego. Omawiany rok to także czas intensywnego rozwoju sektora nowoczesnych usług. Lublin zanotował wzrost dostępności wysokiej klasy powierzchni biurowej, plasując się na 7. miejscu wśród rynków regionalnym z 15-procentowym wzrostem podaży i powierzchnią biurową przekraczającą 200 tys. m². Powstały kolejne obiekty biurowe – przy ul. Wojciechowskiej oraz al. Kraśnickiej, dzięki którym podaż nowoczesnej powierzchni biurowej zwiększyła się o kolejne 22 tys. m². Miasto kontynuowało działania na rzecz Lubelskiej Dzielnicy Kreatywnej. Przy ul. Lubartowskiej i ulicach do niej przyległych rozwijają się tzw. przemysły kreatywne, a także rzemiosło. Miasto finansuje też przestrzeń coworkingową „Ładno Pracownię”. Lublin utrzymał pozycję 4. największego ekosystemu startupowego w Polsce w badaniu fundacji „Startup Poland”. Ponadto w 2019 r. miasto przeznaczyło ponad 7,3 mln zł na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizację zawodową.

W 2020 r. Miasto udzielało wsparcia grupom przedsiębiorców, których płynność finansowa uległa pogorszeniu w związku z ponoszeniem negatywnych konsekwencji ekonomicznych wynikających z epidemii COVID-19, na podstawie art. 15p Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (...) (Dz. U. z 2020 r., poz. 1842) poprzez stosowanie ulg w formie zwolnień lub obniżek w podatkach lokalnych, w tym w podatku od nieruchomości. W wielu uzasadnionych przypadkach miasto zdecydowało się odroczyć termin płatności podatku lub rozłożyć zapłatę podatku na raty, odroczyć lub rozłożyć na raty zapłatę zaległości podatkowej wraz z odsetkami za zwłokę, umorzyć w całości lub w części zaległości podatkowe (podatek niezapłacony w terminie płatności), odsetki za zwłokę lub opłatę prolongacyjną. W przypadku podatnika prowadzącego działalność gospodarczą udzielenie ulgi następowało z zachowaniem przepisów dotyczących pomocy publicznej. W oparciu o przepisy Ordynacji podatkowej, miasto umorzyło zaległości podatkowe z tytułu podatku od nieruchomości wraz z odsetkami za zwłokę w wysokości niemal 155 tys. zł oraz ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego w formie odroczenia lub rozłożenia na raty zapłaty zaległości podatkowej z tytułu podatku od nieruchomości wraz z odsetkami za zwłokę, na łączną kwotę 3,3 mln zł. We wrześniu 2020 r. pierwszych uczniów przyjęła nowo wybudowana szkoła

podstawowa przy ul. Berylowej, która jest jedną z najnowocześniejszych placówek w Polsce. Otwarte zostało nowe miejskie przedszkole przy ul. Dożynkowej. Kontynuowana była modernizacja zabytkowego budynku Zespołu Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów przy ul. Bernardyńskiej. Rozpoczęła się budowa nowej sali sportowej przy I Liceum Ogólnokształcącym przy Alejach Racławickich. Miasto prowadziło także termomodernizacje placówek oświatowych. Na terenie Lublina wyznaczono pierwsze dedykowane parkingi dla hulajnóg, 20 specjalnie oznakowanych miejsc powstało w ścisłym centrum miasta, w rejonie Dworca PKS, jak również na terenie miasteczka akademickiego. W Domu Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty zakończyły się prace budowlane związane z rozbudową Centrum Rozwoju i Integracji Społecznej Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną oraz odbudową po pożarze pozostałej części budynku. Miasta Lublin powołało Środowiskowy Ośrodek Wsparcia „Kalina”, jest to nowoczesny i specjalistyczny obiekt oferuje osobom starszym, w szczególności z zaburzeniami pamięci i schorzeniami pokrewnymi, zarówno usługi dzienne, jak i całodobowe. Na lubelskich Czubach otwarty został nowy ośrodek świadczący dzienną opiekę i wsparcie osób starszych – Dzienny Dom Senior+, w którym opiekę znalazły osoby starsze i niesamodzielne. Placówka dysponuje 40 miejscami dla mieszkańców Lublina w wieku 60+, nieaktywnych zawodowo i jest w pełni dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zakończyły się prace adaptacyjne mieszkań interwencyjnych przy ul. Północnej, z których skorzystają osoby poszkodowane w wyniku nagłych zdarzeń oraz ofiary przemocy domowej.

Rozwój Lublina w obszarze **Akademickość** zależy w przeważającej mierze od decyzji podejmowanych przez autonomiczne uczelnie. Lublin aktywnie wspiera uczniów i studentów w ramach miejskich programów stypendialnych, a także nagradzając laureatów i finalistów stopnia centralnego olimpiad oraz turniejów. Każdego roku jest to ponad 100 stypendiów, a łączna suma świadczeń wynosi blisko 1 mln zł. 2019 r. to kolejny sukces programu Study in Lublin – realizowanej od ośmiu lat strategii przyciągania studentów zagranicznych. W roku akademickim 2019/2020 na 9 lubelskich uczelniach studiowało ich w Lublinie 6,3 tys., a w roku akademickim 2020/2021 – już 7 tys.

Lata 2019–2020 nie były łatwym okresem w życiu miasta. Złożyło się na to wiele czynników. Stan epidemii ograniczył wpływy samorządu w wielu dziedzinach, jednocześnie zwiększył wydatki w kolejnych obszarach. Odnotowano znaczny spadek dochodów miasta spowodowany niekorzystnymi zmianami w partycypacji samorządów w podatku PIT wprowadzonymi przez rząd w 2019 r. Do tego dołączyła postępująca dewaluacja wartości pieniądza i wzrost cen. Mimo tych wszystkich trudności udało się Lublinowi utrzymać przyjęty od lat kierunek zmian i zrealizować zaplanowane inwestycje. Dowodem na to są liczne zadania infrastrukturalne w transporcie, komunikacji, niskoemisyjności i rewitalizacji, duży nacisk na powiększanie zielonej infrastruktury, realizacja programów społecznych, wspieranie kultury i sportu oraz współpraca z silnym środowiskiem uniwersyteckim.

Bibliografia

Literatura

1. *Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi miasta Lublin za rok 2019*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2020.
2. *Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi miasta Lublin za rok 2020*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2021.
3. *Badanie losów absolwentów szkół średnich w Lublinie*, Rocznik 2020/2021, 5 edycja, Urząd miasta Lublin 2021.
4. Bąkowski A., Mażewska M., *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.
5. *Diagnoza Lublin 2030. Raport z badań ankietowych*, Urząd Miasta Lublin 2021.
6. *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2019/2020*, Urząd Miasta Lublin 2020.
7. *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2020/2021*, Urząd Miasta Lublin 2021.
8. *Jak rozwija się Lublin? Raport monitoringowy z realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 w latach 2016–2018*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2020.
9. Mącik R., Ratajczyk M., Smalej O., *Analiza Stanu Przemysłów Kreatywnych w Lublinie*, Lublin 2018.
10. *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrow Kluczowych Część I: Charakterystyka krajowego klastra kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*, PARP, Warszawa 2014.
11. Porter M. E., *O konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.
12. *Raport Roczny 2019*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020.
13. *Raport Roczny 2020*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2021.
14. *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2019 r.*, Narodowy Bank Polski 2020.
15. *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2020 r.*, Narodowy Bank Polski 2021.
16. Raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata.
17. *Regional Innovation Scoreboard 2016*, European Commission, 2016.
18. *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2019 r.*, Lublin 2020.
19. *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2020 r.*, Lublin 2021.
20. *Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Lublin*, Lublin, różne lata.
21. *Sprawozdanie z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Lubelskiego Powiatu Grodzkiego za rok 2019*, Lublin 2020.
22. *Sprawozdanie z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Lubelskiego Powiatu Grodzkiego za rok 2020*, Lublin 2021.
23. *Sprawozdanie z realizacji zadań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie za 2019 rok*, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Lublin 2020.
24. *Sprawozdanie z realizacji zadań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie za 2020 rok*, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Lublin 2021.
25. *Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013.
26. *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce*, różne lata.
27. *Zielona Księga dot. Obszarów Metropolitalnych. Dokument do konsultacji*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012.

Akty prawne

1. Uchwała nr 879/XXVII/2021 Rady Miasta Lublin z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
2. Uchwała nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta Lublin.

3. Uchwała nr 348/XIII/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 23 grudnia 2015 r. w sprawie przyjęcia Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016–2020.
4. Uchwała nr 328/XI/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 19 listopada 2015 r. w sprawie przyjęcia Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016–2020.
5. Uchwała nr 693/XXVIII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020.
6. Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury.
7. Uchwała nr 868/XXXIII/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 12 października 2017 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023.
8. Uchwała Nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020 w przestrzeni Europy Środkowo-Wschodniej.
9. Uchwała nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020.
10. Uchwała Nr 897/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025.
11. Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz. U. 2020 r. poz. 1670 oraz z 2021 r. poz. 2105.
12. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. z 2021 r. poz. 2273 i 2265.
13. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, Dz. U. z 2015 r. poz. 774 i 1688.
14. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz. U. z 2022 r. poz. 574, 665, 1010, 1079, 1117 i 2232.
15. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz. U. z 2022 r. poz. 1324 i 1383.
16. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz. U. z 2020 r. poz. 802 i 1086 oraz z 2021 r. poz. 11 i 485.
17. Zarządzenie nr 55/1/2019 z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie powołania Rady Sportu na lata 2019–2024.
18. Zarządzenie nr 40/12/2019 z dnia 16 grudnia 2019 r. w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.

Strony internetowe

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego,
<https://bdl.stat.gov.pl>.
2. Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Lublin,
<http://bip.lublin.eu>.
3. Geoportal miejski miasta Lublin,
<http://geoportal.lublin.eu>.
4. Mapa infrastruktury rowerowej Lublina i okolic,
<http://mirl.info.pl>.
5. Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych,
<http://absolwenci.nauka.gov.pl>.
6. Portal naprawmyto.pl,
<https://naprawmyto.pl>.
7. Portal Perspektywy,
<http://www.perspektywy.pl>.
8. Strona internetowa Budżetu Obywatelskiego w Lublinie,
<https://decyduje.lublin.eu/pl>.
9. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad,
<http://www.gddkia.gov.pl>.
10. Strona internetowa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II,
<http://www.kul.pl>.
11. Strona internetowa Lubelski Rower Miejski,

- <https://lubelskiower.pl>.
12. Strona internetowa Urzędu Miasta Lublin,
<http://www.lublin.eu>.
 13. Strona internetowa Miejskiego Ośrodka Pomocy w Lublinie,
<https://mopr.lublin.eu>.
 14. Strona internetowa Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie,
<http://muplublin.praca.gov.pl>.
 15. Strona internetowa Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie,
<http://muplublin.praca.gov.pl>.
 16. Strona internetowa PKP Intercity,
<http://rozkład-pkp.pl>.
 17. Strona internetowa Politechniki Lubelskiej,
 18. <http://www.pollub.pl>.
 19. Strona internetowa portalu branżowego,
<http://www.inzynieria.com>.
 20. Strona internetowa Portu Lotniczego Lublin,
<http://www.airport.lublin.pl>.
 21. Strona internetowa Przewozy Regionalne (PolRegio),
<https://www.polregio.pl>.
 22. Strona internetowa Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie,
<https://www.umcs.pl>.
 23. Strona internetowa Uniwersytetu Medycznego w Lublinie,
<https://www.umlub.pl>.
 24. Strona internetowa Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie,
<https://www.up.lublin.pl>.
 25. Strona internetowa Urzędu Statystycznego w Lublinie,
<http://lublin.stat.gov.pl>.
 26. Strona internetowa Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie,
<http://wuplublin.praca.gov.pl>.
 27. Strona internetowa województwa lubelskiego,
<http://www.lubelskie.pl>.
 28. Strona internetowa Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie,
<https://www.wsei.lublin.pl>.
 29. Strona internetowa Wyższej Szkoły Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie,
<http://www.wsns.lublin.pl>.
 30. Strona internetowa Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie,
<https://wspa.pl>.
 31. Strona internetowa Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej im. Wincentego Pola w Lublinie,
<https://wssp.edu.pl>.
 32. Strona internetowa Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie,
<http://www.zdm.lublin.eu>.
 33. Strona internetowa Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie,
<https://www.ztm.lublin.eu>.

Spis ramek, rysunków, tabel i wykresów

Ramki

Ramka 1. Drogi, chodniki, miejsca parkingowe.....	49
Ramka 2. Czego potrzebuje Lublin? Mobilność transportowa i ocena transportu w Lublinie	51
Ramka 3. Czego potrzebuje Lublin? Usługi publiczne	63
Ramka 4. Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na lata 2016–2020	66

Ramka 5. Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020	68
Ramka 6. Czego potrzebuje Lublin? Jakość życia	83
Ramka 7. Czego potrzebuje Lublin? Budżet Obywatelski Lublina	126
Ramka 8. Rynek pracy w Lublinie	143
Ramka 9. Polska Strefa Inwestycji.....	146
Ramka 10. Lubelska Wyżyna IT	155
Ramka 11. Czego potrzebuje Lublin? Działalność gospodarcza	162
Ramka 12. Klastry funkcjonujące w Lublinie	165
Ramka 13. CreArt. Sieć miast na rzecz twórczości artystycznej 2017–2021	176
Ramka 14. Regional Creative Industry Alliance. Od europejskich rekomendacji do regionalnych strategii na rzecz wzrostu konkurencyjności przemysł-ów kreatywnych i przemysłów kultury 2017–2021.....	176
Ramka 15. INCREAS – innowacje i kreatywne rozwiązania dla dziedzictwa kulturowego 2020–2022.....	177
Ramka 16. Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych „Perspektywy 2021” – Umiędzynarodowienie	185

Rysunki

Rysunek 1. Przebieg obwodnicy Lublina (stan na koniec 2020 r.).....	13
Rysunek 2. Lokalizacja punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie	18
Rysunek 3. Schemat układu produktów turystycznych Lublina.....	23
Rysunek 4. Znaki marki – logo (z lewej) oraz sygnet (z prawej) miasta Lublin	30
Rysunek 5. Schemat linii podmiejskich oraz lata uruchomienia nowych tras.....	40
Rysunek 6. Gminy wchodzące w skład Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego	41
Rysunek 7. Logo ZIT LOF	41
Rysunek 8. Podział na rejony planistyczne miasta Lublin (grudzień 2020 r.)	77
Rysunek 9. Strefa płatnego parkowania w Lublinie w 2020 r.	80
Rysunek 10. Obiekty zabytkowe w centrum Lublina	83

Tabele

Tabela 1. Wykaz mierników służących do monitorowania <i>Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020</i> wykorzystanych w raporcie za lata 2019–2020	6
Tabela 2. Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie	14
Tabela 3. Natężenie ruchu na wybranych drogach dojazdowych do Lublina.....	15
Tabela 4. Liczba operacji lotniczych Portu Lotniczego Lublin S.A.	16
Tabela 5. Liczba pasażerów korzystających z portu lotniczego Lublin S.A.	16
Tabela 6. Kierunki połączeń lotniczych oferowanych w latach 2019–2020 r.	17
Tabela 7. Liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) w Lublinie (stan na koniec roku)	18
Tabela 8. Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin.....	21
Tabela 9. Baza noclegowa – obiekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych	21
Tabela 10. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w Lublinie (w %)	21
Tabela 11. Wiodące produkty turystyczne Lublina.....	24

Tabela 12. Liczba miast partnerskich Lublina i podpisanych porozumień o współpracy	26
Tabela 13. Liczba zameldowanych cudzoziemców w Lublinie (stan na koniec roku kalendarzowego)	33
Tabela 14. Połączenia kolejowe Lublina z wybranymi miejscowościami w regionie, organizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego.....	38
Tabela 15. Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (w km)	39
Tabela 16. Liczba patentów i wynalazków w Lublinie	43
Tabela 17. Liczba patentów i wynalazków w województwie lubelskim	43
Tabela 18. Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego	44
Tabela 19. Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność.....	48
Tabela 20. Długość dróg według kategorii (w km, stan na koniec roku).....	48
Tabela 21. Wybrane informacje o funkcjonowaniu transportu publicznego w Lublinie	50
Tabela 22. Długość tras rowerowych (w km).....	52
Tabela 23. Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej wraz z odsetkiem mieszkańców korzystających z tych sieci	52
Tabela 24. Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska.....	53
Tabela 25. Ilość oraz struktura odpadów odebranych w latach 2018–2020	53
Tabela 26. Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m ³)	54
Tabela 27. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych w Lublinie.....	56
Tabela 28. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne (w %).....	57
Tabela 29. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych Gminy Lublin	58
Tabela 30. Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego oraz średnia wielkość świadczenia	58
Tabela 31. Liczba przestępstw i ich wykrywalność	59
Tabela 32. Liczba kolizji i wypadków drogowych.....	59
Tabela 33. Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej.....	60
Tabela 34. Liczba osób obsłużonych w Biurze Obsługi Mieszkańca w Lublinie (w tys.)	61
Tabela 35. Liczba rodzin i osób objętych pomocą MOPR w ramach ustawy o pomocy społecznej	64
Tabela 36. Liczba domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie.....	65
Tabela 37. Liczba osób korzystających z usług domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie	65
Tabela 38. Statystyka dyskusji publicznych prowadzonych w 2019 r.	72
Tabela 39. Plany miejscowe uchwalone w 2019 r.	73
Tabela 40. Obszary, w których w 2019 r. przystąpiono do zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.....	74
Tabela 41. Inne podjęte uchwały	75
Tabela 42. Plany miejscowe uchwalone w 2020 r.	75
Tabela 43. Obszary, w których w 2020 r. przystąpiono do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.....	76
Tabela 44. Obszary, w których w 2020 r. przystąpiono do zmiany MPZP.....	77
Tabela 45. Inne podjęte uchwały w 2020 r.	77
Tabela 46. Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %).....	77
Tabela 47. Liczba pojazdów w Lublinie zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów	78

Tabela 48. Pojazdy samochodowe i ciągniki – wskaźniki	78
Tabela 49. Wybrane informacje o terenach zielonych w Lublinie	80
Tabela 50. Wybrane informacje o kinach.....	86
Tabela 51. Liczba zwiedzających w muzeach w Lublinie (w tys.)	87
Tabela 52. Liczba odwiedzających wybrane miejsca Lublinie (w tys.)	87
Tabela 53. Wybrane informacje o bibliotekach	87
Tabela 54. Liczba obiektów sportowych	88
Tabela 55. Wybrane informacje o funkcjonowaniu Lubelskiego Roweru Miejskiego.....	89
Tabela 56. Liczba klubów sportowych	90
Tabela 57. Osiągnięcia lubelskich sportowców.....	90
Tabela 58. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2019 r.	95
Tabela 59. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2020 r.....	98
Tabela 60. Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne	105
Tabela 61. Placówki oświatowe	107
Tabela 62. Uczniowie w placówkach oświatowych	107
Tabela 63. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół prowadzonych przez Gminę Lublin	108
Tabela 64. Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach	108
Tabela 65. Wyniki egzaminu ósmoklasisty dla szkół podstawowych prowadzonych przez samorząd	109
Tabela 66. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd.....	109
Tabela 67. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd	109
Tabela 68. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd w 2019 r. (w %)	110
Tabela 69. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd w 2020 r. (w %)	110
Tabela 70. Inwestycje oświatowe w 2019 r. (zakończone i w trakcie realizacji).....	110
Tabela 71. Inwestycje oświatowe w 2020 r. (zakończone i w trakcie realizacji)	111
Tabela 72. Liczba organizacji pozarządowych.....	122
Tabela 73. Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe	123
Tabela 74. Wybrane informacje o Budżecie Obywatelskim.....	127
Tabela 75. Wybrane informacje o Zielonym Budżecie	128
Tabela 76. Liczba pytań zgłoszonych do Skrzynki Dialogu	131
Tabela 77. Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu naprawmyto.pl	131
Tabela 78. Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysłu z budownictwem w Lublinie (mln zł)	138
Tabela 79. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca	138
Tabela 80. Pracujący w sektorze przemysłu z budownictwem (stan na koniec roku)	139
Tabela 81. Liczba pracujących w wybranych sekcjach PKD 2007 (stan na koniec roku)	139
Tabela 82. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)	140
Tabela 83. Liczba zapytań wpływających do Biura Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin.....	142

Tabela 84. Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec Podstrefa Lublin (dane na koniec roku)	144
Tabela 85. Pracujący w wybranych sekcjach usług (stan na koniec roku).....	150
Tabela 86. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku).....	151
Tabela 87. Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie (stan na koniec roku, w tys. m ²)	152
Tabela 88. Obiekty dysponujące powierzchnią biurową powyżej 1 000 m ² w Lublinie w 2020 r. (stan na koniec roku)	152
Tabela 89. Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie (stan na koniec roku)	153
Tabela 90. Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie (stan na koniec roku)	154
Tabela 91. Liczba zapytań zgłoszonych do Biura Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin	155
Tabela 92. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących (stan na koniec roku)	158
Tabela 93. Podmioty gospodarki narodowej wpisane i wyrejestrowane z rejestru REGON w danym roku kalendarzowym	158
Tabela 94. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych (stan na koniec roku).....	159
Tabela 95. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan na koniec roku)	160
Tabela 96. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych działach PKD 2007 (stan na koniec roku)	161
Tabela 97. Klastry funkcjonujące w Lublinie w 2020 r.	163
Tabela 98. Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie w 2020 r.	171
Tabela 99. Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007	174
Tabela 100. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON z terenu Lublina w wybranych klasach i grupach PKD (stan na koniec roku).....	175
Tabela 101. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (w %, stan na koniec roku)	176
Tabela 102. Wybrane informacje o studentach zagranicznych	181
Tabela 103. Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych.....	181
Tabela 104. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr).....	183
Tabela 105. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr).....	183
Tabela 106. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+ – nauczyciele wyjeżdżający	184
Tabela 107. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+ – nauczyciele przyjeżdżający	184
Tabela 108. Pozycja lubelskich uczelni w rankingu „Perspektywy” według kryterium umiędzynarodowienia	186
Tabela 109. Zatrudnienie nauczycieli akademickich – cudzoziemców na lubelskich uczelniach	186
Tabela 110. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2019 r.	187

Tabela 111. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2020 r.	189
Tabela 112. Liczba międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez lubelskie uczelnie.....	192
Tabela 113. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2019/2020	195
Tabela 114. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2020/2021	197
Tabela 115. Najważniejsze projekty realizowane wspólnie przez samorząd i lubelskie uczelnie w roku akademickim 2019/2020 oraz 2021/2021	200
Tabela 116. Liczba wynalazków zgłoszonych przez lubelskie uczelnie	203
Tabela 117. Liczba wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie	203
Tabela 118. Liczba patentów uzyskanych przez lubelskie uczelnie	203
Tabela 119. Liczba praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie	204
Tabela 120. Miejsca w Rankingu Szkół Wyższych Perspektywy uwzględniające lubelskie uczelnie w kategorii innowacyjność.....	204
Tabela 121. Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców.....	206
Tabela 122. Liczba studentów studiujących na lubelskich uczelniach	207
Tabela 123. Liczba praktykantów, stażystów i wolontariuszy w Urzędzie Miasta Lublin	208
Tabela 124. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni.....	208
Tabela 125. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni	208
Tabela 126. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni	209
Tabela 127. Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych oraz absolwenci szkół wyższych	215
Tabela 128. Pozycja lubelskich uczelni w kolejnych edycjach rankingu Perspektywy	216
Tabela 129. Miejsca lubelskich uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie oraz uzyskane certyfikaty	216
Tabela 130. Ocena parametryczna wydziałów lubelskich uczelni Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego .	219
Tabela 131. Wybrane informacje o bezrobotnych poniżej 25 r.ż. zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie.....	221

Wykresy

Wykres 1. Mobilność mieszkańców Lublina – <i>W jaki sposób najczęściej porusza się Pan(i) po Lublinie...?</i>	51
Wykres 2. Usługi publiczne – Na podstawie własnych doświadczeń,	63
Wykres 3. (...) Na jakie cele przeznaczył(a)by Pan(i) te pieniądze by poprawić jakość życia mieszkańców w Pana(i) dzielnicy?.....	83
Wykres 4. Budżet Obywatelski Lublina – <i>Czy głosował(a) Pan(i) kiedykolwiek w Budżecie Obywatelskim?</i>	126
Wykres 5. Ocena Budżetu Obywatelskiego Lublina – <i>Czy według Pana / Pani budżet ten...?</i>	126
Wykres 6. W jakim stopniu jest Pan(i) zadowolony(a) lub niezadowolony(a):	143
Wykres 7. Czy uważa Pan(i), że w Lublinie łatwo czy trudno jest znaleźć pracę, która pozwalałaby utrzymać się Pana(i) rodzinie?	143
Wykres 8. Inwestycje skumulowane podmiotów działających w Podstrefie Lublin SSE Euro-Park Mielec	145

Wykres 9. Miejsca pracy na terenie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec	145
Wykres 10. Przedsiębiorczość Lublina – <i>W przypadku chęci rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej</i> ,	162